



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Επιμέλεια Εκθέσεων: Θεωρητικές και Πρακτικές Προσεγγίσεις

Διπλωματική Εργασία

«Από την τεκμηρίωση των εκθεμάτων του Λαογραφικού
Μουσείου 'Γ. Γιάννου' στην επιμέλεια εκθέσεων
σύγχρονης τέχνης»

Φοιτήτρια: Κωνσταντίνα Παπακώστα

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Εσθήρ Σόλομων

Ιωάννινα

Φεβρουάριος 2024

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ από καρδιάς

την καθηγήτριά μου Εσθήρ Σολομών για την πολύτιμη καθοδήγηση,

τον τέως Δήμαρχο Νικόλαο Καλαντζή που έθεσε υπό την αιγίδα του Δήμου Ζηρού την έκθεση και το προσωπικό του Δήμου για την υλικοτεχνική υποστήριξη της έκθεσης,

τους πληροφορητές για τις προφορικές τους αφηγήσεις σχετικά με εθιμικές πρακτικές καλοτυχίας,

τους ιδιοκτήτες της λαογραφικής συλλογής για την φιλοξενία της έκθεσης,

τους φοιτητές καλλιτέχνες της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων για τα εικαστικά έργα που δημιούργησαν και

την οικογενειά μου για την στήριξή τους στις αγωνίες και στις αναζητήσεις μου.

Περίληψη

Η διπλωματική εργασία αφορά την αξιοποίηση της τεκμηρίωσης των εκθεμάτων του Λαογραφικού Μουσείου «Γ. Γιάννος» στο Θεσπρωτικό Πρεβέζης, με σκοπό την επιμέλεια μίας σύγχρονης εικαστικής έκθεσης. Η εργασία εντάσσεται στο πεδίο της επιμέλειας εικαστικών εκθέσεων σε μουσεία αφιερωμένα στο παρελθόν, στο πλαίσιο ενός διαρκώς εξελισσόμενου διαλόγου μεταξύ ιστορικών συλλογών και σύγχρονης τέχνης. Η εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας περιλαμβάνει τρία μέρη.

Το πρώτο μέρος της εργασίας εστιάζει στον τομέα της Λαογραφίας, τον λαϊκό πολιτισμό, την Μνήμη και την Προφορική Ιστορία. Στην συνέχεια μελετάται η σύγχρονη επιμέλεια εκθέσεων και παρουσιάζονται παραδείγματα εκθέσεων σύγχρονης τέχνης μέσα σε λαογραφικές συλλογές, θέμα το οποίο θα μας απασχολήσει ιδιαίτερα στο Τρίτο μέρος, όπου περιγράφεται η υλοποίηση του επιμελητικού project που θα πραγματοποιηθεί στα πλαίσια της παρούσας εργασίας.

Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει την μελέτη που πραγματοποιήθηκε σε βιβλιογραφικές πηγές και ιδιαίτερα της τοπικής ιστορίας σχετικά με εθιμικές πρακτικές που οι κάτοικοι της περιοχής ασκούσαν παραδοσιακά για την επίτευξη καλής τύχης. Αξιοποιείται επίσης η τεκμηρίωση της συλλογής όπως αυτή έχει γίνει από παλαιότερους φοιτητές του ΜΠΣ του Τμήματός μας, ενώ μελετάται το ηχητικό υλικό του μουσείου και οι καταγεγραμμένες προφορικές μαρτυρίες που έχουν συγκεντρωθεί από το Πρόγραμμα «Οι Λελοβίτες αφηγούνται» που πραγματοποιεί το Μουσείο σε συνεργασία με το Τμήμα μας από το 2019.

Ακολουθεί η διεξαγωγή επιτόπιας έρευνας για την συγκέντρωση προφορικών μαρτυριών των κατοίκων της ευρύτερης περιοχής σχετικά με εθιμικές πρακτικές καλοτυχίας και προστασίας απέναντι στο κακό. Θα επιχειρηθεί η σύνδεση των συγκεκριμένων εκθεμάτων της λαογραφικής συλλογής και των συναφών προφορικών μαρτυριών με σκοπό την τεκμηρίωση εκθεμάτων του μουσείου αλλά και για να αποτελέσουν έμπνευση για τη δημιουργία σύγχρονων εικαστικών έργων από τους φοιτητές της Σχολής Καλών Τεχνών Ιωαννίνων.

Το τρίτο μέρος περιλαμβάνει τον σχεδιασμό και την υλοποίηση περιοδικής έκθεσης σύγχρονης τέχνης, με τίτλο «Για το Καλό...», το επιμελητικό σκεπτικό της οποίας θα είναι εμπνευσμένο από τα εκθέματα του μουσείου και τις συγκεντρωμένες

ιστορίες τους. Η συγκρότηση ενός πρωτότυπου επιμελητικού σκεπτικού θα έχει σκοπό την παραγωγή εικαστικών έργων των νέων καλλιτεχνών, τα οποία θα συνδιαλέγονται με τα εκθέματα του Μουσείου και θα σχολιάζουν όψεις τοπικών εθιμικών πρακτικών, το νόημα της καλοτυχίας, αλλά και τον υλικό πολιτισμό που την αφορά. Θα καταγραφούν τα στάδια προετοιμασίας και οι ιδιαίτερες απαιτήσεις οργάνωσης μιας σύγχρονης έκθεσης σε χώρο λαογραφικής συλλογής καθώς επίσης οι αλλαγές και τα νοήματα που μια τέτοια έκθεση μπορεί να επιφέρει.

Επιμέρους στόχους της εργασίας αποτελούν:

- 1) ο διάλογος της λαογραφικής συλλογής με τον χώρο της σύγχρονης εικαστικής σκηνής,
- 2) ο εμπλουτισμός της τεκμηρίωσης των εκθεμάτων της συλλογής του Λαογραφικού Μουσείου
- 3) η ένταξη της έκθεσης στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων του Μουσείου Γ. Γιάννου με στόχο να προσελκύσει το ενδιαφέρον της τοπικής κοινότητας,
- 4) η ευκαιρία σε νέους καλλιτέχνες να εκθέσουν τα έργα τους και τέλος,
- 5) η έμπρακτη αξιοποίηση θεωρητικών γνώσεων στο πεδίο της επιμέλειας εκθέσεων.

Λέξεις-κλειδιά: επιμέλεια σύγχρονης τέχνης, τοπική ιστορία, πρακτικές καλοτυχίας.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	8
ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ : Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ, Η ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ Η ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΘΕΣΕΩΝ	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΙΣ ΤΗΣ	9
Εισαγωγή	9
Λαϊκός πολιτισμός	10
Ο φορέας του λαϊκού πολιτισμού	11
Η εξέλιξη της λαογραφικής επιστήμης και ο υλικός πολιτισμός	13
Η σημασία των αντικειμένων	15
Από την μνήμη στις μνήμες	16
Η Προφορική Ιστορία ως εργαλείο επαναδιαπραγμάτευσης	18
Τα Μουσεία και οι σύγχρονες προκλήσεις	20
Σύγχρονες αναζητήσεις στον τομέα της λαογραφίας	21
Συνεργασία των επιστημών	21
Η αξιοποίηση της Προφορικής Ιστορίας	23
Συμπεράσματα	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΘΕΣΕΩΝ	25
Σύγχρονες τάσεις στην επιμέλεια εκθέσεων σύγχρονης τέχνης	25
Επιμέλεια Σύγχρονων Εικαστικών Εκθέσεων και ο ρόλος του επιμελητή	31
Παραδείγματα εκθέσεων σύγχρονης τέχνης σε παραδοσιακά λαογραφικά και ιστορικά μουσεία και τα ζητήματα που θέτουν	33
ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ : Η ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΗΝ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ	37
Εισαγωγή	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ	38
Η ανάγκη επίκλησης εξωτερικών δυνάμεων	38
Δεισιδαιμονίες – Δοξασίες	38
Καλό – Κακό	39

Μαγεία	40
Η μαγεία και τα είδη της	41
Μαγεία - Θρησκεία	42
Επιρροές – Κατάλοιπα από αρχαίες θρησκείες	42
Προλήψεις – Δοξασίες.....	45
Δοξασίες στην τοπική βιβλιογραφία.....	45
Στροφή στο εξωλογικό στοιχείο	47
Τρόποι πρόβλεψης του μέλλοντος	50
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ	52
Το κακό μάτι.....	52
Ο ρόλος της γυναίκας.....	53
«Επανακαλύπτω ένα παρελθόν, αλλάζω το μέλλον μου»	53
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΕΠΙΤΟΠΙΑ ΕΡΕΥΝΑ	56
Επιτόπια έρευνα για την συγκέντρωση μαρτυριών.....	56
Μεθοδολογία και Τεχνικές συνέντευξης	57
Οι καταγεγραμμένες προφορικές μαρτυρίες ως έμπνευση για την δημιουργία σύγχρονων εικαστικών έργων.....	58
Συμπεράσματα	76
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ : ΤΟ ΕΙΚΑΣΤΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΙΚΟ PROJECT «ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΛΟ».....	77
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ	77
Εισαγωγή	77
Σχεδιασμός επιμελητικού project	77
Οργάνωση επιμελητικού project	78
Διαμόρφωση επιμελητικού σκεπτικού	81
Υλοποίηση επιμελητικού Project	82
Αίθουσα Α.....	84
Αίθουσα Β.....	86
Αίθουσα Γ	89

Αίθουσα Δ.....	91
Εξωτερικοί χώροι.....	96
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΕΚΘΕΣΗΣ	100
Η λειτουργία της έκθεσης	108
Εντυπώσεις επισκεπτών της έκθεσης	110
Η Έκθεση και η σημασία της	112
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	113
Αντί επιλόγου	116
Βιβλιογραφία	118
Δικτυογραφία	124
Podcast	124
Βίντεο	125
Εργαστήρια.....	127
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α. ΕΡΓΑΣΙΑ «Καταγραφή και Τεκμηρίωση στην Λαογραφική Συλλογή «Γ. Γιάννου» στο Θεσπρωτικό Πρεβέζης» 2021.....	127
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.....	201
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ. ΚΑΡΤΕΛΕΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ.....	276
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ. ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ ΕΡΓΑ	298

Εισαγωγή

Οι εικαστικές εκθέσεις μέσα σε ιστορικούς και παραδοσιακούς χώρους ανταποκρίνεται σε μια σύγχρονη τάση της επιμέλειας εκθέσεων τέχνης των τελευταίων ετών η οποία ξεκινώντας από το εξωτερικό, έχει περάσει και στην χώρα μας. Μέσα από αυτές τις «συνομιλίες» τα εκθέματα ιστορικών συλλογών μπορούν να εμπλουτιστούν με νέα νοήματα. Οι διάλογοι και οι αντιπαραθέσεις εκθεμάτων και έργων τέχνης δημιουργούν την ευκαιρία για κριτική, αμφισβήτηση, και σχολιασμό.

Η ανάγκη επανερμηνείας και επαναξιολόγησης ιστορικών και κοινωνικών ζητημάτων έχει κάνει την εμφάνιση της άλλωστε εδώ και δεκαετίες και στους μουσειακούς χώρους. Προς αυτή την κατεύθυνση μουσεία και πολιτισμικοί φορείς όπως πολιτιστικά ιδρύματα καλούνται να επαδιαπραγματευτούν τον ρόλο τους και να αναζητήσουν άλλους τρόπους επικοινωνίας με το κοινό. Σε αυτό βοήθησαν και οι πρακτικές των σύγχρονων καλλιτεχνών που έθεσαν υπό αμφισβήτηση τον κυριαρχικό ρόλο του μουσείου και ανέδειξαν την δυνατότητα διαμόρφωσής του ως χώρο αμφισβήτησης παγιωμένων ιδεών και θεσμών, ακόμα και του ίδιου του μουσείου. Έτσι, τα μουσεία στη νέα εποχή ξανασυστήνονται στο κοινό τους δανείζοντας τον χώρο και τις συλλογές τους, ανοίγοντας και ενισχύοντας έτσι την σχέση τους με την κοινωνία.

Η παρούσα διπλωματική εργασία επιχειρεί να διερευνήσει αυτή τη σχέση με ένα πρωτότυπο επιμελητικό πρότζεκτ που φέρνει κοντά έργα σύγχρονης τέχνης και εκθέματα λαογραφικής συλλογής για να αποκαλύψει ενδιαφέροντες συσχετισμούς, δημιουργώντας παράλληλα μια διαφορετική εμπειρία για τον θεατή. Διαγράφοντας μια πορεία από τον λαϊκό πολιτισμό, έθιμα και πρακτικές καλοτυχίας από την τοπική βιβλιογραφία, δανείζεται τα εργαλεία της Προφορικής Ιστορίας για να αναγνωρίσει αν μέσω της σύγχρονης τέχνης μπορούμε να επαναπροσεγγίσουμε αυτά τα έθιμα αλλά και την ίδια την ερμηνεία της λαογραφικής συλλογής. Αφουγκραζόμενοι τις τάσεις της σύγχρονης επιμέλειας επιχειρείται μια σύγχρονη εικαστική έκθεση με την εμπλοκή φοιτητών της Σχολής Καλών Τεχνών, Μουσείου και τοπικής κοινωνίας.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ : Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ, Η ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ Η ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΘΕΣΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Η ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΙΣ ΤΗΣ

Εισαγωγή

Η διπλωματική εργασία ξεκινάει με μια βουτιά στην ιστορία της Λαογραφίας γιατί η έκθεση σύγχρονης τέχνης επρόκειτο να πραγματοποιηθεί σε χώρο λαογραφικής συλλογής. Για να επιτευχθεί αυτό το επίδοξο επιμελητικό πρότζεκτ θα πρέπει να διερευνηθούν οι αρχές και το περιεχόμενο της λαογραφικής επιστήμης. Γι' αυτό τον λόγο στο **Κεφάλαιο 1** περνάμε μέσα από τα στάδια της Λαογραφίας αναζητώντας το περιεχόμενο, τον φορέα και το χρονικό πλαίσιο του λαϊκού πολιτισμού. Παρακολουθώντας τις προσπάθειες ορισμού του αντικειμένου της Λαογραφίας βλέπουμε το ενδιαφέρον των ερευνητών να εστιάζεται πότε στον πνευματικό και πότε στον υλικό πολιτισμό. Μελετώντας την ιστορία των σταδίων της λαογραφικής επιστήμης θα κατανοήσουμε καλύτερα το περιεχόμενο των λαογραφικών συλλογών και την σημασία τους.

Στην συνέχεια αναγνωρίζουμε την αρχική επιρροή της λαογραφίας από την μέθοδο της εθνογραφίας, καθώς και την ανάγκη συνεργασίας της με άλλες επιστήμες όπως η Ανθρωπολογία και η Κοινωνιολογία, από τις οποίες δανείστηκε όρους και μεθοδολογικά εργαλεία. Η διεύρυνση της Λαογραφίας είχε αποτέλεσμα το άνοιγμα του θεματικού της πεδίου και σε άλλα στρώματα της κοινωνίας στα οποία δόθηκε φωνή μέσω της Προφορικής Ιστορίας. Ερευνώντας τον υλικό πολιτισμό, την Μνήμη και τα Μουσεία θα ολοκληρώσουμε με τις σύγχρονες εξελίξεις στον τομέα της λαογραφίας, συνειδητοποιώντας ότι η Λαογραφία δεν αναφέρεται μόνο στο παρελθόν, αλλά και στο παρόν.

Στο **Κεφάλαιο 2** μπαίνουμε στο θέμα της επιμέλειας εκθέσεων που αποτελεί το ζητούμενο της εργασίας και διατρέχει όλο τον κορμό της. Αφού πρώτα αναφερθούμε σε σύγχρονες εκθέσεις τέχνης και τον ρόλο του επιμελητή-τριας, εστιάζουμε έπειτα σε συγκεκριμένα παραδείγματα εκθέσεων σύγχρονης τέχνης σε παραδοσιακά, λαογραφικά και ιστορικά μουσεία για να ανακαλύψουμε τρόπους με τους οποίους μια έκθεση μπορεί να αναδείξει και ισχυροποιήσει να το νόημά της μέσα σε τέτοιους χώρους.

Λαϊκός πολιτισμός

Το ενδιαφέρον για τους λαϊκούς πολιτισμούς εκδηλώνεται τον 19^ο αιώνα υπό το κλίμα Ρομαντισμού και εθνικισμών της Ευρώπης. Προηγουμένως υπήρχαν μελέτες του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα που αναφέρονταν στην Γεωγραφία, χωρογραφία, τοπογραφία, σύσταση των κοινωνιών, γλώσσα, ήθη και έθιμα τοπικών κοινωνιών (Κυριακίδου 1978, 49-57). Οι Λαογραφίες των κρατών αναζητούσαν τις αξίες και τις παραδόσεις που θα έδιναν στα κράτη την ομοιογένεια και την ξεχωριστή ταυτότητα τους. Έτσι οι μελέτες¹ λογίων και λαογράφων της εποχής εστίασαν στην προφορική παράδοση του πολιτισμού η οποία σε πολλά κράτη εντοπιζονταν από την περίοδο του Μεσαίωνα.

Η διαφορά της ελληνικής Λαογραφίας είναι ότι ενώ στα περισσότερα κράτη η ιστορία του πολιτισμού χαρακτηριζόταν από διαλλείματα και ασυνέχειες, στην Ελλάδα υιοθετήθηκε η προσέγγιση μιας αδιάκοπης συνέχειας από τον αρχαίο ελληνικό κόσμο έως σήμερα. Αυτό φανερώνει την τάση εξιδανίκευσης του πολιτισμού και προσπάθεια ενίσχυσης της εθνικής ταυτότητας. Τοποθετώντας τον λαό ως κοινωνικό φορέα αυτού του πολιτισμού δε μπορεί παρά να παραπέμπει σε κάτι άχρονο και αταξικό, μακριά από τα κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά πλαίσια της κάθε εποχής. Η ταύτιση του λαού με το έθνος εξυπηρετούσε την ανάπτυξη μιας ενιαίας εθνικής κουλτούρας.

Ο λαϊκός πολιτισμός αποτέλεσε αντικείμενο έρευνας και προβληματισμού. Οι ερευνητές προσπαθώντας να ορίσουν την έννοια του λαϊκού πολιτισμού αναζήτησαν το περιεχόμενο, τον φορέα καθώς και το πότε αναπτύχθηκε.

Στις αρχικές προσπάθειες ορισμού του αντικειμένου μελέτης της Λαογραφίας συναντάται ο όρος «κατα παράδοσιν». Για παράδειγμα, ο ορισμός της Λαογραφίας κατά τον Πολίτη ήταν: « Η Λαογραφία εξετάζει τα κατα παράδοσιν δι' λόγων, πράξεων, ενεργειών εκδηλώσεις του ψυχικού και κοινωνικού βίου του λαού (Πολίτης 1909, 7). Ο ορισμός του Μέγα: « Όλα όσα ένας λαός κατα παράδοσιν λέγει, ενεργεί ή πράττει αποτελούν εκδηλώσεις του ψυχικού και κοινωνικού βίου του λαού, εκφάνσεις του λαϊκού πολιτισμού, τις οποίες εξετάζει ιδιαίτερα επιστήμη, η Λαογραφία » (Μέγας 1975, 9-10). Για μια επιστήμη που παρακολουθεί και ερμηνεύει τις εκδηλώσεις της ζωής του λαού αναφέρεται και ο ορισμός του Λουκάτου: «

¹ Από τα τέλη του 19^{ου} έως μέσα του 20^{ου} οι λαογράφοι συγκέντρωναν, κατέγραφαν και μελετούσαν εκφράσεις της προφορικής παράδοσης που πίστευαν ότι είχαν ιστορική και πολιτισμική αξία.

Πνευματικές, ψυχικές και καλλιτεχνικές, αυτές που αποτελούν τον πολιτισμό του ίδιου του λαού και του έθνους » (Λουκάτος 1966, 5).

Μολονότι αρχικά τους πρώτους μελετητές της Λαογραφίας δεν απασχόλησε ο φορέας των λαϊκών πολιτισμικών φαινομένων, στην συνέχεια διατυπώθηκαν ερωτήματα σχετικά με το αν όλοι σε μια κοινωνία μοιράζονται τον ίδιο πολιτισμό², τα οποία οδήγησαν στην διάκριση λαϊκού - μη λαϊκού που θα εξετάσουμε στην συνέχεια.

Ο φορέας του λαϊκού πολιτισμού

Η άποψη ότι ο λαϊκός πολιτισμός είναι ενιαίος και ο κοινωνικός του φορέας είναι ολόκληρο το εθνικό σύνολο εκφράστηκε από τον Κυριακίδη, ο οποίος αναγνώρισε ένα ανώτερο (σύγχρονο) και έναν κατώτερο (ή κατα παράδοσιν) πολιτισμό. Ο παραδοσιακός πολιτισμός, υποστήριξε, είναι αυτός που ονομάζουμε λαϊκός πολιτισμός. Η Άλκη Κυριακίδου Νέστορος, διατυπώνοντας κριτική στον Κυριακίδη, τόνισε ότι αντιμετωπίζει τον πολιτισμό ως άυλο και ανιστορικό φαινόμενο αναγνωρίζοντας στο έργο του ιδεολογική κατεύθυνση (Κυριακίδου 1978, 177).

Η Άλκη Κυριακίδου Νέστορος, σε αντίθεση με άλλους ερευνητές της εποχής, οριοθετεί τα χρονικά πλαίσια του λαϊκού πολιτισμού και τον αναφέρει ως παραδοσιακό πολιτισμό στην μελέτη της. Κατά την ίδια, η Λαογραφία είναι η επιστήμη που μελετά τον ενιαίο παραδοσιακό πολιτισμό που ξεκίνησε τον 18^ο αιώνα και ολοκληρώθηκε με το τέλος της Τουρκοκρατίας με την ίδρυση του ελληνικού κράτους. Ο παραδοσιακός πολιτισμός συναντάται σε μια προ καπιταλιστική κοινωνία όπου η οργάνωση γίνεται σε μικρές κοινότητες (άμεση, προφορική επικοινωνία) και επικρατεί η μεσαιωνική αντίληψη του κόσμου (πριν τις Ιδέες του Διαφωτισμού). Κύρια χαρακτηριστικά του παραδοσιακού πολιτισμού είναι η επαναλαμβανόμενη σταθερότητα, η αφομοιωτική ικανότητα και η προσαρμοστικότητα στις νέες συνθήκες. Το τέλος της Τουρκοκρατίας ακολούθησε η περίοδος ανάπτυξης των εθνικών κρατών, συνοδευόμενη από καινούργια κοινωνικοοικονομικά δεδομένα. Ο

² Στην ελληνική η λέξη πολιτισμός και ιδιαίτερα ως λαϊκός πολιτισμός καλύπτει και τα δυο επίπεδα των συλλογικών πολιτιστικών φαινομένων (υλικό και πνευματικό πολιτισμό).

λαϊκός πολιτισμός ταυτίστηκε με τον εθνικό πολιτισμό και ο κοινωνικός φορέας του ταυτίστηκε με το εθνικό σύνολο.

Η Κυριακίδου Νέστορος εξηγεί ότι για την δημιουργία του παραδοσιακού πολιτισμού συνέβαλαν διάφοροι παράγοντες, οι οποίοι έπειτα άλλαξαν με αποτέλεσμα να μην υπάρχει πια. Εντοπίζει τον λαϊκό πολιτισμό τόσο στο χωριό, όσο και στην πόλη. Την απασχόλησε, όπως πολλούς μελετητές της εποχής, η έννοια του *πολιτισμικού διϊσμού*. Ανέφερε ότι η «παραδοσιακή κοινωνία της Τουρκοκρατίας δεν παρήγαγε και δεν καταναλώνει ένα ενιαίο πολιτισμικό σχήμα». Η μελέτη του πολιτισμού της Τουρκοκρατίας εμπειρείχε την συνύπαρξη δυο πολιτισμών. Από την μια μεριά οι συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες και από την άλλη μεριά τα φτωχά αγροτικά στρώματα της υπαίθρου και των πόλεων. Ερευνώντας τα υποκείμενα της περιόδου της Τουρκοκρατίας παρατηρεί κανείς μεγαλύτερη ανομοιογένεια της άρχουσας-ανώτερης ομάδας (Κοτζαμπάσηδες, Φαναριώτες, κλήρος, εμπορευόμενοι) από την δεύτερη ομάδα που αποτελείται από τους αγροτικούς πληθυσμούς της υπαίθρου. Υπήρχε δηλαδή το παραδοσιακό και το λόγιο μέρος του πολιτισμού. Η διχοτόμηση αυτή σε ανώτερο και κατώτερο πολιτισμό περιπλέκεται αν λάβει κανείς υπόψιν του την ετερογενή σύνθεση της κάθε ομάδας. Σε μια περίοδο όπως αυτή είναι δύσκολο τέτοιου είδους κατηγοριοποιήσεις. Άρα θα πρέπει επομένως να δούμε την ύπαρξη, όχι μόνο δυο πολιτισμικών ομάδων, αλλά μιας ευρύτερης κοινωνικής διαστρωμάτωσης.

Αρχικά η έννοια του λαού ταυτίστηκε με τα κατώτερα, μη εγγράμματα λαϊκά στρώματα. Ως κυρίαρχα στοιχεία του λαϊκού πολιτισμού θεωρήθηκαν: *το αυθόρμητον, το κατα παράδοσιν*³ και *το ομαδικόν*. Ο προβληματισμός σχετικά με το πότε ένα φαινόμενο χαρακτηρίζεται λαϊκό συνέχισε να απασχολεί τους ερευνητές όσο και το ενδιαφέρον γύρω από το ποια ήταν τα κοινωνικά περιβάλλοντα ανάπτυξής του.

³ Η Κυριακίδου Νέστορος τονίζει ότι το κυριότερο χαρακτηριστικό του λαϊκού πολιτισμού είναι **το «κατα παράδοσιν»** και γι' αυτό επιλέγει το επίθετο «παραδοσιακός» αντί του λαϊκός για τον πολιτισμό. Το γεγονός, γράφει, που αυτός ο πολιτισμός "ονομάστηκε λαϊκός και όχι -"παραδοσιακός" -, αυτό οφείλεται στο ότι η λαογραφική έρευνα, όταν άρχισε να γίνεται συστηματικά, είχε ως αντικείμενο της τον πολιτισμό του "λαού" της υπαίθρου, σε αντίθεση με τον πολιτισμό των μορφωμένων αστών (Κυριακίδου 1989, 43).

Η εξέλιξη της λαογραφικής επιστήμης και ο υλικός πολιτισμός

Την δεκαετία του '50 και '60 ξένοι ανθρωπολόγοι πραγματοποιούσαν έρευνες στην Ελλάδα με θέματα την κοινωνία και τον πολιτισμό. Τις δεκαετίες του '70 και του '80 η έρευνα για την κοινωνία και τον πολιτισμό αναπτύχθηκε επίσης και από έλληνες ερευνητές. Παρατηρήθηκε επιστημονικός διάλογος για τον λαϊκό πολιτισμό και αναζήτηση του κοινωνικού του φορέα.

Την δεκαετία του '60 αναπτύσσεται στην Ελλάδα η ακαδημαϊκή Λαογραφία - εθνογραφικής καταρχήν προσέγγισης του αντικειμένου- με παράδειγμα τη μελέτη του Μέγα με θέμα την *σημασία της κατοικίας στον υλικό βίο*⁴. Οι προγενέστερες προσεγγίσεις του υλικού πολιτισμού ως λαϊκή τέχνη χαρακτηρίζονταν από αισθητικά κριτήρια, όπως η μελέτη της Χατζημιχάλη, η οποία παρουσιάζει την λαϊκή τέχνη μέσω της θεώρησης του ωραίου κατά τα αρχαιοελληνικά πρότυπα. Η ανάδειξη ενός νεοελληνικού ύφους συνδεόταν με την νέα μορφή ελληνικότητας που βρήκε έπειτα εφαρμογή στα Λαογραφικά μουσεία.

Το ενδιαφέρον των λαογράφων προσανατολίστηκε στο ποια πολιτισμικά στοιχεία θεωρήθηκαν λαϊκά έτσι ώστε να ξεκινήσει η καταγραφή και η διάσωσή τους. Ορίζοντας ως ερευνητικό πεδίο την ελληνική παραδοσιακή κοινωνία πρέπει οπωσδήποτε να λάβουμε υπόψιν μας την κοινωνική διαστρωμάτωση. Η τοπική κοινωνία κάλυπτε τις ετερότητες και ενσωμάτωνε όλα τα διαφορετικά στοιχεία δημιουργώντας την αίσθηση ενός ενιαίου πολιτισμού.

Από εκεί και ύστερα ακολούθησαν ιστορικοεθνογραφικές μελέτες της προβιομηχανικής τεχνολογίας και παραγωγής. Το διάστημα 1970-1990 με την σύγκλιση των επιστημών, η ελληνική Λαογραφία απέκτησε εθνογραφική οπτική.

Σημαντικό ρόλο έπαιξε η εθνογραφική έρευνα του Λουκάτου. Η Λαογραφία έχει στόχο την συνολικότερη και πληρέστερη κατανόηση της κοινωνίας και του πολιτισμού του παρελθόντος και του παρόντος (Λουκάτος 1963). Η έρευνα του το 1963 σήμανε την στροφή της λαογραφικής έρευνας στην σύγχρονη καθημερινή ζωή των πληθυσμών των πόλεων. Ο Λουκάτος ανέπτυξε, επίσης, την οργάνωση της πανεπιστημιακής συλλογής το διάστημα το οποίο ήταν καθηγητής Λαογραφίας στην Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου των Ιωαννίνων. Ανέπτυξε την έρευνα, την

⁴ Υπήρχε διαχωρισμός της λαογραφικής ύλης σε πνευματικό και κοινωνικό βίο.

καταγραφή, την ταξινόμηση και τη μελέτη του υλικού πολιτισμού με βάση το κριτήριο της χρηστικότητας.

Ο Μερακλής που αναζήτησε τις εκφάνσεις του λαϊκού πολιτισμού στο σήμερα δίνοντας έμφαση στους κοινωνικούς παράγοντες των λαογραφικών φαινομένων. Τόνισε ότι ο πολιτισμός αφορά ολόκληρο τον λαό μιας χώρας όπως αυτός εκφράζεται μέσω του πολιτισμού του (πνευματικού και υλικού), τον οποίο «ο λαός συνεχώς πλάθει χρησιμοποιώντας στοιχεία της παράδοσης μαζί με νέα στοιχεία που του προσφέρει το παρόν». Σημειώνει ότι το λαϊκό πολιτισμικό φαινόμενο έχει ως χαρακτηριστικό γνώρισμα την *ομαδικότητα* και διαχέεται σε όλες τις κοινωνικές τάξεις. (Μερακλής 1971, 22).

Ο υλικός πολιτισμός έχει υλική και πνευματική διάσταση. Οι ευρωπαϊκές λαογραφίες εστίασαν στα πνευματικά επιτεύγματα του ανθρώπου⁵ όπως η λαϊκή λογοτεχνία και η προφορική παράδοση, ενώ η επιστήμη που ασχολήθηκε αρχικά με τον υλικό βίο ήταν η Εθνολογία.

Το ενδιαφέρον των ερευνών ήταν επικεντρωμένο στον πνευματικό πολιτισμό. Η μελέτη του υλικού πολιτισμού ήταν περιορισμένη μέχρι την δεκαετία του 1980. Η στροφή προς την μελέτη του υλικού πολιτισμού έγινε από τον κλάδο της Ιστορικής Ανθρωπολογίας δεδομένου ότι ο υλικός πολιτισμός αφορά την καθημερινή ζωή των στρωμάτων των κοινωνιών του παρελθόντος. Απασχόλησε ιδιαίτερα ο συμβολισμός των καταναλωτικών ειδών όπως ρούχων, διατροφής ή επίπλωσης ως στοιχεία συμβολισμού της κοινωνικής θέσης. Πολλές μελέτες μάλιστα έδειξαν ότι οι ενδυματολογικοί κώδικες ισοδυναμούν με πολιτισμικούς κώδικες. Σήμερα για τον υλικό πολιτισμό έχει γίνει πλήθος μελετών, διαλέξεων, συνεδρίων και έχουν συσταθεί τμήματα στα ελληνικά Πανεπιστήμια.

Στο δεύτερο μέρος της παρούσας εργασίας θα μελετήσουμε πρακτικές καλοτυχίας και τον υλικό πολιτισμό που την αφορά μέσω της μεθοδολογικής προσέγγισης της επιτόπιας έρευνας.

⁵ γι αυτό το Φολκλόρ είχε επικρατήσει να μελετά αυτά που συνδέονται με την πνευματική πλευρά των ανθρώπινων επιτευγμάτων. Για παράδειγμα, στην Αγγλία διασώθηκαν παραδόσεις και επιβιώσεις του αγροτικού παραδοσιακού πολιτισμού

Η σημασία των αντικειμένων

Η σχέση των ανθρώπων με τα αντικείμενα δεν είναι αυτή μιας ευθύγραμμης αντιπροσώπευσης ή μιας γραμμικής συμβολικής αναπαράστασης των μεν από τα δε, αλλά αυτή μιας βαθιάς, αμοιβαίας και δημιουργικής αλληλεπίδρασης

(Miller 1987, Tilley 2006 από Σόλομων 2012,76)

Οι σύγχρονες μελέτες για τον υλικό πολιτισμό τονίζουν τον πολιτισμικό ρόλο των αντικειμένων. Τα αντικείμενα ενώ παραμένουν σταθερά, μεταβάλλονται καθώς μεταβάλλεται το νόημά τους.

Την δεκαετία 1990-2000 η έρευνα εστίασε στα Αγαθά και αναζητήθηκε η συμβολική τους αξία. Έτσι, μέσα από την μελέτη του υλικού πολιτισμού κατανοούμε καλύτερα τον πολιτισμό. Εντάσσοντας τα αγαθά στο κοινωνικό τους πλαίσιο βλέπουμε τις αξίες και τις αντιλήψεις μιας κοινωνίας την εκάστοτε χρονική περίοδο. Τα αντικείμενα με αυτόν τον τρόπο αποτελούν στοιχεία επικοινωνίας και φορείς κοινωνικής συμβολικής αξίας.

Η νεότερη γενιά λαογράφων ακολούθησε τον δρόμο που άνοιξαν η Κυριακίδου και ο Μερακλής αμφισβητώντας την αυθεντία του επιστήμονα, δίνοντας έτσι την ευκαιρία να ακουστούν και άλλες φωνές. Η συλλογή και συνεκτίμηση διαφορετικών απόψεων βοηθάει σε μια συνολικότερη εικόνα της κοινωνίας σε κάθε ιστορική περίοδο.

Σήμερα η Λαογραφία ακολουθεί την διεπιστημονική προσέγγιση του υλικού πολιτισμού κατανοώντας ότι ένα αντικείμενο έχει υλική και άυλη υπόσταση. Τα άτομα μέσω των αντικειμένων συγκροτούν πολιτισμικές ταυτότητες (Miller 1987 από Μπάδα 2011). Ο υλικός πολιτισμός αποτελεί έτσι τρόπο επικοινωνίας, αλλά και πεδίο στο οποίο αναπτύσσονται οι κοινωνικές σχέσεις. Κατά την κυκλοφορία τους όμως τα αντικείμενα υπόκεινται τα ίδια στην αλλαγή αλλά και στην αλλαγή του νοήματός τους (Σκιαδά 1992 από Μπάδα 2011), πράγμα το οποίο θα μας απασχολήσει εκθεσιακά στην συνέχεια της παρούσας εργασίας.

Από την μνήμη στις μνήμες

Τις τελευταίες δεκαετίες έχει παρατηρηθεί αυξανόμενη ενασχόληση με την μνήμη. Ξεκινώντας θα λέγαμε ότι η μνήμη αφορά την σχέση παρελθόντος και παρόντος. Η μνήμη έχει αποτελέσει αντικείμενο ανάπτυξης σε πολλά πεδία επιστημών όπως στην Ιστορία, στην Ψυχολογία, στην Ανθρωπολογία, στις νευροεπιστήμες και στις κοινωνικές επιστήμες. Στην παρούσα εργασία η μνήμη θα μας απασχολήσει ως μια συνεχής διαπραγμάτευση των ανθρώπων σε σχέση με το τι επιλέγουν να θυμούνται, να ξεχνούν αλλά και πως το διαμορφώνουν.

Τα άτομα συγκροτούν το παρελθόν τους ως μέλη μιας ομάδας σε ένα κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο (οικογένεια, θρησκεία, κοινωνική τάξη, κοινότητα). Αν και οι διεργασίες είναι ατομικές, οι αναμνήσεις ενός ατόμου δεν μπορούν να υπάρξουν ανεξάρτητα από το κοινωνικό του πλαίσιο. Το πλαίσιο καθορίζει την διαδικασία ενθύμησης, καθώς και την διαδικασία επεξεργασίας. Τι θυμόμαστε, τι ξεχνάμε, πότε και πως το θυμόμαστε, δηλαδή, καθορίζεται από κοινωνικούς κανόνες.

Η ατομική μνήμη είναι μέρος της συλλογικής μνήμης. Έτσι προσεγγίζοντας την ατομική μνήμη, φτάνουμε στην μελέτη της κοινωνικής ομάδας. Σύμφωνα με τον Halbwachs, η ατομική μνήμη στηρίζεται στην συλλογική και ταυτίζεται μαζί της κάποιες φορές, ενώ η συλλογική αποτελείται από ατομικές μνήμες, αλλά δεν ταυτίζεται με αυτές (Halbwachs από Γκαζή 2013).

Για τα μέλη της ομάδας η μνήμη έχει νόημα. Συλλογική μνήμη μιας κοινότητας είναι το άθροισμα των συλλεγμένων αναμνήσεων των μελών της (Young 1993 από Γκαζή 2013), όπως για παράδειγμα η συλλογική μνήμη μιας γενιάς, μιας τοπικής κοινότητας, ενός έθνους, της παγκόσμιας κοινότητας κλπ. Δεν υπάρχει όμως μια συλλογική μνήμη. Το κάθε άτομο ως μέλος μιας ομάδας οικειοποιείται τη συλλογική μνήμη αυτής της ομάδας. Πρόκειται, κατά τον Zerubavel, για την *μνημοτεχνική κοινωνικοποίηση*, μια διαδικασία με την οποία κάθε φορά που εισερχόμαστε σε μια νέα ομάδα αποκτάμε και μοιραζόμαστε νέες μνήμες (Zerubavel 1997 από Γκαζή 2013).

Επομένως πέρα από την ιδιωτική μνήμη, υπάρχει και η μνήμη που διαμορφώνεται στο πλαίσιο της κοινωνίας όπως οι εθνικές επέτειοί του κράτους. Οι τελετές, οι επέτειοι, τα μνημεία και τα μουσεία έχουν σημασία ως προς την

δημιουργία κοινού τρόπου θέασης και εμπειρίας της παράδοσης. Μέσα από τα σχολεία, τα μουσεία, τον κινηματογράφο, την σχολική ιστορία και τα μνημεία πραγματοποιείται η διαδικασία επανασηματισμού της παράδοσης. Το κοινό νόημα που αποδίδεται στην μνήμη περνά από γενιά σε γενιά μέσω τελετουργιών, παραδόσεων και θεσμών. Η μνήμη, επομένως, είναι μια κατασκευή που εμπεριέχει το νόημα και την ερμηνεία που οι άνθρωποι της δίνουν. Άρα διαθέτει κι αυτή μηχανισμούς επιλογής όπως η ιστορία. Η συλλογική μνήμη δημιουργείται από την αλληλεπίδραση των ανθρώπων με τα πολιτισμικά εργαλεία ή με τις τεχνολογίες μνήμης που είναι κάθε φορά διαθέσιμα σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό πλαίσιο (Wertsch 2002 από Γκαζή 2013).

Από την επικοινωνιακή μνήμη (των ανθρώπων που έχουν άμεση γνώση των γεγονότων) περνάμε έπειτα στην πολιτισμική μνήμη (που θεσμοθετείται μέσω των πολιτιστικών πρακτικών με στόχο την διάδοση συγκεκριμένων πολιτιστικών μηνυμάτων (Assmann 1995). Υπάρχει επίσης η –κατά Τοντόροφ- κυριολεκτική/παραδειγματική μνήμη η οποία επιτρέπει να υπερβεί κανείς το συγκεκριμένο και να δει το παρελθόν ως πηγή δράσης για το παρόν (Τοντόροφ 1998 από Σόλομων 2012, 28).

Με τον *εκδημοκρατισμό της ιστορίας* (Nora 2004 από Γκαζή 2013) η έρευνα στράφηκε στο άτομο και στις προσωπικές μαρτυρίες. Έτσι, από τα κράτη και τις «μεγάλες αφηγήσεις» περνάμε στις διάφορες ομάδες και συλλογικότητες.

Τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρήθηκε, επίσης, μετατόπιση του ενδιαφέροντος «από την μνήμη στις μνήμες» και έκαναν την εμφάνιση τους πολλές διαφορετικές ομάδες που προσπάθησαν να καθιερώσουν την δική τους εκδοχή. Οι ομάδες ακούγονται μέσω των ιστοριών τους και συγκροτούν τις ταυτότητές τους.

Υπάρχουν πολλοί βιωμένοι χρόνοι της συλλογικής μνήμης και όχι μια γραμμική πορεία της ιστορίας (Μπάδα 2011). Οι διαφορετικά βιωμένες εμπειρίες συνιστούν τις αντι-μνήμες. Η Αντιμνήμη, θέτει υπό αμφισβήτηση τη δυνατότητα ύπαρξης μιας ενιαίας συλλογικής μνήμης. Κάποια μουσεία, μάλιστα, δημιουργούνται για να λειτουργήσουν ως αντιμνημεία.

Άρα η διαδικασία ανάμνησης μπορεί πολλές φορές να χαρακτηριστεί ως πάλι ή διαπραγμάτευση αντιτιθέμενων αφηγήσεων. Τα μουσεία, όπως θα δούμε παρακάτω, αποτελούν πεδίο έκφρασης τέτοιων συγκρούσεων και συχνά καλούνται να τις διαχειριστούν υιοθετώντας συμφιλιωτικό ρόλο.

Η στροφή στις αναμνήσεις των ανθρώπων γίνεται μέσω των ιστοριών ζωής στο μουσείο. Χρησιμοποιώντας τις αναμνήσεις συγκεκριμένων ατόμων εμπλουτίζεται η τεκμηρίωση των αντικειμένων. Για παράδειγμα, η μέθοδος αυτή υιοθετήθηκε στη μόνιμη έκθεση του Μουσείου Σχολικής Ζωής στα Χανιά, όπου προφορικές μαρτυρίες εντάχθηκαν στην έκθεση ως οργανικό τμήμα της «αφήγησης» ή έγιναν οι ίδιες εκθέματα δίνοντας «φωνή» σε θέματα της έκθεσης που δεν έχουν αφήσει απτά, υλικά ίχνη, όπως, για παράδειγμα, η τιμωρία (Οικονόμου & Γκαζή 2007).

Η Προφορική Ιστορία ως εργαλείο επαναδιαπραγμάτευσης

Στην προηγούμενη ενότητα παρατηρήσαμε ότι η *υποκειμενικότητα*⁶ αναδείχθηκε σε ιστορική έννοια και πως οι νέες επιστημολογικές προσεγγίσεις βλέπουν το παρελθόν ως δράση του παρόντος. Σε αυτό το σημείο θα δούμε πώς η προφορική ιστορία έφερε νέα οπτική στον χώρο της ιστορίας. Μια γενικότερη στροφή του ενδιαφέροντος της Ανθρωπολογίας στα άτομα ως ιστορικά δρώντα υποκείμενα έδωσε την ευκαιρία σε ανθρώπους που έζησαν την ιστορία να την διηγηθούν. Δημιουργήθηκε έτσι η δυνατότητα να ακουστούν περισσότερες εκδοχές της ιστορίας. Οι αφηγήσεις αποτελούν πηγές πληροφόρησης για το παρελθόν και εμπεριέχουν συγχρόνως την ερμηνεία που δίνουν οι άνθρωποι για την ιστορία με αποτέλεσμα να τονίζεται ο ρόλος του ατόμου στην ιστορική διαδικασία. Οι απαρχές της προφορικής ιστορίας εντοπίζονται στον χώρο της λαογραφίας, της λογοτεχνίας και της αγροτικής κοινωνιολογίας.

Στα τέλη του 19^{ου} αι έως τα μέσα του 20^{ου} αι διάφοροι λαογράφοι, λογοτέχνες, λόγιοι και ξένοι εθνογράφοι συγκέντρωναν, κατέγραφαν και μελετούσαν εκδηλώσεις της προφορικής παράδοσης (παραμύθια, διηγήσεις, μύθους, γλωσσικά μνημεία, διαλέκτους, τραγούδια, έθιμα, επαγγέλματα, τεχνικές) με την πεποίθηση ότι είχαν ιστορική και πολιτισμική αξία.

Η Λαογραφία, υπό το ρεύμα του εθνικού Ρομαντισμού, κατείχε μια αποϊστοριοποιημένη αντίληψη και μια εξιδανικευμένη εικόνα για τον λαϊκό πολιτισμό. Σε αυτό καθοριστικής σημασίας ήταν η απάντηση της Κυριακίδου

⁶ Ο όρος υπονοεί τη σπουδή των πολιτισμικών μορφών και διαδικασιών διαμέσου των οποίων τα άτομα εκφράζουν την αίσθηση του εαυτού τους στην ιστορία

Νέστορος που με το έργο της στράφηκε προς την προφορική ιστορία και την κοινωνική ανθρωπολογία. Η ίδια υποστήριξε επίσης ότι «οι αφηγήσεις ζωής αποκαλύπτουν τους τρόπους με τους οποίους ο συνηθισμένος άνθρωπος αντιλαμβάνεται την θέση του στην ιστορία καθώς και τα ασυνείδητα επίπεδα της κοινωνικής εμπειρίας και ιστορικής ερμηνείας⁷ ».

Η στροφή του ενδιαφέροντος προς την κοινωνική ιστορία είχε ως αποτέλεσμα να δοθεί φωνή σε ομάδες και υποκείμενα των οποίων ο λόγος ήταν αποκλεισμένος από την επίσημη εκδοχή της ιστορίας. Έτσι αρκετοί ερευνητές στράφηκαν προς την συγκέντρωση προφορικών μαρτυριών.

Η προφορική ιστορία είχε ξεχωριστή πορεία σε κάθε χώρα. Στην Ελλάδα χαρακτηρίστηκε από μια ελαφρά καθυστέρηση⁸. Μόλις την δεκαετία 1990-2000 η προφορική ιστορία άρχισε σταδιακά να αποκτά βάρος στον ελληνικό ακαδημαϊκό χώρο και ξεκίνησε η εισαγωγή μαθημάτων στην ανώτατη εκπαίδευση. Σήμερα η προφορική ιστορία έχει εδραιωθεί στον επιστημονικό χώρο και την κοινωνία. Κύριοι παράγοντες που έπαιξαν ρόλο στην εδραίωσή της είναι η στροφή στον χώρο της Ανθρωπολογίας και της Κοινωνιολογίας στην ποιοτική μέθοδο έρευνας, η ανάπτυξη θεμάτων της ατομικής και της συλλογικής μνήμης, η επαναδιαπραγμάτευση της επίσημης ιστορίας και του ρόλου του Μουσείου.

Πολλά μουσεία αναπτύσσουν σήμερα τις προφορικές συλλογές τους. Η εκθεσιακή αξιοποίηση των προφορικών μαρτυριών επιτρέπει ένα από τα πολλά ζητούμενα τόσο της ιστορικής όσο της μουσειολογικής έρευνας: τη σύνθεση μιας κατά το δυνατόν πιο πλούσιας και πολυφωνικής παρουσίασης του παρελθόντος, τέτοιας που να μπορεί να αντιπαραθέσει διαφορετικές ερμηνείες, οπτικές και μνήμες (Σόλομων 2012, 64).

⁷ Κυριακίδου Νέστορος Α., *Λαογραφικά Μελέται*

⁸ Η ελληνική ιστοριογραφία μόλις την τελευταία εικοσαετία άρχισε να αποδέχεται την προφορική ιστορία ως αξιόπιστη πηγή αλλά και ως νέα σύλληψη της ιστορίας

Τα Μουσεία και οι σύγχρονες προκλήσεις

Τα εθνολογικά μουσεία του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα συνέβαλαν σημαντικά στην παγίωση και την επιστημονική αιτιολόγηση της αποικιοκρατίας βάσει ενός εξελικτικού σχήματος κατάταξης των πολιτισμών του κόσμου πάνω στο οποίο διακρίνεται η ηγεμονία της Δυτικής Ευρώπης στον μη Δυτικό κόσμο. Επομένως, κάθε μουσειακή έκθεση αναπαρήγε υφιστάμενες δομές.

Η κριτική που ασκήθηκε στα μουσεία αναγνώριζε την άσκηση κοινωνικού ελέγχου με στόχο την παγίωση εθνικών ιδεολογιών. Τα μουσεία είναι συνυφασμένα με τις μεγάλες αφηγήσεις ως δημιουργήματα της νεωτερικότητας και της σκέψης του Διαφωτισμού (Macdonald 1996 από Σόλομων 2012, 78). Τον 19^ο αι η πειθαρχία χαρακτήριζε όλη την μουσειακή εμπειρία και το μουσείο του 19^{ου} αι αποτελούσε κομμάτι του προσώπου της εξουσίας. Όπως άλλωστε ο Φουκώ είχε διατυπώσει, η γνώση ισοδυναμεί με εξουσία. Στο έργο του Φουκώ, η οπτική του επιστημονικού λόγου και η προσέγγιση της μουσειακής δράσης περνά μέσα από τη σχέση εξουσίας. Μέσω της αμφίδρομης σχέσης εξουσίας-γνώσης το μουσειακό φαινόμενο γνώρισε ευρεία διάδοση.

Οι πολιτικές και οικονομικές συνθήκες που ακολούθησαν τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο όμως πρόσθεσαν κι άλλους παράγοντες σε αυτή την σχέση. Οι παγκόσμιες διαδικασίες Απο-αποικιοποίησης θα σημάνουν μια μακρά περίοδο αναστοχασμού και κριτικής αναθεώρησης του πολιτικού ρόλου της Ευρώπης και των εθνικών μουσείων και θα απαιτήσουν πλέον έναν ριζικά διαφορετικό τρόπο αναπαράστασης ή ακόμα και αυτό- αναπαράστασης των κοινοτήτων αναφοράς (Σόλομων 2016, 104).

Οι *νοσταλγικοί τόποι*, όπως ονομάστηκαν από τον Pierre Nora, «όπου το παρελθόν προσφέρεται προς κατανάλωση έχουν μεγάλη απήχηση στο κοινό γιατί καθησυχάζουν τον σύγχρονο άνθρωπο που ζει σε φρενήρεις ρυθμούς ζωής». Το μουσείο αποκτά έτσι μια νοσταλγική προσέγγιση του παρελθόντος προσφέροντας ένα ασφαλές καταφύγιο στην ταραχώδη καθημερινότητα (Nora 1998 από Σόλομων 2012, 100). Ο επισκέπτης μέσα από αυτά που θα δει, θα διαβάσει, θα αγγίξει και θα ακούσει, θα οδηγηθεί στην απόκτηση εμπειρίας. Κατά την Gaynor Kavanagh, το μουσείο μπορεί να λειτουργήσει ως ονειρικός χώρος «dreamspace» για την μοναδική εμπειρία της επίσκεψης (Kavanagh 2000 από Σόλομων 2012).

Οι επιμελητές όπως θα δούμε στο επόμενο κεφάλαιο έχουν σημαντικό ρόλο στην μουσειακή αναπαράσταση των πολιτισμών. Εκείνοι καθορίζουν τι θα αποτελέσει μέρος της μνήμης και τι θα ξεχαστεί. Διαμορφώνουν την ιστορία επιλέγοντας ποια αντικείμενα αξίζει να αποτελέσουν μέρος μιας μουσειακής συλλογής/έκθεσης, επιλέγοντας τα μνημονικά ίχνη ανάλογα με τις ιδεολογικές και πολιτικές επιταγές του παρόντος (Kavanagh 2000, Γκαζή 2010 στο Σόλομων 2012, 99).

Όμως η παλιά ιεραρχία μεταξύ επιμελητή-αντικειμένου-θεατή αποδυναμώνεται με την δυναμική εμφάνιση της έννοιας της κοινότητας. Γι' αυτό τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ραγδαία ανάπτυξη των τοπικών μουσείων, των μουσείων κοινοτήτων, των μουσείων-μνημείων και των τόπων κληρονομιάς.

Τα εθνογραφικά μουσεία επινοούν ευφάνταστους τρόπους για να ερμηνεύσουν τις συλλογές τους και να τις φέρουν κοντά στα ενδιαφέροντα του σύγχρονου κοινού. Οι εθνογραφικές αναπαραστάσεις παύουν να επικεντρώνονται αποκλειστικά και μόνο στον υλικό πολιτισμό και επεκτείνουν τις εκθέσεις και τις συλλογές τους στη άυλη πολιτιστική κληρονομιά, στην προφορική ιστορία και τα ψηφιακά περιβάλλοντα (Σόλομων 2016, 107).

Σύγχρονες αναζητήσεις στον τομέα της λαογραφίας

Συνεργασία των επιστημών

Τα τελευταία χρόνια οι κοινωνικές επιστήμες αναπτύχθηκαν και διαφοροποιήθηκαν η μια από την άλλη. Σε αρκετές περιπτώσεις παρατηρήθηκαν αρκετά κοινά σημεία που έδειξαν ότι ένα θέμα μπορεί να προσεγγιστεί ταυτόχρονα από πολλές επιστήμες.

Στον χώρο της Λαογραφίας ανοίχτηκαν νέα πεδία έρευνας και νέες μεθοδολογικές προσεγγίσεις. Η ανθρωπολογική προσέγγιση αποτέλεσε την νέα τάση της λαογραφικής έρευνας του υλικού πολιτισμού. Η ανάγκη για διεπιστημονική προσέγγιση του λαϊκού πολιτισμού οδήγησε την Λαογραφία να αντλήσει από την ανθρωπολογική και κοινωνιολογική έρευνα έννοιες όπως της **παράδοσης** και της **μνήμης**, καθώς και εργαλεία όπως η επιτόπια έρευνα και η εθνογραφική καταγραφή.

Η Λαογραφία πλησίασε έτσι τις κοινωνικές επιστήμες με τις οποίες έχει αναπτύξει επικοινωνιακό διάλογο για την μελέτη των κοινωνικών φαινομένων.

Η Λαογραφία στην σύγχρονη εποχή προσεγγίζει το φαινόμενο του πολιτισμού ως ιστορική διαδικασία και αναγνωρίζει ότι κάθε κοινωνία εμπίπτει σε μια *ιστορικότητα* (κλωνισμός της θέσης περί μιας δομημένης, σίγουρης έννοιας της ιστορίας και αφετέρου της αποδοχής εκ μέρους της Ανθρωπολογίας ότι οι κοινωνίες που μελετούσε είναι κι αυτές συνδεδεμένες με την ιστορική κίνηση και την ιστορικότητα (1993 Παπαταξιάρχης, 1995 Μπενβενίστε 1996 Σ. Δημητρίου από Μπάδα 2004).

Η κοινωνιολογική θεώρηση του Δαμιανάκου δίνει έμφαση σε δύο έννοιες: του *πολιτισμικού δυϊσμού*⁹ και την *σχέση της κοινωνίας με την τοπική κοινωνία*. Η τοπική κοινωνία αναγνωρίζεται ως φορέας του λαϊκού πολιτισμού και χαρακτηρίζεται από σχέση εξάρτησης και αυτονομίας. Υποστηρίζει ότι η εσωτερική ομοιογένεια της τοπικής κοινωνίας εξασφαλίζει την ταυτότητα και την βιωσιμότητά της. Ο Δαμιανάκος επικεντρώνεται κυρίως στο πνευματικό περιεχόμενο του λαϊκού πολιτισμού διακρίνοντας ως κύριο στοιχείο τον μηχανισμό παραγωγής, διάδοσης και διάρκειας της λαϊκής μνήμης. Τα νέα πεδία έρευνας της Ανθρωπολογίας έδειξαν ότι ο πολιτισμός δεν συνιστά μόνο τρόπο σκέψης, αλλά και δράσης. Οι κοινωνικές διαδικασίες λαμβάνουν χώρα σε όλα τα στρώματα της κοινωνίας και μέσα από αυτές τις δομές το άτομο συγκροτεί την ταυτότητά του. Μέσα από το πολιτισμικό πεδίο οι κοινωνικές τάξεις διαμορφώνονται, μεταβάλλονται και δρουν.

Η αναφορά της Λαογραφίας στον τρόπο που αναπαράγονται οι δομές και μηχανισμοί μιας κοινωνίας αποκαλύπτει πως μέσα από αυτά η παράδοση περνά στο παρόν. Εντοπίζει στοιχεία και διαδικασίες του παρελθόντος στο παρόν διακρίνοντας τις διαφορετικές μορφές που παίρνουν στις συνθήκες της σύγχρονης κοινωνίας. Με αυτόν τον τρόπο η Λαογραφία αποτελεί μια επιστήμη που δεν αναφέρεται μόνο στο παρελθόν, αλλά και στο παρόν. Η *σύγχρονη πολιτισμική στροφή* (Bruke 2009 από Μπάδα 2004) σήμανε την διεύρυνση της έννοιας του πολιτισμού και σε άλλα στρώματα της κοινωνίας.

⁹ συνύπαρξη λόγιας και προφορικής παράδοσης στο ίδιο κοινωνικό πλαίσιο

Η αξιοποίηση της Προφορικής Ιστορίας

Η ανάγκη να ακουστούν κι άλλες φωνές οδήγησε στην αξιοποίηση κι άλλων πηγών, όπως η Προφορική Ιστορία¹⁰. Η διεύρυνση της Λαογραφίας από τους αγροτικούς «οικείους» πληθυσμούς πέρασε στα εργατικά στρώματα και σε άλλες ομάδες του αστικού κόσμου. Το άνοιγμα του θεματικού πεδίου σε περισσότερες ομάδες ξεκίνησε με την μελέτη της καθημερινής ζωής, του υλικού πολιτισμού και της λαϊκής κουλτούρας. Άλλωστε όπως διατυπώνει ο Πούχγερ, τα εθνικά σύνορα δεν περιέχουν πια μόνο τον οικείο πολιτισμό, αλλά και τον πολιτισμό του ως χθες «Άλλου» (Μπάδα 2004, 20).

Έτσι η μελέτη του υλικού πολιτισμού ανοίχτηκε και σε σιωπηλές ομάδες. Μέσω του ατόμου κατανοούμε καλύτερα την ομάδα και μέσω του πολύτιμου εργαλείου της Προφορικής Ιστορίας καταγράφονται κι άλλες οπτικές της Ιστορίας. Νέοι επιστήμονες που σπούδασαν στο εξωτερικό ήρθαν σε επαφή με την νέα προσέγγιση που εστίαζε στο άτομο.

Η υλική πολιτιστική κληρονομιά ενός τόπου γίνεται αντικείμενο πολλαπλής διαπραγμάτευσης από ομάδες. Επομένως, στα μουσεία ομάδων ή τόπων τα μέλη των ομάδων αυτών γράφουν τα ίδια την ιστορία τους. Τα μουσεία περνούν, λοιπόν, από τις αφηγήσεις της επίσημης ιστορίας στις βιωματικές ιστορίες της κάθε κοινότητας. Η ανίχνευση περισσότερων διαφορετικών ομάδων (θρησκευτικές, γλωσσικές και κοινωνικές ομάδες) μέσα στα πλαίσια μιας κοινωνίας απασχόλησε την Νέα Λαογραφία.

Συμπεράσματα

Η μελέτη των υλικών δημιουργημάτων του ανθρώπου ανοίγει ένα παράθυρο προς την κατανόηση των αξιών, των αντιλήψεων και των πρακτικών μιας κοινωνίας¹¹. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να συσχετίσουμε κάθε έκθεμα με πολύ περισσότερες σχέσεις, νοήματα και γεγονότα. Σύμφωνα με την δομιστική προσέγγιση, μέσω της γλώσσας τα αντικείμενα αποκτούν νόημα και μιλούν διαμέσου

¹⁰ Η Προφορικότητα άλλωστε για χρόνια λειτούργησε για χρόνια ως θεματοφύλακας αξιών και παραδόσεων σε όλες τις κοινωνίες.

¹¹ ορισμός του μουσείου από τον ICOM

του αφηγητή-επιμελητή της έκθεσης. Προς αυτή την κατεύθυνση συνέβαλε καθοριστικά η ανάπτυξη σημειωτικών αναλύσεων (σημαίνον-σημαινόμενο).

Η διαλεκτική ανάμεσα στα αντικείμενα και την σημασία τους επηρέασε όχι μόνο την εκθεσιακή δραστηριότητα, αλλά και την ταξινόμηση αφού κάθε κατηγοριοποίηση προϋποθέτει ένα σύστημα ερμηνείας. Ο Φουκώ υποστήριξε συγκεκριμένα ότι η συλλογή και η ταξινόμηση των μουσειακών αντικειμένων συνδέεται με τις ευρύτερες γνωσιακές δομές του δυτικού κόσμου (Foucault 1986 από Σόλομων 2012). Διευρύνοντας περισσότερο το θέμα ο Jacques Derrida κάνει λόγο για «διάχυση του νοήματος» μέσα στην πολυσημία των εκθεμάτων. Συμπεραίνουμε ότι τα νοήματα αυτά αλλάζουν και επαναξιολογούνται ανά εποχή, κοινωνικό και επιστημολογικό πλαίσιο και επισκέπτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΘΕΣΕΩΝ

Σύγχρονες τάσεις στην επιμέλεια εκθέσεων σύγχρονης τέχνης

1. Το παραδοσιακό μουσείο επαναθεσμοθετείται μέσω της τέχνης

Από την εποχή των δωματίων με τις ιδιωτικές συλλογές αξιοπερίεργων (Wunderkammer) μεταξύ 16^{ου} και 19^{ου} αιώνα, η ίδρυση του Μουσείου έστρεψε την προσοχή σε μια επιστημονική προσέγγιση του περιεχομένου των συλλογών. Η ίδρυση του Μουσείου σηματοδότησε την ανάγκη της γνώσης που θα συνόδευε κάθε αντικείμενο με στόχο την καλύτερη κατανόηση του κόσμου. Σημειώθηκε στροφή από το αισθητικά ωραίο, περίεργο και σπάνιο προς στο κόσμο της γνώσης.

Το Μουσείο κλήθηκε να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο ιστορικά με την διαφύλαξη της γνώσης και της επιστήμης λειτουργώντας παράλληλα και ως εκπαιδευτικός θεσμός. Από το 1960 και μετά μέσα σε μια έντονη κοινωνικό πολιτική περίοδο αμφισβήτησης το μουσείο γίνεται κι αυτό αντικείμενο κριτικής και σχολιασμού. Η κριτική που δέχτηκε σχετικά με την κατασκευή της απόλυτης και επίσημης αφήγησης οδήγησε το Μουσείο σε ένα πιο διαλλακτικό χαρακτήρα επαναπροσδιορίζοντας την σχέση του με την κοινωνία.

Πολλοί σύγχρονοι καλλιτέχνες επιχείρησαν να θέσουν υπό σχολιασμό και προβληματισμό τα παραπάνω ζητήματα στο κοινό αμφισβητώντας τις παραδοσιακές μεθόδους ταξινόμησης, αποθήκευσης, αρχειοθέτησης και παρουσίασης των Μουσείων. Το μουσείο άνοιξε τις πόρτες του δίνοντας πρόσβαση σε καλλιτέχνες να εμπνευστούν και να οικειοποιηθούν μεθόδους, έννοιες,-ακόμα και το περιεχόμενο του- για να δημιουργήσουν σύγχρονα έργα τέχνης. Μέσα από τα έργα αυτά οι καλλιτέχνες διατύπωναν σχόλια και υπαινιγμούς απέναντι στον μέχρι τότε άκριτο θεσμό του μουσείου.

Ο συγγραφέας Τζέιμς Πούτναμ ορίζει ότι πρόκειται για ιδεολογική ανταλλαγή (ideological exchange) ανάμεσα στους καλλιτέχνες και στα μουσεία, στην οποία θα αναφερθούμε παρακάτω προσπαθώντας να αναδείξουμε το φαινόμενο αυτό στην σύγχρονη εποχή (Putnam 2009).

2. Η επιρροή και η έμπνευση που ασκεί το Μουσείο στους καλλιτέχνες.

Οι καλλιτέχνες δανείζονται πρακτικές του Μουσείου με σκοπό να αποδώσουν τα δικά τους νοήματα. Οι τρόποι ταξινόμησης και ο χώρος του Μουσείου αποκτούν έτσι καλλιτεχνικό ενδιαφέρον.

Η δημιουργικότητα των καλλιτεχνών οδήγησε στην διατάραξη της σταθερότητας και της τάξης του Μουσείου. Ακόμα και η αρχιτεκτονική μορφή του μουσείου ως σύμβολο δύναμης και υπεροχής έχει δεχτεί πολλές φορές σύγχρονες εικαστικές παρεμβάσεις.

3. Οι καλλιτέχνες εκθέτουν τις δικές τους συλλογές αντικειμένων σχολιάζοντας τα κριτήρια ταξινόμησης του Μουσείου.

Οι καλλιτέχνες, όπως ήδη αναφέρθηκε, δεν εμπνέονται μόνο από τις μεθόδους του μουσείου, αλλά και από τις πρακτικές του. Για παράδειγμα, όταν ένα αντικείμενο εισέρχεται στον χώρο του μουσείου αποκτά αίγλη και ιδιαίτερη σημασία. Οι συλλεκτικές παρεμβάσεις του Μουσείου παραλληλίζονται με τις πρακτικές των καλλιτεχνών. Η επιλογή ιδεών και υλικών από τους καλλιτέχνες κατά την διαδικασία παραγωγής ενός έργου παραπέμπει στις επιμελητικές πρακτικές του μουσείου όπου διαφορετικά εκθέματα και ιδέες συνδυάζονται μεταξύ τους με στόχο την απόδοση συγκεκριμένων νοημάτων. Οι καλλιτέχνες με την σειρά τους παρουσιάζουν τις δικές τους συλλογές απλών αντικειμένων τα οποία όμως στον χώρο του μουσείου αποκτούν άλλη σημασία σχολιάζοντας τις επιλογές του μουσείου.



Εικόνα 1. Claudio Costa, *The ineffable circulation of humanity*, 1981. Πηγή: Art and Artifact.

Ένα παράδειγμα όπου ο καλλιτέχνης αξιοποιεί μια συλλογή παραδοσιακών αγροτικών εργαλείων για να σχολιάσει τις επιμελητικές πρακτικές του μουσείου και ταυτόχρονα διατυπώνει το ενδιαφέρον για τον παραδοσιακό πολιτισμό αγροτικών κοινωνιών της υπαίθρου για την διατήρηση λαογραφικών συλλογών και την διάσωση του παραδοσιακού πολιτισμού των αγροτικών κοινωνιών εκείνης της εποχής.

Η έκθεση των γεωργικών εργαλείων δεν έχει μόνο μορφολογικό ενδιαφέρον, αλλά γίνεται μέρος της προσπάθειας διατήρησης εθνογραφικών/ λαογραφικών τεχνουργημάτων τα οποία αφορούν έναν περασμένο τρόπο ζωής. Η έκθεση αυτών των εργαλείων μεταφέρει στον σύγχρονο άνθρωπο πληροφορίες για εκείνη την εποχή, όπως η οργάνωση και η αυτάρκεια των κοινωνιών αυτών.

Οι καλλιτέχνες γοητεύτηκαν από τις τεχνικές της επιμέλειας μελετώντας τις μεθόδους που χρησιμοποιεί το μουσείο πρακτικά (έπιπλα αποθήκευσης, ράφια, κουτιά αποθήκευσης, κιβώτια, προθήκες, βάσεις) αλλά και εννοιολογικά (διαδικασίες που αναδεικνύουν τα εκθέματα και τα κριτήρια επιλογής τους).

Σημειώθηκε έτσι άνοιγμα του εργαστηρίου του καλλιτέχνη για να δούμε την διαδικασία παραγωγής του έργου και του νοήματός του. Η στροφή του ενδιαφέροντος στην διαδικασία αυτή ήταν μια στροφή της τέχνης προς την διαδικασία της σκέψης και της προεργασίας ως ισάξιας σημασίας με το τελικό έργο.

4. Η διερεύνηση του ρόλου και της εξουσίας του Μουσείου

Την δεκαετία του '60 σημειώθηκε μια γενικότερη αμφισβήτηση σε παγιωμένα συστήματα εξουσίας και σε κοινωνικοπολιτικά ζητήματα, η οποία προεκτάθηκε όπως είδαμε και στην κριτική του ρόλου και των μηχανισμών του μουσείου.

Οι καλλιτέχνες θέλησαν να προτείνουν τις δικές τους εναλλακτικές αφηγήσεις από την επίσημη αφήγηση της ιστορίας από την πλευρά των μουσείων. Μέσω της τέχνης τροφοδότησαν τους θεατές με ερεθίσματα που θα τους έκαναν να σκεφτούν, να αναρωτηθούν, να αποκτήσουν έναν πιο ενεργό ρόλο στη διαμόρφωση των πραγμάτων γύρω τους και να μην δέχονται παθητικά την όποια επίσημη παρουσίαση της αλήθειας.

Οι καλλιτέχνες ενδιαφέρονται επίσης να σχολιάσουν τις κρυφές πλευρές τις εξουσίας αυτών των ιδρυμάτων και της αγοράς τέχνης. Απασχόλησαν ερωτήματα όπως «Ποιος διαλέγει τι θα μπει μέσα σε αυτό το ουδέτερο περιβάλλον του Μουσείου;» και «Πόσο ουδέτερο είναι στην πραγματικότητα;», αφού ότι εκτεθεί εκεί αυτομάτως αποκτά ιδιαίτερη αξία και κύρος.



Εικόνα 2. Louise Lawer, *Pollock and tureen*, 1984. Πηγή: Art and Artifact.

5. Η εμπλοκή των καλλιτεχνών με τον χώρο του Μουσείου και τις συλλογές του

Οι καλλιτέχνες εισέρχονται στους χώρους του Μουσείου για να δουν από μέσα πως παρουσιάζεται η τέχνη και να διερευνήσουν την σχέση του Μουσείου και

των επισκεπτών του. Οι ενδιαφέροντες συσχετισμοί που προκύπτουν δεν υπακούν στις μουσειακές συμβάσεις και πυροδοτούν τους επισκέπτες με καινούρια νοήματα.

6. Η είσοδος των καλλιτεχνών στον χώρο του Μουσείου ως επιμελητές.

Η σύγχρονη επιμέλεια λειτουργεί ως προέκταση της καλλιτεχνικής πρακτικής. Τα όρια μεταξύ εκθεσιακού σχεδιασμού και εγκατάστασης πολλές φορές χάνονται. Πολλά μουσεία προσκαλούν καλλιτέχνες να εμπνευστούν από τις συλλογές τους επιτρέποντας τον δανεισμό και την διαχείρισή τους. Οι επιλογές των καλλιτεχνών έδωσαν εμφανώς πιο προσωπικό χαρακτήρα στον μέχρι τότε απρόσωπο τρόπο παρουσίασης των μουσειακών εκθεμάτων. Η αυξανόμενη τάση συνεργασιών ανάμεσα στους καλλιτέχνες και στους επιμελητές μουσείων έχει συμπεριλάβει σε μερικές περιπτώσεις την επανατοποθέτηση (rehangig) υπαρχουσών συλλογών ή επανασχεδίαση των χώρων των γκαλερί (Putnam 2009).

7. Παρεμβάσεις καλλιτεχνών σε μουσεία και ο γόνιμος διάλογος και για τις δυο πλευρές.

Η σύγχρονη τέχνη μπορεί να εκτεθεί σε υφιστάμενα Μουσεία παρέχοντας την ευκαιρία για ένα εποικοδομητικό διάλογο με τις μόνιμες συλλογές. Οι σύγχρονες εικαστικές παρεμβάσεις δίνουν την ευκαιρία για ένα προσωπικό σχόλιο στα μόνιμα εκθέματα, ενώ μπορεί να γίνει και το αντίθετο, δηλαδή να προσθέσει αισθητικά και εννοιολογικά στο εικαστικό έργο. Οι παρεμβάσεις αυτές συνηθίζονται τα τελευταία χρόνια σε μουσεία μη τέχνης, όπως αρχαιολογικές, εθνογραφικές συλλογές καθώς και σε μουσεία φυσικής ιστορίας.



Εικόνα 3. Sophie Calle, *The wedding dress*, 1999. Πηγή: Art and Artifact.

8. Το Μουσείο στην εποχή του θεάματος και των νέων ψηφιακών μέσων

Τα τελευταία χρόνια στην τέχνη τα όρια ανάμεσα στη δημόσια και ιδιωτική σφαίρα περιπλέκονται. Μεγάλα μουσεία παραγγέλνουν έργα από τους καλλιτέχνες, αλλά αντίστοιχα πολλοί καλλιτέχνες ασκούν επιρροή στο μουσείο, διεκδικώντας από τα μουσεία ειδικούς χώρους για τα έργα τους. Όλα αυτά έχουν επηρεάσει την επιχειρηματική στρατηγική των μουσείων και την αγορά τέχνης γενικότερα. Στην σύγχρονη κοινωνία του θεάματος ο στόχος είναι ο εντυπωσιασμός και η προσέλκυση της προσοχής μέσω των media και της διαφήμισης. Επομένως, η τάση εντυπωσιασμού επηρέασε όχι μόνο την εκθεσιακή πολιτική των περιοδικών εκθέσεων, αλλά και συλλεκτικές πρακτικές των Μουσείων.

Οι εκθέσεις έργων μεγάλης κλίμακας οδήγησαν σε εκθέσεις έργων εκτός των ορίων του μουσείου μεταφέροντας έργα τέχνης σε απρόσμενα μέρη όπως εξωτερικούς χώρους, δημόσιους χώρους, πάρκα, παραλίες ακόμα και στους πάγους.

Τέλος, με την χρήση νέων μέσων και τεχνολογιών προκύπτει η ανάγκη υποστήριξης έργων με ιδιαίτερες απαιτήσεις. Οι νέες τεχνολογίες και τα ψηφιακά μέσα έχουν ανοίξει ένα καινούριο κεφάλαιο για τις εκθέσεις, αλλά και την συντήρηση των έργων τέχνης.

Επιμέλεια Σύγχρονων Εικαστικών Εκθέσεων και ο ρόλος του επιμελητή

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα έχει γίνει μετατόπιση του ενδιαφέροντος του επιμελητή από την μελέτη μιας συγκεκριμένης συλλογής στην διαδικασία της επιμέλειας. Ο επιμελητής αποκτά αυτονομία, όχι μόνο στο θεωρητικό πεδίο, αλλά και στο πεδίο της υλοποίησης. Έρχεται πιο κοντά στους καλλιτέχνες δημιουργώντας παράλληλα μια αλληλένδετη σχέση με το πρωτογενές υλικό της εικαστικής έκθεσης, το έργο τέχνης.

Αυτή η στροφή στον χώρο της επιμέλειας, γνωστή κι ως *curatorial turn*, έχει ως συνέπεια μια σειρά αλλαγών. Οι επιδράσεις κοινωνικών, πολιτικών και επιστημολογικών θέσεων είναι εμφανείς στην επιμελητική πρακτική. Από το 1970 και μετά παρατηρήθηκε μια αυξανόμενη τάση του επιμελητή για ολοένα και πιο ενεργό ρόλο στην διαδικασία της έκθεσης.

Η επιμέλεια συνεργάζεται και δανείζεται μεθοδολογικά εργαλεία και από άλλα επιστημονικά πεδία, όπως η Ανθρωπολογία, η Μουσειολογία, η Αρχιτεκτονική, η Φιλοσοφία και η Ιστορία της Τέχνης.

Οι σύγχρονες οπτικές της επιμέλειας αφορούν την χρήση νέων ψηφιακών μέσων, την διαχείριση ευαίσθητων θεμάτων σε μια έκθεση, τις σύγχρονες έννοιες της συμμετοχικότητας και της συμπερίληψης, τον ρόλο μεγάλων μουσείων στην διάχυση μηνυμάτων και την χάραξη μιας γραμμής πλεύσης πολιτιστιστικά, την απήχηση μεγάλων περιοδικών εκθέσεων όπως η Biennale και η Documenta, καθώς και τις τάσεις και τις προβληματικές που εγείρουν κάθε φορά.

Λαμβάνοντας υπόψιν τα παραπάνω, επιχειρείται μέσα από ένα πρωτότυπο επιμελητικό project να προσεγγιστούν οι σύγχρονες οπτικές στο πεδίο της επιμέλειας εκθέσεων, με έμφαση στον χώρο της τέχνης, μέσω της προετοιμασίας και οργάνωσης μιας σύγχρονης εικαστικής έκθεσης.

Ο επιμελητής φροντίζει να καταστήσει αντιληπτό το νόημα της έκθεσης. Γι' αυτό τον σκοπό έχει στα χέρια του πλήθος εργαλείων λόγου και αισθητικών επιλογών για να το πετύχει. Είναι υπεύθυνος για την επιλογή ή την αφαίρεση των έργων στον χώρο, καθώς και της συνέκθεσή τους με τα υπόλοιπα έργα. Στην περίπτωση όπου τα σύγχρονα έργα εκτίθενται μέσα σε ιστορική συλλογή θεωρείται

σημαντική η συνομιλία των έργων με τα μόνιμα εκθέματα της σύλλογης, ώστε η παρουσία τους να είναι ισορροπημένη.

Το εύρος των αρμοδιοτήτων του επιμελητή μπορεί να διαφοροποιείται από χώρα σε χώρα και εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Για παράδειγμα, αν η έκθεση υλοποιείται σε Μουσείο ή γκαλερί, πόσο εξοικειωμένος είναι ο πληθυσμός της χώρας με την τέχνη και αν ο επιμελητής συνεργάζεται και με άλλες ειδικότητες οι οποίες αναλαμβάνουν μέρος των υπόλοιπων δραστηριοτήτων.

Η επιμέλεια μιας σειράς έργων περιλαμβάνει την τεκμηρίωση και την έκθεση με στόχο την καλύτερη πρόσληψη από το κοινό. Ο ρόλος του επιμελητή είναι σημαντικός και δύσκολος. Είτε ως μεσάζοντας, είτε ως προπομπός του μηνύματος της έκθεσης, ο σύγχρονος επιμελητής καλείται να συντάξει το επιμελητικό κείμενο ως άνθρωπος που έχει σχέση με τον χώρο των εικαστικών τεχνών. Με το επιμελητικό κείμενο ο επιμελητής «μιλάει» και επικοινωνεί συστήνοντας τα έργα και τα νοήματά τους. Άλλοτε πλάι στον καλλιτέχνη κι άλλοτε δίπλα στον θεατή καλείται να παίξει τον ρόλο της γέφυρας ανάμεσα στα δυο μέρη φροντίζοντας να φτάσει το μήνυμα στην άλλη πλευρά.

Στο σημείο αυτό θα αναφερθούμε σε δυο παραδείγματα σύγχρονης επιμέλειας. Το πρώτο, αφορά την επίσκεψή του μεταπτυχιακού προγράμματος «Επιμέλεια εκθέσεων» τον Νοέμβριο του 2022 στην έκθεση Midea στο Μέγαρο Μουσικής, όπου η επιμελήτρια Δάφνη Δραγώνα μας μίλησε για τις εκθέσεις που έχουν συμμετάσχει μαζί με την καλλιτέχνη Στεφανία Στρούζα και τις προσπάθειες που έχουν καταβάλει σε εκθέσεις ανά τον κόσμο ως μια κοινή προσπάθεια, ένας κοινός αγώνας καλλιτέχνη και επιμελητή. Κατανοήσαμε ότι η συνεργασία επιμελητή-καλλιτέχνη αφορά κάθε φορά ένα όραμα που συνδέεται και με τους δύο.

Ως δεύτερο παράδειγμα παραθέτουμε την ομιλία του καλλιτέχνη Πάνου Σκλαβενίτη στην έκθεση Plasmata το καλοκαίρι του 2023 όπου ο καλλιτέχνης παρουσιάστηκε στην ομιλία του με ένα avatar που μιλούσε αντί για εκείνον. Εκείνος υπαγόρευε στην γυναίκα που βρισκόταν ακριβώς δίπλα του μασκαρεμένη με υλικά από τα έργα του, η οποία μιλούσε σε α' πρόσωπο. Σχηματιζόταν έτσι η ταύτιση του καλλιτέχνη με το δημιουργημά του, αφού κι εκείνη ήταν έργο της φαντασίας του. Επρόκειτο για μια ευφάνταστη ιδέα του καλλιτέχνη που μας έκανε να αναρωτηθούμε αν λειτούργησε κι εκείνος ως επιμελητής, αφού επιμελήθηκε όλη του την παρουσίαση στο κοινό σαν μια performance και μας θύμισε τις φορές που ο επιμελητής καλείται να επιμεληθεί μια performance σε έναν χώρο ή σε συνδυασμό με

άλλα έργα στον χώρο. Τα όρια λοιπόν ανάμεσα σε επιμελητή και καλλιτέχνη πολλές φορές χάνονται.

Παραδείγματα εκθέσεων σύγχρονης τέχνης σε παραδοσιακά λαογραφικά και ιστορικά μουσεία και τα ζητήματα που θέτουν

Η οργάνωση σύγχρονων εκθέσεων σε ιστορικά μουσεία αποτελεί μια εξαιρετικά διαδεδομένη πρακτική στο εξωτερικό. Αναζητώντας ένα διαφορετικό χώρο παρουσίασης έργων σύγχρονης τέχνης οι εκθέσεις τέχνης βρέθηκαν σε χώρους διαφορετικούς από ό,τι είχαμε συνηθίσει μέχρι πρότινος, όπως τους χώρους ενός μουσείου ή μιας γκαλερί. Όταν τα έργα σύγχρονης τέχνης εκτίθενται σε απρόσμενους χώρους αυτό αντανακλάται στο νόημά τους. Μέσω της σύγχρονης τέχνης προκύπτουν νέα νοήματα και ανοίγονται νέα παράθυρα διαλόγου μεταξύ των έργων και των ερμηνειών τους.

Παρά τα μόνιμα ιστορικά εκθέματα που περιλαμβάνει μια έκθεση, προκύπτει μια καινούρια εμπειρία γιατί μέσω των σύγχρονων έργων τέχνης τα εκθέματα των συλλογών αποκτούν καινούρια νοήματα, ανιχνεύονται συσχετισμοί μεταξύ των αντικειμένων και των σύγχρονων έργων και έρχονται στο φως κρυφές ή λιγότερο γνωστές ερμηνείες όπως στην περίπτωση μας, την οποία θα αναλύσουμε στη συνέχεια. Μέσα από τέτοιου είδους εκθεσιακές πρακτικές το μουσείο αποκαλύπτεται στον επισκέπτη ως ένας τόπος όπου η αίσθηση για το παρελθόν, το παρόν αλλά και το μέλλον συγκλίνει με τρόπους οικείους και αναπάντεχους (Κανελλοπούλου, 2007).

Η τάση, επομένως, των τελευταίων ετών να απομακρυνθούν τα σύγχρονα έργα τέχνης από το λευκό, άδειο περιβάλλον όπου είθισται να προβάλλονται και να εκτίθενται σε χώρους απροσδόκητους, οι οποίοι έχουν κι εκείνοι την δική τους σημασία, ιστορία και νοήματα αποκτά ενδιαφέρον για τους σύγχρονους καλλιτέχνες και επιμελητές. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το Μουσείο του sir Sloan όπου ο ιδιοκτήτης συλλέκτης είχε κληροδοτήσει την συλλογή του με την οδηγία να μείνει απaráλλαχτη, με αποτέλεσμα το μουσείο να μοιάζει με μια χρονοκάψουλα στην οποία έχει σταματήσει ο χρόνος, πράγμα το οποίο έχει γοητεύσει αρκετούς σύγχρονους καλλιτέχνες για να εκθέσουν τα έργα τους στους χώρους του. Ανα τακτά

χρονικά διαστήματα το Μουσείο ανοίγει έτσι τις πόρτες του για φιλοξενήσει σύγχρονα εικαστικά έργα πλάι στα μόνιμα εκθέματα της συλλογής.

Επομένως, «**το πλαίσιο αλλάζει το νόημα**», όπως διατυπώνει η επιμελήτρια μιας τέτοιας έκθεσης Χάρις Κανελλοπούλου, η οποία είχε αναλάβει το 2007 την επιμέλεια σύγχρονης έκθεσης «*Μέλλον μέσα από το παρελθόν*» με έργα του γλύπτη Κώστα Βαρώτσου μέσα στην μόνιμη ιστορική συλλογή του Μουσείου Μπενάκη.

Παραδείγματα νοηματοδότησης του έργου τέχνης από το περιβάλλον έκθεσής του.



Έργα σύγχρονης τέχνης του καλλιτέχνη Yves Klein μέσα στο μπαρόκ αισθητικής ανάκτορο Blenheim Palace στην έκθεση «Yves Klein 90 Ans», 2018.

Πηγή: blenheimartfoundation.org.uk/exhibitions/yves-klein



Παπαηλιάκης Ηλίας, *Οικόσημο*. Σύγχρονο έργο τέχνης τοποθετημένο στο πάτωμα της ξυλόγλυπτης αίθουσας υποδοχής του αρχοντικού Τσιμηνάκη του 19^{ου} αι. στην έκθεση «Τι καλά τα λέει το αηδόνι» Μάρτιος 2023. Πηγή: <https://www.iefimerida.gr/politismos/ekthesi-ti-kala-aidoni-mpenaki-moyseio> Φωτο: Δήμητρης Πούπαλος).



Στην έκθεση *The Shape of time, Old masters in Conversation with Modern Art* το αναγεννησιακό ανάγλυφο νεαρού ζευγαριού του Tullio Lombardo συνομιλεί με έργο σύγχρονης τέχνης *Untitled (Perfect Lovers)* του Felix Gonzales Torres δημιουργώντας έντονους συγκινησιακά συσχετισμούς για τον Έρωτα, τον Χρόνο και την φθορά. Kunst Historisches Museum, Βιέννη 2018. Πηγή: <https://theshapeoftime.khm.at/en/>.



Το πορτρέτο «*Autoritratto*» του video art καλλιτέχνη Bill Viola δίπλα σε πορτρέτο της συλλογής Uffizzi Gallery. Τα έργα εκτίθενται μαζί σε μια μικρή αίθουσα ανάμεσα στις μεγάλες αίθουσες με τα πορτέτα της ιστορικής συλλογής, Ιούλιος 2023, Φλωρεντία. Πηγή: από προσωπικό αρχείο.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ : Η ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΗΝ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

Εισαγωγή

Το Μέρος Β περιλαμβάνει τρία κεφάλαια. Το **Κεφάλαιο 1** επικεντρώνεται στην μελέτη βιβλιογραφικών πηγών της τοπικής ιστορίας σχετικά με εθιμικές πρακτικές που οι κάτοικοι της περιοχής ασκούσαν παραδοσιακά για την επίτευξη καλής τύχης στην Λάκκα Σούλι και στην ευρύτερη περιοχή.

Το **Κεφάλαιο 2** εστιάζει στις κοινωνικές προεκτάσεις φαινομένων όπως το *Κακό μάτι*, αλλά και σε κοινωνικά θέματα, όπως ο ρόλος της γυναίκας μέσα σε αυτές τις «τελετουργίες».

Το **Κεφάλαιο 3** αφορά την τεκμηρίωση εκθεμάτων του μουσείου μέσω εκπόνησης επιτόπιας έρευνας για τη συγκέντρωση προφορικών μαρτυριών των κατοίκων της ευρύτερης περιοχής σχετικά με εθιμικές πρακτικές που οι κάτοικοι της περιοχής ασκούσαν παραδοσιακά για την επίτευξη καλής τύχης στην Λάκκα Σούλι και στην ευρύτερη περιοχή. Περιγράφονται η μεθοδολογία και τεχνικές συνεντεύξεις που ακολουθήθηκαν κατά την διαδικασία της έρευνας. Καταγράφηκαν μαρτυρίες που συγκεντρώθηκαν από τους δωρητές εκθεμάτων του Μουσείου, της συζύγου του συλλέκτη, Παναγιώτας Γιάννου, καθώς και από κατοίκους της ευρύτερης περιοχής της Ηπείρου. Κατόπιν, έγινε η σύνδεση ιστορίας - αντικειμένου μέσω του εντοπισμού συναφών αντικειμένων της Συλλογής Γιάννου. Η ιστορία που καταγράφηκε στο πλαίσιο της έρευνας αναφορικά με ένα αντικείμενο προστίθεται έπειτα στην καρτέλα του αντικειμένου για την τεκμηρίωση της συλλογής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΤΟΠΙΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Η ανάγκη επίκλησης εξωτερικών δυνάμεων

Δεισιδαιμονίες - Δοξασίες

Σε αυτό το σημείο η εργασία επικεντρώνεται στις πηγές που εντοπίστηκαν σχετικά με πεποιθήσεις και πρακτικές των ανθρώπων της ευρύτερης περιοχής της Ηπείρου σχετικά με την αποφυγή του κακού και τη επίτευξη καλοτυχίας. Μέσα από την μελέτη βιβλιογραφικών πηγών της τοπικής ιστορίας, μπορέσαμε να προσεγγίσουμε δοξασίες, μύθους και θρύλους της περιοχής. Η συγκέντρωση αυτών των στοιχείων τροφοδότησε την μετέπειτα διεξαγωγή της επιτόπιας έρευνας και αξιοποιήθηκε ως συγκεντρωμένο υλικό για την εικαστική δημιουργία της έκθεσης. Ας δούμε λοιπόν κάποιες πρωταρχικές έννοιες στην σκέψη των ανθρώπων, την πορεία τους μέσα στον χρόνο και την σημασία τους στο κοινωνικό σύνολο.

Ο άνθρωπος αναζητά από τα παλιά χρόνια έναν τρόπο να ελέγξει την μελλοντική ζωή, την μοίρα του. Από την εποχή των σπηλαίων ο πρωτόγονος άνθρωπος επιχείρησε να εξηγήσει τα φυσικά φαινόμενα προσπαθώντας να διακρίνει μια αιτιοκρατική σχέση σε όσα με όσα συμβαίνουν γύρω του. Βέβαια για να βρει την αιτία θα μεσολαβούσαν αρκετά ακόμη χρόνια. Πρώτα κατάλαβε ότι επρόκειτο για κάτι έξω και μεγαλύτερο από αυτόν και έπειτα προσπάθησε να το ελέγξει. Από το στάδιο της παρατήρησης του εξωτερικού περιβάλλοντος περνά έπειτα στην φαντασία.

Κάθε απόκλιση από την ομαλή ανθρώπινη συμπεριφορά, που τις αιτίες της δεν μπορεί να συλλάβει αμέσως ούτε η συνείδηση του ίδιου του υποκειμένου ούτε η παρατήρηση των άλλων, αποδίδεται σε μίαν υπερφυσική ενέργεια, ακριβώς όπως συμβαίνει με κάθε απόκλιση από την ομαλή συμπεριφορά των καιρικών συνθηκών ή την ομαλή συμπεριφορά της χορδής ενός τόξου (Dodds 1978, 30).

Η ανάγκη να εξηγήσει όλα όσα έβλεπε γύρω του, καθώς και να προβλέψει την επανάληψη φυσικών φαινομένων μέσω της παρατήρησης εικάζεται ότι ήταν οι πρώτες προσεγγίσεις μιας ανώτερης δύναμης. Άρχισε, λοιπόν, να κατασκευάζει μύθους για τα φυσικά φαινόμενα που δε μπορούσε να εξηγήσει λογικά. Προσέδιδε

στις ανώτερες δυνάμεις θεϊκές ιδιότητες και ανθρώπινη μορφή και επιχείρησε να επικοινωνήσει μαζί τους μέσω τελετουργιών και διαβιβαστών.

Η αδυναμία του ανθρώπου να ερμηνεύσει τα φυσικά φαινόμενα τον οδήγησαν στις αγαθοποιές και κακοποιές δυνάμεις. Ο παράλογος φόβος για το υπερφυσικό, η πίστη σε αντιεπιστημονικές δοξασίες περί επιρροής κακών πνευμάτων στη ζωή μας συναντώνται σε όλα τα στάδια της ζωής του ανθρώπου.

Καλό – Κακό

Ο άνθρωπος υποστηρίζεται ότι βρίσκεται ανάμεσα σε δυο αντιμαχόμενες δυνάμεις. Γι' αυτό οι περισσότερες θρησκείες χαρακτηρίζονται από έναν δυισμό (dualism): από τη μια ο θεός του καλού και από την άλλη ο αντίπαλός του. Στόχος, λοιπόν, είναι η επίτευξη του καλού και η αποφυγή του κακού (Τσαγγαλάς, Εισαγωγή).

Η επικοινωνία με τις δυνάμεις του καλού θεωρείται από την θρησκεία επιτρεπτή λατρευτική εκδήλωση, σε αντίθεση με την επικοινωνία με δυνάμεις του κακού. Στην πρώτη περίπτωση ο άνθρωπος σέβεται τις δυνάμεις και ζητάει βοήθεια μέσω προσευχών, ταμάτων και προσφορών και στην άλλη περίπτωση προσπαθεί να τις απομακρύνει μέσω αποτρόπαιων τελετών και φυλακτών. Αυτές οι δυο πρακτικές πολλές φορές μάλιστα λειτουργούν και συνδυαστικά: *«Όταν απελπίζεται από τη μια καταφεύγει στην άλλη»* (Τσαγγαλάς 1986, 5).

Επομένως, ο άνθρωπος από τους αρχαιότατους χρόνους έπλασε με την φαντασία του αγαθοποιούς και κακούς δαίμονες οι οποίοι μπαίνουν στη ζωή του με την μορφή προλήψεων και δεισιδαιμονιών, οι οποίες κυριαρχούν πολλές φορές σε στιγμές του καθημερινές βίου του.

Για την ψυχική ανάγκη του ανθρώπου να καταφεύγει σε δεισιδαιμονίες η εξήγηση δεν είναι εύκολη γιατί αυτές οι πνευματικές αναζητήσεις χάνονται στα βάθη των αιώνων. Η αέναη πάλη του καλού με το κακό είναι βαθιά ριζωμένη στην συνείδηση των ανθρώπων. Η πίστη στις αγαθοποιές δυνάμεις εξελίχθηκε σε θρησκεία, ενώ ο φόβος από τις φυσικές δυνάμεις και τα υπερφυσικά όντα σε δεισιδαιμονίες (Βασιλείου 2009, 206).

Ο άνθρωπος, λοιπόν, καλείται να επιλέξει ανάμεσα στο καλό και το κακό. Να ζήσει σύμφωνα με τις αρετές της θρησκείας του και να προστατευτεί απέναντι στις κακές δυνάμεις που τον επιβουλεύονται. Διαθέτει με αυτόν τον τρόπο την βούληση και την δύναμη να διαμορφώσει το πεπρωμένο του. Γι' αυτό πολλές φορές στη δημοτική ποίηση συναντάμε τον λαϊκό δημιουργό που προτρέπει υπέρ του καλού και δίνει συμβουλές για την αποφυγή του κακού.

Μαγεία

Όταν η επίσημη θρησκεία δεν επαρκεί, ο άνθρωπος όπως αναφέρθηκε, στρέφεται προς άλλες δυνάμεις. Τότε είναι που εγκαταλείπει τα ορθολογικά μέσα και ψάχνει να βρει απαντήσεις στις μυστικές δυνάμεις της φύσης και του σύμπαντος ζητώντας βοήθεια από τα ανώτερα όντα.

Η μαγεία ορίζεται ως το *σύνολο τελετουργικών πράξεων με τις οποίες πιστεύεται ότι μπορούν να επηρεαστούν οι φανερές και οι μυστικές δυνάμεις της φύσης και τα ανώτερα όντα, ώστε να μπουν στην υπηρεσία του ανθρώπου-μάγου για να τον ωφελήσουν ή και να βλάψουν τους εχθρούς του* (Τσαγγαλάς 1986, 12).

Οι «παρα-λογικές δυνάμεις», όπως αναφέρει ο καθηγητής Τσαγγαλάς, επιστρατεύονται ως μια απάντηση στην αγωνία του ανθρώπου. Η μαγεία συνέπλεε για χρόνια, απ' ότι είδαμε, με την επίσημη θρησκεία και προσέφερε παρηγοριά στα υπαρξιακά ερωτήματα του ανθρώπου. Από την εποχή του μεσαίωνα έως σήμερα ο άνθρωπος χρησιμοποιεί την μαγεία και τον μυστικισμό, παρά την επικινδυνότητα των καταστάσεων αυτών¹².

*Δημοτικά τραγούδια με θέμα «Μάγια»:

- “*Ανάθεμα ποιος μου ρίξε τα μάγια στο πηγγάδι*”
- “*Αχ εσύ που ξέρεις μάγια*”
- “*Μάγια μου ‘χεις καμωμένα*”
- “*Απόψε που κοιμόμουνα*”

¹² «Η πίστη σε μυστηριώδεις δυνάμεις και φαντάσματα είναι δυνατόν να περιορίσουν σε μεγάλο βαθμό την ικανότητα κρίσεως του ανθρώπου και μπορεί να εξουδετερώσουν την αντίστασή μας σε νέες και απρόβλεπτες μορφές τυραννίας», σελ.11, Εφημερίδα Το Βήμα, 1979, 4 Μάιου) στο Τσαγγαλάς Κ.Δ (1986) *Λαογραφία-Λατρεία*.

Η μαγεία και τα είδη της

Μυστικές παρεμβάσεις σκοτεινών δυνάμεων χαρακτηρίζονταν από ουσίες και μαγικά επιφωνήματα-επωδές με σκοπό να βλάψουν ή να επιφέρουν την επιθυμητή συμπεριφορά σε ένα πρόσωπο, όπως για παράδειγμα να τον ερωτευτεί (Παπαβασιλείου 1995, 207).

Σύμφωνα με τον καθηγητή Τσαγγαλά, η μαγεία ανήκει στην λαϊκή λατρεία και διακρίνεται : στη φυσική μαγεία (magia naturalis) που είναι θεμιτή και στη μη φυσική μαγεία (magia innaturalis) που είναι αθέμιτη και απαγορευμένη. Η βασική διάκριση είναι ότι στην συμπαθητική μαγεία δεν απαιτείται η συμμετοχή δαιμόνων εν αντιθέσει με την εξελιγμένη μορφή της η οποία στηρίζεται στην επίκληση των ανώτερων δυνάμεων.

Πιο συγκεκριμένα, η απλή μορφή (συμπαθητική) που δεν απαιτεί συνέργεια δαιμόνων περιλαμβάνει 2 κατηγορίες:

- α) την ομοιοπαθητική ή μιμητική που αφορά συνήθως μια πράξη που αναπαριστά το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα όπως για παράδειγμα η εικόνα του Αη Γιώργη που σκοτώνει τον δράκο. Ακόμα, η επιδίωξη κάποιου καιρικού φαινομένου, όπως η βροχή, μέσω μιας τελετής με την χρήση κάποιου αντικειμένου (medium) και
- β) την εκ μεταδόσεως ή εξ επαφής η οποία στηρίζεται στην αρχή ότι τα πράγματα που έχουν έρθει σε επαφή, άσχετα αν έχουν χωριστεί, διατηρούν πάντα μια σχέση και εξάρτηση. Για παράδειγμα, η μεταβίβαση δύναμης μέσω αγγίγματος ή κάποιου αντικειμένου.

Τέλος, αναφέρεται η εξελιγμένη μορφή της μαγείας που εμπεριέχει την εκμετάλλευση ανώτερων όντων (καλών ή κακών). Στην Ήπειρο ο μάγος ασκεί το είδος της μαγείας που είναι γνωστό ως γοητεία ή μαύρη μαγεία (Μπενέκος 1988, 165).

Μαγεία - Θρησκεία

Ομοιότητες και διαφορές

Το κοινό σημείο μεταξύ της μαγείας και της θρησκείας είναι ότι και οι δύο αναγνωρίζουν την ύπαρξη ενός υπερφυσικού κόσμου με τον οποίον επιχειρούν να επικοινωνήσουν και να τον επηρεάσουν (Τσαγγαλάς 1986, 35). Ωστόσο, η βασική διαφορά είναι ότι στην θρησκεία ο άνθρωπος αισθάνεται εξαρτημένος από την θεότητα και εκφράζει την ανάγκη για βοήθεια μέσω προσευχής, επικλήσεων και ταμάτων στον Θεό. Ο ενσώματος εαυτός κανονικοποιείται μέσω της πλαισιακότητας της χριστιανικής σωτηριολογίας, μια διαδικασία που αγνοεί το επίγειο χάριν μιας ουράνιας ουτοπίας. Η επισφαλότητα μεταφέρει έτσι στον εσώτερο εαυτό εντός της επίγειας ζωής πλήθος ευθυνών και υποχρεώσεων (Μεραντζάς, Τσιόδουλος, Χουλιάρας 2022, Εισαγωγή). Περιμένει δηλαδή ανταπόδοση προσαρμόζοντας την συμπεριφορά του στους θεϊκούς νόμους.

Αντίθετα, στη μαγεία, ο άνθρωπος μόνος του, χρησιμοποιεί τις ανώτερες δυνάμεις προς όφελος του. Η στάση του μάγου διακρίνεται περισσότερο αυτόνομη και κυριαρχική απ' ότι η στάση του πιστού στην θρησκεία. Όπως αναφέρει ο Beth, το συναίσθημα του προσευχόμενου είναι διαφορετικό από το συναίσθημα αυτού που τελεί κάποια μαγική πράξη (Τσαγγαλάς 1986, 37). Στο σημείο αυτό χαρακτηρίζεται ως περισσότερο ενεργητική η στάση του ανθρώπου η ο οποίος δεν αρκείται πια μόνο στην προσευχή, αλλά επιχειρεί να κάνει κάτι πέρα από αυτήν.

Επιρροές - Κατάλοιπα από αρχαίες θρησκείες

Η διατήρηση και η αφομοίωση μέσα στον χριστιανικό κόσμο μορφών λατρείας και εθίμων που προέρχονται από την ελληνορωμαϊκή θρησκεία διακρίνεται σε πολλά από τα τελετουργικά και τα σύμβολα που πέρασαν στη λατρεία των χριστιανών¹³. Αυτό φαίνεται ιδιαίτερα στον χώρο λατρείας των αγίων της χριστιανικής λατρείας που εμφάνιζαν κοινά στοιχεία με τους προκατόχους θεούς (τόπος λατρείας, θεραπευτικές ιδιότητες).

¹³ Δημόσιος και ιδιωτικός βίος στην Ελλάδα I, ΕΑΠ, σελ.265.

Την περίοδο του Βυζαντίου οι λόγιοι πίστευαν ότι η μαγεία και η αστρολογία παρότι χαρακτηρίζονταν ως περιθωριακές εκδηλώσεις της πίστης ενείχαν δόση αλήθειας και υπηρετούσαν την αγωνία του ανθρώπου να προβλέψει το μέλλον και να κατανοήσει το φαινόμενο της ζωής.

Μέχρι τον 7ο αιώνα επικράτησε πολλές φορές μια παράξενη συμβίωση χριστιανικών και εθνικών εορτών, από την οποία προέκυψαν ορισμένες επιβιώσεις¹⁴. Για παράδειγμα, η ομάδα των εθνόφρονων, οι οποίοι ενώ ήταν χριστιανοί, ακολουθούσαν τις συνήθειες των εθνικών. Συμμετείχαν, δηλαδή, σε ειδωλολατρικές εορτές, πίστευαν στη μοίρα, στην αστρονομία, στην αστρολογία και σε πρακτικές με τους οποίες μπορούσαν να προβλέψουν το μέλλον (ωροσκόπιο, μαντεία).

Επίσης, η Εκκλησία δεν μπόρεσε να απομακρύνει πολλά από τα ειδωλολατρικά έθιμα που είχαν γίνει βίωμα πλέον των απλών ανθρώπων και διατηρήθηκαν έτσι στην ύστερη αρχαιότητα και τον Μεσαίωνα.

Πολλές θρησκείες, άλλωστε, συμπεριέλαβαν στις διδασκαλίες τους στοιχεία από άλλες θρησκείες, όπως ο Συγκρητισμός που ήταν συνδυασμός διαφορετικών πίστευων, παραδόσεων αλλά και πρακτικών. Έτσι ιουδαϊκά, ειδωλολατρικά, και χριστιανικά στοιχεία συχνά αναμειγνύονταν σε θρησκείες, όπως ο Γνωστικισμός, ο Νεοπλατωνισμός, ο Μανιχαϊσμός, και η Kabala. Σε αυτές τις θρησκείες επικρατεί έντονος δυισμός ανάμεσα στο πνεύμα και την ύλη. Υποστηρίζεται ότι η ψυχή προϋπήρχε σαν πνευματική ύπαρξη και βρίσκεται φυλακισμένη στην ύλη. Στόχος της είναι λοιπόν να απελευθερωθεί από τον υλικό κόσμο. Στοιχεία από αυτές τις θρησκείες είτε επηρέασαν και αφομοιώθηκαν από την εκάστοτε θρησκεία, είτε συνέχιζαν να υπάρχουν άτυπα πλάι σε αυτή.

Πολλές φορές έχει γίνει λόγος για λατρευτική συνέχεια από τον αρχαίο στον χριστιανικό κόσμο. Δεν μπορεί όμως να διατυπωθεί με ακρίβεια αν οι ομοιότητες στηρίζονται σε προγενέστερη θρησκεία ή σε σκόπιμη υιοθέτηση οικείων λατρευτικών πρακτικών για την προσέλκυση πιστών. Θα πρέπει να είμαστε προσεκτικοί, επομένως, ερευνώντας την κάθε περίπτωση ξεχωριστά.

Οι αρχαϊκές επιστήμες βασίστηκαν πάνω στη μαγεία. Τα γιατροσόφια συνοδεύονταν από μαγικές φράσεις. Απέναντι στα ξόρκια ή της γητείες (από γοητεία) ήταν οι επωδές. Οι επωδές είναι πανάρχαια θεραπευτική μέθοδος (Ασκληπιός) που

¹⁴ Δημόσιος και ιδιωτικός βίος στην Ελλάδα II, ΕΑΠ, σελ.269.

ασκείται από εμπειρικούς θεραπευτές. Πολλοί αποδίδουν την δύναμη στην αυθυποβολή που νιώθει ο ασθενής ακούγοντας τα ακατάληπτα λόγια του θεραπευτή.

Άλλα ειδωλολατρικά κατάλοιπα αποτελούν οι εγκοιμήσεις, τα φυλαχτά και τα αναθήματα-σημερινά τάματα και η ιαματική δύναμη του νερού¹⁵. Τα αναθήματα ήταν τα ανταλλάγματα για την προσφορά των υπηρεσιών των θεών. Η Εκκλησία τα ενσωμάτωσε, αλλά με υλικά που συνδέονται με την χριστιανική λατρεία. Οι μητέρες όμως τοποθετούσαν στα φυλαχτά των παιδιών και άλλα υλικά που δεν προβλέπονταν από την χριστιανική λατρεία, αλλά προέρχονταν από δεισιδαιμονίες. Για κάθε περίπτωση, είτε για αποφυγή αρρώστιας, είτε για προστασία πίστευαν ότι αντιστοιχούσε διαφορετικό φυλαχτό.

Οι προλήψεις, ως κατάλοιπα της αρχαίας θρησκείας, συνέχισαν να υφίστανται διαχρονικά πλάι στην επίσημη θρησκεία, ανεξάρτητα από την κοινωνική τάξη, μόρφωση και κοινωνική δομή των υποκειμένων. Αντιλήψεις, γνώσεις, θεραπευτικά μέσα και μέθοδοι περνούν από την ελληνική αρχαιότητα στην λαϊκή παράδοση.

Παράλληλα, δηλαδή με τις πρακτικές της επίσημης χριστιανικής θρησκείας, οι άνθρωποι χρησιμοποιούσαν και πρακτικές της λαϊκής λατρείας. Η λαϊκή λατρεία, όπως είδαμε είναι κράμα χριστιανικών διδασκαλιών και υπολειμμάτων αρχαίας ελληνικής θρησκείας και λατρείας (Τσαγγαλάς 1986). Επομένως, πολλά στοιχεία της αρχαίας πίστης, όπως για παράδειγμα, η πίστη σε κατώτερους θεούς και δαίμονες (νεράιδες, γιαλούδες, λάμιες κλπ) πέρασαν στη νέα θρησκεία. Τα μαγικό - θρησκευτικά έθιμα, που όπως είπαμε, φέρουν την καταγωγή τους σε αρχαίες προχριστιανικές λατρείες κάνουν έντονη την εμφάνισή τους στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων της υπαίθρου.

Με την επικράτηση του Χριστιανισμού, οι δεισιδαιμονίες μειώθηκαν, αλλά διατηρήθηκε η πίστη σε παράξενα όντα με υπερφυσικές δυνάμεις όπως: δαιμονικά, ζωτικά, ισκιώματα, φαντάσματα, νεράιδες, καλικάντζαροι, αγερικά κλπ. Βρίσκονται σε διάβες, περάσματα, ερημικά μέρη, χαλάσματα, λαγκάδια, ποτάμια. Είχε επικρατήσει η εμφάνιση των δαιμόνων ως τραγόμορφοι, με κέρατα και ουρά που μετακινούνταν την νύχτα και αποσύρονταν με το πρώτο λάλημα του πετεινού. Ήταν επικίνδυνο για όποιον τους συναντούσε καθώς έπρεπε να έχει μαζί του αλάτι, λιβάνι ή κάποιο άλλο φυλαχτό. Δεν έπρεπε να μιλήσει γιατί τα πνεύματα θα του έπαιρναν την μιλιά, αλλά να κάνει την προσευχή του για να προφυλαχθεί.

¹⁵ περισσότερα για την ιαματική δύναμη του νερού βλ.Κύρκος, σ.552

Προλήψεις – Δοξασίες

«Ω προλήψεις του κόσμου

Τύραννοι της ψυχής

Ο κόσμος σας λατρεύει

Για να είναι δυστυχής»

Ιωάννης Βηλαράς

Από παλιά οι άνθρωποι -και σε κάποιο βαθμό μέχρι σήμερα- διακατέχονται από προλήψεις και δεισιδαιμονίες. Σε κάθε σπουδαίο γεγονός, χαράς ή λύπης αναλογούσαν προλήψεις που συνοδεύονταν από αντίστοιχες ενέργειες.

Ο συγγραφέας Λάμπρης αναφέρει ότι τα βράδια ο κόσμος αντάλλαζε επισκέψεις στα σπίτια. Πολλές φορές οι συζητήσεις κινούνταν γύρω από θέματα της καθημερινότητας, όπως τα χωράφια και τα ζώα. Μπορούμε να φανταστούμε τα βράδια γύρω απ' την φωτιά οι άντρες να καπνίζουν τσιγάρο και οι γυναίκες πλέκοντας να εξιστορούν ιστορίες. Συνήθως σε αυτές τις ιστορίες όπως εξηγεί ο συγγραφέας, προστίθενται πραγματικά πρόσωπα και καταστάσεις για να κάνουν πιο πιστευτή την αφήγηση (Λάμπρης 2008,115).

Ο Νικόλαος Πολίτης ορίζει ότι οι παραδόσεις είναι μυθικές διηγήσεις, τις οποίες έπλασε ο λαός και τις συνδέει με ορισμένους τόπους, χρόνους, ή με ορισμένα φυσικά όντα, ιστορικά πρόσωπα και τις οποίες πιστεύει ως αληθινές (Ζάβαλης 1982, 87).

Δοξασίες στην τοπική βιβλιογραφία

Παρακάτω αναφέρονται ενδεικτικά μερικές από τις δοξασίες που εντοπίστηκαν στην τοπική βιβλιογραφία:

Την 1^η Μάρτη έτρωγαν πολύ πρωί για να μην δουν νηστικοί τα χελιδόνια και νικηθούν. Την 1^η Μαΐου έδεναν στο χέρι τους κλωστή σαν προστασία. Αυτό το έθιμο φέρει την καταγωγή του από τα αρχαία Ελευσίνια μυστήρια. Στις 24 Μαρτίου χτυπώντας μεταλλικά καπάκια και τέντζερη έμπαιναν σε κατώγια για να διώξουν τα φίδια κι έλεγαν «Φευγάτε φίδια, κοσταρίτσες, γιατί ήρθε του Ευαγγελισμού...»

Γέννηση

Για 40 μέρες η λεχώνα δεν έπρεπε να βγει νύχτα από το σπίτι και ένα δοχείο με φωτιά έπρεπε να καίει όλες αυτές τις μέρες έξω από την πόρτα του σπιτιού (Παπαβασιλείου, 1995 297). Επίσης, δεν έπρεπε να αφήνει έξω ούτε δικά της ρούχα ούτε του μωρού. Αν τυχόν ξεχνούσε κάποιο ρούχο έξω, θα έπρεπε να της το φέρουν άλλοι μέσα κι εκείνη να το περάσει πάνω από την φωτιά λέγοντας τρεις φορές: «*Να πάρει η φωτιά το κακό*» για να ξορκίσουν το ντέμα (ξωτικό) (Ναστούλη 1998, 73).

Στην Βραστοβά Πωγωνίου δεν έκοβαν τα νύχια μικρού παιδιού πριν σαραντίσει για να μην γίνει κλέφτης όταν μεγαλώσει (Βασιλείου 2009, 200).

Μετά το άλλαγμα του μωρού το σταύρωναν και του έβαζαν γαϊτάνι για φυλαχτό είτε στον λαιμό, είτε χιαστί, μέσα από τα ρουχαλάκια του. Το γαλάζιο γαϊτάνι τυλιγμένο σαν κουλούρα επάνω στη θέση του αφαλού παρέπεμπε σε φίδι, το οποίο όμως για τους Σαρακατσάνους είναι καλό σύμβολο που προστατεύει.

Οι Σαρακατσάνοι είχαν το σύμβολο του σταυρού στην κορυφή της καλύβας, στα ενδύματα και στην οικοσκευή.

Γάμος

Μια βδομάδα πριν τον γάμο οι νεόνυμφοι δεν έπρεπε να ιδωθούν και αν ο γαμπρός τολμούσε να πάει σπίτι της νύφης τον γανώνανε για να διαλυθεί το κακό. Όταν έφευγε η νύφη από το σπίτι της δεν έπρεπε να κοιτάξει πίσω της γιατί θεωρούνταν γρουσουζιά, όπως επίσης αν έπεφταν οι βέρες την ώρα που γινόταν το μυστήριο. Επίσης, την ώρα που γίνονται τα στέφανα μέσα στην εκκλησία έπρεπε κάποιος από τους συγγενείς να πιάσει το χερούλι της πόρτας ή κάποιο άλλο μεταλλικό αντικείμενο προς αποφυγή μαγικών απέναντι στο ζευγάρι.

Θάνατος

Αν κράζουν κοράκια πάνω από το σπίτι σημαίνει επερχόμενο θάνατο. Επίσης, αν η κότα κάνει ήχους σαν τον κόκορα (Παπαβασιλείου 1995, 328). Για να έχει ο νεκρός καλό ταξίδι τον στόλιζαν, τον γέμιζαν λουλούδια, πορτοκάλια, καρύδια και λεφτά για να έχει μαζί του στο μεγάλο ταξίδι. Όταν έφευγε ο νεκρός από το σπίτι έμενε κάποια γυναίκα για να μη μείνει το σπίτι κλειστό και «το κλείσει» πάλι ο χάρος. Η γυναίκα έριχνε νερό σε καθέναν που επέστρεφε από την κηδεία για να

πλυθεί και να ρίξει τρεις φορές πίσω του για να μην ξαναχτυπήσει το κακό το συγκεκριμένο σπίτι (Ναστούλη 1998, 74).

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι τα σύμβολα δεν είχαν πάντα την ίδια ερμηνεία. Ο συμβολισμός διαμορφωνόταν από τις παραδόσεις και τις εμπειρίες των λαών. Μυθικά πλάσματα όπως ο δράκος, είχαν διαφορετικό συμβολισμό σε διαφορετικές εποχές, χώρες, κουλτούρες και θρησκείες. Για παράδειγμα, στον χριστιανισμό ο Αϊ Γιώργης σκοτώνει τον δράκο ως κακό πλάσμα που επιτίθετο σε κορίτσια, ενώ στην Κίνα ο δράκος θεωρείται σύμβολο που δίνει ζωή και τύχη.

Αυτές οι διαφορετικές ερμηνείες των συμβόλων εξαρτώνται από τις διαφορετικές τοπικές θρησκευτικές επιδράσεις και δεισιδαιμονίες που πρόσδιδαν άλλοτε καλά και άλλοτε κακά χαρακτηριστικά και ιδιότητες στο εκάστοτε σύμβολο (Βασιλείου 2010, 172).

Στροφή στο εξωλογικό στοιχείο

Όταν ο λαός δεν μπορούσε να δώσει εξηγήσεις προχωρούσε στη μεταφυσική ερμηνεία των φαινομένων. Ο άνθρωπος αντιμετώπιζε τα όνειρα ως προμηνύματα καταστάσεων που επρόκειτο να συμβούν. Η πίστη στα όνειρα και η προσπάθεια ερμηνείας τους απασχόλησε τον άνθρωπο από τα αρχαία χρόνια, συνεχίστηκε έπειτα στη βυζαντινή εποχή και τη συναντάμε μέχρι σήμερα στη δημοτική ποίηση. Ο λαός έδινε τη δική του εκδοχή για τα όνειρα. Μέσα από την παρατήρηση και την επανάληψη συνέδεε όνειρα με γεγονότα και κατέληξε στη δημιουργία ερμηνευτικών προσεγγίσεων. Πολύ νωρίτερα από τις φροϋδικές αναλύσεις, η ερμηνεία των ονείρων βασιζόταν σε εμπειρικές και υποκειμενικές αναλύσεις. Για παράδειγμα, πιστεύοντας ότι η ψυχή είναι αιώνια και άφθαρτη, υποστηρίζεται ότι οι ψυχές παρουσιάζονταν στον ύπνο των συγγενών για να μεταφέρουν κάποιο μήνυμα ή για να εκφράσουν επιθυμία ή παράπονο.

Κατά τον Wilhem Wundt, ανιμισμός είναι η πίστη του ανθρώπου για ύπαρξη πνευμάτων γύρω του, πίστη που αποτέλεσε την πρώτη κοσμοθεωρία του. Ο Edward Lehmann θεωρεί τον ανιματισμό (παμψυχισμό) μητρικό έδαφος της μαγείας και την μαγεία ως πρωτόγονη βαθμίδα της θρησκείας (Τσαγγαλάς, 1986 β' μέρος Μαγεία). Ο Ανιμισμός στηρίζεται στην κοσμοθεωρία ότι ο περιβάλλον φυσικός κόσμος

διακατέχεται από πνευματικές υπάρξεις. Τα πάντα γύρω μας, έμβια και μη, έχουν ένα πνεύμα (εξού anima=ψυχή). Αναγνωρίζει πνευματικότητα όχι μόνο στους ανθρώπους αλλά και σε ζώα, σε ουράνια σώματα, σε δέντρα, σε τοπία, σε ιδέες, σε λέξεις και σε ήχους.

Ο Ανιμισμός εκπροσωπεί ένα σύστημα ιδεών σύμφωνα με το οποίο τα πάντα περιέχουν ένα πνεύμα και, που όπως είδαμε προηγουμένως σε άλλα φιλοσοφικά ρεύματα, ο υλικός κόσμος περιέχει τον πνευματικό. Ο Taylor μάλιστα αποδίδει στον ανιμισμό το πρώτο στάδιο των θρησκειών της ανθρωπότητας αλλά και των πρωτόγονων φυλών της εποχής μας. Όταν ένας πρωτόγονος έβλεπε στον ύπνο του έναν συγγενή του που είχε πεθάνει πίστευε ότι του μεταφέρει ένα μήνυμα. Σε πολλές θρησκείες βλέπουμε ανιμιστικά στοιχεία, όπως η λατρεία των δέντρων στον ινδουισμό ή η λατρεία των προγόνων στις αφρικανικές θρησκείες. Το βασικό στοιχείο είναι ότι όλα τα όντα είναι συγγενή γιατί μοιράζονται μια κοινή πνευματική ουσία.

Η Αστρολογία εκπροσωπεί την λαϊκή πίστη στις δυνάμεις και επιδράσεις των άστρων πάνω στα ανθρώπινα πράγματα. Για χρόνια ταυτιζόταν με την αστρονομία. Η αστρολογία διαδόθηκε από Αλεξανδρινών χρόνων εις την Ελλάδα δια των Στωικών, *οίτινες δεχόμενοι των ταυτοτήτων θεού και φύσεως εθεώρουν τα άστρα της θείας πίστεως και επίστευον ότι συμπάθεια και σχέσις υπάρχει μεταξύ των ουράνιων σωμάτων και της γης και επαυτής σωμάτων*¹⁶. Δηλαδή ο άνθρωπος μπορεί να προβλέψει την τύχη του με βάση τη θέση των αστερισμών, πλανητών κτλ.

Ο άνθρωπος από την παρατήρηση των άστρων περνά έπειτα περνά στις δοξασίες. Ο μάγος επιχειρεί να κερδίσει την εύνοια των πλανητών που θεωρούνται ανώτερα έμψυχα όντα. Τα άστρα επενεργούν στα ανθρώπινα πράγματα, οι κινήσεις και οι εκδηλώσεις τους κάτι σημαίνουν για τον άνθρωπο (Λουκάτος 1978, 231). Στα δημοτικά τραγούδια αναφέρονται επίσης στοιχεία αστρολογίας, μαγείας και μαντικής. Σε κάθε πλανήτη ,μάλιστα, αντιστοιχεί μια «βοτάνη» που έχει θεραπευτικές ιδιότητες, τις οποίες συναντάμε στην λεγόμενη λαϊκή θεραπευτική. Ξεχωριστή θέση είχε και η αριθμητική μαγεία, καθώς επισημαίνεται η σημασία ορισμένων αριθμών στις λαϊκές εκδηλώσεις. Οι λαϊκές δοξασίες σχετικά με αριθμούς πέρασαν αργότερα και στην θρησκεία.

¹⁶ Κουκουλής, ΕΑΠ, σελ.139

Επίσης, ιδιαίτερη βαρύτητα έχει και ο λόγος. Πιστεύεται ότι στα λόγια ενυπάρχει μαγική δύναμη που μπορεί να ανατρέψει ακόμα και τους φυσικούς νόμους και θεωρούνται ισχυρότατο μέσο αναγκασμού θεών και δαιμόνων (Μπενέκος 1988, 143) Στη λαϊκή αντίληψη υπάρχει η ταύτιση του ονόματος με την υπόσταση του ανθρώπου που το έχει, καθώς και η δύναμη που ασκεί κανείς σύμφωνα με την αντίληψη αυτή πάνω σε κάποιον άλλον, όταν χρησιμοποιεί το όνομά του (Τσαγγαλάς 1977, 146-147).

Σημαντικό ρόλο έπαιζαν, επίσης, οι ευχές και οι κατάρες και η σημασία που τους απέδιδε ο λαός. Ο καθηγητής Δ. Λουκάτος έγραφε ότι *«μοιάζουν με μικρές επωδές που απαγγέλλονται βιαστικά και σε στιγμές ψυχολογικής συγκίνησης, κάποτε με χειρονομίες για να κάμουν καλό ή κακό»* (Λουκάτος από ΕΑΠ, 259).

Ευχές συναντάμε και στην αρχαιότητα, στα βυζαντινά χρόνια και στα μεσαιωνικά κείμενα. Αντιλαμβανόμαστε την σημασία τους καθώς οι ήρωες κάθε φορά πριν από κάτι δύσκολο ή σημαντικό ζητούσαν πάντα την ευχή των γονέων ως προστασία. Επίσης, στα τραγούδια του γάμου οι μελλοντοίμοι ζητούν την ευχή της μάνας και του πατέρα τους ή ακόμα η ευχή της μάνας στα νανουρίσματα όπου ενεργεί σαν φυλαχτό: *«Να μη σε πιάνει βάσκαμα και το κακό το μάτι»* (Πολίτης 1978, 199).

Αντίθετα, οι κατάρες που ο κόσμος φοβόταν πολύ γιατί πίστευε ότι έπιαναν, ειδικά των γονέων, των ηλικιωμένων των νονών και των σαββατογεννημένων και ειδικά αν έχουν εκστομιστεί σε μια μέρα γιορτής (Μιχαηλίδης-Νουάρος 1928, 184). Όταν κάποιος αισθάνονταν ότι αδικούνταν και δεν υπήρχε τρόπος να τον τιμωρήσει κατέφευγε σε κατάρες. Μέσω της κατάρας καλούνταν η θεία Δίκη να αποκαταστήσει την αδικία. Πολλές φορές, μάλιστα, συνοδεύονταν και από χειρονομίες.

Απευχές λέγονταν όταν την στιγμή που αναφέρονταν σε κάτι κακό και τους φόβιζε έλεγαν «χτύπα ξύλο» ή «μακριά από εδώ» για να το διώξουν.

Πολλά συνέβαιναν υπό την ανοχή της Εκκλησίας, αλλά και από αυτή, όπως ο Αφορισμός και το Ανάθεμα. Αφορισμός είναι ο θρησκευτικός θεσμός με τον οποίο αποβάλλονταν από τους κόλπους της Εκκλησίας του Χριστού όσοι επρόδιδαν το χωριό ή διέπρατταν εξακολουθητικά κακές πράξεις (εγκλήματα, κλοπές, αδικήματα). Τον αφορισμό (αποκήρυξη και κατάρα ενεργούσε ο δεσπότης ο οποίος με εισήγηση των κατοίκων εξέδιδε αφοριστικό έγγραφο, το *«αφοροχάρτι»*, που διαβάζονταν στην εκκλησία και θεωρούνταν η φοβερότερη ποινή. Το ανάθεμα είναι επίσης, θρησκευτικός θεσμός με το οποίον η Εκκλησία έδινε κατάρα σε κάποιον ο οποίος

είχε διαπράξει σε βάρος συγχωριανού του σοβαρό αδίκημα (κλοπή, ζημιά), αλλά δεν ήξεραν ποιος ήταν (Παπαβασιλείου 1995, 368).

Στον χώρο της εκκλησίας, μάλιστα, όπως έχει εντοπίσει ο καθηγητής κ. Τσιόδουλος, υπήρχαν παραστάσεις με αποτρεπτικό χαρακτήρα για να προειδοποιήσουν τους χριστιανούς σε περίπτωση διάπραξης αμαρτήματος. Οι καλλιτέχνες που αναλάμβαναν την ορθόδοξη εικονογραφία από τον 13^ο μέχρι και τον 19^ο αι. απεικόνιζαν τιμωρίες οι οποίες ενείχαν ερωτικές σκηνές για να παρουσιάσουν την κόλαση. Στους αιώνες της τουρκοκρατίας, μάλιστα, παρατηρείται ρεαλιστική απόδοση των ποινών τονίζοντας το μέλος που διέπραξε το αμάρτημα. Στις παραστάσεις αυτές αποδίδονται οι κοινωνικές συμπεριφορές της εποχής, καθώς και ο τρόπος που κατανέμεται η αμαρτία ανάμεσα στα δυο φύλα (Τσιόδουλος 2012, Εισαγωγή).

Τρόποι πρόβλεψης του μέλλοντος

Μαντέματα - οιωνοί, ονειρομαντεία, φλυτζάνι, χαρτιά της τράπουλας, χειρομαντεία, Δρίμες, μαγεία.

Η αγωνία για το μέλλον επισημάνθηκε και στην αρχαιότητα όπου υπήρχαν μαντεία στα οποία οι επισκέπτες αιτούνταν μια πρόβλεψη για το μέλλον (χρησμό), με πιο γνωστά το μαντείο των Δελφών και της Δωδώνης. Στο Νεκρομαντείο του Αχέροντα όμως ο επισκέπτης επεδίωκε επίσης την επαφή με έναν άγνωστο κόσμο, τον κόσμο των νεκρών. Βασική προϋπόθεση σε όλα ήταν να υπάρχει το ενδιάμεσο πρόσωπο μέσω του οποίου θα μιλήσει ο Θεός. Το στοιχείο του διαμεσολαβητή και του μέσου (medium), όπως και το στοιχείο της τελετουργίας, είναι στοιχεία που, όπως είδαμε, διατηρηθήκαν στην θρησκεία και στη μαγεία.

Η πρόγνωση του καιρού ήταν πολύ σημαντική γιατί απ' αυτόν εξαρτιόταν οι αγροτικές και οι οικιακές εργασίες. Όσο αφορά τις προβλέψεις για αλλαγές του καιρού, ο συγγραφέας Κύρκος αναφέρει ότι πριν από οποιαδήποτε εργασία παρατηρούσαν την συμπεριφορά των πουλιών και των άλλων ζώων καθώς και τις αλλαγές της φύσης. Από την αρχαιότητα προσπαθούσαν να συνδυάσουν τα γεγονότα με την εμπειρία για να προβλέψουν το μέλλον (Κύρκος 2018, 539). Ακόμη και σήμερα σε πολλά μέρη της Ελλάδας ο κόσμος εμπιστεύεται τις λαϊκές παρατηρήσεις

για την πρόγνωση του καιρού. Τα μερομήνια, κατά τον Νικόλαο Πολίτη, ήταν λείψανα αρχαίων προγνωστικών του καιρού που έχουν άμεση σχέση με αστρολογική παρατήρηση.

Η λαϊκή ιατρική θα μπορούσε να τοποθετηθεί ανάμεσα στην ορθή παρατήρηση και στη μαγεία (Κύρκος 2018, 543). Η επίκληση στον θεό πήγαινε πλάι πλάι με οποιαδήποτε άλλη γνωστή μέθοδο. Η σχέση των ασθενειών με την θρησκεία φαίνεται κι από το γεγονός ότι σε διάφορους πολιτισμούς απαιτούνταν η επέμβαση ιερέα για την θεραπεία. Αυτό οφείλεται γιατί ο κόσμος πίστευε ότι η αρρώστια του σώματος οφείλεται σε ασθένεια της ψυχής, οπότε ο παπάς ήταν το ίδιο απαραίτητος με έναν γιατρό. Η σχέση αυτή παρατηρείται από την αρχαιότητα. Οι ολονυχτίες στις εκκλησίες στην γιορτή κάποιου άγιου θυμίζουν τις εγκοίμησεις στα Ασκληπιεία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

Το κακό μάτι

Η πίστη στην βασκανία (φυλαχτά, κακό μάτι, ξεμάτιασμα) και στο κακό μάτι είναι πολύ παλιά (Πλούταρχος, Χρυσόστομος, Ψελλός). Απαντάται ευρέως στους παλιότερους και σύγχρονους περιμεσογειακούς πολιτισμούς και στις τρεις μεγάλες θρησκείες της περιοχής (Βέικου 1998, 17).

Η Βέικου ισχυρίζεται ότι η αρρώστια που προκαλείται από το κακό μάτι δεν είναι βιολογική, είναι πολιτισμική και εντάσσει το μάτιασμα στα γενικότερα πλαίσια της κοινωνικής διαντίδρασης. Το σύστημα μάτιασμα-ξεμάτιασμα είναι μια κριτική σκοπιά από την οποία μπορεί κανείς να επισκοπήσει ολόκληρη την κοινωνία (Βέικου 1998, 291). Ακόμα υποστηρίζει ότι με το ξεμάτιασμα επιτυγχάνεται η αποκατάσταση στην ενότητα μιας κοινωνίας.

Η κοινή ζωή είναι αυτή που όχι μόνο θεσπίζει κανόνες, αλλά εφευρίσκει και πολιτισμικά τεχνάσματα για να τους τηρεί, καθώς και τελετουργίες για να επαναθεσπίζει τη διασαλευθείσα τάξη (Βέικου 1998, 30). Χρειάζεται, λοιπόν, το στοιχείο της τελετουργίας για να δημιουργήσει τον κατάλληλο συμβολικό χώρο και χρόνο. Ο Levi Stauss αναλύοντας τα θεραπευτικά τραγούδια των σαμάνων, διακρίνει ότι μέσω της τελετουργικής θεραπείας γίνεται μια «μετάβαση από την πραγματικότητα στον μύθο, από τον εξωτερικό κόσμο στο εσωτερικό σώμα» (Strauss 1986, 193).

Το ξεμάτιασμα, επομένως, αποτελεί επιτελεστική τελετουργία επειδή πληροί τα χαρακτηριστικά εκείνα που θεσμοποιούν ιστορικά μια περίσταση ως τέτοια: Παρουσιάζει δηλαδή *επαναληπτικότητα, τυποποίηση* και συγκρότηση μιας ιδιαίτερης *χρονικότητας* (Block 1986, 184, 329).

Οι προφορικές μαρτυρίες, οι θρύλοι και οι μύθοι της ευρύτερης περιοχής ευελπιστούμε να αποκαλύψουν ιστορίες για παλιές δοξασίες και δεισιδαιμονίες των κατοίκων.

Ο ρόλος της γυναίκας

Κάθε κοινωνία έχει τα δικά της πλαίσια και πρότυπα συμπεριφοράς που εξυπηρετούν την συντήρηση της και την αναπαραγωγή της. Τα πρότυπα αυτά διαφέρουν ανάλογα το φύλλο και διαμορφώνουν ικανότητες, όπως τεχνικές, οικονομικές, κλπ. Η γυναίκα είχε πρωταγωνιστικό ρόλο στις μαγικό-θρησκευτικές αρμοδιότητες. Είναι επιφορτισμένη να προστατέψει την οικογένεια της από το κακό. Γι' αυτό όταν ο βασκαμένος δεν πάει σε μάγισσα να τον ξεματιάσει, αναλαμβάνει η γυναίκα του σπιτιού.

Παράλληλα είναι η ιέρεια στο σπίτι με όλες τις υποχρεώσεις προς την Εκκλησία, αλλά και μάγισσα, αφού σε δύσκολες περιστάσεις αναλαμβάνει την επικοινωνία ακόμη και με υπερφυσικά όντα στα οποία πιστεύει περισσότερο από τους άντρες (Πολυμέρου-Καμηλάκη 2008, 19).

Οι ικανότητες να προστατεύουν την οικογένειά τους απέδιδε κύρος στις γυναίκες. Κοινωνικά ήταν εκείνες που έπρεπε να κατέχουν τους τρόπους απομάκρυνσης του κακού ματιού. Από την άλλη μεριά, υπήρχαν ορισμένες γυναίκες που χρησιμοποιούσαν τις γνώσεις τους για κακό κάνοντας μαγεία. Ήταν συνήθως ηλικιωμένες γυναίκες που δεν έχαιραν κοινωνικής εκτίμησης πιθανόν λόγω του πρότερου ανέντιμου βίου τους. Κατηγορούνταν από την υπόλοιπη κοινωνία για έλλειψη ηθικής και για το ότι υποκινούνταν από πάθη και συναισθήματα, όπως ο φθόνος. Συχνά ο κόσμος τις φοβόταν γιατί είχαν γνώση τεχνικών μαγείας και οι κατάρες τους θεωρούνταν αποτελεσματικές.

«Επανακαλύπτω ένα παρελθόν, αλλάζω το μέλλον μου»

Τα τελευταία χρόνια έχει πραγματοποιηθεί στροφή του ερευνητικού ενδιαφέροντος προς τις ιστορίες ανθρώπων που έζησαν τα γεγονότα. Με αυτό τον τρόπο δίνεται φωνή να ακουστούν αναμνήσεις προσωπικών και συλλογικών βιωμάτων. Τα όρια της της ιστορικότητας διευρύνονται για να συμπεριλάβει κι άλλες κατηγορίες ιστορικών τεκμηρίων που εμπλουτίζουν τον τομέα, αλλά ταυτόχρονα παρέχουν μια νέα προσέγγιση της ιστορίας. Αυτή η νέα ανθρωπολογική προσέγγιση εστιάζει στον τρόπο με το οποίον το άτομο βιώνει και ερμηνεύει τον κόσμο γύρω του.

Φυσικά προς αυτή την κατεύθυνση βοήθησε η εξέλιξη κι άλλων επιστημών, όπως για παράδειγμα της Ψυχολογίας. Η διάδοση της ψυχανάλυσης έπαιξε σημαντικό ρόλο για να ασχοληθούμε ψυχικά με το παρελθόν.

Η Ιστορία συστήνεται βάσει αποδείξεων και ορθολογικών επιχειρημάτων, ενώ η Εθνογραφία μπορεί να αντλήσει το υλικό της από οποιαδήποτε πηγή εντός μιας κοινότητας. Για παράδειγμα, στο βιβλίο του Charles Stewart βλέπουμε πως μέσω των ονείρων διαμορφώνεται η ιστορική συνείδηση στο χωριό Κόρωνο της Νάξου. Το χωριό συνεχίζει να είναι εκεί μετά από τόσους αιώνες αποτελώντας έναν πυρήνα παραδόσεων. Οι κάτοικοι υποστήριζαν ότι για χρόνια έβλεπαν κοινά όνειρα με σημεία όπου υπήρχαν θρησκευτικές εικόνες στο νησί και τις εντόπιζαν. Αυτό βοήθησε στην ενότητα της ιστορικής συνείδησης που έχουν οι άνθρωποι του τόπου, κατόπιν αυτού που προβάλλεται και εν τέλει έχει επικρατήσει (Stewart 2017). Διαπιστώνουμε έτσι ότι η συλλογική ταυτότητα του χωριού διαμορφώνεται μέσω αναπαραστάσεων του παρελθόντος που έχουν οι κάτοικοι.

Μέσα από τις αφηγήσεις των κατοίκων δεν βλέπουμε μόνο την αντίληψη τους σχετικά με το παρελθόν, αλλά και την σημασία που αυτό έχει στο παρόν και στο μέλλον. Η μελέτη του παρελθόντος επηρεάζει και πολλές φορές διαμορφώνει την συνείδησή μας. Η ιστορική ανθρωπολογία μελετά τον τρόπο που ερμηνεύουν οι άνθρωποι αυτό που βλέπουν στα όνειρά τους και πως μέσα σε αυτό αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους ως μέρος μια συλλογικότητας.

Επομένως, βλέπουμε ότι υπάρχουν κι άλλοι τρόποι, πέραν της ιστορίας των αποδεικτικών στοιχείων που σχηματίζουν την ιστορία, όπως η προσέγγιση του παρελθόντος μέσω μύθων, λαϊκών παραμυθιών, ονείρων κα. Ιδιαίτερη σημασία έχουν επίσης οι κειμενικές μελέτες των λαϊκών παραδόσεων στην κατανόηση των σύγχρονων πρακτικών και ιδεών (Stewart 2008, 36). Μέσα από την μελέτη τους μπορούμε να διακρίνουμε τον τρόπο που τα άτομα μαθαίνουν πράγματα για το παρελθόν τους, το νοηματοδοτούν και το εξιστορούν.

Το ανορθολογικό δεν απορρίπτεται γιατί μπορεί να μας διαφωτίσει στην κατανόηση του ατόμου ή ακόμα και ολόκληρων συνόλων όπως στην προκειμένη περίπτωση. Έχει σημασία επομένως να βλέπουμε πως ερμηνεύουν τα ίδια τα άτομα το παρελθόν τους. Μπορεί τελικά, όπως υποστηρίζει ο Stewart, *η μαγική σκέψη να οδηγεί αν και μέσα από άλλες οδούς, στην ίδια κατάληξη με τις «ορθολογικές» και τις «υπολογισμένες»*. Βάσει παρόμοιων διαδικασιών δημιουργούνται νέες ιστορίες για το παρελθόν.

Μια ιστορία μπορεί να αναπτυχθεί σε μύθο κι ένας μύθος σε ιστορία. Αντίστοιχα η αλήθεια να αποτελέσει υλικό για μυθοπλασία, όπως αντίστροφα και η μυθοπλασία να καταλήξει να αποτυπωθεί ως αλήθεια. Υπό αυτή την έννοια διαμορφώνεται μια ανθρωπολογική αντίληψη της ιστορικότητας, σαν μια κοινωνική – εν εξελίξει σχέση με το παρελθόν. Απαιτούμενη προϋπόθεση είναι η *θεωρία της συνάφειας* (Stewart 2017, 21) βάσει της οποίας, οι ισχυρισμοί για το παρελθόν πρέπει να ταιριάζουν με τις ιστορικές προσδοκίες των ντόπιων ώστε να γίνουν δεκτοί από αυτούς. Ιστορίες που μπορεί μια κοινότητα να θεωρήσει αληθινές.

Για να καταδυθείς στο άυλο παρελθόν χρειάζεται συνήθως η υλικότητα μιας σύμβασης στο παρόν (Stewart 2017, 12). Καμιά φορά αρκεί ένα αντικείμενο για να ενεργοποιηθεί η μνήμη μας και όσα πηγάζουν από αυτή όπως συναισθήματα, σκέψεις. Αυτή την υλικότητα θα προσπαθήσουμε να εντοπίσουμε στα αντικείμενα-εκθέματα της λαογραφικής συλλογής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΕΠΙΤΟΠΙΑ ΕΡΕΥΝΑ

Επιτόπια έρευνα για την συγκέντρωση μαρτυριών

Η επιτόπια έρευνα αποτελεί τη μεθοδολογική προσέγγιση που επιλέγει ένας ερευνητής προκειμένου να συλλέξει πληροφορίες. Η έρευνα τροφοδοτεί με αυτόν τον τρόπο την τεκμηρίωση των αντικειμένων μιας συλλογής. Η συγκρότηση σωστών συλλογών προϋποθέτει την παρουσία και συστηματική εργασία ειδικών που θα δουλέψουν στον τόπο όπου ζουν τα αντικείμενα και αυτοί που τα χρησιμοποίησαν για να συγκεντρώσουν το μέγιστο δυνατό αριθμό πληροφοριών για αυτά (Παπαδόπουλος 1978,14).

Στην παρούσα εργασία η επιτόπια έρευνα επικεντρώθηκε σε μαρτυρίες για τα εν λόγω αντικείμενα της λαογραφικής συλλογής συνεισφέροντας στην τεκμηρίωσή της, αλλά ταυτόχρονα προοριζόταν για να έναν ακόμη σκοπό: να τροφοδοτήσει τους φοιτητές καλλιτέχνες με πρωτογενές υλικό για την δημιουργία εικαστικών έργων για την έκθεση σύγχρονης τέχνης που επρόκειτο να πραγματοποιηθεί και αποτελεί τον τελικό στόχο της παρούσας εργασίας.

Κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων ακολουθήθηκαν οι σωστές πρακτικές όπως έχουν δοθεί από την Ένωση Προφορικής Ιστορίας¹⁷ για την σωστή καταγραφή των μαρτυριών. Με σεβασμό πάντα στον πληροφορητή-τρια και δίνοντάς του χώρο να εκφραστεί, η καταγραφή των προφορικών μαρτυριών αποτέλεσε ευχάριστο, αλλά συνάμα απαιτητικό κομμάτι της παρούσας εργασίας. Αποτέλεσε μάλιστα δομικό τμήμα της αφού παρείχε δεδομένα τα οποία έπειτα οι φοιτητές της Καλών Τεχνών αξιοποίησαν στο εκθεσιακό προτζεκτ.

Η έρευνα εστίασε σε πρόσωπα που είχαν ζήσει ή ακούσει ιστορίες σχετικά με έθιμα και πρακτικές καλοτυχίας και αποφυγής του κακού αντίστοιχα και ήταν πρόθυμοι να τα μοιραστούν. Οι αφηγήσεις μας επέτρεψαν να διακρίνουμε έθιμα και πρακτικές που εξακολουθούν να υπάρχουν στις μέρες μας.

¹⁷ Μεθοδολογικές προσεγγίσεις της Προφορικής ιστορίας στο <https://epi.uth.gr/>

Μεθοδολογία και Τεχνικές συνέντευξης

Η προφορική συνέντευξη παρέχει ένα ιστορικό υλικό που μπορεί να δώσει νέα διάσταση στην ιστορία. Η διαδικασία της συνέντευξης εξαρτάται από το πως θα αξιοποιηθεί το υλικό της. Για παράδειγμα, στοχεύει να παρουσιαστούν μαρτυρίες ή να υποστηριχθεί μια ιστορική ερμηνεία; Μέσω συνέντευξης-αφήγησης γίνεται η καταγραφή της μνήμης και της προφορικής ιστορίας. Οι συνεντεύξεις μπορούν άλλοτε να αξιοποιηθούν ως κείμενα και άλλοτε ως τεκμήρια.

Το υλικό της συνέντευξης συνδημιουργείται αφού είναι αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης ερευνητή με πληροφορητή. Ο ερευνητής αναλαμβάνει την ερμηνεία/ ανάλυση για την αποκάλυψη των μηνυμάτων και συμβολικών σημασιών που εμπεριέχονται στις προφορικές πηγές και τα προφορικά τεκμήρια. Στόχος του είναι η επιλογή των στοιχείων εκείνων που αναδεικνύουν ιστορίες, σκοπούς, νοήματα και δεδομένα. Η καθηγήτρια κυρία Μπάδα επισημαίνει ότι απαιτείται από τον σοβαρό ερευνητή να κινείται σε συγκεκριμένα ερευνητικά πλαίσια και να αισθάνεται δέσμιος της ηθικής που η έρευνα έχει διαμορφώσει για την αξιοποίηση και την χρήση αυτών των ντοκουμέντων (Μπάδα 2004). Μια συνέντευξη είναι μια κοινωνική σχέση ανάμεσα σε ανθρώπους. Μπορούμε να επιλέξουμε τη μορφή που θα έχει η συνέντευξη: α. ελεύθερη μορφή συνέντευξης, β. δομημένη συνέντευξη, γ. συνδυασμός και των δυο.

Συνήθως επιδιώκουμε να έχουμε ένα αναλογικό και αντιπροσωπευτικό δείγμα συνεντεύξεων, επιχειρώντας να εντάξουμε όλες τις εμπλεκόμενες ομάδες. Για μια ευρύτερη τοπική μελέτη η πιο κατάλληλη μέθοδος μπορεί να είναι το διαστρωματοποιημένο δείγμα της κοινότητας όπου στόχος δεν είναι η ακριβής αντανάκλαση της γενικής κατανομής του κοινωνικού συνόλου, αλλά η αντιπροσώπευση όλων των σημαντικών κοινωνικών στρωμάτων της κοινότητας.

Επιπλέον ο ερευνητής θα πρέπει να φροντίσει για την απόκτηση ενός υπόβαθρου γενικών γνώσεων σχετικών με το θέμα καθώς οι ερωτήσεις θα πρέπει είναι σωστά διατυπωμένες. Γι' αυτόν τον λόγο κρίνεται απαραίτητη η χρήση ενός οδηγού/πλάνου ερωτήσεων στη συνέντευξη. Η αφήγηση ρέει πολύ πιο ελεύθερα όταν διατυπώνονται απλές και ευθείες ερωτήσεις που οδηγούν σε σαφείς απαντήσεις. Για την διερεύνηση συγκεκριμένων γεγονότων ή ανάγκη περιγραφής με περισσότερες λεπτομέρειες χρειάζεται διαφορετική διατύπωση, όπως π.χ *Πείτε μου ότι ξέρετε για* ή -

Μπορείτε να μου το περιγράψετε; Ένα από τα βασικά προσόντα του ερευνητή άλλωστε είναι η ικανότητα να φτάσει στο βαθύτερο επίπεδο των λεπτομερών αναμνήσεων.

Επίσης, θα πρέπει να λάβει υπόψη του την σειρά που τίγονται τα θέματα στην συνέντευξη, την διατύπωση των ερωτήσεων και το μέρος όπου ο πληροφορητής νιώθει άνετα. Μετά την συνέντευξη ακολουθούν η σύνταξη ημερολογίου έρευνας (Περίληψη, ον/μο πληροφορητή, ημερομηνία συνέντευξης, χώρος, χρόνος) Αποθήκευση, Παραχωρητήριο και Απομαγνητοφώνηση.

Οι καταγεγραμμένες προφορικές μαρτυρίες ως έμπνευση για την δημιουργία σύγχρονων εικαστικών έργων

Στο πλαίσιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας διεξήχθη έρευνα για τον εντοπισμό ιστοριών με θέμα « Πρακτικές για καλοτυχία και Πρακτικές για την προστασία από το κακό». Η έρευνα περιλάμβανε κατοίκους του Θεσπρωτικού, αλλά και της ευρύτερης περιοχής της Ηπείρου. Αρχικά, εντοπίστηκαν ιστορίες που διακρίθηκαν σε δυο κατηγορίες:

- A) Ιστορίες που αφορούν έθιμα της περιοχής για καλοτυχία και συνδέονται με εκθέματα του μουσείου και
- B) Ιστορίες που αφορούν έθιμα της περιοχής αλλά δεν συνδέονται άμεσα με εκθέματα του μουσείου.

A) Από τις ιστορίες που συνδέονται με εκθέματα του μουσείου αναδύθηκαν οι ακόλουθοι συσχετισμοί Αντικειμένων με **Πρακτικές** για καλοτυχία/πρακτικές προστασίας από το κακό:

- 1) Το ποτήρι – μέσο για την πρακτική του ξεματιάσματος (προστασία)
- 2) Το τσουκάλι – μέσο για να ρίχνουν νερό σε αυτούς που ταξίδευαν (καλοτυχία)
- 3) Η γάστρα – σκεύος που μαγείρευαν την αλμυροκουλούρα (καλοτυχία)
- 4) Το ταψί – σκεύος που μαγείρευαν την αλμυροκουλούρα (καλοτυχία)
- 5) Τα παπούτσια – έγραφαν τα ονόματα για να παντρευτούν (καλοτυχία)

- 6) Η ενδυμασία – έβαζαν το φυλαχτό (προστασία)
- 7) Το πιάτο – το έσπαγαν οι νύφες όταν έμπαιναν στο καινούριο σπίτι (καλοτυχία)
- 8) Η πυροστιά – την γύριζαν ανάποδα για να σταματήσει η κακοκαιρία (προστασία)
- 9) Η μπλάντρα – χάραζαν επάνω το σημάδι του σταυρού για καλή σοδειά (καλοτυχία)
- 10) Ο κουβάς – το έβαζαν στην πόρτα για να μην μπουν τα δαιμόνια (προστασία)
- 11) Το φυλαχτό – μέσα στα ρούχα (προστασία)

B) Στα πλαίσια της έρευνας καταγράφηκαν επίσης ιστορίες που αφορούν πρακτικές της περιοχής χωρίς να συνδέονται άμεσα με κάποιο από τα εκθέματα της συλλογής. Οι αφηγητές μας διηγήθηκαν παλιές ιστορίες για τα *παγανά*, για τα *ισκιώματα στο ποτάμι*, την *πρακτική του ζεματιάσματος* αλλά και έθιμα για την ημέρα του γάμου όπως το *αντάμωμα των δύο γάμων*, την ημέρα της Πρωτοχρονιάς με το κάψιμο των κλαδιών στο τζάκι για καλοτυχία και την ημέρα της κηδείας με τους έντονους συμβολισμούς. Αυτές οι ιστορίες μας πληροφορούν για παλιά έθιμα που έχουν ξεχαστεί, για πρακτικές που έκαναν παλαιότερα οι άνθρωποι με τα μέσα που είχαν για την επίτευξη της καλοτυχίας και την απομάκρυνση του κακού. Η καταγραφή των ιστοριών στοχεύει, να αποτελέσει στην συνέχεια, πηγή έμπνευσης για την δημιουργία σύγχρονων εικαστικών έργων από τους φοιτητές της Σχολής Καλών.

Ξεναγήσεις



Στιγμιότυπο από την πρώτη επίσκεψη φοιτητών της Σχολής Καλών Τεχνών στη λαογραφική συλλογή



Στιγμιότυπο από την δεύτερη επίσκεψη φοιτητών της Σχολής Καλών Τεχνών στη λαογραφική συλλογή

Οι φοιτητές, αφού μελέτησαν το συγκεντρωμένο υλικό των προφορικών μαρτυριών, μοιράστηκαν μαζί μου τον ρόλο του ερευνητή. Μετά από σειρά συζητήσεων δια ζώσης αλλά και βίντεο κλήσεων, σειρά είχαν οι επισκέψεις στον χώρο της λαογραφικής συλλογής. Οργανώθηκαν επισκέψεις με την εξασφάλιση της μεταφοράς μας από μέρους της σχολής Καλών Τεχνών με στόχο οι καλλιτέχνες να εμπνευστούν από τα αντικείμενα και τις ιστορίες. Κατά την διάρκεια των ξεναγήσεων

είχαν την ευκαιρία να παρατηρήσουν από κοντά τα εκθέματα και να θέσουν τις απορίες τους σε κάποιους από τους πληροφορητές. Αφουγκράζονταν γεμάτοι ενδιαφέρον τις ιστορίες των αντικειμένων οραματιζόμενοι να δημιουργήσουν οι ίδιοι τις δικές τους εκδοχές του παρελθόντος.

Στο σημείο αυτό ακολουθούν οι ιστορίες¹⁸ καθώς και τα έργα που προέκυψαν από αυτές. Η έρευνα ξεκινά με το θέμα του φυλαχτού. Όπως μελετήθηκε στην βιβλιογραφία, οι άνθρωποι έφτιαχναν φυλαχτά για να προστατευτούν από το κακό μάτι. Η κυρία Πανάγιω, σύζυγος του ιδρυτή του μουσείου, μας δείχνει μέσα στο χώρο του Λαογραφικού μουσείου «Γ.ΓΙΑΝΝΟΣ» όλη την διαδικασία και τα υλικά που έβαζαν μέσα στο *φυλαχτικό*, όπως έχει επικρατήσει να το λένε, στην περιοχή. Ιδιαίτερα διαδεδομένο το φυλαχτό μέχρι τις μέρες μας, καθώς όλοι οι αφηγητές που συνομίλησα γνώριζαν λίγο πολύ τι είχε μέσα: αλάτι, λιβάνι, ασφάκα και κάτι ιερό (κάποιο κομμάτι από τίμιο ξύλο ή ύφασμα). Με αυτό τον τρόπο φαίνεται ότι η πρακτική της αποτροπής του κακού εντάσσει σε ένα μέρος της το χριστιανικό στοιχείο. Η κυρία Πανάγιω κατά την διαδικασία του φυλαχτού αναπαρίστησε με υπομονή όλα τα στάδια: Έφτιαξε με ύφασμα ένα σακουλάκι, το γέμισε με τα παραπάνω συστατικά και τέλος το έκλεισε με κλωστή επισημαίνοντας ότι *«Άμα είναι αγόρι το κάνουν με σιέλ και άμα είναι κορίτσι το κάνουν με ροζ κλωστούλα»* (Ιστορία_Φυλαχτό, Παράρτημα Β).



Έργο "Na me proseheis" της Βάσως Σφαιροπούλου εμπνευσμένο από την ανάγκη των ανθρώπων τότε και τώρα να προστατεύσουμε αυτούς που αγαπάμε.

¹⁸ Ολόκληρες προφορικές μαρτυρίες και οι περιγραφές των έργων βρίσκονται στα Παραρτήματα Γ και Δ.



Έργο «Τα Φυλαχτά» του Φώτη Σίνου σχολιάζει την ανάγκη των ανθρώπων να τοποθετούν φυλαχτά για την προστασία τους.



Έργο «Τα Φυλαχτά» της Ευανθίας Παλληκαράκη εμπνευσμένο από την διαδικασία παραγωγής των φυλαχτών

Η κυρία Σπυριδούλα Φέκκα αφηγήθηκε τον τρόπο και το σημείο που φορούσανε το φυλαχτό. Το φορούσανε οι νύφες σε γάμους, οι γιαγιές στα μικρά παιδιά καθώς και όλοι όσοι αισθάνονταν ότι μπορεί να ματιαστούν (video_Φυλαχτικό, Drive).

Πέρα από την χρήση φυλαχτού, αναζητήθηκε και η **πρακτική ξεματιάσματος** ως τρόπος αντιμετώπισης. Όπως έχει εντοπιστεί πολλές φορές στην βιβλιογραφία, η πρακτική του ξεματιάσματος γινόταν με διάφορους τρόπους. Πράγματι, η γιαγιά Φανούλα, κάτοικος του Θεσπρωτικού και γειτόνισσα του Λαογραφικού Μουσείου

«Γ.ΓΙΑΝΝΟΣ» περιέγραψε την τεχνική του ξεματιάσματος με δυο διαφορετικούς τρόπους, με αλάτι, και με κάρβουνο (video_Ποτήρι Ξεμάτιασμα με αλάτι, Drive).



Έργο «το Ξεμάτιασμα» της Ευανθίας Παλληκαράκη εμπνευσμένο από την πρακτική του ξεματιάσματος από τις αφηγήσεις που καταγράφηκαν.

Η κυρία Σπυριδούλα Φέκκα θυμάται από την εποχή της μάνα της την ιστορία **για τα παγανά**: «Ερχότανε λέει την νύχτα κάτι και λάλαγε σαν κόκκορας. Κάποια στιγμή όμως είπε αυτή ότι ήρθε λέει και με χτύπησε, λέει, σαν κοκκόρας στο κεφάλι (...) Δεν έπρεπε, λέει, σ'άλογο. Δεν κάνει.. Ν'ανεβεί σ'άλογο. Και ήταν και με κόκκινη χασιά...» (Ιστορία_Τα παγανά, Παράρτημα Β). Στην ιστορία γίνεται λόγος για τα πράγματα που έλκυαν τα παγανά, όπως η κόκκινη χασιά αλλά και πως απομακρύνονταν όταν μύριζαν μπαρούτι.

Η ιστορία της κυρίας Φανούλας Φέκκα **για τα ισκιώματα στο ποτάμι** αφορά κι αυτή, όπως η προηγούμενη, μέρη και πρόσωπα της περιοχής του Θεσπρωτικού. Η κυρία Φανούλα περιγράφει: «Ήτανε ένα ξεροπόταμο στον δημόσιο δρόμο, τον κεντρικό δρόμο, που είν το καφενείο, ήτανε ένα ποτάμι, τον χειμώνα πέρναγε, τώρα το σκεπάσανε, έβαλαν τσιμέντο. Εκεί πηγαίναμε, ήλεγαν «Να εκεί κοπανάν τα παγανά!» ήλεγαν το βράδυ κι αγούγονταν λέει –εγώ δεν είχα ακούσει- αλλά ήλεγαν ότι ακούγονταν Πομ Πομ Πομ... το χες ακούσει; με τα κοπάνια λέει, τα ισκιώματα.. Ναι..

και γι αυτό οι λεχώνες δεν έβγαιναν έξω όταν κρύβονταν ο ήλιος» (Ιστορία_Τα
ισκιώματα στο ποτάμι, Παράρτημα Β).



Έργο «Εκεί που πέφτουν τα παγανά» του Δημήτρη Γερούκαλη εμπνευσμένο από την ιστορία με τον
δαιμόνιο κόκκορα.



Έργο «Αποτροπαις» του Κωνσταντίνου Κοϊνούδ εμπνευσμένο από το υλικό της έρευνας όπου ο κόκκορας
με το λάλημά του συμβόλιζε την αποτροπή από το κακό.



Έργο «Δεισιδαιμονίες» της Ιωάννας Λυκούδη εμπνευσμένο από το υλικό της έρευνας και από τις ιστορίες των συνεντεύξεων όπως «*Τα ισκιάματα στο ποτάμι*».

Πέρα από διαδικασίες, καταγράφηκαν επίσης και προσωπικές ιστορίες. Οι ιστορίες του κυρίου Πάνου Νάσση από τον Γυμνότοπο Πρεβέζης μας μετέφεραν νοητά στον κόσμο των κτηνοτρόφων της εποχής. Ο κύριος Πάνος διηγήθηκε ιστορίες που είχε ζήσει μικρός όταν μάτιαζαν το κοπάδι του, αλλά και ιστορίες με μάτι που έζησε σε μεγαλύτερη ηλικία. Διευκρίνισε μάλιστα ότι στο χωριό όλοι ήξεραν ποιοι άνθρωποι είχαν μάτι-μάτιαζαν δηλαδή τους υπόλοιπους. Επειδή πίστευαν ότι το μάτι είναι κάτι πολύ δυνατό έπρεπε κανείς να λάβει άμεσα μέτρα προστασίας. Ο κόσμος ήταν πάντα πολύ προσεκτικός και επιφυλακτικός στις συναντήσεις με ανθρώπους που ήταν διαδεδομένο ότι είχαν μάτι. Αυτό που διακρίνεται μέσα από τις ιστορίες για το *κακό μάτι* ήταν ότι όποιος το είχε έβαζε τον εαυτό του σε μια απόμακρη θέση, αλλά και θέση ευθύνης για αυτό που μπορεί να προκαλέσει. Στην ιστορία του κυρίου Πάνου με το μάτιασμα της κόρης του στην εκκλησία, η ηλικιωμένη κυρία ανέλαβε την ευθύνη φτύνοντας το κορίτσι, το οποίο στη συνέχεια συνήλθε. Ο κύριος Πάνος διηγείται με ζωντάνια: *«Η κοπέλα μου (κόρη) την πήρε η μάνα της να πάνε στην εκκλησιά την Αγία Κυριακή εκεί απέρα έχουμε. Και μέσα εκεί τώρα, να πούμε εκεί, πώς έκανε η κοπέλα λυποθύμισε κι ήταν ο κόσμος από δω από εκεί και κινάει μια γυναίκα*

και λέει «Αναμεράτε», είπε εκείνη, « την έχω εγώ ματιασμένη την κοπέλα» είπε. Πάει και την έφτυσε! «Φτου φτου φτου φτου» και τη σήκωσαν την κοπέλα, καταλάβες; Αυτά είναι πράγματα.. φανερά πράγματα!» (Ιστορία_το αντίδοτο του ματιάσματος, Παράρτημα Β).

Η υπευθυνότητα όμως δεν ίσχυε πάντα. Εντοπίζουμε περιπτώσεις που ο ματιάζων – ας τον ονομάσουμε έτσι - γνωρίζει τι μπορεί να προκαλέσει, αλλά δεν το δέχεται, ακόμα κι αν του το επισημαίνουν οι γύρω του, όπως στην περίπτωση της ιστορίας με την γίδα του κυρίου Πάνου, όπου ο ίδιος παρακαλούσε τον κύριο που όλοι ήξεραν ότι είχε μάτι να γυρίσει πίσω και να φτύσει την γίδα για να γίνει καλά. Εκείνος δεν γύρισε ποτέ και το ζώο πέθανε. Ο κύριος Πάνος περιγράφει: «Έριξε το μάτι αυτός, να πούμε, εκεί και κίνησε να φύγει 20 μέτρα πέρα.. εκεί 30..«Αααα» η γίδα (κάνει τον ήχο), «Οοο» η γίδα.. κι έπεσε καταϊ για ψόφο. Φωνάζει αυτός «Γύρνα πίσω διάολε». Τους ήξεραν αυτοί ποιοι είχαν(εννοεί μάτι). «Γύρνα πίσω διάολε ψοφάει η γίδα να την φτύσεις!» Δεν γύρισε αυτός, πάει.. έφυγε! Τέτοιος κόσμος ήταν αυτοί. Πάει η γίδα!» (Ιστορία_Γίδα, Παράρτημα Β).



Έργο «Η γίδα» της Μαρίας Αναγνώστου εμπνευσμένο από την αφήγηση του κύριου Νάσση για το μάτιασμα της γίδας του.

Η αφήγηση της Ουρανίας Παππά περιλαμβάνει την ιστορία με τα **μάγια στην κόρη** της και πως διαχειρίστηκε άμεσα αυτό το επικίνδυνο γεγονός. Πρόκειται για μια εμπειρία που είναι ζωντανή στην μνήμη της καθώς την θυμάται ακόμα με κάθε λεπτομέρεια: «Αυτή (η ξεματιάστρα) είχε έναν σταυρό, τον κολύμπαγε μέσα όπως έχω

εγώ τα κάρβουνα, τον κολύμπαγε τρεις φορές μέσα δηλαδή στο ποτήρι. Κι εκεί τώρα τί έδειχνε αυτός ο σταυρός.. έδειχνε μια κόκκινη γραμμούλα μέσα ανάμεσα στον σταυρό εκεί ας πούμε τώρα εδώ αυτό (δείχνοντας με το χέρι της). Αν όμως δεν ήταν ματιασμένο το παιδί, έδειχνε πράσινο τον σταυρό αυτόν που έδειχνε εκείνη η γριά εκεί» (video_κυρία Ουρανία_6).



Έργα «Το παιδί» και «Η Κόρη» αντίστοιχα της Βασιλικής Σιατάρα εμπνευσμένα από την ιστορία του ματιάσματος του μικρού παιδιού.

Η ιστορία **Μάγια στο ποτάμι** του αφηγητή Γιώργου Παπακώστα περιγράφει τα γεγονότα που μεσολάβησαν ώστε τελικά να πάνε τα μάγια στο ποτάμι για να λυθούν: «της είπε: «Τι είναι αυτο;! Που το βρήκες;» Ε, της εξηγεί η μάνα μου ότι είχαμε χάσει μια μπλούζα και την βρήκαμε ύστερα από έναν μήνα. Αμέσως αυτή.. (δείχνει με τα χέρια του την ταραχή της) της λέει «Αυτά είναι μάγια!, της λέει, και πρέπει την μπλούζα να μην την βάλεις μέσα στο σπίτι γιατί τα μάγια θα πιάσουνε και πρέπει την μπλούζα αυτή να την πας να την πετάξεις σε ένα ποτάμι, να την πάρει το νερό.. για να μπορούνε να λυθούνε τα.. να μην τα έχουνε τα μάγια» (Ιστορία_Τα μάγια στο ποτάμι, Παράρτημα Β). Παρατηρούμε ότι το υγρό στοιχείο είναι καίριας σημασίας, όπως άλλωστε σε πολλούς πολιτισμούς, όπου σηματοδοτεί την μετάβαση από μια οντολογική κατάσταση σε μια άλλη.



Έργο «Η Μετάβαση» του Αθανάσιου Κόκκινου εμπνευσμένο από το υλικό της έρευνας και των προφορικών μαρτυριών.

Η ιστορία του κύριου Παύλου Τάτση, σύντομη και περιεκτική, αφορούσε μια *κατάρα* εναντίον μέλους της οικογένειάς του. Οι άνθρωποι πολλές φορές παρατηρώντας τα γεγονότα, αναζητούσαν μια σχέση αιτίου-αιτιατού, όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας. *«Εκεί αυτή τον ρώτησε τι κάνει ο θεός και της είπε ο παππούς μου ότι είναι καλά και του ευχήθηκε να τον χτυπήσει κακιά σφαίρα! Και πράγματι, ύστερα από μια δεκαετία κάποιος τον σκότωσε, άρα μπορούμε να πούμε ότι η κατάρα έπιασε»* (Ιστορία_Η κατάρα, Παράρτημα Β).

Επίσης, ένα ακόμη παράδειγμα που συμβαδίζει με τον παραπάνω τρόπο σκέψης, ήταν η παλιά ιστορία του θείου και συνονόματου του προηγούμενου αφηγητή, Παύλου Τάτση από τον Αη Γιώργη Γοργομούλου. Ο κύριος Παύλος διηγείται την ιστορία με το *«ρηθέν»*, όπου δυο άντρες τσακώνονται και τελικά ο ένας σκοτώνει τον άλλον άδικα, αποκαλύπτοντας στο τέλος ότι αυτό συνέβη γιατί οι πρόγονοί τους είχαν αντιδικήσει στην εποχή του πολέμου και έπρεπε τώρα ο ένας να πάρει το αίμα του προγόνου του πίσω. *«Η κατάρα, είπε μετά ο Θεός, θα πάει μέχρι 7 ζωνάρια!»* (Ιστορία_Το ρηθέν, Παράρτημα Β).

Αυτή η μοιρολατρική προσέγγιση, όπως θα βιαζόταν κάποιος να την χαρακτηρίσει σήμερα, ήταν τρόπος σκέψης που βασιζόταν στην παρατήρηση και στην διατύπωση κάποιων γενικών συμπερασμάτων που είχε σημειωθεί ότι επαληθεύονταν. Η μοίρα, το κάρμα, το ρηθέν, το γραφτό του καθενός ήταν πράγματα που ο άνθρωπος της εποχής σεβόταν και υπολόγιζε.



Έργο Δεισιδαιμονίες του Βαγγέλη Κατσάνου

Μια απρόσμενη ενότητα όπου εντοπίστηκαν δεισιδαιμονίες ήταν η ενότητα θάνατος. Όπως σε όλα τα στάδια της ζωής του ανθρώπου, έτσι και στον θάνατο ο άνθρωπος προβάλλει τους δικούς του φόβους, ανησυχίες μέσω δεισιδαιμονιών, πολλές από τις οποίες χάνονται στα βάθη των αιώνων. Ο Διονύσης Πυροβολισιάνος και η κυρία Βαλεντίνη Μπαλαούρα διηγήθηκαν πολλές ιστορίες με *έθιμα και πρακτικές* που λάμβαναν χώρα την ημέρα την κηδείας και είχαν έντονο συμβολισμό και δεισιδαιμονικές συμπεραδηλώσεις: *«Κι όταν, λοιπόν, βγαίνει το φέρετρο από το σπίτι, ο τελευταίος που βγαίνει από το σπίτι παίρνει ένα πιάτο, ένα γυαλικό, κάτι.., και το σπάει στα σκαλιά του σπιτιού με την ευχή να ζορκίσει το κακό και την ευχή να μην βρει άλλο κακό την οικογένεια»* (Ιστορία_Έθιμα και πρακτικές, Παράρτημα Β).

Επίσης, η ιστορία της κυρίας Βαλεντίνης με αισιόδοξο συμβολισμό ενέπνευσε αρκετά έργα : *«Το μοιρολόι κρατούσε τόσο όσο να δούνε ένα ζωντανό έντομο να πετάει, μια πεταλούδα ή κάτι, και τότε θεωρούσανε ότι φεύγει η ψυχή του θανόντα απ το δωμάτιο και τότε σταματάγανε το μοιρολόι. Τρομερό. Δηλαδή, μπορεί να καθόντουσαν όλο το βράδυ και ξαφνικά να πέταγε μια πεταλούδα μες στο δωμάτιο ή κάτι μια μύγα..κάτι..ένα κουνούπι.. και θεωρούσανε ότι τότε έφευγε η ψυχή του θανόντα και έπρεπε να τελειώσουν το μοιρολόι* (Ιστορία_Έθιμα και πρακτικές, Παράρτημα Β).



Έργο «Κομμός» των Στοϊτση Λίζα και Σιούλη Νάγια, εμπνευσμένο από τις διηγήσεις για τα συμβολικά με καλοτυχία έθιμα την ημέρα της κηδείας.



Έργο «Η Ψυχή» της Γεωργίας Χριστάνα εμπνευσμένο από την ιστορία της κηδείας όπου ένα έντομο εμφανιζόταν σαν ελπίδα μέσα στο σκοτάδι.



Έργο «Το Κελάηδισμα» της Γεωργίας Χριστάνα εμπνευσμένο από την ιστορίες των κατοίκων της ευρύτερης περιοχής σε σχέση με τον θάνατο.

Στην ενότητα *Πρακτικές καλής τύχης* ξεχώρισαν τα έθιμα του γάμου όπου συναντάμε έντονους συμβολισμούς. Οι πληροφορητές κος Πάνος Μάρης κα Βάσω Καλαμίδα, κα Βαλεντίνη Μπαλαούρα, κα Ασήμω Μπέλλου, κα Παναγιώτα Ζήκα θυμούνται ιστορίες από παραδοσιακούς γάμους και μας περιγράφουν με παραστατικότητα όχι μόνο τα έθιμα για την καλοτυχία, αλλά και το πλαίσιο μέσα στο οποίο λάμβαναν χώρα αυτές οι πρακτικές.

Ως παραδείγματα μπορούμε να αναφέρουμε το μέλι που έδινε η πεθερά στην νύφη για να είναι γλυκιά η ζωή της που μας διηγήθηκε η κυρία Βασιλική Καλαμίδα από τον Γοργόμυλο: *«Εν συνεχεία να μελώσει η πεθερά τη νύφη για να είναι γλυκιά η ζωή της και να είναι και γλυκιά η νύφη με την πεθερά, είχε αυτή την έννοια»* (Ιστορία_Έθιμα γάμου, Παράρτημα Β).

Επίσης, ο κύριος Πάνος Μάρης από τις Μαρκάτες Γοργομύλου θυμάται ένα έθιμο που συνηθίζονταν στον γάμο για καλοτυχία: *«Κατέβαινε ο γαμπρός από το άλογο. Ποιος θα πρωτανεβεί από το σόι της νύφης ή από το σόι του γαμπρού? Όποιος θα πάενε πρώτος. Και τσακώνονταν εκεί ποιος θα ανεβεί πρώτος. Από το σόι του γαμπρού ή από το σόι της νύφης; Και γινόταν χαμός»* (Ιστορία_Ποιος θα ανέβει στο άλογο του γαμπρού, Παράρτημα Β).



Έργο «Τα άλογα» της Βαρβάρας Βαράκα εμπνευσμένο από τα έθιμα του γάμου και οι συμβολισμοί τους.

Η κυρία Σπυριδούλα Φέκκα μας διηγήθηκε το έθιμο του σπασίματος του πιάτου που ενέπνευσε δυο καλλιτέχνιδες: *«Πριν ξεκινήσουν για να φύγουν για να πάνε στην εκκλησία για τα στέφανα την χαιρετούσανε, της δίνανε την ευχή, την πέρνανε από την πόρτα, που ήτανε μέσα στο σπίτι και την πήγαιναν προς την πόρτα, έπαιρναν ένα πιάτο ένας κύριος άλλος, όποιος ήτανε και βάζανε έτσι εδώ (αφήνει το πιάτο μπροστά*

από την είσοδο του δωματίου) και ένα πιάτο κι αυτό το πιάτο το πατούσε η νύφη και το σπαγε για καλή τύχη που θα πήγαινε στο δικό της σπίτι, που θα έφευγε από εκεί (...) Στο σπίτι που πήγαινε την περίμενε η πεθερά εκεί πέρα. Στην πόρτα ξανά βάζανε ένα πιάτο, όπως αυτό το πιάτο, κι έσπαγε κι εκεί πιάτο η νύφη (...) Το κάνανε έτσι, πάταγε η νύφη δυνατά να σπάσει το πιάτο για να δείξουμε ότι ήταν η νύφη δυνατή, γερή, ότι στο σπίτι που θα πήγαινε άξιζε δηλαδή να πάει» (Ιστορία_Το πιάτο, Παράρτημα Β).



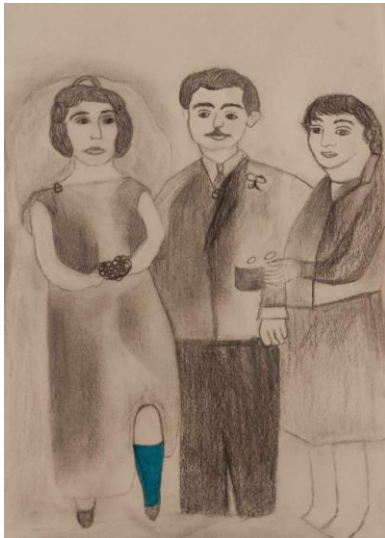
Έργο «Το πιάτο» της Νένας Κάλπη εμπνευσμένο από τα έθιμα του γάμου και η πρόσληψή τους σήμερα.



Το έργο «Οι Νύφες» της Βασιλικής Σιατάρα έχει ως αναφορά το έθιμο του σπασίματος του πιάτου που διηγήθηκε η κυρία Σπυριδούλα Φέκκα.

Η κυρία Βάσω Καλαμίδα μας περιγράφει τα μέτρα προστασίας απ' το κακό την ημέρα του γάμου: «Βάζανε μια γαλάζια καλτσοδέτα για το μάτι (βασκαντήρα) και μια κλειδαριά, λουκέτο μικρούλι.. Το βάζε πάνω στο ρουχαλάκι της ή στο σουτιέν το

πιάναν αυτό.. Παράλληλα και ο γαμπρός έπρεπε να είχε κάτι τέτοιο. Το βάζανε εκεί.. Μετά τα στέφανα, μετά τον γάμο.. -ήταν κλειδωμένο αυτο το λουκετάκι- μετά το βγάζανε. Αυτό ήταν συμβολικό, έτσι.. από κακία, από αυτό.. πολλά πράγματα συμβόλιζε η κλειδαριά αυτή.. Και βάζαν και στην τσέπη του γαμπρού κουφέτα τα κορίτσια τα ανύπαντρα, μετά τα βάζαν στο μαξιλάρι να δουν ποιο παλικάρι θα την παντρευτεί, βλέπαν στον ύπνο τους τα παιδιά, τα βλέπαν αυτά..» (Ιστορία_Την ημέρα του γάμου, Παράρτημα Β).



Έργο «Την ημέρα του γάμου» της Χρυσοβαλάντως Γρηγοριάδου όπου αναπαρίστανται έθιμα του γάμου για καλοτυχία που διηγήθηκε η κυρία Βάσω Καλαμίδα: η γαλάζια καλτσοδέτα, το λουκέτο και τα κουφέτα.

Από τις προφορικές μαρτυρίες προκύπτει ότι οι πρακτικές για καλοτυχία λάμβαναν χώρα στο καθημερινό περιβάλλον των ανθρώπων μέσα και έξω από το σπίτι. Η Βαλεντίνη Μπαλαούρα μοιράστηκε μαζί μας το έθιμο του καψίματος κλαδιών στο τζάκι την ημέρα της Πρωτοχρονιάς για καλοτυχία: «Αρχίζουμε από την 1^η του Γενάρη, για τον καλό χρόνο, για την καλή σοδειά, για όλα με τι ασχολείται ο κόσμος στα χωριά, τα ζώα, τα χωράφια τους κόβαν ένα κλαρί από πουρνάρι και ελιά, ανάβανε το τζάκι και το καίγανε και όσο πιο πολύ σπινθήρα έβγαζε ευχόντουσαν να πάνε καλά τα γεννήματα και τα ζώα τους» (Ιστορία_Έθιμα και πρακτικές, Παράρτημα Β).



Το έργο της Γεωργίας Χριστίανα είναι εμπνευσμένο από τα έθιμα καλοτυχίας όπου συμμετείχαν πολλά άτομα, όπως το έθιμο της Πρωτοχρονιάς, και δίνει έμφαση στην χαρά της ομαδικότητας.

Η Σπυριδούλα Φέκκα μας διηγήθηκε ότι στην εξώπορτα του σπιτιού συνήθιζαν να ρίχνουν νερό για να έχει ο ταξιδιώτης καλό δρόμο. «Όταν έφευγε κάποιος από το σπίτι, ερχότανε στο χωριό και μετά έφευγε, έπρεπε να πάει παραδείγματος χάριν στην Αθήνα, που ήταν η δουλειά του, η μάνα έβγαινε έξω από το σπίτι τον χαιρετούσε του έλεγε: «Ωρα καλή! Καλό ταξίδι» και έριχνε και νερό.. έτσι (δείχνει πετώντας νερό) και στο αμάξι του πάνω για καλή τύχη (γέλια) καλό δρόμο και να φτάσει με το καλό και να τρέξει γρήγορα σαν το νερό και να φτάσει στον προορισμό του» (Ιστορία_Τσουκάλι, Παράρτημα Β).



Έργο «Το τσουκάλι» της Χρυσοβαλάντως Γρηγοριάδου που αναπαριστά το έθιμο με το τσουκάλι όπου η νοικοκυρά αποχαιρετά τον ταξιδιώτη ρίχνοντας του νερό για να έχει καλό δρόμο και να «κλήσει» όπως το νερό.



Έργο «Το Νερό» της Βαρβάρας Βαράκας εμπνευσμένο από το νερό ως σύμβολο καλοτυχίας.

Η Ουρανία Παππά μας περιγράφει πως οι άνθρωποι παλαιότερα πίστευαν στις Μοίρες και πως οι συγγενείς του μωρού έβαζαν γλυκά στην κούνια του προσπαθώντας να τις καλοπιάσουν και να γράψουν μια καλή μοίρα για το μωρό (Βίντεο_Οι Μοίρες).



Έργο «Οι Μοίρες» της Κωνσταντίνας Κολλήρη βασισμένο στην ιστορία των τριών Μοιρών που επισκέπτονταν το βρέφος τις πρώτες μέρες της ζωής του και την πρακτική του γλυκίσματος που έκαναν οι συγγενείς για καλή τύχη.



Έργο «Η Μνήμη» της Αννίτας Δημητρίου εμπνευσμένο από το σκηνικό των προφορικών ιστοριών όπως οι χώροι καθημερινής χρήσης του σπιτιού.

Συμπεράσματα

Οι προφορικές μαρτυρίες οδήγησαν σε πλούσιο περιεχόμενο ιστοριών οι οποίες έδωσαν έμπνευση στους καλλιτέχνες και αποτέλεσαν τον πυρήνα γύρω απ' τον οποίον διαμορφώθηκε το επιμελητικό σκεπτικό.

Επίσης, μοιραστήκαμε τα συμπεράσματα από τις συνεντεύξεις στις συναντήσεις με τους καλλιτέχνες κατά την διάρκεια των ξεναγήσεων με στόχο την βαθύτερη κατανόηση του θέματος της έκθεσης. Οι μαρτυρίες που συγκεντρώσαμε μας δείχνουν ότι:

1. Οι δεισδαιμονίες που εντοπίστηκαν μέσω των συνεντεύξεων παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά στην ευρύτερη περιοχή του Θεσπρωτικού.
2. Οι δεισδαιμονίες είναι βαθιά ριζωμένες στην κοινωνική ζωή των κατοίκων
3. Οι δεισδαιμονίες παρατηρήθηκαν στον αντρικό και στον γυναικείο πληθυσμό των περιοχών που ερευνήθηκαν.
4. Οι δεισδαιμονίες δεν επηρεάζονται από το μορφωτικό επίπεδο του ατόμου
5. Βάδιζαν παράλληλα με την θρησκεία
6. Επηρεάζουν ακόμα την ζωή των κατοίκων

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ : ΤΟ ΕΙΚΑΣΤΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΙΚΟ PROJECT «ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΛΟ»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΕΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ

Εισαγωγή

Το **Μέρος 3** περιλαμβάνει τον σχεδιασμό και την υλοποίηση περιοδικής έκθεσης τέχνης, το επιμελητικό σκεπτικό της οποίας είναι εμπνευσμένο από τα εκθέματα του μουσείου και τις συγκεντρωμένες ιστορίες τους. Σε αυτό το μέρος της εργασίας επιχειρείται η σύνδεση των συγκεκριμένων εκθεμάτων και των συναφών μαρτυριών με τη συγκρότηση ενός πρωτότυπου επιμελητικού σκεπτικού. Τα σύγχρονα εικαστικά έργα των νέων καλλιτεχνών συνδιαλέγονται με τα εκθέματα του Μουσείου και σχολιάζουν όψεις τοπικών εθιμικών πρακτικών, το νόημα της καλοτυχίας αλλά και τον υλικό πολιτισμό που την αφορά. Αναλύεται ο σχεδιασμός και η υλοποίηση του εικαστικού project στον χώρο του Μουσείου που έχει ως στόχο την έμπρακτη αξιοποίηση θεωρητικών γνώσεων στο πεδίο της επιμέλειας εκθέσεων.

Σχεδιασμός επιμελητικού project

Όπως είδαμε στο πρώτο μέρος της εργασίας, οι εκθέσεις σύγχρονης τέχνης μέσα σε ιστορικές συλλογές δίνουν χώρο για νέες ερμηνείες και δημιουργικές αμφισβητήσεις. Το όφελος αυτής της συνάντησης του παλιού με το νέο βρίσκεται στην δυνατότητα που προσφέρει να δούμε τα αντικείμενα αλλιώς, αφήνοντας τον επισκέπτη να επιχειρήσει τις δικές του ερμηνείες.

Από την μια μεριά, αποτελεί δυσκολία όταν εισέρχεσαι σε μια συλλογή που έχει επιλέξει ήδη τον τρόπο παρουσίασης και καλείσαι να δημιουργήσεις πάνω σε αυτό. Από την άλλη μεριά, όμως, η εγκατάσταση των νέων έργων σε ένα ήδη διαμορφωμένο χώρο έκθεσης προσφέρει επίσης την δυνατότητα αναστοχασμού προς τα υπάρχοντα εκθέματα.

Στην περίπτωση της λαογραφικής συλλογής «Γ.ΓΙΑΝΝΟΣ» καθημερινά αντικείμενα εκτίθενται ως λαογραφικά εκθέματα και λειτουργούν ως αναπαράσταση της συλλογικής μνήμης της περιοχής. Τα καθημερινά αντικείμενα εξιστορούν δηλαδή με ένα συμβολικό τρόπο την εξέλιξη του τρόπου ζωής της περιοχής. Τα εκθέματα χρησιμοποιούνται ως υλικά τεκμήρια του τρόπου ζωής και του τρόπου παραγωγής του παρελθόντος ενεργοποιώντας την μνήμη. Η διαδρομή στις αίθουσες της λαογραφικής Συλλογής καλύπτει τα πεδία της καθημερινής ανθρώπινης δραστηριότητας, ενώνοντας τα κομμάτια της παραδοσιακής κοινωνίας.

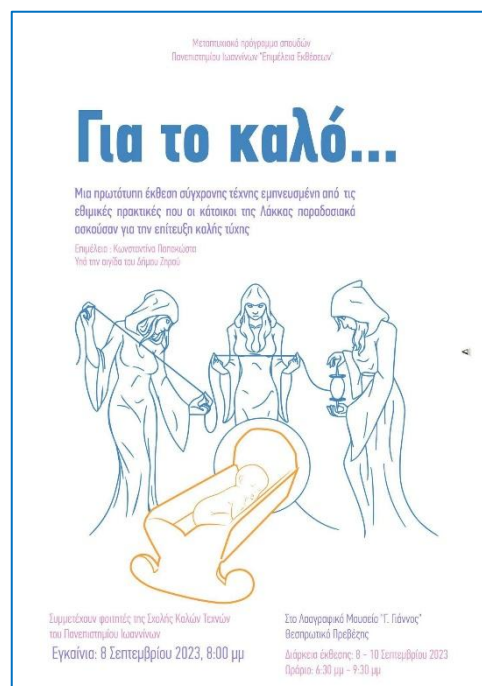
Οι ιστορίες που συλλέχθηκαν στα πλαίσια τη έρευνας συνδέονται με τα αντικείμενα και αποτελούν έμπνευση για μια σειρά εικαστικών έργων. Η οργάνωση της έκθεσης περιλαμβάνει -ανάμεσα σε πλήθος δραστηριοτήτων που πρέπει να αναλάβει και εμπεριέχει- τις συζητήσεις με τους καλλιτέχνες, την φροντίδα των έργων και την ανάδειξή τους στον χώρο, καθώς την διεκπεραίωση των απαραίτητων τεχνικών εργασιών.

Οργάνωση επιμελητικού project

Η Πρόταση προς τον Δήμο Ζηρού να θέσει υπό την αιγίδα του την εκδήλωση, ζητώντας παράλληλα υλικοτεχνική υποστήριξη στάλθηκε στις 8 Ιουνίου αλλά ταυτόχρονα παραδόθηκε εγγράφως στο Δημαρχείο Ζηρού. Η θετική απάντηση δεν άργησε και έτσι σειρά είχε το Δελτίο Τύπου το οποίο στην συνέχεια κοινοποιήθηκε στα τοπικά μέσα ενημέρωσης. Ταυτόχρονα δημιουργήθηκε Εκδήλωση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης προς εκδήλωσης ενδιαφέροντος και παρουσίας την βραδιά των εγκαίνιων. Σε όλη την διάρκεια των προετοιμασιών ανέβαιναν αναρτήσεις στην σελίδα «Φίλοι της Λαογραφικής Συλλογής Γ.ΓΙΑΝΝΟΥ» προς ενημέρωση των μελών της ομάδας και των ανθρώπων του Θεσπρωτικού.

Παράλληλα έπρεπε να παρθούν αποφάσεις στο κομμάτι της οπτικής επικοινωνίας της έκθεσης. Η επιμέλεια της Αφίσας, των Προσκλήσεων και του Καταλόγου πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με τον Δημήτρη Γερούκαλη και άλλους καλλιτέχνες της ομάδας. Μετά από συζήτηση των ιδεών που προέκυψαν από το συγκεντρωμένο υλικό της έρευνας εξετάστηκαν τρεις προτάσεις και το τελικό όνομα της έκθεσης. Με την επιλογή της τελικής αφίσας και διεκπεραίωση των

εκτυπώσεων σειρά είχε η Αφισκοκόλληση που έλαβε χώρα στην Φιλιπιάδα και στο Θεσπρωτικό.



Πρόσκληση και Αφίσα Έκθεσης «Για το Καλό»



Στιγμιότυπο από την τηλεοπτική συνέντευξη στο κανάλι ART tv για την δημοσιοποίηση της έκθεσης.

Διαμόρφωση επιμελητικού σκεπτικού

Οι παρεμβάσεις των καλλιτεχνών θέλοντας να υπογραμμίσουν την ανάγκη του ανθρώπου να επιτύχει την καλή τύχη με την παράλληλη ενεργοποίηση μηχανισμού προστασίας απέναντι στο κακό, άλλοτε στέκονται δίπλα στα αντικείμενα του παρελθόντος αρμονικά και άλλοτε με αμφισβήτηση για όσα κληροδοτούνται από γενιά σε γενιά.

Βάσει της επιμελητικής προσέγγισης οι εικαστικές επεμβάσεις τοποθετούνται, όχι ως αυτόνομα έργα, αλλά ως επεμβάσεις-σχόλια σε άμεση συνάρτηση με τα αντικείμενα. Κατ' αυτόν τον τρόπο ο επισκέπτης βρίσκεται μπροστά σε νέα σημεία στάσης στον χώρο βλέποντας αντικείμενα με σύγχρονο σχολιασμό που είχαν στόχο να αμφισβητήσουν την αντίληψη που μέχρι τώρα είχαμε για την χρήση τους.

Όπως σημειώνεται στον Κατάλογο της έκθεσης, η έκθεση αυτή στοχεύει να λειτουργήσει ως μια προσπάθεια διαλόγου ανάμεσα στο παρελθόν και το παρόν και να φανερώσει ιστορίες που υπήρχαν τις οποίες δεν γνώριζε πολύς κόσμος. Στόχος είναι μέσα από τα έργα τέχνης ο επισκέπτης να βρεθεί κοντά σε αυτές τις ιστορίες και να κατανοήσει καλύτερα το παρελθόν.

Τα παραπάνω διαμόρφωσαν το **επιμελητικό κείμενο** της έκθεσης **«Για το Καλό...»**:

«Ο άνθρωπος αναζητώντας να δώσει λύση σε μεταφυσικούς προβληματισμούς κατέφευγε πέρα από την θρησκεία, και σε πρακτικές που πίστευε ότι θα ξόρκιζαν το κακό και θα προσέλκυαν το καλό. Χρησιμοποιούσε για την επίτευξη του σκοπού αυτού είτε αντικείμενα καθημερινής χρήσης είτε στοιχεία από την φύση,

Ο επισκέπτης της έκθεσης θα βρεθεί κοντά σε ιστορίες των αντικειμένων που μπορεί να μην γνώριζε όλες τις χρήσεις τους. Για παράδειγμα, μια κατσαρόλα μπορεί να είναι σκεύος παρασκευής φαγητού, αλλά ταυτόχρονα και μέσο μιας πρακτικής για την καλοτυχία, πράγμα που φανερώνει την πολυσημία των αντικειμένων. Κατανοούμε, επομένως, ότι οι χρήσεις των αντικειμένων στην πορεία του χρόνου δεν μένουν σταθερές,

αλλά προστίθενται και νέες ανάλογα με τις εκάστοτε αντιλήψεις που επικρατούν.

Στην έκθεση «Για το Καλό...» μέσω των αντικειμένων και των ιστοριών ταξιδεύουμε στο τότε, βλέπουμε πως, ακόμη και στις μέρες μας, ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται τον κόσμο γύρω του και πως διαμορφώνει την ζωή του με έννοιες όπως καλό-κακό, τύχη-ατυχία, ζωή-θάνατο.

Οι αφηγητές μας, κάτοικοι της περιοχής, μας μετέφεραν τις ιστορίες και οι καλλιτέχνες δημιούργησαν. Μέσω μιας σύγχρονης εικαστικής προσέγγισης επιχειρούμε να ακούσουμε ξανά αυτές τις ιστορίες και να έρθουμε κοντά με το παρελθόν, να συλλογιστούμε πάνω σε θέματα του τότε και του σήμερα και έρθουμε κοντά σε έναν άλλον τρόπο σκέψης. Ως αποτέλεσμα τα έργα τους να διερευνούν, αμφισβητούν, σχολιάζουν έθιμα και πρακτικές που δεν συναντώνται ευρέως στην εποχή μας, προτείνοντάς μας μια άλλη εκδοχή».

Υλοποίηση επιμελητικού Project

Η έκθεση «Για το Καλό...» οργανώθηκε μέσα από 24 εικαστικές παρεμβάσεις σε συνομιλία με τις προφορικές ιστορίες που συγκεντρώθηκαν καθώς και τα εκθέματα της μόνιμης συλλογής. Στην συγκεκριμένη έκθεση ζητούμενο υπήρξε να δοθεί φωνή στα αντικείμενα μέσω των ιστοριών. Γι' αυτό τα έργα χωρίστηκαν θεματικά ανάλογα με τη θέση του αντικειμένου στο οποίο αναφέρονταν. Στους χώρους του μουσείου τα έργα αναφέρονταν σε πρακτικές καλοτυχίας στην γέννηση, κατά την διάρκεια της ζωής και στον θάνατο.



Ξεκινώντας με τον προβληματισμό πως θα είναι οι σύγχρονες παρεμβάσεις μέσα στο πλαίσιο του μουσείου, είχαν ήδη σχηματιστεί στο μυαλό μου οι πρώτοι συσχετισμοί με τους οποίους περίμενα να πειραματιστώ όταν θα δινόταν η πρόσβαση στο μουσείο. Στην συνέχεια, η παρουσία των καλλιτεχνών βοήθησε να διαμορφωθούν ενδιαφέρουσες απόψεις και συζητήσεις για την σχέση έργου-χώρου. Προς αυτήν την κατεύθυνση συνέβαλαν αρκετά οι συζητήσεις που έγιναν με όλους τους συμμετέχοντες στο διάστημα προετοιμασίας.

Αίθουσα Α

Η προβολή του έργου «**Μετάβαση**» του καλλιτέχνη Θανάση Κόκκινου στην αίθουσα με τα εργαλεία επεδίωκε να υπογραμμίσει την σκοπιά αυτών των ιστοριών. Αυτές οι ιστορίες για το ξεμάτιασμα υπήρχαν παράλληλα με όλα «τα καθημερινά» του ανθρώπου και γι αυτό τον λόγο επιλέχθηκε να τοποθετηθούν δίπλα σε αυτά.



Έργο video art «Η Μετάβαση» ανάμεσα σε αντικείμενα καθημερινής χρήσεως.



Το έργο «Η Γίδα» ανάμεσα από γεωργικά εργαλεία»

Το έργο «**Μνήμη**» είναι εμπνευσμένο από τις ιστορίες αλλά και τους χώρους της λαογραφικής συλλογής. Η καλλιτέχνης δανείζεται αντικείμενα που αναφέρονται στις προφορικές μαρτυρίες και τα τοποθετεί μέσα στους χώρους που δημιουργεί. Το έργο δημιουργεί μια αίσθηση «του χώρου μέσα στον χώρο».



Το έργο «Μνήμη» ανάμεσα σε καθημερινά αντικείμενα σπιτιού»

Το έργο «**Η Ψυχή**» συνομιλεί με τα άλλα δυο έργα της αίθουσας. Σε μια κυκλική πορεία ο επισκέπτης περνά από όλα τα έργα της αίθουσας και λίγο πριν βγει

έρχεται αντιμέτωπος με «το πέρασμα» για το οποίο κάνει λόγο και το πρώτο έργο της αίθουσας, η «Μετάβαση».



Το έργο «Η ψυχή» τοποθετήθηκε ανάμεσα από τα χρωματιστά αντικείμενα της λαογραφικής συλλογής.

Αίθουσα Β

Σε αυτή την αίθουσα που το πιο χαρακτηριστικό στοιχείο είναι ο αργαλειός προτιμήθηκε να συμπεριληφθούν έργα που σχετίζονται με τις ευθύνες που ήταν επιφορτισμένη η γυναίκα της εποχής : παρασκευή φαγητού, παραγωγή υφαντών αλλά και πρακτικές προστασίας, όπως την παρασκευή φυλαχτών και το ξεμάτιασμα.

Το έργο “**Na me proseheis**” αποτελείται από τρία μέρη που παρουσιάζονται ως σύγχρονα φυλαχτά. Τοποθετήθηκαν επάνω στον αργαλειό ως μια αναφορά στην χειρωνακτική εργασία γυναίκας αλλά και τον επιφορτισμένο ρόλο της με την προστασία της οικογένειας μέσω της πρακτικής του ξεματιάσματος και της παρασκευής φυλαχτών.



Έργο "Na me proseheis" επάνω στον αργαλειό της λαογραφικής συλλογής

Το έργο «**τα Φυλαχτά**» τοποθετήθηκε σε έπιπλο του δωματίου μαζί με υφασμάτινα φυλαχτά που έφτιαξε η ίδια καλλιτέχνης, κεντώντας επάνω το σχήμα του σταυρού όπως έκανε η κυρία Πανάγιο στα φυλαχτά που μας έδειξε.



Τα έργα «Τα Φυλαχτά» και το «Ξεμάτισμα» σε παιχνίδι ενσωμάτωσης στον χώρο της συλλογής

Σε αυτά προστέθηκε το έργο «**Παιχνίδι με φωτιά**» που αναδεικνύει την ομαδικότητα που μπορεί εδώ να συνδεθεί με την ομαδικότητα πολλών οικιακών εργασιών που γίνονταν στην παραδοσιακή κοινωνία, όπως το γνέσιμο του μαλλιού με την ρόκα.



Έργο «Παιχνίδι με την φωτιά» εμπνευσμένο από τις πρακτικές καλοτυχίας την ημέρα της Πρωτοχρονιάς που τονίζει παράλληλα το στοιχείο της ομαδικότητας σε έναν χώρο που συνδέεται με την γυναικεία οικιακή εργασία.



Οθόνη στην οποία ο επισκέπτης μπορούσε να παρακολουθήσει βίντεο 40 λεπτών με αποσπάσματα από τις προφορικές μαρτυρίες σχετικά με πρακτικές καλοτυχίας.

Αίθουσα Γ



Γλυπτό και sound art «Κομμός» πλαισιωμένο από το τρίπτυχο έργο «Δεισιδαιμονίες»

Στην Αίθουσα Γ τοποθετήθηκε το γλυπτό «**Κομμός**» υπό την συνοδεία ήχων sound art που συνδημιούργησαν οι καλλιτέχνιδες Λίζα Στοϊτση και Νάγια Σιούλη. Μέσα από τις συζητήσεις μας είχαν τεθεί οι στόχοι με τις καλλιτέχνιδες οι οποίες είχαν γοητευτεί από τις αφηγήσεις για τα **έθιμα του θανάτου** και θέλησαν να επιτύχουν μια συγκεκριμένη ατμόσφαιρα με το έργο τους. Βρισκόμενοι έπειτα στον χώρο είχαμε την ευκαιρία να ανταλλάξουμε απόψεις και να προβληματιστούς σχετικά με το πως θα πετύχουμε το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Η κεντρική θέση επιτρέπει στον επισκέπτη να περιηγηθεί το έργο σαν μια αναφορά του τρόπου που οι συγγενείς πλαισιώνουν τον νεκρό κατά την διάρκεια της ολονυχτίας.

Στο τζάκι οι τρεις ζωγραφισμένες μορφές ως «**Δεισιδαιμονίες**» του Βαγγέλη Κατσάνου μοιάζουν να συμμετέχουν κι εκείνες στον θρήνο. Οι μεταφυσικές φιγούρες εντόνουν την μυστηριακή ατμόσφαιρα που οι απόκοσμοι ήχοι της Νάγιας Σιούλη δημιουργούν.



Γενική άποψη της επιμελητικής σύνθεσης στην Αίθουσα Γ.



Στην απέναντι πλευρά του δωματίου το έργο «Οι Νύφες» της Βασιλικής Σιατάρα, πλαισιωμένο από παραδοσιακές ενδυμασίες της συλλογής.



Έργο «Το τσουκάλι» τοποθετημένο σε άνοιγμα του τοίχου όπου τοποθετούσαν τα σκεύη αποθήκευσης νερού. Με αυτόν τον τρόπο το έργο συνομιλεί με το αντικείμενο της ιστορίας.

Άλλες παρεμβάσεις ήθελαν να εξιστορήσουν μια δεύτερη λειτουργία του αντικειμένου. Για παράδειγμα, το τσουκάλι με το νερό, το οποίο πέρα από σκεύος μεταφοράς υγρών, χρησίμευε και ως μέσο πρακτικής για καλοτυχία. Σύμφωνα με όσα μας αφηγήθηκε η κυρία Σπυριδούλα Φέκκα, με το τσουκάλι έριχναν, επίσης, νερό στον ταξιδιώτη όταν έφευγε για να έχει καλό ταξίδι και «να κυλήσει σαν το νερό».

Αίθουσα Δ

Κάποιες φορές τα έργα τοποθετήθηκαν πάνω σε στοιχεία του χώρου όπως στην παρακάτω περίπτωση όπου το έργο στερεώθηκε πάνω σε ένα ξύλινο παραδοσιακό καθρέφτη για να αφηγηθεί **έθιμα καλοτυχίας την ημέρα του γάμου**. Στην απεικόνιση διακρίνουμε την γαλάζια καλτσοδέτα, το λουκέτο και τα κουφέτα που κρατούσαν τα ανύπαντρα κορίτσια για να τα βάλουν κάτω απ' το μαξιλάρι τους και να δούνε ποιον θα παντρευτούν. Όλα αυτά σε συνδυασμό με το εν λόγω έπιπλο και την υφαντή πετσέτα δημιουργούν το κατάλληλο πλαίσιο για να παρουσιαστούν στον επισκέπτη.



Το έργο «Την ημέρα του γάμου» τοποθετημένο επάνω στον ξύλινο καθρέφτη της συλλογής.

Ένα ακόμη παράδειγμα όπου οι χώροι της Συλλογής αποτέλεσαν το ιδανικό σκηνικό για τα έργα είναι η περίπτωση του έργου «**Δεισιδαιμονίες**» της Ιωάννας Λυκούδη. Σε αυτό το έργο τα εξωλογικά στοιχεία των προφορικών ιστοριών αποδίδονται όλα μαζί σε μια ευφάνταστη εικονογράφηση η οποία τοποθετήθηκε μπροστά από την προθήκη των εκκλησιαστικών βιβλίων της λαογραφικής συλλογής. Η «συνάντηση» δαιμόνιων, παγανών, δράκων με φόντο τα εκκλησιαστικά βιβλία θέλησε να υποδηλώσει την αντιπαράθεση πίστης σε εξωλογικά στοιχεία - θρησκείας, αλλά και την απρόσμενη συμπόρευσή τους στη ζωή των ανθρώπων.



Το έργο «Δεισιδαιμονίες» τοποθετημένο μπροστά από την γυάλινη προθήκη με τα εκκλησιαστικά βιβλία της συλλογής.

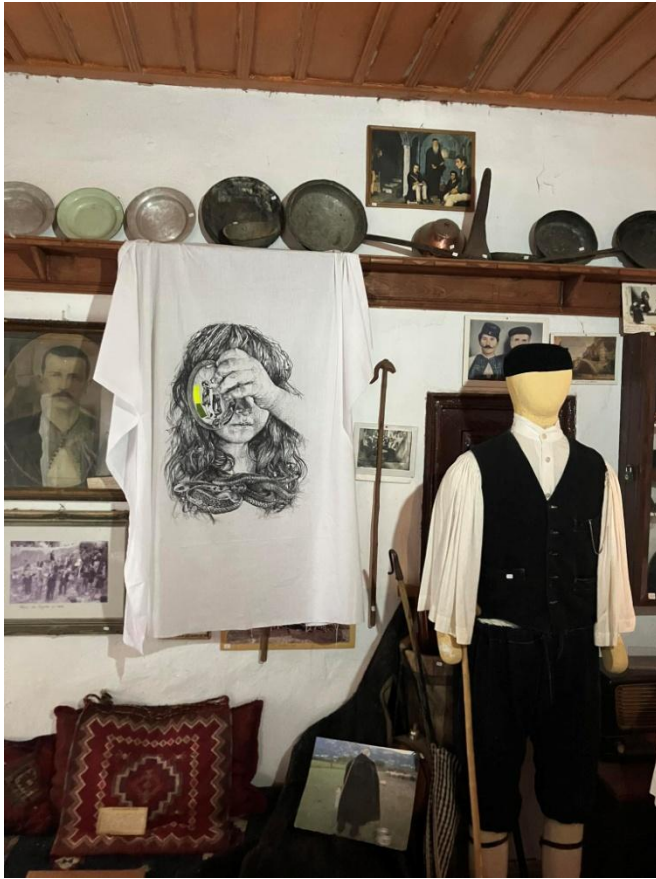
Από τα πιο εύγλωττα παραδείγματα επιμελητικής παρέμβασης με βάση τις αναζητήσεις της έκθεσης αποτέλεσε το ηχητικό έργο όπου ακούγονται οι *Μοίρες* να μιλούν και να συνομιλούν για το μέλλον του νεογέννητου παιδιού που βλέπουν μπροστά τους. Το έργο εμπλουτίστηκε με τις σαρμανίτσες που βρίσκονταν ήδη στην αίθουσα της Συλλογής. Ο ήχος προερχόταν πίσω από την σαρμανίτσα και ο επισκέπτης εισερχόμενος στο δωμάτιο κατευθυνόταν κοντά για να ακούσει καλύτερα. Έχοντας ως έμπνευση την προφορική μαρτυρία «**Οι Μοίρες**» της κυρίας Ουρανίας Παππά, όπου οι συγγενείς του μωρού τοποθετούσαν καραμέλες στην κούνια του για να εξευμενίσουν τις Μοίρες, τοποθετήσαμε καραμέλες στην κούνια του μωρού οι οποίες προσφέρονταν στον επισκέπτη ως μια μορφή ενεργούς συμμετοχής του κοινού. Οι ήχοι με τις συζητήσεις των Μοιρών σε συνδυασμό με την σαρμανίτσα και τις καραμέλες συνέβαλαν στην δημιουργία καθηλωτικής ατμόσφαιρας στο δωμάτιο.



Ηχητικό έργο «Οι Μοίρες» στο οποίο η επιμέλεια αξιοποίησε τις σαρμανίτσες της συλλογής και την συμμετοχή του κοινού για την πλαισίωση του έργου.



Το έργο «Η κόρη» πλαισιωμένο από τα αντικείμενα της λαογραφικής συλλογής.



Το έργο «Το παιδί» πλαισιωμένο από τα αντικείμενα της λαογραφικής συλλογής.

Η μνήμη είτε ως αυτοβιογραφικό ίζημα είτε ως ανάδειξη τραυματικών πτυχών της ιστορίας αφορά σε μεγάλο βαθμό τη σύγχρονη καλλιτεχνική έρευνα (Τσιάρα 2021,137). Στο έργο «**Το παιδί**» της Βασιλικής Σιατάρα αποτυπώνονται οι ιστορίες που φοβίζουν ένα παιδί και την εμπειρία του με τα εξωλογικά στοιχεία. Η καλλιτέχνης διερωτάται για τις μνήμες που αφήνουν αυτές οι εμπειρίες στην πορεία ζωής του ανθρώπου. Το έργο «**Η Κόρη**» της Βασιλικής Σιατάρα αποτελεί επίσης μια σύγχρονη παρέμβαση στο σκηνικό της λαογραφικής έκθεσης όπου δίπλα στην μορφή του μικρού κοριτσιού εντάσσονται σύμβολα, όπως το πράσινο χέρι που συμβολίζει τον κίνδυνο και το πουλί που συμβολίζει την ελπίδα. Τοποθετημένα απέναντι, τα δυο αυτά έργα συνομιλούν με το τρίτο ηχητικό έργο, «**Μοίρες**» και αναφέρονται από κοινού στην προστασία από το κακό στην παιδική ηλικία.

Εξωτερικοί χώροι

Η Συλλογή αποτελούσε προγενέστερα την κατοικία των ιδιοκτητών εδώ και τέσσερις γενιές. Η σκηνογραφία του χώρου αξιοποιήθηκε προς ενίσχυση του νοήματος των έργων. Στον εξωτερικό χώρο αναζητήθηκε αντίστοιχα η καλύτερη θέση ανάδειξης των έργων. Σημειώθηκαν διάλογοι έργου και περιβάλλοντος, όπως το έργο «**Τα Άλογα**» στον κήπο και το έργο «**τα Φυλαχτά**» μέσα στην αποθήκη με τα εργαλεία.

Η επιλογή της προβολής του έργου «**Το πιάτο**» στον εξωτερικό χώρο, στην θέση Ε, έγινε αφενός λόγω έλλειψης κενού τοίχου στο εσωτερικό της Συλλογής και αφετέρου των χαρακτηριστικών του. Ο ήχος και εικόνα του βίντεο σήμαιναν την ανάγκη ξεχωριστού χώρου, ώστε να μην ανταγωνίζονται τα υπόλοιπα έργα. Το γεγονός, επίσης, ότι η έκθεση ήταν ανοιχτή από το απόγευμα και έπειτα ευνόησε την προβολή του έργου με προτζέκτορα στον εξωτερικό χώρο της Συλλογής.



Το video art έργο «το Πιάτο» προβλήθηκε στον εξωτερικό χώρο της Συλλογής

Η θέση του γλυπτού «**Apotropaic**» σε κεντρικό σημείο της αυλής δημιουργεί μια συνομιλία έργου και χώρου. Τα φτερά του παραπέμπουν σε πτηνό, όπως ο κόκορας των ιστοριών που με το λάλημά του έδιωχνε τα δαιμόνια τις πρώτες πρωινές ώρες. Εδώ η επιλογή της θέσης έχει την πρόθεση να λειτουργήσει το ίδιο το έργο ως αποτροπή, όπως τα σκιάχτρα στα χωράφια που φοβίζουν και διώχνουν μακριά το κακό.



Το έργο «Αροτροαία» σε περίοπτο σημείο της εξωτερικής αυλής για να κρατά μακριά το κακό.

Ακόμα και η εγκατάσταση «**Το Κελάηδισμα**» θέλοντας να μιλήσει για το θέμα του θανάτου τοποθετήθηκε χαμηλά στο χώμα όπως ήταν και το υλικό απ' το οποίο είχε περαστεί το σακάκι σε μια συμπαραδήλωση της καλλιτέχνιδος πως μέσα από τον θάνατο ο άνθρωπος ξαναγυρίζει στο χώμα.



Η στέρνα στην αυλή αποτέλεσε το ιδανικό μέρος για την εγκατάσταση «**Το νερό**» της Βαρβάρας Βαράκα καθώς ήταν σε κεντρικό σημείο και συνδεόταν με το θέμα του έργου. Το έθιμο όπου έριχναν νερό στο ταξιδιώτη ανακαλείται εδώ για να

συνοδεύσει τον θεατή μέχρι την έξοδο και να του ευχηθεί «Καλό δρόμο» και «Καλή αντάμωση».



Η εγκατάσταση «Το Νερό» επάνω στην στέρνα στον αύλειο χώρο της συλλογής

Το έργο «**Εκεί που πέφτουν τα παγανά**» εντυπωσιάζει με τα έντονα χρώματα και δίνει το στίγμα της έκθεσης. Ο πέτρινος τοίχος αποτελεί το ιδανικό φόντο για να προβληθεί το έργο. Η θέση του έξω από την είσοδο της Αίθουσας Α δίνει την ευκαιρία στους επισκέπτες να το παρατηρήσουν χάρη στον χώρο και στο ύψος που προβάλλεται.



Το έργο «Εκεί που πέφτουν τα παγανά» καλωσορίζει τον επισκέπτη της έκθεσης.

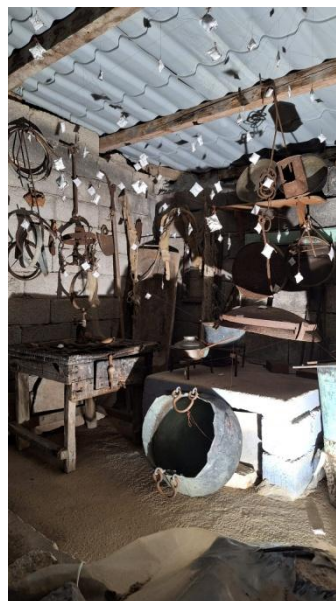
Η θέση του έργου «**Τα άλογα**» επιλέχθηκε ως μια προσπάθεια να εντάξουμε την ιστορία του *εθίμου του γάμου* στο φυσικό περιβάλλον του τόπου όπου θα λάμβανε

χώρα την παλαιότερη εποχή. Οι επισκέπτες μπορούσαν να περιηγηθούν το έργο και να παρατηρήσουν τα σύμβολα που παρέπεμπαν σε στοιχεία της ιστορίας.



Το έργο «Τα Άλογα» σε βάθρο στον αύλειο χώρο της συλλογής.

Το έργο «Φυλαχτά» πρόκειται για μια *in situ* εγκατάσταση που συνομίλησε με τον χώρο της αποθήκης του σπιτιού. Τα μικρά άσπρα φυλαχτά με τα απρόσμενα σύμβολα ξεχώριζαν μπροστά στα σκουριασμένα εργαλεία και σκεύη. Με το φύσημα του αέρα τραβούσαν τα βλέμματα και την προσοχή του θεατή να στοχαστεί σχετικά με το νόημα του έργου.



*Εγκατάσταση *in situ* «Τα φυλαχτά» στον εξωτερικό χώρο της συλλογής*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΕΚΘΕΣΗΣ

Την Παρασκευή 8 Σεπτεμβρίου πραγματοποιήθηκαν τα εγκαίνια της έκθεσης «Για το Καλό...». Σε αυτή παρευρέθηκαν ο δήμαρχος Ζηρού, εκπρόσωποι της τοπικής αυτοδιοίκησης, προπτυχιακοί και μεταπτυχιακοί φοιτητές της Σχολής Καλών Τεχνών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων καθώς πλήθος κόσμου οι οποίοι ξεναγήθηκαν στην έκθεση από τους καλλιτέχνες.



Στιγμιότυπο από την βραδιά των εγκαινίων, φωτο : NicolopolisPress.

Η ομιλία μου την βραδιά των εγκαινίων:

*«Αξιότιμε κύριε Δήμαρχε,
Εκλεκτοί προσκεκλημένοι,*

Είναι μεγάλη τιμή για μένα η παρουσία σας εδώ σήμερα στα εγκαίνια της εικαστικής έκθεσης σύγχρονης τέχνης «Για το Καλό...» που γίνεται στα πλαίσια της μεταπτυχιακής μου εργασίας στο Μεταπτυχιακό Προγραμμα Σπουδών «Επιμέλεια εκθέσεων» του Τμήματος Καλών Τεχνών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Το θέμα της διπλωματικής μου εργασίας είναι «Από την τεκμηρίωση των εκθεμάτων του Λαογραφικού Μουσείου στην επιμέλεια εκθέσεων σύγχρονης τέχνης»

Και ερχόμαστε τώρα στην Έκθεση.

Ο άνθρωπος αναζητώντας να δώσει λύση σε μεταφυσικούς προβληματισμούς κατέφευγε πέρα από την θρησκεία, και σε πρακτικές που πίστευε ότι θα ξόρκιζαν το κακό και θα προσέλκυαν το καλό. Χρησιμοποιούσε για την επίτευξη του σκοπού αυτού είτε αντικείμενα καθημερινής χρήσης είτε στοιχεία από την φύση,

Ο επισκέπτης της έκθεσης θα βρεθεί κοντά σε ιστορίες των αντικειμένων που μπορεί να μην γνώριζε όλες τις χρήσεις τους. Για παράδειγμα, μια κατσαρόλα μπορεί να είναι σκεύος παρασκευής φαγητού, αλλά ταυτόχρονα και μέσο μιας πρακτικής για την καλοτυχία, πράγμα που φανερώνει την πολυσημία των αντικειμένων. Κατανοούμε, επομένως, ότι οι χρήσεις των αντικειμένων στην πορεία του χρόνου δεν μένουν σταθερές, αλλά προστίθενται και νέες ανάλογα με τις εκάστοτε αντιλήψεις που επικρατούν.

Στην έκθεση «Για το Καλό...» μέσω των αντικειμένων και των ιστοριών ταξιδεύουμε στο τότε, βλέπουμε πως, ακόμη και στις μέρες μας, ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται τον κόσμο γύρω του και πως διαμορφώνει την ζωή του με έννοιες όπως καλό-κακό, τύχη-ατυχία, ζωή-θάνατο.

Οι αφηγητές μας, κάτοικοι της περιοχής, μας μετέφεραν τις ιστορίες και οι καλλιτέχνες δημιούργησαν. Μέσω μιας σύγχρονης εικαστικής προσέγγισης επιχειρούμε να ακούσουμε ξανά αυτές τις ιστορίες και να έρθουμε κοντά με το παρελθόν, να συλλογιστούμε πάνω σε θέματα του τότε και του σήμερα και έρθουμε κοντά σε έναν άλλον τρόπο σκέψης».



Στιγμιότυπο από την βραδιά των εγκαινίων



Εκλεκτοί προσκεκλημένοι της εκδήλωσης



Ο χαιρετισμός του δημάρχου Ζηρού Νικόλαο Καλαντζή την βραδιά των εγκαινίων.

Απόσπασμα από τον χαιρετισμό του δημάρχου:

«Το θέμα σήμερα της έκθεσης το βρίσκω πάρα πολύ ενδιαφέρον και μια πολύ καλή ιδέα. Προέκυψε απ' ότι καταλαβαίνω από την Κωνσταντίνα Παπακόστα (...) και σε

ευχαριστούμε για ό,τι κάνεις για την περιοχή μας. Νομίζω ότι είναι πολύ ενδιαφέρον το θέμα γιατί όλοι ψάχνουμε την τύχη, όλοι είμαστε λίγο προληπτικοί. Εγώ σαν μηχανικός πιστεύω πάντα στην καλή οργάνωση, στις τεχνικές λύσεις, στην συντονισμένη δουλειά.. αλλά όταν έρχονται τα δύσκολα ψάχνουμε την τύχη.. θα τα καταφέρουμε; Κι όταν δεν τα καταφέρνουμε μας φταίει η τύχη.. Όλο αυτό είναι κάτι που ισχύει από τα παλιά. Οι πρακτικές αυτές που χρησιμοποιούνταν απ' τους παλιότερους αποτυπώνονται απ' την Σχολή Καλών Τεχνών με τα έργα που θα δούμε όλοι σήμερα και νομίζω είναι πάρα πολύ ενδιαφέρον.

Συγχαρητήρια, Ευχαριστούμε πάρα πολύ την Σχολή Καλών Τεχνών η οποία ήρθε λίγο να μας ανοίξει τα μάτια και να δούμε κάτι διαφορετικό γιατί εμείς δεν ξεκουνάμε εύκολα να πάμε να δούμε κάτι όπως καταλαβαίνετε, Συγχαρητήρια στους συντελεστές και στην Κωνσταντίνα. Ευχαριστούμε πολύ, Καλά να περάσουμε!»



Στιγμιότυπο από την βραδιά των εγκαινίων

Ομιλία της καθηγήτριας Μουσειολογίας και υπεύθυνης του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Επιμέλεια εκθέσεων» κα Εσθήρ Σόλομων:

«Καλησπέρα σε όλους και όλες,

Είναι πάρα πολύ μεγάλη χαρά και τιμή

και όπως λέγαμε με τον Βασίλη Γιάννο, με αυτή μας την εκδήλωση έχουμε ρίξει κατά πάρα πολύ τον μέσον όρο ηλικίας του κοινού καθώς αυτή τη φορά καταφέραμε να εμπλέξουμε ανθρώπους ηλικίας από 20 μέχρι 30 λίγο αλλά και πολλούς ανθρώπους της περιοχής και στην πραγματικότητα μέσα από αυτό το project το οποίο σχεδίασε η φοιτήτρια Κωνσταντίνα Παπακώστα (...) που είναι ένα παιδί της περιοχής και αυτό κάνει το όλο project ακόμα πιο δυνατό και σημαντικό, αλλά και γιατί μπορούν οι καλλιτέχνες να δουν το παρελθόν με έναν άλλον τρόπο, να προκύψουν νέα στοιχεία, στοιχεία τέτοια που σχολιάζουνε, υπομνηματίζουνε, ερμηνεύουνε και φέρνουνε το παρελθόν στο παρόν, το κάνουν δηλαδή να έχει νόημα για μας σήμερα. Αυτό είναι το νόημα, αν θέλετε, όχι μόνο μιας Κοινωνικής Λαογραφίας, όχι μόνο μιας επιμέλειας εκθέσεων που είναι ανοιχτή στο κοινό και ανοιχτή στις επιστήμες, είναι, αν θέλετε, ο τρόπος που θεωρούμε ότι οι άνθρωποι, οι ιστορίες τους, οι αναμνήσεις τους, τα αντικείμενα, οι θεσμοί, ο τόπος, το τοπίο, οι αρχές αλλά και η ελπίδα μας για το μέλλον μπορούν να γίνουν όλα μια ενιαία αφήγηση κι αυτό να το στηρίζει τελικά η Τέχνη.

Αυτό το προτζεκτ θα φέρει στην επιφάνεια, θα αναδεικνύει για όποιον θελήσει να σκύψει λιγάκι και να ακούσει τους φοιτητές και όσα έχουνε να πουν, για να δουν πράγματα δικά τους δηλαδή πράγματα που όλοι λίγο πολύ τα έχουν ακούσει από τους γονείς τους, τους παππούδες τους και πιο πίσω και να δουν αυτά τα στοιχεία που μπορούνε να μιλήσουνε με μια γλώσσα διαφορετική.

Το «Μοιρολόι την νύχτα του θανάτου», «τα Παγανά», «τα έθιμα του γάμου», «το σπάσιμο των πιάτων», «το Μάτι», «το ξεμάτιασμα», «τα παιδιά γύρω από το άλογο της νύφης στην διάρκεια του γάμου», «οι ήχοι και τα κελαηδίσματα σε σχέση με την ψυχή του ανθρώπου όταν φεύγει», «το νερό που ρίχνουμε για τον καλό δρόμο» και όλα αυτά...θα δείτε εδώ να γίνονται αντικείμενο μιας διαφορετικής πραγμάτευσης και αν θέλετε πέρα από αυτό να δούμε και τις δυνατότητες που μπορεί να προσφέρει ένα μουσείο που δεν είναι μόνο για το παρελθόν, αλλά είναι και για το παρόν και ελπίζουμε και για το μέλλον.

Αφού ολοκληρωθεί αυτό ο πολύ σύντομος κύκλος παρουσιάσεων, κάθε ένας απ' τους φοιτητές θα είναι δίπλα στο έργο του για να μπορέσει να σας δείξει με τρόπο απτό, απλό και σύντομο πως συνδέει την δική του δημιουργία με την προφορική μαρτυρία.

Τις προφορικές μαρτυρίες που συνέλεξε η Κωνσταντίνα μπορείτε να τις παρακολουθήσετε όλες μέσα σε ένα βίντεο που έχει μονταριστεί και προβάλλεται μέσα

στην αίθουσα εδώ και ταυτοχρόνως μπορείτε να δείτε κάθε φορά αυτό το πολύ γοητευτικό παιχνίδι ανάμεσα στο έθιμο και στην τέχνη με όλα τα μέσα που οι εικαστικοί μας είχαν στην διάθεσή τους. Δηλαδή και την Ζωγραφική και την Γλυπτική και τα ηχητικά έργα και τις εγκαταστάσεις. Μια γλώσσα άλλη σε σχέση με αυτό που όλοι επιθυμούμε για την ζωή μας που είναι η Καλή Τύχη.

Για άλλη μια φορά ευχαριστώ όλους μου τους φοιτητές, ένα μεγάλο ευχαριστώ στην Συλλογή Γιάννου γιατί βλέπει πραγματικά μπροστά, ακόμα παραπάνω στον Βασίλη Γιάννο. Εύχομαι και ελπίζω όλοι όσοι μπορείτε να στηρίζετε το Μουσείο γιατί μπορεί να είναι όχι μόνο ένας φάρος πολιτισμού, αλλά, αν θέλετε, κι ένας τρόπος να δούμε διαφορετικά τον τρόπο της επίσκεψης των ανθρώπων της περιοχής καθώς φαίνεται ότι είμαστε μπροστά σε έναν άλλο τρόπο κατανάλωσης του πολιτισμού του τοπίου μέσω του τουρισμού, ανοίγονται δρόμοι και νομίζω αυτοί οι δρόμοι περνάνε από εδώ μέσα. Σας ευχαριστώ πολύ.»



Αναμνηστική φωτογραφία με τους συντελεστές της έκθεσης την βραδιά των εγκαινίων.



Στιγμιότυπο από το μουσικό θέμα της βραδιάς εμπνευσμένο από τις ιστορίες της έκθεσης.

Σύνθεση και ερμηνεία τραγουδιού : Κώστας Κοτρότσιος

*«Όσες φορές ο ήλιος πέσει και το σκοτάδι γυρίσει ξανά
Του φεγγαριού σου θα πάρω τη θέση
Να με κοιτάζει όταν βλέπεις ψηλά*

*Ξέχασες πως στο μυαλό σου με έκρυπες βαθιά
Πίστεψες πως χάθηκα
Κι ας διαμέλησα τον φίλο σου στο πεζοδρόμιο*

*Κι έκανες πως δεν με είδες
Στοιχημάτησες τώρα το σώμα σου
να με τρομάξεις*

*Είναι φορές που ακόμα τρέχω
Ίσως να φταίει που μόνος μένω
Ίσως να φταίει που θυμάμαι
Τότε που έμαθα να φοβάμαι*

*Φοβάσαι, κλείνεσαι στο καβούκι σου
Καθώς περνούν τα φαντάσματα των ονείρων σου απ τον δρόμο*

*Κι εσύ έχτισες ένα κάστρο γύρω σου και τους όρισες εχθρούς σου
Και οι εχθροί σου κάνουν κι αυτοί το ίδιο*

*Κι έφτιαξες ένα κόσμο που σε ξενίζει
Κι ακόμα φοβάσαι*

*Ίσως δεν έμαθα να βλέπω
Έμαθα μόνο να πιστεύω
Έμαθα μόνο να κοιτάζω
Το πεπρωμένο μου να κράζω*

*Όσες φορές κι αν ο ήλιος πέσει
Και το σκοτάδι γυρίσει ξανά
Του φεγγαριού σου θα πάρω την θέση
Να σε κοιτάζω όταν βλέπεις ψηλά*

*Είναι καιρός που ακόμα τρέμω
Ίσως να φταίει που μόνος μένω
Ίσως να φταίει που θυμάμαι
Τότε που έμαθα να φοβάμαι»*

Η λειτουργία της έκθεσης



Παρακολούθηση των προφορικών μαρτυριών που αποτέλεσαν πηγή έμπνευσης εικαστικών έργων



Ο Κατάλογος της έκθεσης όπως «ενσωματώθηκε» στον χώρο



Στιγμιότυπο από την ξενάγηση της φοιτήτριας Βαρβάρας Βαράκα

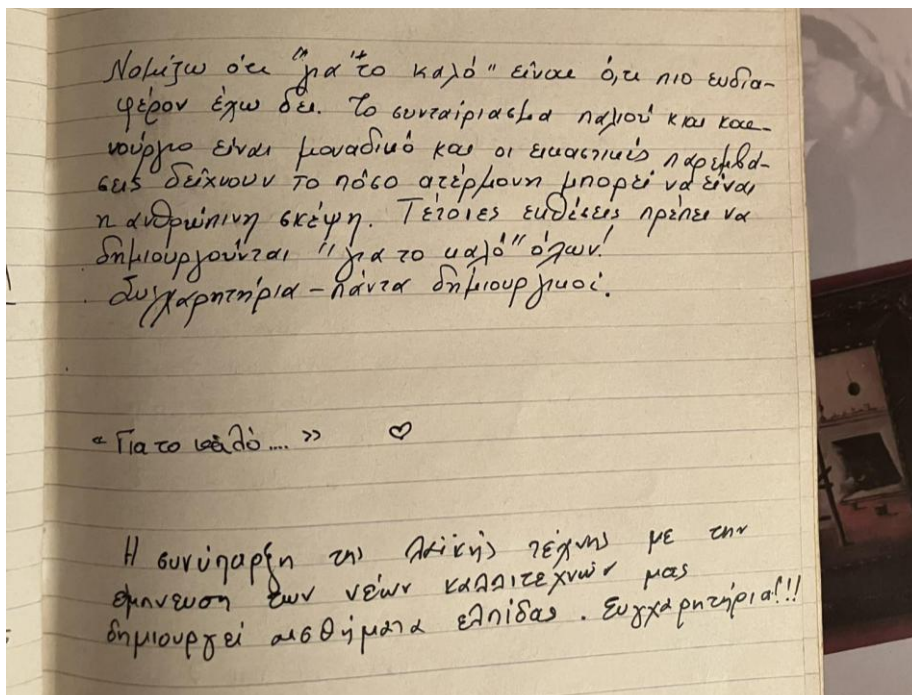


Στιγμιότυπο από τους μικρούς επισκέπτες της έκθεσης



Εικαστικές παρεμβάσεις στην αφίσα της έκθεσης από τους μικρούς επισκέπτες

Εντυπώσεις επισκεπτών της έκθεσης



Μια λεπτή ελπίδα
 Συχαριτώμαι και σε αυτήν
 Κι σε όλα με το καλό -
 Απλά γ' όλη σου ζωή
 Είπε για τον εφ' αφοσίωση. Κάθε στιγμή

Συχαριτώμαι για τον εκπαιδευτή και
 εμπνευστή σου! Και εσύ! Αλλά!
 Υπάρχει ακόμα στο έργο σου! Συχαριτώμαι!

Συχαριτώμαι! Υπάρχει ιδέα να ενωθεί η ζωή
 με τα ενδιαφέροντα σου! Μπράβο!

Αλλά... υπάρχει όρεξη συχαριτώμενη?

Όρεξη συχαριτώμενη σε όλα σου!
 Ηταν όλα ιδιαιτέρως, όπως το χέρι στο γυμνάσιο
 και αυτό είναι το ενδιαφέρον και επιθυμία!
 Και συνέχισε σε όλα τα στάδια αυτά σου!!!

Συχαριτώμαι στον γιαντή και σε αυτούς
 με αυτή την υφή! Ήθελα να γίνει στο Λαυραίο κωμό
 του Γεωργίου Παναγιώτη!!!

Συχαριτώμαι πολλά σας είχαμε για
 την ευθεσία σας.

Συχαριτώμαι!!!

Συχαριτώμαι Νάντια!!!
 Καλή συνέχεια! Μπα + Σάκης

Ο Πένος ήταν εδώ???

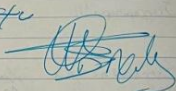
Κωσταντίνε μου γλυκό
 Ότι η ζωή σου να είναι για το
 καλό. Συχαριτώμαι.

~~Μπα~~


Συχαριτώμαι σε όλους τους νέους μας
 που αγωνίζονται για το καλύτερο
 Μπράβο γιατί ο έργο σου θέλει
 Κούλα Κατσούλη

Κωσταντίνε μου, η ελπίδα ήταν για σου εις
 ομόνοια. Σε όλη σου προσπάθεια ήταν
 φαινομενικά...

Ενδιαφέρομαι όλη ζωή
 υποστηρίζω και το
 μέλλον σου.



... νύχτωσε μια... παίρνω μαζί μου
 τους ήχους από τις μοίρες και τις
 εμβόλες από μια άλλη εποχή...
 Υπάρχει όλα τα όρα - τα παιδιά και
 τα καινούρια!!
 Συχαριτώμαι Κωσταντίνε




Γιάννη μπράβο Κωσταντίνε το δάκρυ
 που σου έδωσαν με την παρουσία
 και την ευχαρίστηση Κώστα Αργυρίου

Μπορεί να έχει σου όλα!!!
 Τηλέμαχος

Μου άρεσε πολύ η έκθεσή!!
 Αλέξανδρος

Πλήθος ενδιαφέροντος άριστα τοποθετημένες ευχαριστίες

Λίαντα Τ.


Αφαιρέθηκε Κωνσταντίνε
 Όρεξη συχαριτώμενη για την έκθεση των επιπέδων
 και όλα τα όρα. Συχαριτώμαι σε όλους τους
 εκπαιδευτές που επιθυμούν!!!

Ήθελα να προσπαθήσω να
 στα τα όρα σου να αποκτήσω
 το δικό σου μέγεθος!

Τηλέμαχος Κωσταντίνε
 οικογενειακό δακτύλιο

καλλιτέχνη Φώτη Σίνου που διερωτάται για τα στενά όρια ανάμεσα σε θρησκεία, μαγικές πρακτικές και δεισιδαιμονίες.

Το κίνητρο για την διοργάνωση μιας έκθεσης σύγχρονης τέχνης στο συγκεκριμένο μουσείο δεν ήταν μόνο η παρουσίαση των έργων των καλλιτεχνών που θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί και σε έναν άλλον εκθεσιακό χώρο, αλλά η συνομιλία με τα υπάρχοντα εκθέματα της συλλογής που μιλούν γι' αυτές τις ιστορίες. Οι καλλιτέχνες εκφράζονται και αποδίδουν αυτές τις ιστορίες μέσα από τα μάτια τους. Τα έργα είναι εκεί για να συντροφεύουν το νόημα των αντικειμένων και να συνομιλήσουν με τον επισκέπτη. Στοχεύουν να αποδώσουν ερωτήματα που πάντα βασάνιζαν τον άνθρωπο.

Μέσα σε μια λαογραφική συλλογή η τέχνη των φοιτητών φτιαγμένη από χαρτί, ύφασμα, ήχους, χρώματα, pixel ενδυνάμωσε την εμπειρία της επαφής με τα αντικείμενα, ζωντάνεψε τις ιστορίες και μίλησε για ανθρώπινα ζητήματα επιστρατεύοντας την φαντασία και την δημιουργικότητα.

Τέλος, στο σημείο αυτό θα ήθελα να παραθέσω μια στιγμή από την εμπειρία μου την ημέρα αποχώρησης της έκθεσης. Οι καλλιτέχνες διατύπωσαν την άποψη ότι ένιωθαν περίεργα όταν ήρθε η στιγμή να αφαιρέσουμε τα έργα, λέγοντας ότι νιώθουν σαν να «απογυμνώνεται ο χώρος». Παρότι πρέπει να λάβουμε υπόψη τη δύναμη της συνήθειας, η συγκεκριμένη διατύπωση είχε πράγματι μια βάση. Ο χώρος απογυμνωνόταν από το νόημα της συνομιλίας των αντικειμένων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η έκθεση είχε ποικίλα οφέλη σε πολλούς και διαφορετικούς τομείς. Παρακάτω παρουσιάζονται μερικά από αυτά.

Για την τοπική κοινωνία:

Η έκθεση που διοργανώθηκε έφερε την σύγχρονη τέχνη κοντά στην τοπική κοινωνία. Έδωσε την ευκαιρία στους κατοίκους της περιοχής να δουν από κοντά την διαδικασία της καλλιτεχνικής δημιουργίας και τον τρόπο με τον οποίο ένας καλλιτέχνης μπορεί να εμπνευστεί από μια ιστορία. Αποτέλεσε μια αφορμή να

έρθουν οι νεότερες γενιές -κι όχι μόνο- σε επαφή με έθιμα και πρακτικές της περιοχής. Μπορεί εν δυνάμει να ανοίξει ένα καινούριο πεδίο για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής ως ένα σημείο στο πλαίσιο πολιτιστικών επισκέψεων με θέματα όπως η Λαογραφία, η Ιστορία, η Κοινωνιολογία οι οποίες θα μπορούσαν να συνεισφέρουν στην οικονομία της περιοχής. Φιλοδοξεί να εμπνεύσει στο μέλλον παρόμοιες δράσεις για τον πολιτισμό συνδυάζοντας την τοπική ιστορία με την τέχνη.

Για τους φοιτητές καλλιτέχνες της Σχολής Καλών Τεχνών

Η έκθεση έγινε στα πλαίσια του εκπαιδευτικού ρόλου του Πανεπιστημίου δίνοντας την ευκαιρία στους φοιτητές να βγουν από το εργαστήριο και να μετέχουν σε πραγματικά ζητούμενα. Οι ιστορίες ενίσχυσαν την δημιουργική φαντασία των φοιτητών. Πολλοί καλλιτέχνες εμπνεύστηκαν από τις καταγεγραμμένες ιστορίες και δημιούργησαν παραπάνω από ένα εικαστικό έργο για την έκθεση. Πολλοί μάλιστα εντυπωσιασμένοι από το πρωτογενές υλικό της έρευνας αξιοποίησαν τις ιστορίες και σε επόμενα έργα τους. Οι μύθοι, τα δαιμόνια, είτε με τρόπους να ξορκίζουν το κακό εντάχθηκαν στο εικαστικό τους λεξιλόγιο είτε ως έννοιες, ως στοιχεία ή ως τρόποι απεικόνισης από λαογραφικά μοτίβα.

Για την Λαογραφική Συλλογή

Κατά την διάρκεια λειτουργίας της η έκθεση αποτέλεσε ένα παραπάνω κίνητρο να επισκεφτεί και να γνωρίσει κανείς τα εκθέματα και την ιστορία της λαογραφικής συλλογής «Γ.ΓΙΑΝΝΟΣ». Το Μουσείο ωφελείται από την συνύπαρξη του καινούριου με το παλιό, του μη αναμενόμενου με το παλιό, του κατασταλαγμένου με το επαναστατικό (Άγγελος Δεληκούρας από Κανελλοπούλου 2011, 139). Με την φιλοξενία σύγχρονης έκθεσης τέχνης η λαογραφική συλλογή έδειξε ότι είναι έτοιμη για το άνοιγμα της σε νέες προσεγγίσεις και ερμηνείες του περιεχομένου της. Μέσω της έκθεσης δόθηκε η ευκαιρία για μια διαφορετική εμπειρία της συλλογής αλλά και ξενάγησης μιλώντας για την αξία των εκθεμάτων. Την ημέρα των εγκαινίων, αλλά και τις επόμενες μέρες η έκθεση κατάφερε να αποτελέσει σημείο συνάντησης και συζητήσεων της τοπικής κοινωνίας. Οι ιστορίες που καταγράφηκαν κατά την διεξαγωγή επιτόπιας έρευνας αποθηκεύτηκαν παράλληλα στο αρχείο του μουσείου και θα είναι διαθέσιμες για μελλοντικές δράσεις.

Για την Επιστήμη

Οι ιστορίες οι οποίες είναι οικείες εν μέρει στον πληθυσμό της υπαίθρου μεταφέρθηκαν στα τμήματα του πληθυσμού που μπορεί να μην τις γνώριζαν. Η Προφορική ιστορία αποτέλεσε έτσι το μέσο ώστε οι ιστορίες των κατοίκων να καταγραφούν και να μεταδοθούν σε επόμενες γενιές. Οι ιστορίες που με γεναιοδωρία μοιράστηκαν οι κάτοικοι της περιοχής αποθηκεύτηκαν όπως αναφέραμε και μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως σημείο αναφοράς από τον μελλοντικό ερευνητή. Οι επιστήμες που μπορούν να αντλήσουν στοιχεία από τις καταγεγραμμένες προφορικές μαρτυρίες είναι η Λαογραφία, η Ανθρωπολογία, η Κοινωνική ιστορία και άλλες.

Για την Τοπική Αυτοδιοίκηση

Η έκθεση αποτέλεσε μια ευκαιρία συνεργασίας της Τοπικής Αυτοδιοίκησης με το Πανεπιστήμιο και με την Λαογραφική Συλλογή, η οποία δεν είναι σύνηθης ή αυτονόητη στις μέρες μας. Η έκθεση στην περιοχή του Θεσπρωτικού μέσω της παρούσας έρευνας, όλου του επιμελητικού εγχειρήματος, αλλά και της συνεισφοράς των φοιτητών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, αποτέλεσε κομμάτι του διαύλου επικοινωνίας του Πανεπιστημίου με τις τοπικές κοινωνίες της ευρύτερης περιοχής της Ηπείρου. Ο Δήμος Ζηρού έθεσε υπό την αιγίδα του την έκθεση, παρέχοντας υλικοτεχνική υποστήριξη. Την βραδιά των εγκαινίων ο δήμαρχος συνεχάρει τους εμπνευστές και διοργανωτές της έκθεσης τονίζοντας το «ενδιαφέρον» θέμα της.

Για εμένα ως επιμελητή

Η υλοποίηση του επιμελητικού project είχε στόχο την εφαρμογή στην πράξη θεωρητικών και πρακτικών γνώσεων που λαμβάνει ένας φοιτητής στην διάρκεια του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών *Επιμέλεια Εκθέσεων: Θεωρητικές και Πρακτικές Προσεγγίσεις*.

Στην διάρκεια της διπλωματικής αναπτύχθηκαν δεξιότητες όπως: η εκπόνηση επιτόπιας έρευνας για την θεωρητική υποστήριξη και τεκμηρίωση μιας έκθεσης, συγκεκριμένα εικαστικής. Η εκμάθηση και εφαρμογή της μεθοδολογίας συνεντεύξεων, καταγραφής και μαγνητοσκόπησης προφορικών μαρτυριών. Ακόμα, η απόκτηση γνώσεων σε τεχνικές απομαγνητοφώνησης και μοντάζ. Η επικοινωνία του

καταγεγραμμένου υλικού στους καλλιτέχνες και ευθύνη για την κατανόηση του εκθεσιακού ζητουμένου. Έπειτα, ο συντονισμός των προσπαθειών, η οργάνωση των απαραίτητων διαδικασιών, η ψύχραιμη επίλυση ζητημάτων, η ενορχήστρωση των εικαστικών έργων στο χώρο, η τήρηση του χρονοδιαγράμματος και οι τεχνικές απαιτήσεις του κάθε έργου δεδομένης της διαφορετικότητας του κάθε είδους (Ζωγραφική, Γλυπτική, video, Installations, sound art). Η επικοινωνία με τους ιδιοκτήτες της συλλογής, την τοπική αυτοδιοίκηση, τους τεχνικούς καθώς και οι συνεντεύξεις στα μέσα μαζικής ενημέρωσης αποτέλεσαν πλούσια εμπειρία για τον μελλοντικό επιμελητή.

Αντί επιλόγου

Ο επιμελητής που ενδιαφέρεται να πραγματοποιήσει μια έκθεση μέσα σε μια μόνιμη συλλογή θα πρέπει να λάβει υπόψη του, πέρα από την ευθύνη διαφύλαξης της ακεραιότητας της συλλογής, τις τεχνικές δυσκολίες που παρουσιάζονται. Η επιμέλεια μιας έκθεσης μέσα σε μια υπάρχουσα μόνιμη συλλογή διαφέρει από πλευράς απαιτήσεων από μια αντίστοιχη έκθεση μέσα σε έναν άδειο χώρο. Οι εγκαταστάσεις, οι προδιαγραφές του χώρου καθώς επίσης και το πλήθος των μόνιμων εκθεμάτων αποτελούν σίγουρα δεσμευτικούς παράγοντες. Τα εκθέματα της συλλογής συνοδεύονται από νοήματα που ένας επιμελητής πρέπει να λάβει υπόψιν του. Τα έργα τέχνης όταν εισέρχονται σε μια συλλογή δεν επηρεάζονται μόνο από τα μορφολογικά χαρακτηριστικά των μόνιμων εκθεμάτων (μέγεθος, χρώμα, διαστάσεις, ποικιλία), αλλά κυρίως από την σημασία τους. Για παράδειγμα, στην συγκεκριμένη περίπτωση όπου επρόκειτο για μια λαογραφική συλλογή, η επιμέλεια έπρεπε να αντιμετωπίσει με σεβασμό τι σήμαιναν τα λαογραφικά αντικείμενα, ώστε κάθε εικαστική παρέμβαση να μην αψηφά το αρχικό νόημα των αντικειμένων στην ζωή και τα πιστεύω των ανθρώπων της περιοχής. Σαφώς υπάρχει τρόπος, ο οποίος και ακολουθήθηκε στην συγκεκριμένη έκθεση. Η τέχνη έχει πλήθος τρόπων να πει κάτι, να σχολιάσει, να αμφισβητήσει, να προκαλέσει χωρίς να προσβάλει τις αντιλήψεις και τον τρόπο ζωής μιας ομάδας. Άλλωστε ο σκοπός ήταν από την αρχή συγκεκριμένος. Μέσω της καταγραφής να φέρουμε στο φως, να αναδείξουμε και να διαδώσουμε

ιστορίες που δεν ήταν σε όλους γνωστές και θα χάνονταν με το πέρασμα του χρόνου. Όλα αυτά βεβαίως σεβόμενοι τις δυο πλευρές, των ανθρώπων που πίστευαν σε αυτά τα εξωλογικά στοιχεία, καθώς και εκείνων που δεν πίστευαν σε αυτά. Αν και κατά την διάρκεια της έρευνας διαπιστώθηκε ότι υπήρχαν και άτομα που μπορεί να βρίσκονταν ενδιάμεσα, δηλαδή γνώριζαν, αλλά δεν έπαιρναν θέση θετικά ή αρνητικά.

Η υλοποίηση ενός εκθεσιακού project, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, έχει πολλά θετικά καθώς δίνει στον μεταπτυχιακό φοιτητή της επιμέλειας εκθέσεων και αντίστοιχα στους φοιτητές εικαστικούς την δυνατότητα να πειραματιστούν σε ένα πραγματικό περιβάλλον πριν ολοκληρώσουν τις σπουδές τους. Μπορεί ό,τι γίνεται να τελεί υπό την προστασία και ευθύνη της σχολής, όμως έχει μεγάλη σημασία γιατί αποτελεί πολύτιμη εμπειρία για τον φοιτητή γιατί του δείχνει τις προκλήσεις που θα συναντήσει, τι να περιμένει, καθώς του δίνει συνάμα τον χρόνο να επεξεργαστεί στάσεις και συμπεριφορές μέχρι να βρεθεί πραγματικά σε αυτή τη θέση. Μαθαίνει δηλαδή στην πράξη, μιας και η εμπειρική γνώση είναι το ίδιο πολύτιμη με την θεωρητική γνώση. Όμως η ελευθερία που δίνεται από το Πανεπιστήμιο πρέπει να συνοδύεται από την ανάλογη ελευθερία και από την πλευρά του μουσείου/συλλογής στο οποίο προορίζεται να πραγματοποιηθεί το εκθεσιακό project. Η επιμέλεια θα πρέπει να έχει εξασφαλίσει την βούληση και την εμπιστοσύνη του υπευθύνου της συλλογής που θα αφήσει χώρο για πειραματισμούς. Άλλωστε, δεν νοείται επιστήμη χωρίς ελευθερία. Η επιμέλεια είναι ελευθερία, έκφραση, παρατήρηση και πείραμα.

Βιβλιογραφία

Αδελφότητα των εν Αθήναις Σαρακατσαναίων Ηπείρου (2008) *Η Σαρακατσάνα, Εικόνα και Λόγος*. Αθήνα: Υπουργείο Εσωτερικών, Γενική Γραμματεία Ισότητας.

Βασιλείου Σ. (2008) *Ηπειρος, Λάκκα Σούλι, Παπαδάτες, Ο τόπος και ο κόσμος μας*. Αθήνα: Θεατρική Λογοτεχνική Πολιτιστική Λαογραφική Εστία Ηπειρωτών.

Βασιλείου Σ. (2009) *Η Βράστοβα Πωγωνίου στον χρόνο και στην ιστορία, Αδελφότητα Βραστοβιτών*. Αθήνα: Άπειρος Χώρα.

Βασιλείου Σ. (2010) *Περιήγηση στο Δημοτικό Τραγούδι*. Τόμοι Α΄, Β΄, Γ΄. Αθήνα: Αδελφότητα Θεατρικής Λογοτεχνικής Πολιτιστικής Λαογραφικής Εστίας Ηπειρωτών.

Βέικου Χ. (2004) *Κακό μάτι. Η κοινωνική κατασκευή της οπτικής επικοινωνίας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, β΄ έκδοση.

Γκαζή Α. (2010) «Διαδράσεις της μνήμης στο μουσείο» στο Μερούσης Ν., Στεφανή Ε., Νικολαΐδου Μ. (επιμ.) *ΙΡΙΣ - Μελέτες στη μνήμη της καθηγήτριας Αγγελικής Πιλάλη-Παπαστερίου* (συλλογικό έργο). Θεσσαλονίκη: Κορνηλία Σφακιανάκη, σελ.345-361.

Γκαζή Α. (2013) «Μουσεία και επισκέπτες στην εποχή της “βιομηχανίας” της μνήμης» στο Μπούσχοτεν Ρ.Β., Βερβενιώτη Τ., Μπάδα Κ., Νάκου Ε., Πανταζής Π., Ποθητή Χ. (επιμ.) *Γεφυρώνοντας τις γενιές: διεπιστημονικότητα και αφηγήσεις ζωής τον 21^ο αιώνα* (συλλογικό έργο), Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου. Βόλος: Ένωση Προφορικής Ιστορίας, σελ.27-42.

Δαμιανάκος Σ. (2004) «Η κατασκευή του ανθρωπολογικού αντικειμένου σήμερα: Μετασηματισμοί και αναθεωρήσεις» στο Γκιζέλης Γ. (επιμ.) *Όψεις της ανθρωπολογικής σκέψης και έρευνας στην Ελλάδα* (συλλογικό έργο). Αθήνα: Ελληνική Εταιρεία Εθνολογίας, σελ.245-261.

Δαμιανού Δ., Μιρασγέζη Μ. Δ. και Παπαχριστοφόρου Μ. (2002) *Δημόσιος και Ιδιωτικός βίος στην Ελλάδα II: Οι νεότεροι χρόνοι*. Τόμος Γ'. Διδακτικό υλικό. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Δαρδαμάνης Μ.Α. (2022) *Οι κατοικούντες την χώραν Παπαδάτων, από την παράδοση στη νεωτερικότητα*. Πρέβεζα.

Ευθυμιάδης Σ., Κυρκίνη-Κούτουλα Α., Νικολούδης Ν. και Πέννα Β. (2001) *Δημόσιος και Ιδιωτικός βίος στην Ελλάδα I: Από την Αρχαιότητα έως και τα Μεταβυζαντινά χρόνια*, τόμος Β'. Διδακτικό υλικό. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.

Ζάβαλης Δ.Γ. (1982) *Οι Ρίζες μας, λαογραφική παράδοση Κερασώνας Πρεβέζης Ιωάννινα*.

Θεολόγη Γκουτή Π. (2003) «Η τεκμηρίωση των λαογραφικών και εθνογραφικών συλλογών» στο *Εθνογραφικά - Μουσεία και Λαϊκός πολιτισμός*, περιοδική έκδοση, τεύχος 12-13, σελ. 133-140.

Καλέντζη Ε. (2022) *Θυμάμαι...* Αθήνα: Άπειρος Χώρα.

Κανελλοπούλου Χ. (2011) «Σύγχρονη τέχνη σε ιστορικά μουσεία» στο Μαρίνος Χ.(επιμ.) *AICA ΕΛΛΑΣ Κριτική + Τέχνη, Το έργο της επιμέλειας* περιοδική έκδοση, τεύχος 4, Αθήνα: Ίδρυμα Ιωάννου Φ. Κωστόπουλου και Ιδρύματος Ανάπτυξης και Πολιτισμού Δασκαλόπουλου «ΔΗΜΕΡΓΟΝ», σελ.132-139.

Κόκκινος Γ. (2002) «Η μελέτη της κουλτούρας: ιστορικό πλαίσιο, εννοιολόγηση, διεπιστημονική προσέγγιση. Η εκβολή του θεωρητικού προβληματισμού στο θεσμό του μουσείου» στο Κόκκινος Γ. και Αλεξάκη Ε.(επιμ.) *Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις στη Μουσειακή Αγωγή*. Αθήνα:Μεταίχμιο, σελ.17-42.

Κυριακίδου-Νέστορος Α. (1989) *Λαογραφικά Μελετήματα*. Αθήνα: Εταιρεία Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού αρχείου.

Κύρκος Χ.Α. (2018) *Η Βούλιστα – Παναγιά στο χώρο και το χρόνο. Σπονδή στην πατρώα γη*. Αθήνα: Μέδουσα-Σέλας Εκδοτική.

Λάμπρη Π. Π. (2006) *Ροδαυγή, το Ρόδο της Αυγής. Η κοινωνική και πνευματική παράδοση της Ροδαυγής και οι αρχαιοελληνικές της ρίζες*. Πάτρα: Ταχύτυπο.

Λάμπρης Ν.Γ (2008) *Το Γραικικό, η Πατρίδα μου*. Δήμος Αγνάντων.

Λουκάτος Δ. (1963) *Σύγχρονα Λαογραφικά*. Αθήνα: Φιλιππότη.

Μερακλής Μ. (2011) *Ελληνική Λαογραφία. Κοινωνική συγκρότηση, Ήθη και Έθιμα, Λαϊκή τέχνη*. Αθήνα: Ινστιτούτο του Βιβλίου Καρδαμίτσα, γ' έκδοση.

Τσιόδουλος Σ. (2022) «Η δαιμονολογία στη λαϊκή παράδοση» στο Μεραντζάς Χ., Τσιόδουλος Σ. και Χουλιάρας Ι. *Η δυαδική αντίθεση παραδείσου και κόλασης, το δαιμονικό στη βυζαντινή και μεταβυζαντινή τέχνη και τον λαϊκό πολιτισμό, προπτυχιακό εγχειρίδιο*. Κάλλιπος, Ανοιχτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις, σελ.291-320.

Μπάδα Κ. (2003) «Πανεπιστημιακά μουσεία και συλλογή του λαϊκού πολιτισμού: Το παράδειγμα του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων» στο *Εθνογραφικά - Μουσεία και Λαϊκός πολιτισμός*, τεύχος 12-13, Ναύπλιο, σελ.141-152.

Μπάδα Κ. (2004) «Προς μια διεπιστημονική προσέγγιση της κοινωνίας και του πολιτισμού» στο Γκιζέλης Γ. (επιμ.) *Όψεις της ανθρωπολογικής σκέψης και έρευνας στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ελληνική Εταιρεία Εθνολογίας, σελ.275-289.

Μπάδα Κ. (2004) *Για τον υλικό πολιτισμό (18^{ος}-20^{ος} αι.)*. Πανεπιστημιακές σημειώσεις. (Διαθέσιμο στο: http://users.uoi.gr/gramisar/prosopiko/bada/Bada_Panepistimiakes_Simioseis.pdf)

Μπάδα Κ. (2005) «Η εθνογραφική προοπτική του Δ.Σ. Λουκάτου μέσα από το λαογραφικό μουσείο του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων» στα Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας με θέμα *Ο Σ. Δημήτριος Λουκάτος και η Ελληνική Λαογραφία*, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων 23 Απριλίου 2004. Ιωάννινα, σελ. 116-125.

Μπενέκος Δ. (1988) *Η αγωγή των δαιμόνων στην Ήπειρο. Συμβολή στη μελέτη της νεοελληνικής μαγείας*, διδακτορική διατριβή. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, τομέας Λαογραφίας, Ιωάννινα.

Γκαζή Α. (2015) «Η αξιοποίηση της προφορικής ιστορίας σε εκθέσεις μουσείων. Μια επισκόπηση» στο Γκαζή Α. και Νάκου Ε. (επιμ.) *Η προφορική ιστορία στα μουσεία και στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Νήσος.

Ναστούλη Μ. Χ. (1998) *Το Νικολίτσι της Πρέβεζας. Κοιτάσματα κοινωνικής λαογραφίας*. Αθήνα: Φωτόπλεγμα.

Νιτσιάκος Β. (2004) «Για την λαογραφία και την κοινωνική ανθρωπολογία, ξανά» στο Γκιζέλης Γ. (επιμ.) *Όψεις της ανθρωπολογικής σκέψης και έρευνας στην Ελλάδα*. Αθήνα: Ελληνική Εταιρεία Εθνολογίας, σελ.263-274.

Νταλαμάγκα Α.Θ. και Κωστούλα-Νταλαμάγκα Β. (2004) *Ο Γοργόμυλος (Μολιανά) και η περιοχή Ξεροβουνίου στο χώρο και στο χρόνο. Ιστορία – Τοπογραφία – Ζωή – Παράδοση*. Αδελφότητα Γοργομυλιωτών, ΑΛΦΟΛΕ.

Παπαβασιλείου Ν. (1995) *Μνήμες από τα παραδοσιακά Λέλοβα (σημερινό Θεσπρωτικό) περιόδου 1920-1940) Λαογραφικά*. Θεσπρωτικό: Δημοτική Βιβλιοθήκη Δήμου Θεσπρωτικού, α' έκδοση.

Παπαδόπουλος Σ. (1978) *Από τις τοπικές συλλογές στα σύγχρονα μουσεία, Μουσειολογικά-Εθνολογικά Α'.* Αθήνα: ΚΑΡΑΒΙΑ Α.

Παπαθανασίου Α.Σ. (2013) *Περιδιάβαση σε τοπία πολιτισμικά*. Θεσπρωτικό: Άπειρος Χώρα.

Πολίτης Ν. (1904) *Παραδόσεις. Μελέται περί του βίου και της γλώσσας του ελληνικού λαού*. Τόμος 1. Γράμματα.

Σολομών Ε. (2012) «Τα Μουσεία ως «Αντικείμενα»: Αναζητώντας τρόπους προσέγγισης» στο Γυαλούρη Ε.(επιμ.) *Υλικός Πολιτισμός: Η ανθρωπολογία στην χώρα των πραγμάτων*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια, σελ.75-124.

Σολομών Ε. (2011) «Τα Μουσεία και η ανατροπή της εκθεσιακής τάξης: Παιχνίδια με τις αξίες του Διαφωτισμού» στο *Αναφορά/Αναπαράσταση* (συλλογικό έργο). Αθήνα: Futura, σελ. 29-33.

Σολομών Ε. (2016) «Εμείς και οι Άλλοι. Τα εθνογραφικά μουσεία τον 21^ο αιώνα» στο *Αρχαιολογία και Τέχνες*, περιοδική έκδοση, τεύχος 122, Δεκέμβριος 2016, σελ.104-109.

Σολομών Ε. (2013) «Μουσεία και προφορικές μαρτυρίες: Ενδυναμώνοντας μνήμες και σχέσεις» στο Μπούσχοτεν Ρ.Β., Βερβενιώτη Τ., Μπάδα Κ., Νάκου Ε., Πανταζής Π., Ποθητή Χ. (επιμ.) *Γεφυρώνοντας τις γενιές: διεπιστημονικότητα και αφηγήσεις ζωής τον 21^ο αιώνα*, Πρακτικά Διεθνούς Συνεδριου. Βόλος: Ένωση Προφορικής Ιστορίας, σελ.59-79.

Στρατής Α.Δ. (2014) *Ντάρα Λάκκας Σουλίου, Ελαία Θεσπρωτικού Πρεβέζης, Δαιμονικά – Στοιχειολατρεία*. Αθήνα: Άπειρος Χώρα.

Τσαγγαλάς Κ.Δ. (1986) *Λαογραφία - Λαϊκή λατρεία, Μέρος Β', Η Μαγεία*. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Φιλοσοφική σχολή, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Γιάννινα.

Τσαγγαλάς Κ.Δ. (1977) *Το ονομάτισμα νεκρών και ζωντανών στα νεοελληνικά υδρομαντικά και κατοπτρομαντικά έθιμα*, διπλωματική διατριβή. Γιάννινα.

Τσιάρα Σ. (2021) *Η επιμέλεια του βλέμματος, Σύγχρονη τέχνη και επιμελητική πρακτική*. Αθήνα: Νήσος.

Τσιόδουλος Σ. (2012) *Τιμωρία, η σκοτεινή όψη της σεξουαλικότητας*. Αθήνα: Futura.

Χρήστου Π.Γ. (2022) *Ασσιώτικο - Νασσ(ι)αρίτικο - Λαογραφικό Συναξάρι*. Αθήνα: Άπειρος Χώρα.

Abrams L. (2014) *Θεωρία της Προφορικής ιστορίας*, μετάφραση Λουκάς Ρινόπουλος, Ρική Βαν Μπούσχοτεν (επιμ.). Αθήνα: Πλέθρον.

Dodds E. R. (1978) *Οι Έλληνες και το Παράλογο*, μετάφραση Γιώργη Γιατρομανωλάκη. Αθήνα: Μ.Καραδαμήτσα.

Stewart C. (2019) *Όνειρα και ιστορική συνείδηση στην Ελλάδα*, μετάφραση Πανσέληνος Κωστής. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Stewart C. (2008) *Δαίμονες & Διάβολος στην Ελλάδα*, μετάφραση: Σωκράτους Μαριάννα Αθήνα: Ταξιδευτής.

Thompson P. (2009) *Φωνές από το παρελθόν: Προφορική ιστορία*. Μετάφραση Μπούσχοτεν Π.Β., Ποταμιανός Ν., επιμέλεια: Μπάδα Κ., Αθήνα: Πλέθρον.

Ξενόγλωσση

Lidchi H. (1997) "The Poetics and the Politics of exhibiting other cultures" on Hall S. *Representation Cultural Representations and Signifying Practices*. London: Sage Publications, p.151-222.

Putnam J. (2009) *Art and Artifact: The Museum as a medium*. London: Thames and Hudson.

Δικτυογραφία

Ελληνικό Ίδρυμα Ιστορικών Μελετών. *Προφορική Ιστορία*. Διαθέσιμο στο www.idisme.gr/to-id-is-me/proforiki-istoria , [Ημ. πρόσβασης 12/10/22].

Ομάδες Προφορικής Ιστορίας. *Η έρευνα στο πεδίο και η συνέντευξη*. Διαθέσιμο στο: oralhistorygroups.gr/pos-douleoun-oi-omades/research-interview [Ημ. πρόσβασης 25/3/23].

Ένωση Προφορικής Ιστορίας, *Δεοντολογία*. Διαθέσιμο στο: epi.uth.gr/deontologia/ , [Ημ. πρόσβασης 17/11/22].

Fischer C., Costache S., Μακρυγιάννη Χ. *Μια εισαγωγή στην Προφορική Ιστορία*, Όμιλος ιστορικού διαλόγου και έρευνας. Διαθέσιμο στο: www.ahdr.info/images/pdf/oral-history/ORAL-HISTORY_GR.pdf, [Ημ. πρόσβασης 12/10/22].

Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων, ελληνικό τμήμα. Διαθέσιμο στο: icom-greece.mini.icom.museum , [Ημ. πρόσβασης 25/10/2022].

Oral History Society, *Choosing the right equipment*. Διαθέσιμο στο: www.ohs.org.uk/for-beginners/equipment/ , [Ημ. πρόσβασης 8/11/22].

Oral History Association, *Principles and Best Practices 2009*. Διαθέσιμο στο: www.oralhistory.org/do-oral-history/principles-and-practices , [Ημ. πρόσβασης 8/11/22].

Podcast

Κωνσταντίνα Βούλγαρη Greek chic, *Το μάτιασμα από την αρχαιότητα έως σήμερα*. Διαθέσιμο στο: www.lifo.gr/podcasts/greek-chic/greek-chic-matiasma-apo-tin-

[arhaiotita-os-simera?fbclid=IwAR06wrNV10LoX7zLtANSRdm7eXl2jCj2Btp_w70-LFCYIF4xuD8b9R79s](https://www.facebook.com/arhaiotita-os-simera/?fbclid=IwAR06wrNV10LoX7zLtANSRdm7eXl2jCj2Btp_w70-LFCYIF4xuD8b9R79s) , [Ημ. πρόσβασης 12/11/23].

Βίντεο

Εορτασμός Διεθνούς Ημέρας Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2019 - Λαογραφική συλλογή «Γεώργιος Γιάννος», Φίλοι της Λαογραφικής Συλλογής Γεώργιος Γιάννος. Διαθέσιμο στο: www.youtube.com/watch?v=aybCn5YnYw4&t=131s, [Ημ. πρόσβασης 16/7/2022].

Ομάδες Προφορικής Ιστορίας (ΟΠΙ) *Διάλογος για την Προφορική ιστορία στην Ελλάδα*, 19 Οκτ. 2021. Διαθέσιμο στο: www.youtube.com/watch?v=6Oz0gyYNFok, [Ημ. πρόσβασης 18/11/22].

Ντοκιμαντέρ ΕΡΤ3 Ελλήνων δρώμενα, *Ιστορίες με στοιχειά, βρυκόλακες, νεράιδες και δαίμονες στα Πιέρια όρη*. Διαθέσιμο στο: www.youtube.com/watch?v=OfN5fyeBDAM , [Ημ. πρόσβασης 9/1/23].

Μαρία Βεργάντου *Θρύλοι και Δεισιδαιμονίες σε χωριά της Πελοποννήσου*. Διαθέσιμο στο: www.youtube.com/watch?v=h9GPA1s4w3c , [Ημ. πρόσβασης 19/1/23].

Μαρία Βεργάντου *Άνθρωποι και Νεράιδες, Μύθοι και Αλήθειες*, Society for the protection of Prespa, Διαθέσιμο στο: www.youtube.com/watch?v=NdNtkXvq6Xw , [Ημ. πρόσβασης 19/1/23].

Βασίλης Λουλές, *Μύλοι, καλικάτζαροι και ζωτικά στα λαϊκά παραμύθια από το ντοκιμαντέρ «Πέρασα κι εγώ από κει και είχα παπούτσια από χαρτί»*, Διαθέσιμο στο: www.youtube.com/watch?v=7IbgcfzCL3Y [Ημ. πρόσβασης 19/1/23].

Έλλησ Τόπος, *Έθιμα δωδεκάμερου*. Διαθέσιμο στο: www.youtube.com/watch?v=V0s0ASxaYWA , [Ημ. πρόσβασης 19/1/23].

Θανάσης Βέμπος, *Νεράιδες στην ελληνική και ξένη λαογραφία*, Διαθέσιμο στο:

www.youtube.com/watch?v=ms4CBNew6Go , [Ημ. Πρόσβασης 26/1/23].

Μελέτη της τεκμηρίωσης της συλλογής η οποία έχει πραγματοποιηθεί από παλαιότερους φοιτητές του ΜΠΣ του Τμήματός μας.

Μελέτη του ηχητικού υλικού του μουσείου και των καταγεγραμμένων προφορικών μαρτυριών που έχουν συγκεντρωθεί από το Πρόγραμμα «Οι Λελοβίτες αφηγούνται» που πραγματοποιεί το Μουσείο σε συνεργασία με το Τμήμα μας από το 2019.

Παρακολούθηση Διαδικτυακής ομιλίας Ζωχίου Σταμάτιου «*Η πραγματεία Περί ορισμένων δοξασιών των νεότερων Ελλήνων (De Graecorum hodie quorundam opinationibus) του Λέοντα Αλλάτιου (1645): σχόλιο εναντίον των νεοελληνικών δεισδαιμονιών*», Κέντρο Έρευνας Ελληνικής Λαογραφίας, 3 Μαΐου 2022.

Παρακολούθηση Εβδομάδας Προφορικής Ιστορίας 22-27 Οκτ.2022 ΚΠΙΣΝ:

Η Πολιτισμική Κληρονομιά και η Προφορική Ιστορία

Δράσεις των κοινοτήτων για τη διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και προφορική ιστορία: δυνατότητες και περιορισμοί, Κυριακή 23 Οκτωβρίου 2022, 3η γιορτή Προφορικής Ιστορίας, Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος.

Έμφυλες Καθημερινότητες

Αφηγήσεις για και από την καθημερινότητα των γυναικών, Κυριακή 23 Οκτωβρίου 2022, 3η γιορτή Προφορικής Ιστορίας, Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος.

Διαχείριση Οπτικοακουστικών Αρχείων, Πέμπτη 27 Οκτωβρίου 2022, 3η γιορτή Προφορικής Ιστορίας, Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος.

Μεθοδολογικές Προσεγγίσεις της Προφορικής ιστορίας, Πέμπτη 27 Οκτωβρίου 2022, 3η γιορτή Προφορικής Ιστορίας, Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος.

Διάχυση της προφορικής ιστορίας στην κοινωνία, Πέμπτη 27 Οκτωβρίου 2022, 3η γιορτή Προφορικής Ιστορίας, Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος.

Εργαστήρια

Εργαστήρι μοντάζ **Φτιάχνοντας ξανά την ιστορία**, Γιώργος Διδυμιώτης, Δευτέρα 24 Οκτωβρίου, 3η γιορτή Προφορικής Ιστορίας, Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος.

Εργαστήρι **Η προφορική μαρτυρία ως εργαλείο του ντοκιμαντέρ**, Μαρία Λεωνίδα, Τρίτη 25 Οκτωβρίου 2022, 3η γιορτή Προφορικής Ιστορίας, Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος.

Εργαστήρι **Βιντεοσκοπώντας μια προφορική μαρτυρία**, Μιχάλης Καστανίδης, Τετάρτη 26 Οκτωβρίου 2022, 3η γιορτή Προφορικής Ιστορίας, Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α. ΕΡΓΑΣΙΑ «Καταγραφή και Τεκμηρίωση στην Λαογραφική Συλλογή «Γ. Γιάννου» στο Θεσπρωτικό Πρεβέζης» 2021.

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Τμήμα Εικαστικών Τεχνών και Επιστημών της Τέχνης

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών: Επιμέλεια Εκθέσεων: Θεωρητικές και Πρακτικές Προσεγγίσεις

Μάθημα : Επιμέλεια Εθνογραφικών και Λαογραφικών Εκθέσεων

« Καταγραφή και Τεκμηρίωση στη Λαογραφική Συλλογή του Γεωργίου Γιάννου στο Θεσπρωτικό Πρεβέζης »

Διδάσκουσα : Εσθήρ Σόλωμον

Κωνσταντίνα Παπακώστα

Β' ΕΞΑΜΗΝΟ

2020-2021

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	4
Η Συλλογή	5
Ο Χώρος.....	6
Κεφάλαιο 1. Τεκμηρίωση.....	7
Διαδικασίες Τεκμηρίωσης	7
Ωφέλη Τεκμηρίωσης.....	8
Κεφάλαιο 2. Το έργο της Καταγραφής των αντικειμένων.....	11
Κεφάλαιο 3. Προφορική ιστορία	13
Συμπεράσματα	31
Πίνακες Καταγραφής.....	32
Βιβλιογραφία.....	69
Διαδικτυακή Βιβλιογραφία.....	70
Ευχαριστίες.....	72

Εισαγωγή

Στο μάθημα Επιμέλεια Λαογραφικών και Εθνογραφικών συλλογών εισήλθαμε στον κόσμο της Λαογραφίας. Προσδιορίσαμε την έννοια του λαϊκού και ιδιαιτέρως του λαϊκού πολιτισμού. Εξετάσαμε τι μπορεί να χαρακτηριστεί παραδοσιακό¹⁹ και τι όχι. Κατά το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα οι λαογράφοι επεδίωξαν μέσω των υλικών τεκμηρίων να αποδείξουν την εθνική συνέχεια περιλαμβάνοντας συνάμα την λαϊκή και την αστική κουλτούρα. Όμως, με την εξέλιξη των επιστημών της Λαογραφίας και της Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, διακρίθηκαν κι άλλες παράμετροι. Τα αντικείμενα πλέον δεν είναι μόνο στοιχεία που συγκροτούν μια εθνική αφήγηση, αλλά εκπροσωπούν πολιτισμικά φαινόμενα με την υλική και άυλη πλευρά τους.

Επίσης, το κομμάτι του αυτοπροσδιορισμού του ατόμου είναι σημαντικό στα κοινωνικά φαινόμενα, τα οποία μελετά η Λαογραφία. Είναι ενδιαφέρον πως μια ομάδα αυτοπροσδιορίζεται, ποια είναι αυτά που ενώνουν τα μέλη της και την αντιπροσωπεύουν. Έχει, επίσης, σημασία να ανιχνεύουμε ποια είναι τα βασικά χαρακτηριστικά που συνιστούν την πολιτιστική ταυτότητα της κάθε ομάδας. Υπάρχουν κοινωνικές διαδικασίες που κάνουν μια ομάδα να ταυτίζεται ή να διαφοροποιείται από μια άλλη.

Σήμερα οι ομάδες διεκδικούν τον αυτοπροσδιορισμό τους και δεν αρκούνται στον χαρακτηρισμό που τους αποδίδεται. Η προβληματική των μουσείων τα τελευταία χρόνια προσανατολίζεται στο να ακουστούν όλες οι φωνές των μελών της κοινωνίας και σε πολλές περιπτώσεις αυτό έχει επιτευχθεί. Ο Ακτιβισμός συνεχίζει να διεκδικεί την ισότητα στην εκπροσώπηση και να διατυπώνει την αντίθεση του σε παγιωμένες πρακτικές. Επίσης κάτι που καλούμαστε να λάβουμε υπόψιν είναι ο περιβαλλοντικός προγραμματισμός που μας καλεί να επαναπροσδιορίσουμε την διαχείριση πολλών πραγμάτων, καθώς και τις προοπτικές της βιώσιμης ανάπτυξης.

¹⁹ Παραδοσιακό θεωρείται μέχρι την επικράτηση του βιομηχανικού τρόπου ζωής

Η Συλλογή

Η Λαογραφική συλλογή που εξετάζεται στην παρούσα εργασία είναι δημιούργημα του Γεωργίου Γιάννου και λειτουργεί από το 1990-1994 στο Θεσπρωτικό Πρεβέζης. Ο συλλέκτης και ιδρυτής του Λαογραφικού Μουσείου κατάφερε να συλλέξει, να διασώσει, να ταξινομήσει και να παρουσιάσει αντικείμενα που αποτελούν πλούσιο λαογραφικό υλικό της περιοχής Λάκκα Σούλι. Με τον τρόπο αυτό συνέβαλε στην διαφύλαξη και στην ανάδειξη της πολιτισμικής κληρονομιάς της περιοχής.



Σχέδιο από αρχιτέκτονες Αθανασίου και Ευφροσύνης Πούλου

Η Συλλογή διαθέτει πάνω από 900 αντικείμενα που προέρχονται από: την οικογένεια του κυρίου Γιάννου, από ευρήματα ή αγορές του ίδιου για την ενίσχυση της Συλλογής και από δωρεές κατοίκων του χωριού. Το τελευταίο είναι ιδιαίτερος σημαντικό για τον ρόλο που έχει η τοπική κοινωνία σχετικά με την συγκρότηση της Συλλογής, καθώς και με εκείνον που καλείται να έχει στο μέλλον. Πρέπει να εκτιμηθεί η συνεισφορά των κατοίκων του Θεσπρωτικού που υποστήριξαν την προσπάθεια της οικογένειας Γιάννου και έβαλαν κι εκείνοι το λιθαράκι τους στον σχηματισμό αυτής της Συλλογής είτε με δωρεές είτε με συγγραφικό έργο για την υποστήριξη της Συλλογής. Ένα ακόμα έργο της τεκμηρίωσης άλλωστε είναι, μέσω της καταγραφής, να αναγνωρίσει τους δωρητές των αντικειμένων.

Ο Χώρος

Το Μουσείο αποτελείται από τους τέσσερις χώρους ενός διόροφου πέτρινου αρχοντικού που κατασκευάστηκε το 1860 από τον προσπάππου του ιδρυτή και αποτελούσε για χρόνια το σπίτι της οικογένειας. Έχει συναισθηματική αξία αφού εκεί έζησαν γενιές μελών της οικογένειας. Ταυτόχρονα όμως αποτελεί και δείγμα της αρχιτεκτονικής της εποχής με τη θολωτή καμάρα, την πέτρινη σκάλα, την αυλή, το πηγάδι, τον εξωτερικό φούρνο, την αποθήκη. Η παραδοσιακή αρχιτεκτονική αποτελεί ένα ιδανικό μέρος για να φιλοξενήσει αντικείμενα της καθημερινής ζωής της προβιομηχανικής εποχής. Τα αντικείμενα αναδεικνύονται και αφηγούνται ιστορίες μέσα σε ένα περιβάλλον από το οποίο προήλθαν.

Έτσι το κτήριο είναι η ιδανική αφετηρία για να εισέλθουμε στο σκηνικό της ζωής εκείνης της εποχής. Μέσα σε αυτή την ατμόσφαιρα μπορεί να μιλήσει κανείς για την ζωή στην ύπαιθρο, την καθημερινότητα, τις συνήθειες, τα ήθη και τα έθιμα. Το κτίσμα, το περιεχόμενό του και ο περιβάλλον χώρος μας βοηθούν να γνωρίσουμε και να κατανοήσουμε καλύτερα τις συνήθειες και τις πρακτικές προηγούμενων ετών και να φωτίσουν ιστορικά πολλές πτυχές της κοινωνικής και οικονομικής ζωής.

Αυτό το εξάμηνο οι φοιτητές του μεταπτυχιακού Επιμέλεια Εκθέσεων, σεβόμενοι την Συλλογή επιχειρήσαμε να συμβάλλουμε στο έργο του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων που στηρίζει εμπράκτως τα τελευταία χρόνια την Λαογραφική Συλλογή. Στα πλαίσια του μαθήματος κληθήκαμε υπό τη μορφή εργασίας να αλληλεπιδράσουμε με την Συλλογή. Αφού μελετήσαμε το αρχαιολογικό υλικό, στόχος μας είναι να προτείνουμε ιδέες ώστε να βοηθήσουμε το Μουσείο να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις στα χρόνια που έρχονται. Έτσι ο κάθε φοιτητής-τρια ανέλαβε ένα κομμάτι όπου, μετά από έρευνα, θα μπορούσε να το εξελίξει και να το εντάξει στο Μουσείο.

Η δική μου εργασία εστιάζει στα αντικείμενα του μουσείου και την ιστορία τους. Αφορά από τη μια μεριά κάτι χειροπιαστό όπως το ίδιο το αντικείμενο και από την άλλη μεριά όλη την νοσηματοδότηση που φέρει μαζί του και διαφέρει ανα πολιτισμό και ανα εποχή, όπως έχει διατυπώσει ο Μισέλ Φουκώ²⁰. Η ερμηνεία και η εξέλιξη της Συλλογής προϋποθέτει πρόσβαση στα αντικείμενα της συλλογής, τις πληροφορίες και το αρχαιολογικό υλικό.

²⁰ Foucault M. (1966) The order of things : An Archaeology of Human Sciences

Κεφάλαιο 1. Τεκμηρίωση

Η Τεκμηρίωση του Μουσείου ασχολείται με την ανάπτυξη και την αξιοποίηση των πληροφοριών σχετικά με τα αντικείμενα μέσα σε μια μουσειακή συλλογή και τις διαδικασίες που υποστηρίζουν την διαχείριση της συλλογής.²¹ Ο ορισμός αυτός μας δείχνει την σχέση των αντικειμένων με την διαδικασία τεκμηρίωσης.

Τα Μουσεία χρειάζονται τα αντικείμενα για να συστήσουν Συλλογές. Το αντικείμενο απομακρύνεται από τον αρχικό του χώρο/λειτουργία/χρήση για να ενταχθεί σε ένα καινούριο περιβάλλον και να ντυθεί με ένα καινούριο νόημα. Την αποπλαισίωση του αντικειμένου ακολουθεί η καινούρια του ζωή. Το αντικείμενο έτσι αποκτά άλλο περιεχόμενο που προέρχεται από την τεκμηρίωση. Η τεκμηρίωση συνδέει, τέλος, το αντικείμενο με τα άλλα αντικείμενα τις συλλογής.

Διαδικασίες Τεκμηρίωσης

Σχετικά με τον Code of Ethics του ICOM²², η Τεκμηρίωση πρέπει να περιλαμβάνει: την πλήρη αναγνώριση και περιγραφή του κάθε αντικειμένου όπως την προέλευση του, την χρήση/λειτουργία του, την κατάσταση του και τους συσχετισμούς του με άλλα αντικείμενα.

Συγκεκριμένα σύμφωνα με το ICOM, η ορθή τεκμηρίωση πρέπει να περιλαμβάνει:

- Λεπτομερής περιγραφή του αντικειμένου και χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με αυτό
- Πιστοποιητικό γνησιότητας
- Πιστοποιητικά εισροής-εκροής
- Καταλόγους Εκθέσεων και Δημοπρασιών
- Έγγραφα δανεισμού ή απόκτησης
- Έγγραφα Απογραφής
- Γραμμένο σχετικά υλικό (Έρευνα, Σημειώσεις)

²¹ Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα (ΠΛΙ) σχετικά με την Τεκμηρίωση, on line στο <https://www.pli.gr/el/content/%CF%84%CE%B5%CE%BA%CE%BC%CE%B7%CF%81%CE%AF%CF%89%CF%83%CE%B7>

²² Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων ,Icom.museum/en/

- Έγγραφα που ενημερώνουν για την προέλευση του αντικειμένου
- Έγγραφα για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας του αντικειμένου
- Φωτογραφίες
- Άλλα σχετικά έγγραφα

Ωφέλη Τεκμηρίωσης

Πρώτο και σημαντικό όφελος από την τεκμηρίωση είναι η **καταγραφή των αντικειμένων**, η οποία μας βοηθά να γνωρίζουμε τον αριθμό των αντικείμενων που βρίσκονται σε μια Συλλογή ώστε να έχουμε εικόνα του μεγέθους της και συνάμα είναι και η πρώτη επαφή με το είδος των αντικειμένων που είναι απαραίτητη για την μετέπειτα Ταυτοποίηση, Κατηγοριοποίηση, Ομαδοποίηση και Παρουσίαση της Συλλογής. Όλα αυτά παίζουν καθοριστικό ρόλο στο επόμενο βήμα του μουσειακού σχεδιασμού. Είναι τα υλικά που χρησιμοποιεί ο επιμελητής για να διαμορφώσει την μουσειογραφική του πρόταση. Γνωρίζοντας το υλικό που περιέχει μια Συλλογή και όλες τις απαραίτητες πληροφορίες σχετικά με τα αντικείμενα, ο επιμελητής μπορεί να επιλέγει κάθε φορά τι θα αναδείξει και για ποιο θέμα θα μιλήσει. Για παράδειγμα, μπορεί να επιλέξει ένα όπλο θέλοντας να μιλήσει για θέματα πολέμου στην δεκαετία του '40.

Ένα ακόμη σημαντικό όφελος που προκύπτει από την τεκμηρίωση είναι η συντήρηση. Γνωρίζοντας ένα αντικείμενο καλύτερα αντιλαμβανόμαστε ότι βρισκόμαστε πιο κοντά στους τρόπους συντήρησής του. Σημαντική, επίσης, είναι και η πρόσβαση στα αντικείμενα της Συλλογής. Τέλος, θα πρέπει να τονίσουμε ότι όσο πρέπει να φροντίσουμε για την διασφάλιση των αντικειμένων, τόσο πρέπει να φροντίσουμε και για την διατήρηση των πληροφοριών που έχουμε για αυτά.

Κατά το έργο της Τεκμηρίωσης, μπορούμε να ακολουθήσουμε δύο μεθόδους: την **Απογραφή** (Inventory, listing process) και την **Καταλογογράφηση** (Cataloguing). Στην Απογραφή καταγράφονται όλα τα στοιχεία που αποτελούν μια Συλλογή. Η διαδικασία αυτή περιλαμβάνει την καταμέτρηση και την περιγραφή των στοιχείων που συνιστούν μια ομάδα, όπως στην περίπτωσή μας (μιας αίθουσας) και υπολογίζεται το μέγεθος πληροφοριών που θα συλλεχθεί για το κάθε αντικείμενο της Συλλογής. Σε αυτή την διαδικασία υπάρχει διάκριση δυο ειδών απογραφής: της **Καταμέτρησης** (Counts) και της **φυσικής Απογραφής** (Physical inventory).

Η διαδικασία των μετρήσεων θα πρέπει να απαντά τα εξής ερωτήματα:

- Τι είδους αντικείμενα αποτελούν την Συλλογή;
- Πόσα αντικείμενα υπάρχουν;
- Που βρίσκονται αυτά τα αντικείμενα;

Η **φυσική απογραφή** είναι πιο λεπτομερειακή δίνοντας πληροφορίες για τα φυσικά χαρακτηριστικά των αντικειμένων. Στην περίπτωση του Λαογραφικού Μουσείου Γεωργίου Γιάννου έχει ήδη έχει ξεκινήσει από προηγούμενους μελετητές. Εστιάζει στα φυσικά χαρακτηριστικά του αντικειμένου όπως το υλικό, την τεχνική κατασκευής, το μέγεθος, τις διαστάσεις και τα διακοσμητικά μοτίβα που μπορεί να έχει. Για παράδειγμα, στη Συλλογή του Γεωργίου Γιάννου εντοπίζουμε ένα μαχαίρι με περίτεχνο σκαλιστό βραχίονα ή αρχικά γράμματα χαραγμένα πάνω σε αναπτήρα. Η Φυσική Απογραφή μας βοηθά στην καλύτερη κατανόηση της Συλλογής. Μπορεί επίσης να προβλέψει ανάγκες καλύτερης αποθήκευσης και συντήρησης και να φροντίσει για το αρχείο φωτογραφικών αναπαραγωγών του κάθε αντικειμένου. Απαιτεί δε περισσότερο χρόνο για την συλλογή και επεξεργασία των στοιχείων, καθώς επίσης ανθρώπινους και οικονομικούς πόρους.

Η **Καταλογογράφηση** συνήθως περιλαμβάνει έρευνα εις βάθος από ειδικούς. Απαιτεί επένδυση σε ειδικούς και σε χρόνο έρευνας. Στην περίπτωση αυτή συλλέγονται πληροφορίες για το περιεχόμενο του αντικειμένου και την επιστημονική τεκμηρίωση του αντικειμένου βάσει της ιστορίας του. Αυτό το είδος προορίζεται για τα κύρια αντικείμενα μιας συλλογής και προωθεί την εις βάθος γνώση των Συλλογών.

Τέλος, αξιοπρόσεκτο είναι ότι τα περισσότερα έργα αναφέρονται συνήθως ως Απογραφές, άσχετα από την ποσότητα πληροφοριών που έχει συλλεχθεί. Η φύση των πληροφοριών που θα συλλεχθούν κατά την διαδικασία της τεκμηρίωσης έχουν να κάνουν κάθε φορά με τους επιθυμητούς στόχους, με το είδος της Συλλογής, το είδος πληροφοριών που πρέπει να καταγράφονται, την πρόσβαση σε υπάρχουσες πληροφορίες, τις ανάγκες ενημέρωσης της συλλογής, αλλά και τους πόρους που έχουμε στην διάθεση μας.

Τέλος, οι πληροφορίες για το αντικείμενο μπορεί να χωριστούν σε δυο κατηγορίες: στα φυσικά χαρακτηριστικά του αντικειμένου (διαστάσεις, χρώμα, υλικά, επιγραφές) και σε αυτά που αφορούν την επιστημονική κατανόηση του αντικειμένου (κατασκευαστής, τόπος κατασκευής, τρόπος και ημερομηνία απόκτησης).

Πάντα θα υπάρχουν καινούριες πληροφορίες ή νέες επιστημονικές έρευνες που θα αποκαλύπτουν και άλλα στοιχεία για τα αντικείμενα καθώς η **Τεκμηρίωση** είναι μια δυναμική και συνεχής διαδικασία.

Η διαχείριση του αντικειμένου έχει να κάνει με την φροντίδα του ,την συντήρηση του,την τοποθέτησή του,τη μελέτη, την παρουσίαση, την μεταφορά και το ιδιοκτησιακό καθεστώς όπως από που προέρχεται και αν έχει δανεισθεί ή πουληθεί.

Το Spectrum 5.0²³ αποτελεί το Πρότυπο Διαχείρισης Συλλογών του Ηνωμένου Βασιλείου και εφαρμόζεται σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Γερμανίας. Σύμφωνα με αυτό, ορίζονται οι διαδικασίες που απαιτούνται για τις ενέργειες που πρέπει να κάνουν τα Μουσεία όταν διαχειρίζονται Συλλογές. Υπάρχουν 21 διαδικασίες και 9 απο αυτές είναι πρωταρχικής σημασίας. Στόχος δεν είναι μόνο η διατήρηση της φυσικής ακεραιότητας των αντικειμένων, αλλά να έχουμε όσο γίνεται περισσότερο ουσιαστική γνώση του αντικειμένου έτσι ώστε να το ταυτοποιήσουμε και να το ερμηνεύσουμε σωστά. Η υπεύθυνη Διαχείριση Συλλογής διασφαλίζεται με τη σωστή ταυτοποίηση, προστασία και διατήρηση των συλλογών.

Κεφάλαιο 2. Το έργο της Καταγραφής των αντικειμένων

Το πρώτο βήμα ήταν η μελέτη του υλικού που είχαμε στη διάθεση μας. Η μελέτη των προηγούμενων εργασιών έγινε βάσει του υλικού που έχει συγκεντρωθεί σε ψηφιακή μορφή αλλά και έντυπη όπως από η συλλογή βιβλίων του Μουσείου. Σε αρχείο που μας παραχωρήθηκε υπήρχαν παρουσιάσεις, καρτέλες αντικειμένων, αρχείο συνεντεύξεων και φωτογραφικό υλικό. Η προηγούμενη ομάδα είχε επικεντρωθεί στα αντικείμενα και είχε συλλέξει πληροφορίες για αυτά όπως διαστάσεις, υλικό, φωτογραφίες καθώς και προφορικές μαρτυρίες ανθρώπων που αναφέρονται σε αυτά. Είχαμε πρόσβαση στην έρευνα των φοιτητών του προηγούμενου μεταπτυχιακού τμήματος, την Διπλωματική της Αντιγόνης Δήμα και βιβλία ανθρώπων της περιοχής όπως το βιβλίο «Μνήμες» του Νικόλα Παπαβασιλείου.

Η παρούσα εργασία προσεγγίζει την Τεκμηρίωση μέσα από την διαδικασία της Καταγραφής. Δόθηκε προτεραιότητα στην καταγραφή των αντικειμένων της

²³ The UK Museum Documentation Standard, on line στο:
<https://www.museumswesen.smwk.sachsen.de/download/spectrum-3-1.pdf>

Συλλογής, στην αρχειοθέτηση των πληροφοριών και στη συγκέντρωση προφορικής μαρτυρίας για την τεκμηρίωση όσο δυνατόν περισσότερων αντικειμένων. Το έργο αυτό στην αρχή μπορεί να αποθαρρύνει τον ερευνητή καθότι είναι χρονοβόρο και απαιτεί συγκέντρωση στην πολυεπίπεδη πληροφορία. Όμως η συστηματική μέθοδος καθοδηγεί και βοηθά στην οργάνωση του υλικού και μελλοντικά θα διευκολύνει την αναζήτηση, την έρευνα και την διαχείριση των αντικειμένων. Εντάσσεται, τέλος, στην προσπάθεια ενίσχυσης και ανάπτυξης της Συλλογής μέσω της Τεκμηρίωσης, καθώς η Συλλογή αποτελεί ζωντανό κομμάτι και εγείρει διαφορετικές προοπτικές κάθε εποχή.

Προκειμένου να απαντήσουμε στα παραπάνω ερωτήματα που έθεσε η Τεκμηρίωση, ξεκινήσαμε την διαδικασία της **Απογραφής**. Η μέθοδος που ακολουθήσαμε ήταν να πάρουμε την κάθε αίθουσα μεμονωμένα και να της δώσουμε ξεχωριστή αρίθμηση ανάλογα με την σειρά που συναντάμε τα αντικείμενα από αριστερά προς τα δεξιά. Ακολουθήσαμε αυτή την κατεύθυνση σε όλες τις αίθουσες του Μουσείου.

Αριθμήσαμε τα αντικείμενα δίνοντας έναν αριθμό με τη σειρά που τα συναντάμε σε κάθε Αίθουσα. Για παράδειγμα 001, 002, 003 κ.ο.κ. Δίπλα στον αριθμό αναφέρουμε το αντικείμενο π.χ σαμάρι. Παράλληλα με την διαδικασία της Απογραφής, καταγράφαμε πληροφορίες για το αντικείμενο όπως τον δωρητή και την χρήση που είχε. Η κυρία Παναγιώτα μάλιστα πολλές φορές μας εξηγούσε και πως χρησιμοποιούνταν το εκάστοτε αντικείμενο.

Πολλές φορές συναντήσαμε δυσκολίες. Υπήρξε προβληματισμός σχετικά με τον τρόπο που ένα αντικείμενο έπρεπε να καταχωρηθεί στη Συλλογή. Για παράδειγμα, αν το έκθεμα αποτελείται από διάφορα μέρη, ποιός θα ήταν ο καλύτερος τρόπος αρίθμησης; Σε τέτοιες περιπτώσεις, όπως σε ένα σετ με 6 γυάλινα ποτήρια ούζου, δόθηκε ένας αριθμός που σηματοδοτεί όλο το σετ. Αντιθέτως, εκεί όπου βρίσκαμε μια ομάδα παρόμοιων αντικειμένων, για παράδειγμα ταψιά ψησίματος, ωφείλαμε να είμαστε πιο επεξηγηματικοί καθώς διέφεραν από πλευράς κατασκευαστή και δωρητή. Σε αυτά τα είδη δόθηκε ξεχωριστός αριθμός παρότι ήταν παρόμοια στην όψη και στην χρήση (ψήσιμο πίτας).

Δόθηκε αρίθμηση σε όλα τα αντικείμενα ή ομάδες αντικειμένων (π.χ ομάδα εφημερίδων ή ομάδα νομισμάτων). Στα πεδία των δεδομένων περιλαμβάνονται: ο αριθμός του αντικειμένου, το όνομα του, η ποσότητα που συναντάται και η θέση του στη Συλλογή. Η καταγραφή αυτή έχει σκοπό την οργάνωση, την εύκολη πρόσβαση και αναφορά στα αντικείμενα, καθώς επίσης είναι ανοιχτή σε περαιτέρω εμπλουτισμό

στοιχείων και άλλων πεδίων κατηγοριοποίησης. Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι έχει ήδη ξεκινήσει η καταγραφή πληροφοριών σχετικά με τα αντικείμενα από προηγούμενους μελετητές. Έχει συμπληρωθεί σε αρκετά αντικείμενα το υλικό κατασκευής, η περιγραφή, οι διαστάσεις, η κατάσταση διατήρησης και το φωτογραφικό υλικό. Επίσης, στα περισσότερα αντικείμενα γνωρίζουμε τον τρόπο απόκτησης και τον δωρητή/τρια.

Η **Αρίθμηση** είναι ένας αρχικός άμεσος τρόπος για να καταγραφούν μεθοδικά τα αντικείμενα. Δεν απαιτούνται ιδιαίτεροι πόροι και ενέχει περιθώριο εξέλιξης στο μέλλον. Συνεπώς, σε αυτό το σημείο η έρευνα επικεντρώθηκε στην ταυτοποίηση του κάθε αντικειμένου, την αρίθμηση και τον προσδιορισμό της θέσης του μέσα στην Συλλογή. Θα ακολουθήσει περαιτέρω έρευνα του κάθε αντικειμένου, η ένταξη της προφορικής μαρτυρίας στην καρτέλα του και η συμπλήρωση της και με άλλες πληροφορίες που μπορούμε ακόμα να συλλέξουμε.

Φροντίσαμε να έχει αριθμό κάθε αντικείμενο και σε μεγάλες ομάδες αντικειμένων δόθηκε ένας αριθμός με σκοπό να επιστρέψουμε και να εξετάσουμε το καθένα ξεχωριστά δίνοντας υπονούμερα για να καταγραφεί το περιεχόμενό τους επακριβώς, όπως για παράδειγμα, στη βιτρίνα νομισμάτων στην Δ' Αίθουσα. Να επισημάνουμε ότι αυτό έγινε για ευκολία χρόνου και όχι επειδή ήταν ελάχιστος σημασίας.

Κεφάλαιο 3. Προφορική ιστορία

Μέσα στο μουσείο πρέπει να μπορούμε να έρθουμε σε επαφή με το Άλλο ²⁴ είτε αυτό σημαίνει με διαφορετικό άνθρωπο, είτε με διαφορετικό πολιτισμό. Να μπορούμε μάλιστα να γνωρίσουμε παλαιότερες περιόδους των ανθρώπων αυτών. Ένα σημαντικό εργαλείο που έχει στα χέρια της η Σύγχρονη Μουσειολογία είναι η Προφορική Ιστορία. Μέσω δηλαδή της καταγραφής μαρτυριών δίνει φωνή στον άνθρωπο να μιλήσει για το παρελθόν του όπως το θυμάται ο ίδιος. Η προφορική ιστορία γίνεται με αυτό τον τρόπο η κοινωνική εκδοχή της Ιστορίας.

Στην περίπτωση της Λαογραφικής Συλλογής Γεωργίου Γιάννου, είχα την ανεκτίμητη βοήθεια της κυρίας Παναγιώτα Γιάννου, σύζυγος του Γεωργίου Γιάννου που με υπομονή και αφοσίωση μου μετέφερε ό,τι γνώριζε για τα αντικείμενα.

²⁴ Kavanagh G.(2000) Dreamspaces, Memory and the museum

Την πρώτη φορά ξεκινήσαμε από την Αίθουσα Δ όπου με αφορμή τα αντικείμενα που εξιστόρησε συνήθειες του παρελθόντος, όπως για παράδειγμα ότι στο παρελθόν οι άνθρωποι συνήθιζαν να πηγαίνουν σε ένα συγκεκριμένο κατάστημα για να αγοράσουν αλάτι χύμα και επιστρέφοντας στο σπίτι να το πλένουν στην αυλή και να το αποθηκεύσουν σε ειδικά δοχεία. Η εξιστόρηση αυτή αποτελεί σημαντική μαρτυρία για κάτι που δεν συνηθίζεται πλέον στις μέρες μας και πολλοί δεν γνωρίζουν καν ότι συνέβαινε στο παρελθόν. Τέτοιες εξιστορήσεις μας βοηθούν όπως είπαμε στην προσέγγιση της κοινωνίας του παρελθόντος. Την δεύτερη φορά με βιντεοσκόπηση πλέον, περάσαμε στην Αίθουσα Β με τα αντικείμενα οικιακής χρήσης και τον αργαλειό. Την τρίτη φορά εργαστήκαμε στην Αίθουσα Γ με το τζάκι, γνωστή και ως οντάς όπου βρίσκονται τα περισσότερα προσωπικά αντικείμενα της οικογένειας. Η αρίθμηση συνοδεύτηκε από ιστορίες του σπιτιού μιας και πρόκειται για τον χώρο με τα περισσότερα πράγματα που ανήκαν στο σπίτι πριν γίνει Μουσείο. Η κυρία Γιάννου θυμάται τα χρόνια που ήρθε ως νύφη σε αυτό το σπίτι και έζησαν εκεί με τον σύζυγο της τα πρώτα χρόνια των παιδιών Ολγας και Βασίλη Γιάννου. Την τέταρτη φορά ξεκίνησε η αρίθμηση της Δ' Αίθουσας και την πέμπτη φορά ολοκληρώσαμε την Συλλογή με την Αρίθμηση της Α' Αίθουσας. Στο τέλος της παρούσας εργασίας βρίσκεται η καταγραφή των αντικειμένων της Συλλογής ανα Αίθουσα.

Η **Απομαγνητοφώνηση** θεωρήθηκε απολύτως απαραίτητη ως μέρος της διαδικασίας για την αξιοποίηση της προφορικής μαρτυρίας. Πραγματοποιείται η ψηφιακή καταγραφή όσων διηγείται ο ομιλητής χωρίς καμία αλλαγή. Με οδηγό τα αντικείμενα μας αποκαλύφθηκαν πληροφορίες για τις τεχνικές, τις συνήθειες και τις διαφορετικές οπτικές. Παραθέτουμε απόσπασματα από την Απομαγνητοφώνηση της Συνέντευξης στην Β Αίθουσα:

Μέρος 1 από 3 (Χρόνος 00:06:53)

Κωνσταντίνα Παπακώστα Το πρώτο αντικείμενο που συναντάμε σε αυτόν τον χώρο είναι ο **ξύλινος αργαλειός** (Εκθεμα 1)

Κυρία Παναγιώτα Γιάννου Είναι και της οικογένειάς μας, απ τους γονιούς μου, δηλαδή είναι της οικογένειας Θωμά Παπασπύρου ο αργαλειός αυτός, πολύ παλιός. Τον είχε η μάνα μου, η αδερφή μου μετά και εν συνεχεία μετά βρέθηκε στο Μουσείο.

Κ. Π. Πολύ ωραία. Αυτός ήταν μια απ τις δραστηριότητες που είχανε εκείνη την εποχή οι γυναίκες. Αφιέρωναν κάποιο χρόνο;

Π.Γ. Πάρα πολύ χρόνο

Κ. Π. Συνήθως, πότε βρίσκαν ευκαιρία από τις αγροτικές τους εργασίες;

Π.Γ. Πιο πολύ την χειμερινή εποχή διότι τότε δεν είχαν τις καλλιέργειες έξω και τότε μαζευόντουσαν πιο πολύ η οικογένεια- ειδικά η γυναίκα για να κάνει τον αργαλειό, βρισκόταν πιο πολύ στο σπίτι.

Κ. Π. Ο τρόπος; ήτανε κάποια μόνη της; Αλλάζανε θέση; Και μετά πήγαινε κάποια άλλη γυναίκα ή συνήθως τον δούλευε η νοικοκυρά του σπιτιού;

Π.Γ. Η κάθε νοικοκυρά του σπιτιού γιατί σε κάθε σπίτι απαραίτητος ο αργαλειός γιατί όλα τα στρωσίδια και τις φορεσιές που φορούσαν- τα πάντα- ήτανε στον αργαλειό φτιαγμένα. Δεν υπήρχαν τότε βιοτεχνίες, βιομηχανίες και τέτοια. Η οικογένεια έπαιρνε από το ζώο το μαλλί, το επεξεργάζονταν, το έφτιαχναν, το κάνανε μαλλί, το ρίχναν βλάρι και έμπαιναν στον αργαλειό. Θέλεις κεντητά να κάνουν στρωσίδια, θέλεις φορεσιές που έπαιρναν τότε για να τις φτιάξουν γιατί όλο τέτοια μάλλινα υπήρχαν τότε. Τα πήγαιναν σε ειδικούς ράφτες που τα φτιαχναν και τα πάντα υπήρχαν απ τον αργαλειό. Και τις προίκες των παιδιών τους, των κοριτσιών που έκαναν, όλα στον αργαλειό. **Απαραίτητος ο αργαλειός στο σπίτι της κάθε νοικοκυράς. Του κάθε σπιτιού.**

Κ. Π. Στις εργασίες που προηγούντουσαν; Μάζευαν το μαλλί, το γνέθανε, υπήρχε δηλαδή και η προεργασία.

Π.Γ. Υπήρχε μεγάλη διαδικασία! Απ όταν το κούρευαν το μαλλί απο το ζώο..Το πλένανε,μετά το ζέγνεθαν λιγάκι και το βάζαν στα τσικρίκια. Τα τσικρίκια τα έχω από εκεί (πηγαίνει στο σημείο της αίθουσας που βρίσκεται το συγκεκριμένο αντικείμενο). Αυτά είναι τα τσικρίκια που βάζαν το μαλλί μέσα και με το έτσι που κάνανε προς τα εδώ προς τα εκεί έτσι (δείχνει με την κίνηση των χεριών της την διαδικασία. **Ανεβοκατεβάζοντας το πάνω μέρος του μηχανήματος ισιώναν το μαλλί.)** Απάνω-κάτω Απάνω-κάτω τα τσικρίκια ίσιωναν το μαλλί για να το κάνουν τουλούπα, να το βάλουν στην ρόκα, να το γνέσουν,να το κάνουν μαλλί και μετά να το ρίξουν βλάρι, όπως είναι αυτό το βλάρι που έχουμε ρίξει εδώ (δείχνει το πορτοκαλί μαλλί που είναι **ακουμπισμένο στον αργαλειό**) για να είναι έτοιμο στον αργαλειό για να πλεχτεί το υφαντό.

Κ. Π. Το βλάρι είναι αυτό εδώ;

Π.Γ. Τα νήματα είναι αυτά.Τα ρίχνανε βλάρι έξω στην αυλή και έρχονταν και το μαζεύαν στα πιστιά*. Αυτό λέγεται πιστάδι*είναι το νήμα που το μαζεύουν πίσω και μπροστά είναι το μπροστάντι που υφαίνεται το νήμα.Κάθε φορά που γεμίζει το στόμα

που λένε μπροστά το ανοίγουμε, το απλώνουμε και ξαναέρχεται μπροστά, και ξαναέρχεται.. κι έτσι γίνεται το υφαντό.

Κ. Π. Πολύ ωραία. Και χρησιμοποιούνε και τα χέρια και τα ..

Π.Γ. Και τα πόδια. Και στην χρήση μπορώ να σας δείξω..

Κ. Π. Βεβαίως

(Κάθεται στον αργαλειό και τοποθετεί τα πόδια της σε δυο θηλιές απο σχοινιά)

Π.Γ. Εδώ κάτω είναι δυο πατήθρες. Αυτές κάτω κάτω στα πόδια μου λέγονται πατήθρες. Αυτά έχουν την ιδιότητα να ανεβάζουν τα μυτάρια και να τα κατεβάζουν για να σταυρώνουν το νήμα και να πλέκεται το υφαντό.

Κ. Π. Και ήταν, φαντάζομαι, πολύ κουραστική δουλειά. Πόσες ώρες μπορεί να καθόταν μια γυναίκα περίπου;

Π.Γ. Μπορούσε κι όλη την ημέρα, εκτός φαγητού. Αν ήταν βροχή που δεν είχαν πολλές εργασίες μπορούσε να κάτσει κι όλη την ημέρα. Και βέβαια είναι δύσκολο..

«Το κέντημα είναι γλέντημα

Κι η ρόκα είναι σεργιάνι

Κι αυτός ο έρημος ο αργαλειός

Με δυσκολιά μεγάλη»

έλεγαν γιατί δεν μπορούσες μέσα στο σπίτι, δεν μπορούσες να κάνεις τίποτα..

Κ. Π. Κι αυτά εξυπηρετούσαν όλες τις ανάγκες. Ανάγκες ένδυσης, ανάγκες στρωσίματος στο σπίτι..για χαλί..

Π.Γ. Τα πάντα, τα πάντα. Φτιάχνανε τρουβάδια για να παν στο χωράφι. Δεν υπήρχαν τσάντες ούτε πλαστικές, ούτε τίποτε, με τα τρουβάρια.. Τα φτιάχναν στον αργαλειό. Σακίδια. Έτσι ακριβώς γίνεται. Μετά πατάμε την άλλη πατήθρα για να σηκωθεί το άλλο το μυτάρι. Για να σταυρώνει το νήμα και να πλέκεται. Με τον ίδιο τρόπο γίνεται κι αυτό έτσι (περνάει την σάϊτα απ τα σχοινιά). Αυτή που κάνουμε τώρα είναι η κουρελού. Αλλά γίνονται και κεντητά, γινόνταν πολύ ωραία πράγματα εδώ. Και πολλοί πλήρωναν, που δεν μπορούσαν να τα φτιάξουν πλήρωναν και τα έφτιαχναν. Ήταν υφάντρες ειδικές.

Κ. Π. Και υπήρχαν γυναίκες που μάθαιναν τις άλλες;

Π.Γ. Ναι υπήρχε μια σχολή εδώ. Νοικοκυρική Σχολή που είχε έρθει, γύρω το '58-'60 στο οποίο πάρα πολλά κορίτσια από εδώ κι από την γύρω περιοχή μας έμαθαν ράψιμο, κέντημα, αργαλειό. Καθόντουσαν τρία χρόνια. Έτρωγαν, έπιναν την ημέρα εκεί αλλά το βράδυ πήγαιναν στα σπίτια τους, εκτός από αυτές που ήταν από άλλη περιοχή έμεναν εκεί μέσα, οικότροφες. Και μάθαιναν τα πάντα. Κι έτσι έβγαιναν με ένα επάγγελμα

μετά. Η αδερφή μου είχε πάει εκεί, είχε κάτσει τρία χρόνια, έμαθε τα πάντα και δούλευε τον αργαλειό και έβγαζε μεροκάματο. Μ' αυτόν τον αργαλειό εδώ. Να κάνω και μια ακόμη..

Κ. Π. Η κυρία Πανάγιω μας δείχνει, είμαστε τυχεροί σήμερα, ζωντανά, στην πραγματικότητα πως δουλεύει ο αργαλειός, όλη την διαδικασία. Καταλαβαίνουμε ότι είναι μια διαδικασία χειροκίνητη, απαιτεί όλη την προσοχή, συγκέντρωση & δεξιότητα των χεριών και των ποδιών ταυτόχρονα..

Π.Γ. Αλλάζουμε τις πατήθρες συνεχώς. Περνάμε μια κλωστή πέρα, ζαναπατάμε για να σταυρώνει το νήμα για να πλέκεται το υφαντό. Αυτή λέγεται κουρελού. Αλλά υπάρχουν κεντητά, χειράμια πολύ ωραία, στρώσεις πάρα πολύ ωραία πράγματα στον αργαλειό που φτιάχνουμε.

Κ. Π. Ευχαριστούμε πολύ!

Μέρος 2 από 3 (Χρόνος 00:18:58)

Κυρία Παναγιώτα Γιάννου Να πούμε και για τα υφαντά που γινόντουσαν. Κι αυτό είναι ένα **μεσάλι** που γίνεται από φυτό το οποίο το σπέρνανε στον κάμπο. Το θερίζανε, το μάζευαν ματσάκια, κατά τον μήνα Ιούνιο, βέβαια, γινόνταν αυτά. Το 'βάζαν στο ποτάμι στην άκρη να μουσκέμει για καμιά δεκαριά μέρες , το 'βγάζαν , το στεγνώνανε και το περνούσαν απ το μάγγανο να φύγει το ζύλο. Ήταν ζύλο αυτό. Μετά το έφτιαχναν νήμα. Άλλα βάφονταν, και ήταν το μεσάλι, που έριχναν στο τραπεζομάντηλο, για πετσετούλες να σκουπιούνται. Δεν υπήρχαν τότε χαρτοπετσέτες.

Κωνσταντίνα Παπακόστα και φυσικό προϊόν, αναπνέει..

Π.Γ. Και φυσικό ναι ναι ναι.

Πολύ δύσκολες.. Έπρεπε να δέσεις, να κάνεις.. πολύ ταλαιπωρία, αλλά γινόντουσαν όμως και πράγματα που τους χρειαζόντουσαν τότε για εκείνη την εποχή που δεν υπήρχαν τα έτοιμα που πέρνουμε τώρα.

Κ.Π. Ναι και τώρα πια υπάρχει στροφή σε αυτά τα αγνά υλικά, όπως το βαμβάκι, το μαλλί...

Π.Γ. Βέβαια, είναι πολύ πιο υγιεινά απ'ό,τι έχουμε τώρα, αλλά εντάξει έχουν αλλάξει οι εποχές.

Κ.Π. Ας περάσουμε τώρα στα αντικείμενα που βρίσκονται στον τοίχο της πρώτης Αίθουσας (για την ακρίβεια είναι η Β με τον Αργαλειό).

Π.Γ. Αυτά είναι τα **μυτάρια** που χρησιμοποιούμε, δεύτερα μυτάρια. Αν χαλάσουν τα άλλα, βάζουμε ετούτα. Δίπλα είναι ένας **τροβάς**, σακίδιο που το βάζανε στην πλάτη. Με αυτό κάνανε τα ψώνια τους. Μετά πήγαιναν στο χωράφι. Βάζουν το φαγητό τους, το νερό τους. Κι αυτό γινόταν απ' τον αργαλείο. Ένα σακίδιο το οποίο λεγόταν τρουβάς. Το βάζανε, πηγαίνανε να ψωνίσουνε, με αυτό πηγαίνανε στο χωράφι, βάζαν τα φαγητά τους, τα πάντα που είχαν μέσα. Οτιδήποτε, όποιες ανάγκες είχανε, μόνο μ αυτά τα σακίδια. Κι αυτά γινόταν στον αργαλείο. Οι γυναίκες τα φτιάχνανε.

Κ.Π. Αν κάποια στιγμή χαλούσε ένα κομμάτι απ' τον αργαλείο, τον έφτιαχναν στο σπίτι; Τον πήγαιναν κάπου;

Π.Γ. Υπήρχε ειδικός που έφτιαχνε τους αργαλειούς κι οτιδήποτε γινόταν, χάλαγε κάτι, θα καλούσαν αυτόν και θα το έφτιαχνε. Το αντικαθιστούσε αμέσως.

Εκείνα είναι τα **δριμόνια**. Αυτό είναι για το στάρι –που είναι πιο πυκνό– που όταν τα στούμπαγαν, όταν το αλώνιζαν έπρεπε να το περάσουν γιατί είχε το ξύλο μέσα και έπρεπε να το καθαρίσουν το στάρι. Είχαν αυτά τα δυο δριμόνια, τα οποία λέγονταν **σταροδρίμονα** (Εκθεμα 5 & 6). Κι αυτό ήταν για το καλαμπόκι, που ήταν πιο χοντρό το καλαμπόκι. Το στάρι ήταν πιο λεπτό, γι αυτό έχει και πιο μικρές τρυπούλες, ενώ το καλαμπόκι είναι πιο χοντρό για να φύγει από κάτω όλη η σκόνη και να μείνει ο καρπός απάνω, λέγεται **ροκοδρίμονο** (Εκθεμα 7) (δείχνει αυτό που κοσκίνιζαν το καλαμπόκι) και τούτο λέγεται σταροδρίμονο (δείχνει αυτό που κοσκίνιζαν το σιτάρι).

Κ.Π. Πολύ ωραία. Κάτω χαμηλά βλέπουμε;

Π.Γ. Αυτό είναι ένα **μπρατσοπρίονο** που το βάζαν εδώ στην πλάτη (δείχνει με το σώμα της) και κόβαν το δέντρο, τον κορμό, τα ξυλάκια τους, ό,τι είχανε.

Κ.Π. Κι έπιανε ο άλλος το άλλο; Ή με ένα άτομο;

Π.Γ. Αυτός ο ίδιος το έκανε, έτσι... (δείχνει με το χέρι της τον τρόπο που κόβανε). Θα μπορούσαν να το κάνουν δυο, αλλά ως επί το πλείστον, αυτός το έκανε.

Εδώ είναι τα σύνεργα απ την μηχανή. Αυτή είναι **σιδερομηχανή** (Εκθεμα 12). Αυτό είναι το **αλέτρι** (Εκθεμα 11). Το πρώτο που χρησιμοποίησε ο γεωργός ήταν το αλέτρι. Με αυτό έφτιαχνε το χωράφι του για να το οργώσει. Αργότερα, βγήκε η πιο σύγχρονη, βγήκε η μηχανή, η σιδερομηχανή που ήταν πιο ισχυρή ακόμη.

Κ.Π. Για να μαλακώνει το χώμα.. να μπορεί μετά να καλλιεργηθεί..

Π.Γ. Να οργώσει, να κάνει αυλάκια για να σπείρει το καλαμπόκι, το σιτάρι, ήταν πιο σύγχρονο, πιο γερό εργαλείο.

(...)

Αυτή ήταν η **λαιμαριά** (Εκθεμα 13). Αυτή βάζαν στο λαιμό του ζώου για να βάλουν πίσω τα υπόλοιπα ,τα παλαντζέτα αυτά και τον ζυγό. Πίσω.. βάζαν αυτό..το..αυτή τη λαιμαριά τη βάζαν στο λαιμό του ζώου και πίσω είχαν σχοινιά για να συνδέσουν αυτά εδώ. **Αυτός λέγεται ζυγός αυτά λέγονται παλατζέτα** (Εκθεμα 9) για να βάλουν μετά την μηχανή πίσω από αυτά για να οργώνει το χωράφι με αυτά το ζώο. Αλλά η λαιμαριά είχε αυτό..(τον σκοπό). Να σέρνουν πίσω τα παλατζέτα και τον ζυγό και τη μηχανή που οργώνει.

Κ.Π. Μάλιστα

Π.Γ. Αυτή είναι μια **κοσσία** (Έκθεμα 14). Δεν υπήρχαν τότε χορτοκοπτικά.

Κ.Π. Α εργαλείο γεωργικό και αυτό

Π.Γ. Κι αυτό γεωργικό.Κόβαν το χορτάρι για να το κάνουν μπάλες για να το έχουν για το χειμώνα.Κοσσιά.

Αυτή είναι η **σιάρα**. Αυτή και τούτη (Εκθεμα 15 & Έκθεμα 16).Με αυτή έκοβαν μεγάλους κορμούς δέντρων που δεν υπήρχαν τότε αυτά τα μηχανάκια που έχουν τώρα και κόβουν τα ξύλα, τα πριόνια αυτά.Και ήταν ένας από εδώ –ένας από εκεί , τραβούσαν και κόβαν μεγάλους κορμούς δέντρων για να τα ρίξουν κάτω και να κατασκευάσουν ότι θέλουν αργότερα: τραπέζια, ή παράθυρα ή κομούς που έφτιαχναν εκείνον τον καιρό.

Κ.Π. Οπότε ήθελε σωματική δύναμη μεγάλη ..για τους άνδρες

Π.Γ. Βέβαια. Μεγάλοι άνδρες και δύο. Ένας απο εδώ κι ένας από εκεί. Καθόντουσαν κάτω και κόβαν το δέντρο. Όταν το ρίχναν κάτω, μετά καθόντουσαν να το κόψουν σε κομμάτια που ήθελαν. Έπαιρναν 1-2 μέτρα ,όσο τους χρειάζονταν για το κάθε είδος.

Αυτή είναι η **σβάρνα**(Εκθεμα 17).Μετά το όργωμα θα έπρεπε να το στρώσουν το χωράφι και μετά το όργωμα βγάζαν τη μηχανή και βάζαν την σβάρνα. Αφού είχαν σπείρει το χωράφι, για να στρώσουν, να γίνει επίπεδο το χωράφι,να φυτρώσει ομοιόμορφα και να σκεπαστεί κι ο καρπός.

Κ.Π. Αυτά ήταν πολύτιμα ,φαντάζομαι, εργαλεία για την εποχή.

Π.Γ. Ναι

Κ.Π. Και το είχε κάποιος στο σπίτι του;

Π.Γ. Απαραίτητα

Κ.Π. Μπορεί να δανείζονταν και ο ένας του άλλου;

Π.Γ. Όποιος ήταν γεωργός είχε όλα αυτά τα σύνεργα.

Κ.Π. Ααα

Π.Γ. Όλα τα σύνεργα. Δεν γινόταν χωράφι χωρίς αυτά. Θα έπρεπε να έχεις όλα αυτά τα απαραίτητα.

Κ.Π. Και το επισκεύαζαν μόνοι τους?

Π.Γ. Μόνοι τους το έφτιαχναν οι περισσότεροι. Άλλοι, όσοι δεν μπορούσαν ,πλήρωναν και τα έφτιαχναν. Αλλά οι περισσότεροι τα κατασκεύαζαν μόνοι τους.

Κ.Π. Πολύ ωραία

Π.Γ. Εδώ είναι δύο ρόδες από κάρο.Μικρή ρόδα (Εκθεμα 21) και μεγάλη ρόδα (Εκθεμα 22) για το κάρο που χρησιμοποιούσαν τότε.

Εδώ είναι ένα σαμάρι (Εκθεμα 29) με τη σέλα του(Εκθεμα 30) που το βάζανε πάνω στα ζώα.

Κ.Π. Πολύ ωραία. Θυμάστε εσείς κάποιο κάρο εδώ; Είχατε;

Π.Γ. Ναι, ήταν δύο κάρα.Τα θυμάμαι πολύ καλά.Μπορώ να ονομάσω;

Κ.Π. Βεβαίως

Π.Γ. Ένας ήταν ο Θωμά-Χήτας κι ο άλλος ήταν ο Γιώργο-Χήτας. Δυο ξαδέρφια. Ήταν συγγενείς αυτοί. Είχαν κάρα που μετέφεραν.

Κ.Π. Κι έκαναν πολλές δουλειες με αυτά

Π.Γ. Πολλές δουλειές. Μετέφεραν και πράγματα.Όχι μόνο δικά τους, αλλά και του κόσμου.Είχαν μια φοράδα, πολύ μεγάλο ζώο, γερό που άντεχε πίσω το κάρο. Ήταν ξύλινο το κάρο με δυο ρόδες μεγάλες και μικρές. Αναλόγως τι ... αλλά μεγάλες ρόδες. Και μετέφεραν και τα σοδήματα.Πήγαιναν και στη Πρέβεζα ,στην Άρτα με τα κάρα. Δεν υπήρχαν συγκοινωνίες.

Κ.Π. Ήταν πολυτέλεια για την εποχή εκείνη να έχει κανείς κάρα

Π.Γ. Α βέβαια. Ήταν και μια βοήθεια βέβαια για τον κόσμο.Πλήρωνες για να φέρεις τα πράγματά σου. Άλλοι τα κουβαλούσαν με τα ζώα τους, αλλά αυτοί που είχαν κάρα έκαναν και μεταφορές.Και πληρωνόντουσαν.

Κ.Π. Α πολύ ωραία πληροφορία. Εδώ στον τοίχο;

(...)

Π.Γ. Με αυτό ζυγίζαν μικρά βάρη (Εκθεμα 28)

Κ.Π. Και βλέπουμε και το τσιγκέλι, εδώ που κρεμούσανε τα..

Π.Γ. Αυτό εδώ;

Κ.Π. Εδώ

Π.Γ. Αυτό ναι κρεμούσανε το βάρος. Αν ήταν μικρό βάρος το κάνανε εδω πέρα και μετά είχε αυτό το πράγμα εδω (δείχνει). Αφού βάζαν το βάρος ή εδω ή εδω το κρεμούσανε, μετά αυτό ήταν το βαρίδι. Όπου στεκόταν το βαρίδι.. Εδω στη μέση στεκόταν; Τόσο ήταν το βάρος (το βαρίδι είναι περασμένο σε μια ράβδο μέτρησης και όπου στεκόταν έδειχνε το βάρος που είχε το αντικείμενο) Ανάλογα με το βάρος. Το κανόνιζες εκεί. Έφτανε μέχρι 15 κιλά, όχι περισσότερο.

Κ.Π. Πολύ ωραία

Π.Γ. Αυτή είναι μια **σέλα** από άλογο (Έκθεμα 30)

Κ.Π. Βλέπουμε άλλον έναν **τροβά** (Έκθεμα 24). Τροβάς λέγεται;

Π.Γ. Ναι ναι τροβάς κι αυτός. Αυτός είναι από βαμβάκι (αναφέρεται στον ασπρόμαυρο, Έκθεμα 24) Εκείνος είναι από μαλλί (αναφέρεται στον κόκκινο-μαύρο, Έκθεμα 8)

Κ.Π. Πολύ ωραία

Π.Γ. Ναι

Κ.Π. Εδώ βλέπουμε..

Π.Γ. **Υνιά και διάφορα εργαλεία** (Έκθεμα 23) που χρειαζόντουσαν για να συγκεριάζουν τα ζώα τους και τις μηχανές και τις σβάρνες πίσω από το ζώο.

Αυτό είναι το **τσικρίκι** (Έκθεμα 34) που βάζανε μέσα το μαλλί. Μετά αφού το παίρναν και το πλέναν και το γράνανε, το βάζαν σε αυτά εδω τα τσικρίκια, βάζαν μέσα το μαλλί και καθόταν η γυναίκα κάτω κι έβαζε τα πόδια της μέσα, έκανε αυτή την εργασία πίσω-μπροστά πίσω-μπροστά (μας δείχνει τον τρόπο) οπότε έστρωνε μέσα το μαλλί, το έκανε ίσιο και η γυναίκα τότε το έφτιαχνε τουλούπα για να το βάλει στην ρόκα και να το γνέσει.

Κ.Π. Καθόταν κάτω δηλαδή;

Π.Γ. Κάτω και βάζαν τα πόδια μέσα.

Κ.Π. Ωραία, να το κάνω και μια κοντινή λήψη... μάλιστα.

Π.Γ. Αυτή είναι μια **ανέμη** (έκθεμα 35) , στην οποία βάζαν τα βιασίδα*. Αφού τα μαζεύανε βιασίδα και το βάφαν το νήμα ό,τι χρώμα θέλουν- διάφορα χρώματα: άλλο κόκκινο, μαύρο, αναλόγως το σχέδιο που είχαν στον αργαλειό έβαφταν και το νήμα. Αλλά έπρεπε να μαζευτεί βιασίδα*, να το βάλουν στο καζάνι να βαφτεί με την βαφή κι όταν στεγνώσει να το βάλουν στην ανέμη. Και με την ανέμη να μαζεύουν τα κουβάρια, όπως είναι τα κουβάρια εκεί (δείχνει τα κουβάρια που είναι πάνω στον αργαλειό). Έπρεπε να τα μαζέψουνε κουβάρια. Για να ρίξουν το βλάρι* μετά. Αυτό είναι βλάρι* που το ρίχνουν έξω στην αυλή (δείχνει επάνω στον αργαλειό που έχει σε πορτοκαλί

χρώμα) και μετά το βάζουν εδώ στον αντί* και το βάζουν στον αργαλειό. Πρέπει να ριχτεί..

Κ.Π. Το απλώνανε δηλαδή;

Π.Γ. Ναι «ρίχνανε το βλάρι» που λένε έξω στην αυλή. Πόσα μέτρα θέλουν να φτιάξουνε, κανόνιζαν το νήμα, το φέρναν γύρες μέχρι εκεί (δείχνει με το χέρι της) και μετά το βάζαν εδώ στο αντί* για να γίνει αυτό. Πώς θα γινότουσαν; Έτσι πρέπει να γίνει. Μετά τα κουβάρια.

Κ.Π. Πολύ ωραία

Π.Γ. Αυτό είναι ένα **υνί** (Εκθεμα 27). Το μπροστά από το αλέτρι.

Κ.Π. Οπότε ήταν ένας άλλος τρόπος, πάλι δηλαδή αυτό (εννοώ την ανέμη) χρησιμοποιούνταν για τον αργαλειό

Π.Γ. Βεβαίως . Εμάζευες τα κουβάρια για να τα βάλει η γυναίκα ,όπως είναι τα κουβάρια εκεί (δείχνει αυτά πάνω στον αργαλειό). Όταν κάναν κεντητά έπρεπε να έχουν διάφορα χρώματα: πράσινο, κόκκινο, μαύρο, καφέ... Ανάλογα τα σχέδια, τα λουλούδια που θα έφτιαχναν να είχαν και τα κουβάρια. Αλλά και για να ρίζουν το βλάρι θα έπρεπε να το μαζέψουν κουβάρια. Για να το ρίζουν έξω στην αυλή να γίνει αυτό το βλάρι (δείχνει το πορτοκαλί βλάρι) το οποίο το βάζουν μετά εδώ, στον αργαλειό, για να γίνει το υφαντό.

Κ.Π. Άρα είναι ανάλογα τι φτιάχνανε; Δηλαδή πότε χρησιμοποιούσανε λεπτή κλωστή - πότε χοντρή;

Π.Γ. Ναι ναι αυτό είναι βαμβακερό (δείχνει το νήμα που είναι περασμένο στον αργαλειό). Κάναν τις κουρελούδες. Όταν ήθελαν όμως να κάνουνε φλοκάτες ή να κάνουνε στρώματα το κάναν με μαλλί, με τέτοιο μαλλί (δείχνει το πορτοκαλί που είναι ακουμπισμένο στον αργαλειό)

Κ.Π. Α μάλιστα.

Π.Γ. Κι όταν ήθελαν να κάνουν το λινάρι, αυτό είναι από λινάρι, απ' το φυτό (πιάνει τα λευκά κουβάρια που είναι ακουμπισμένα στον αργαλειό). Άμα το βάλεις να το κόψεις δεν κόβεται. Είναι τόσο γερό.

Κ.Π. Ναι (πιάνω κι εγώ)

Π.Γ. Δεν κόβεται με τίποτε.

Κ.Π. Είναι πολύ δυνατό

Π.Γ. Πολύ γερό..Αλλά και τι χέρια ήταν αυτά που το γνέθαν αυτό...

Κ.Π. Ναι...

Π.Γ. Κοίταξε τι χέρια. Από φυτό ήταν αυτό και γινόνταν αυτά τα μεσάλια*. Τα λέγαν μεσάλι τα τραπεζομάντηλα τα σημερινά για να έχουν στο τραπέζι τους, κάτω σε ένα σινί που καθόντουσαν να φάνε, και για να έχουν πετσετούλες να σκουπιούνται ή να βάζουν το φαγητό τους, το ψωμάκι τους να το τυλίξουν να το πάρουν κοντά στο χωράφι. Δεν υπήρχε τίποτε τότε. Ήταν όλα χειροποίητα.

Αυτά είναι όλα τα σύνεργα. Τα χτένια, οι σαΐτες που ρίχνανε, τα μυτάρια (Εκθεμα 36), τα ξυλόχτενα. Όλα αυτά είναι τα σύνεργα του αργαλειού. Ό,τι χρειαζόνταν. Γιατί κάθε πλεκτό, κάθε νήμα, κάθε υφαντό που έφτιαχναν ήθελαν και τα μυτάρια τους. Ήθελαν και τις σαΐτες τους. Ήθελαν και τα πάντα. Ήθελαν αλλαγές.

Κ.Π. Α δηλαδή και από έργο σε έργο δηλαδή ήθελε να τα αλλάξεις;

Π.Γ. Τα χτένια.. πιο πολύ.. Τα χένια ήθελαν αλλαγές. Άλλο για το βαμβάκι, άλλο για το μαλλί. Ανάλογα τις πόρτες που έχει το κάθε χτένι. Άλλες είναι πυκνές, άλλες είναι για να προχωράει το νήμα ελεύθερα να πλέκεται μπροστά στον αργαλειό.

Αυτό είναι ένα πάρα πολύ παλιό **μπαούλο** (Εκθεμα 54). Προίκα της Βασιλικής Σιγιάννη λεγόταν. Μας το έδωσε ο γιός της, είναι παλιό.. χρόνια πολλά βέβαια..

Κ.Π. Και βλέπουμε ότι έχει ξύλο πάνω, λεπτομέρειες ..

Π.Γ. Ναι ναι ναι

Κ.Π. Περίτεχνο..

Π.Γ. Κι αυτές είναι πολλές εφημερίδες, πάρα πολύ παλιές **εφημερίδες** (Εκθεμα 55) κι από το '50- '55 πρέπει να είναι, είναι πολύ παλιές. Και τις φυλάμε εδώ. Κάποτε πρέπει να χρησιμοποιηθούν κάπου βέβαια.

Κ.Π. Αυτές σας τις έχουνε φέρει;

Π.Γ. Ναι ναι ναι. Μας τις έχει δώσει ο Γκέτης ο Χρήστος, ήταν κτηνίατρος αυτός και τις είχε δώσει στον άντρα μου.

Αυτή ήταν μια **σόμπα** (Εκθεμα 47) που χρησιμοποιήθη αργότερα αυτή, κατά το '60- '62. Δηλαδή όταν παντρεύτηκα εγώ τότε την πήρα αυτή και την είχα γιατί δεν υπήρχε άλλη θέρμανση. Το τζάκι και αυτή. Δεν υπήρχαν καλοριφέρ κι αυτά. Κι όλα τα σκεύη αυτά, βλέπεις που χρειαζόντουσαν γιατί εδώ έβηνε, εδώ έφτιαχνες φαγητό, ψωμί, τα πάντα μέσα. Έβαζες θράκα*, εδώ έβαζες τα ξύλα κι από εδώ από κάτω έπεφτε η στάχτη. Και με αυτό εδώ (δείχνει το φτυαράκι) μάζευες τα πάντα. Ανακάτευες το.. Εδώ πάνω μπορούσες να βράσεις φαγητό, είχε τα μάτια, ήταν καλό. Για την εποχή εκείνη ήταν πολύ καλή. Σαν μια κουζίνα που είναι σήμερα.

Κ.Π. Εσείς χρησιμοποιούσατε τέτοια σκεύη;

Π.Γ. Όχι αυτά τα σκεύη δεν τα χρησιμοποιούσα

Κ.Π. Ήτανε πιο παλιά

Π.Γ. Αυτά είναι πάρα πολύ παλιά. Εγώ χρησιμοποιούσα άλλα

Εδώ είναι **χάλκινα ταψιά** (Εκθέματα 48,49,50,51)

Κ.Π. Για πίτες κυρίως;

Π.Γ. Αυτό είναι για πίτα,σινί.

Αυτό το έδωσε η οικογένεια Κυριάκου Χήτα.Είναι ένα **κακαβάκι μικρό** το οποίο χρησιμοποιούσαν τότε νομίζω ως επι το πλείστον για πιο μεγάλο σκεύος μετά την κατσαρόλα για να βράσουν χόρτα, για να ζεστάνουν νερό ..Για μεγαλύτερες ανάγκες..

Κ.Π. Κι ήταν πολυμελείς οι οικογένειες τότε;

Π.Γ. Βέβαια

Κ.Π. Είχαν 7-8 παιδιά..

Π.Γ. 10-12 άτομα.. Γιαγιά, παππούς, πατέρα,μάννα, παιδιά, πάρα πολλοί. Δηλαδή κάτω από 8 άτομα δεν υπήρχε. Και καθόντουσαν όλοι σε έναν οντά, σε ένα δωμάτιο γιατί το άλλο το δωμάτιο –κι αν είχαν άλλο δωμάτιο- δεν είχε τη ζέστη, ενώ εκεί ήτανε το τζάκι για εστία, καθόντουσαν όλοι γύρω απ το τζάκι. Και κοιμόντουσαν άλλοι κάτω κι άλλοι στα μπάσα που είχανε από εδώ κι απο εκεί.

Κ.Π. Πολύ ωραία

Π.Γ. Κι αυτά τα ταψιά ήταν της οικογένειας εδώ , της οικογένειας Δημοσθένη Γιάννου.

Κι αυτό το **κακαβάκι** εδώ της οικογένειας ήτανε.

Αυτό ήταν ένα **μικρό ντουλαπάκι** (Εκθεμα 58) στο οποίο βάζαν μέσα τα μικρά σερβιτσάκια που είχανε.. δυο κούπες ,δυο φλυτζανάκια.Κάτι που χρειαζόντουσαν να χουν για τον επισκέπτη και για τις δικές τους ανάγκες.

Κ.Π. Αυτό έχει μείνει από όταν ήταν το σπίτι εδώ;

Π.Γ. Ακριβώς ,είναι της οικογένειας.

Κ.Π. Τώρα που μου δείχνετε αυτά τα ταψιά, ήθελα να σας ρωτήσω, η κυρία η μητέρα του κύριου Γιάννου μαγείρευε σε αυτά;

Π.Γ. Ναι

Κ.Π. Είχε φούρνο έξω;

Π.Γ. Είχε φούρνο μεγάλο επάνω στην αποθήκη, ένα φουναριό το λέγαν τότε, είχε γωνιά, είχε και φούρνο μεγάλο της οικογένειας Σπυρίδων Παπαγιάννη, του πατέρα της ακόμη ,απ τη μάννα της, μεγάλο φούρνο που έπαιρνε 6-7 ταψιά μέσα, πάρα πολύ μεγάλος, κλεισμένος μέσα σε κουζίνα ,πολύ μεγάλος φούρνος κι αυτά τα χρησιμοποιούσαν , ήταν μεγάλη οικογένεια.

Κ.Π. Συνήθως έκανε πίτες; Γαλατόπιτες;

Π.Γ. Τα πάντα.. ψωμιά..τα πάντα μέσα στο φούρνο. Έψηναν και έψηναν πολύ ωραία.Τον φούρνο τον έφτιαχναν μόνοι τους.Αυτός βρέθηκε από την οικογένεια Σπυρίδων Παπαγιάννη.

Το είχε από την μάνα της.Η πεθερά μου αυτό το κληρονόμησε από τον πατέρα της (αναφέρεται στο σπίτι) και η πεθερά μου το έδωσε στον άνδρα μου που τον είχε γιο.

Κ.Π. Πολύ ωραία

Π.Γ. Ο πεθερός μου είναι γαμπρός εδώ μέσα. Κι αυτά ήταν όλα της οικογένειας Παπαγιάννη.Κι αυτά τα ταψιά της οικογένειας Παπαγιάννη είναι (δείχνει τα ταψιά πάνω στον κομό).

Αυτός είναι ένας κομός (Εκθεμα 72), προίκα της πεθεράς μου.

Κ.Π. Εδώ βάζανε μέσα τα υφαντά;

Π.Γ. Εδώ είχανε συρτάρια να βάζουνε διάφορα αντικείμενα που θέλανε για.. πετσέτες.. ό,τι χρειαζόντουσαν.. εδώ τα συρτάρια είχαν κι είχαν τα ντουλάπια κάτω βάζανε πράγματα αλλά..Ρουχαλάκια διπλωμένα τα είχανε στον οντά αυτά πάνω για να βάζουνε σεντόνια, πετσέτες, ό,τι χρειαζόντουσαν κάτω. Σαν είδος μπαούλου θα λέγαμε, αλλά καλύτερο.

Κ.Π. Κι αυτό ήτανε από την;

Π.Γ. Προίκα της πεθεράς μου

Κ.Π. Προίκα της πεθεράς σας

Π.Γ. Ναι

Αυτές διάφορες προσωπικές της οικογένειας φωτογραφίες

Κ.Π. Αυτό εκεί;

Π.Γ. Αυτό είναι κουταλοθήκη (Εκθεμα 65) . Είναι ξύλινη θήκη την οποία την έφτιαχναν και βάζαν τα κουτάλια,τις κουτάλες. Δεν υπήρχαν άλλα τότε πράγματα, από εκεί τα πέρνανε.

Κ.Π. Κι είναι της οικογένειας; Φαίνεται πολύ παλιά..

Π.Γ. Της οικογένειας ναι

Κ.Π. Α ωραία

Π.Γ. Αυτά είναι όσα έχουν μείνει μέσα στην οικογένεια

Κ.Π. Και πάλι εδώ βλέπουμε φωτογραφίες..

Π.Γ. Μια οικογενειακή φωτογραφία με συγγενείς (Εκθεμα 74), εδώ στην αυλή έξω..

Κ.Π. Πολύ ωραία.Εδώ διακρίνουμε διαφορετικές χρονολογίες από προγόνους και απογόνους της οικογένειας Γιάννου (Εκθεμα 75).

Π.Γ. Εδώ είναι η μάνα της πεθεράς μου, η Μαρία Παπαγιάννη (δείχνει την κεντρική φωτογραφία της σύνθεσης με μια γυναίκα, (Εκθεμα 75) Εδώ είναι τα παιδάκια ο γιος μου και η κόρη και τα ξαδερφάκια. Και εδώ άλλη μια οικογενειακή φωτογραφία. Όλες..Κι εμείς εδώ ο άντρας μου, εγώ, η συνυφάδα μου κι ο κουνιάδος μου.

Εδώ είναι ο αδερφός της πεθεράς μου που ήταν στην Αμερική, με τη γυναίκα του και τα κοριτσάκια (Εκθεμα 77)

Κι εδώ είναι η οικογένεια πάλι του πεθερού μου. Αυτός είναι ο πεθερός μου, η πεθερά μου, η αδερφή του, η μάνα του, η νύφη του, δηλ. οικογενειακή φωτογραφία (Εκθεμα 78)

Κ.Π. Πολύ ωραία

Π.Γ. Ο μαστραπάς (Εκθεμα 69) τον χρειαζόντουσαν πάντα εδώ πάνω, είχαν το είδος πολυτέλειας, ενώ υπήρχε το τσουκάλι το χάλκινο. Αλλά ο μαστραπάς ήταν πολυτέλεια. Για τον μουσαφίρη.

Κ.Π. Και τον κερνούσαν; Είχαν το νεράκι;

Π.Γ. Το νεράκι βέβαια. Και κανα ποτηράκι μέσα να δώσουν στον επισκέπτη. Οι άλλοι πίνουν όλοι απ ένα τσουκάλι, δεν είχαν ξεχωριστά ποτήρια. Αλλά για τον επισκέπτη όταν είχαν τραπέζι θα είχαν και ποτήρι, τον μαστραπά τον καλύτερο

Κ.Π. Μάλιστα

Μέρος 3 από 3 (Χρόνος 00:07:13)

Κυρία Παναγιώτα Γιάννου Αυτή είναι η ψάθα (Εκθεμα 82), είδος στρώματος που έχουμε τώρα στα κρεβάτια. Δεν υπήρχαν τότε, όλοι κοιμόντουσαν κάτω, και για να μην είναι κάτω σε πάτωμα ή χώμα, για να μην κρυώνουν. Αυτό ήταν ως είδος στρώματος. Το στρώναν κάτω, για να κοιμηθεί η οικογένεια. Με ένα στρώμα πάνω, και κοιμόνταν η οικογένεια παδιά, γονείς... όλοι μέσα.

Κωνσταντίνα Παπακώστα Φυσικό προϊόν κι αυτό

Π.Γ. Φυσικό, είναι από ψαθί, το οποίο αυτό φυτρώνει στον βάλτο, το θερίζουν κι αυτό, το αφήνουν να ξεραθεί και το βάζουν μετά να μουσκέψει λίγο, γιατί πρέπει να μουσκέψει για να πλεχτεί η ψάθα. Και οι ψάθες γινόντουσαν έτσι (δείχνει την κατασκευή Έκθεμα 81). Έτσι ακριβώς. Αυτή είναι η ψάθα (δείχνει την έτοιμη που είναι ακουμπισμένη στον τοίχο σε ρολό). Έχει πλεχτεί. Η ψάθα πλεκόνταν έτσι.

Κ.Π. Α εδώ βλέπουμε δηλαδή τον τρόπο

Π.Γ. Βάζουμε το ψαθί εδώ πέρα και οι πέτρες αυτές που ήτανε εναλλάσσονταν.Μια απο εδώ , μια απο εκεί, μια από εδώ, μια απο εκεί με τις πέτρες που έχει κρεμασμένες.Κι έτσι η ψάθα πλεκόταν, κάθε φορά πλεκόταν, έκανε προς τα κάτω η ψάθα και ξανά ψαθί και ξανά έτσι και ξανά έτσι επανάληψη. Και γινόταν η ψάθα αυτή (Δείχνει το Έκθεμα 82)

Κ.Π. Πολύ ωραία. Είχε και η περιοχή το υλικό οπότε το βρίσκαν εύκολα

Π.Γ. Ναι ναι και η ψάθα αυτή (Έκθεμα 82) είναι δωρεά από τον Μορφωτικό Σύλλογο.

Κ.Π. Πολύ ωραία. Και μετά στρώναν κάτι από πάνω?

Π.Γ. Ένα χειράμι

Κ.Π. Ααα

Π.Γ. Και κοιμόνταν με μια κουβέρτα και με μια φλοκάτη από πάνω σκεπαζόνταν όλα τα παιδάκια και οι γονείς, αλλά ως επί το πλείστον τα παιδάκια κοιμούνταν κάτω.Και οι γονείς, αλλά τα παιδάκια – ήταν πολλά παιδάκια τότε, δεν ήταν 1 παιδάκι και 2, ήταν 5-6 παδακια οπότε ήταν μεγάλη οικογένεια. Όλοι στρωματσάδα, δεν υπήρχαν κρεβάτια. Αν είχαν δυο μπάσα ποιός θα πρωτοκοιμηθεί; Η γιαγιά; ο παππούς; Ο πατέρας; Η μάνα; Κανένας.Τα παιδάκια κάτω.Όλοι κάτω.Κι οι γονείς μας κάτω.

Κ.Π. Πολύ ωραία

Π.Γ. Εδώ είναι μια παλιά **κασέλα** (Έκθεμα 100) της Ευτυχίας Κώτση. Μας την έχει κάνει δωρεά η κόρη της.Μπαουλάκι που είχε κι αυτό μέσα προίκες, ρούχα.

Κ.Π. Πολύ ωραία.Και πρέπει να είχε και κάτι απ έξω ζωγραφισμένο..Κάθε κασέλα που μου δείχνετε είναι διαφορετική.

Π.Γ. Ναι ναι ,ανάλογα την εποχή και τον κατασκευαστή που έφτιαχνε.

Κ.Π. Βέβαια

Π.Γ. Της πεθεράς μου (-της γιαγιάς του άντρα μου του Γιώργου)..ήταν απ την Κρανιά αυτή και την είχαν φτιάξει στα Γιάννενα. Εκείνη ήταν ολοσκάλιση και πολύ ωραία,αλλά αναλόγως και τα λεφτά που διέθετες.

Κ.Π. Α μάλιστα, παίζουν πολλά ρόλο

Π.Γ. Ναι ναι.

Εδώ είναι **δυο σίτες** (Εκθέματα 92 & 93),κοσκίνιζαν το αλεύρι.

Εδώ είναι το **σουρωτήρι** (Έκθεμα 94) που σούρωναν τα μακαρόνια, ο,τιδήποτε άλλο..

Κρεατομηχανή (Έκθεμα 95).Δεν υπήρχαν..Έπαιρναν το κρέας και το βάζαν και το κόβανε κιμά,

κι ένα **νεροκολόκυθο** (Έκθεμα 96),

ένα μεγάλο **σινί** (Εκθεμα 97) μαζί με μια **κατσαρόλα** (Εκθεμα 98). Αυτά πάντα χρησιμοποιούνταν. Υπήρχαν πολλά χαλκώματα και κατσαρόλες την εποχή εκείνη στα σπίτια τους γιατί μόνο αυτά ήταν τα σκεύη που είχανε για τη φωτιά.Καταλάβατε;

Κ.Π. Και είχαν πολλά να φτιάξουν...

Π.Γ. Κι ένα **καζάνι** μεγάλο (Εκθεμα 83). Μ αυτό έβαφταν τα νήματα ,που θέλαν να βάμουν και να πλύνουν. Όταν θέλαν να πλύνουν τα ρούχα βάζαν νερό στο καζάνι.

Κ.Π. Και συνήθως ήτανμπογιές φυσικές κι αυτές;

Π.Γ. Ναι ναι ,ως επί το πλείστον ήταν από ρίζες δέντρων. Όπως το ριζάρι, απ την καρυά, από το βελανίδι, από διάφορα δέντρα τα οποία είχαν καθένα το χρώμα τους. Αλλά φυσικές βέβαια. Δεν υπήρχαν , αργότερα έγιναν οι άλλες,οι χημικές που πέρναμε και φτιάχναμε ,αλλά στην αρχή όλα από δέντρα.Έπρεπε να τις πάρεις να τις μουλιάσεις, να τις βράσεις να αφήσουν το χρώμα και μετά να τις στραγγίσεις και να βάλεις το νήμα μέσα.Και πέρνουν ανεξίτηλα χρώματα, πολύ ωραία χρώματα.

Κ.Π. Ωραία!

Π.Γ. Αλλά υπήρχαν από ρίζες δέντρων ή κι από τη φλούδα, το φλοιό.

Κ.Π. Πολύ ενδιαφέρον.

Π.Γ. Εδώ είναι μια **βούρτσα***(Εκθεμα 90), που ρίχναν το γάλα μέσα.Το χτύπαγαν για να βγάλουν το βούτυρο.

Εδώ είναι μια **λάμπα** (Εκθεμα 89), που αυτή την είχανε στον οντά. Αλλά στο χιμωνιάτικο είχαν πάντα λυχνάρι με πετρέλαιο και καταλαβαίνεις για πιο.. Ετούτο για πιο πολυτέλεια στον οντά, για καλύτερο αυτό,.

Κ.Π. Και διαβάζαν τα παιδιά;

Π.Γ. Και διαβάζαν ,αμέ, με αυτά διαβάζαν τα παιδιά.Κι όσο ήταν μέρα.Άμα νύχτωνε μετά τα παιδιά νύσταζαν. Έπαιζαν όλη την ημέρα.Δεν προλάβαιναν να διαβάσουν το βράδυ (γέλιο) αλλά τέλοςπάντων, ήταν ένα είδος φωτισμού.

Εδώ είναι μια **πλάστιγγα**(Εκθεμα 101), η οποία ζύγιζε πάνω από 500 οκάδες,όχι κιλά. Ήταν με οκάδες αυτή.

Κ.Π. Ααα

Π.Γ. Αυτή τη χρησιμοποιούσαν περισσότερο αυτοί οι έμποροι, οι οποίοι είχαν μαγαζιά, αυτοί που είχαν αλωνιστικές μηχανές, που θέλαν να ζυγίζουν μεγάλα βάρη.

Κ.Π. Για τα προϊόντα τους

Π.Γ. Για τα προϊόντα τους, ναι. Και τα καντάρια ζύγιζαν μέχρι και 100 κιλά. Αλλά και με 50 και με 60 κιλά τα ζύγιζαν για μικρότερο βάρος.Αυτά είναι τα καντάρια

Κ.Π. Κι αυτό μήπως θυμάστε πώς βρέθηκε στη Συλλογή;

Π.Γ. Αυτά είναι της οικογένειας Σπυρίδων Παπαχρήστου.Αυτός είχε αλωνιστική μηχανή και μας τα έδωσε η γυναίκα του, Λαμπρινή Παπαχρήστου.

Κ.Π. Και βλέπουμε ότι έχουν αφήσει ένα βάρος επάνω..

Π.Γ. Ναι ναι. Αυτά ήταν τα βαρίδια.Και από εδώ μέτραγαν εδώ το βάρος (μας δείχνει).Έρχονταν αυτά- τώρα δεν δουλεύει- ίσια και τότε κανόνιζαν το βάρος.Με αυτό το βαρίδι από εδώ και με αυτό το βάρος που είχε κάτω.

Κ.Π. Πολύ ωραία. Κλείνοντας ήθελα να σας ρωτήσω κάτι που ξέχασα πριν.Αυτή τη **φωτογραφία** (Εκθεμα 88);

Π.Γ. Είναι το πατρικό σπίτι

Κ.Π. 1855.. τον ιερέα Παπαγιάννη

Π.Γ. Το πήρες αυτό, έτσι;Ντάξει;

Κ.Π. Πολύ ωραία

Π.Γ. Έχει και το σκίτσο του, βέβαια, το σπίτι , και στο βιβλίο μέσα ,θα βρεις πολλά τέτοια.

Κ.Π. Κι είναι από την άλλη γωνία (εννοώ τραβηγμένη η φωτογραφία)

Π.Γ. Είναι από μπροστά. Προς Ανατολάς, το σπίτι, η όψη του σπιτιού.

Κ.Π. Και βλέπουμε κι εδώ που είχε..

Π.Γ. Το μπουγαρί*, η καμινάδα, που τα σπίτια πάντα ένα και δύο καμινάδες είχανε. Και στο καλό το σπίτι και στο χειμωνιάτικο.Και ετούτο το σπίτι είχε δυο τζάκια. Δυο καμινάδες, δυο τζάκια.

Εδώ είναι ένας **καθρεύτης** (Εκθεμα 103), που πάντα, ε λίγο να καθρευτίζονταν ο κόσμος,όταν ευκαιρούσαν..(γέλιο)

Κ.Π. Ωραία, ήθελα να σας ρωτήσω και γι αυτό (Εκθεμα 90), για την διαδικασία που είχε το ξύλο και είχε αυτό το εργαλείο (Εκθεμα 91) που στουμπούσαν αυτό.

Π.Γ. Αυτό είχε ένα ξύλο ,έτσι ακριβώς (μας δείχνει).Πες ότι αυτό το ξύλο.. έτσι ακριβώς ήτανε. Το βάζανε μέσα και με το απάνω κάτω (μας δείχνει την κίνηση) απάνω κάτω, απάνω- κάτω, απάνω –κάτω χτυπούνταν το γάλα και έβγαινε το βούτυρο στην επιφάνεια και το μαζεύαν μετά το γάλα.

Κ.Π. Πολύ ωραία.Και μετά το βάζαν σε σακιά;

Π.Γ. Το βούτυρο; Σε κεραμικές στάμνες.

Κ.Π. Για να μην ξυνήσει μου είχατε πει..

Π.Γ. Ναι ,ναι ,ναι .Το βάζαν μέσα και.. ντάξει δεν κράταγε και πολύ γιατί ήταν οικογένεια (εννοεί πολλοί).Θα ρίχναν.. Θα βράζαν τραχανά θα ρίχναν λίγο βούτυρο, θα φτιάχναν μιά πίτα θα βαζαν λίγο βούτυρο, θα φτιαχναν λίγο κρέας, ό,τι φτιάχναν..Το

χρησιμοποιούσαν στο φαγητό.Και μετά έτρωγαν και τα παιδάκια.Τηγάνιζαν ένα αυγό..πάντα με το βούτυρο. Είχαν ζώα τότε και έφτιαχναν. Δεν το πήγαιναν τότε στη στάνη εκείνα τα χρόνια. Αν είχες μια-δυο αγελάδες σπίτι, τις είχαν για την οικογένεια.

Κ.Π. Και με αυτό μπορούσες εκτός από βούτυρο να κάνεις και το τυρί σου;

Π.Γ. Όχι, όχι , το τυρί όχι. Μόνο για να χτυπάς το γάλα για να βγάλεις το βούτυρο και το άλλο το ξυνόγαλο το έτρωγαν , το έπιναν, το μοίραζαν στη γειτονιά. Όσοι δεν είχαν το 'διναν τσουκάλι-τσουκάλι,τσουκάλι-τσουκάλι, το 'διναν.. Ήταν ωραίο και δροσερό για το Καλοκαίρι.

Κ.Π. Πολύ ωραία, Σας ευχαριστούμε πολύ!

Π.Γ. Παρακαλώ.

Συμπεράσματα

Η *Τεκμηρίωση* θα βοηθήσει το Μουσείο να διαμορφώσει πολιτικές συλλογής, να μεριμνήσει για την συντήρηση της Συλλογής, την προσβασιμότητα, την ερμηνεία και

την χρήση της για ερευνητικούς σκοπούς. Αυτά τα στοιχεία πληροφοριών θα μπορέσουν στη συνέχεια να ομαδοποιηθούν και να αρθρωθούν ανα κατηγορία πληροφοριών.

Ως επόμενα βήματα διαφαίνονται απαραίτητα η σύνδεση μεταξύ των αντικειμένων της Συλλογής και κυρίως η ανάγκη ορισμού τρόπων συντήρησης. Αναφέροντας την *Συντήρηση*, διαπιστώνεται η ποικιλία των υλικών των αντικειμένων που συναντάμε στη Συλλογή όπως ξύλο, υφαντά, χαρτί, δέρμα και συνεπώς οι ξεχωριστές ανάγκες συντήρησης που προκύπτουν.

Ο *Κατάλογος* όχι μόνο θα βοηθήσει μελλοντικά το Μουσείο να γνωρίζει επακριβώς τα αντικείμενα που υπάρχουν στη Συλλογή, αλλά παρέχει πληροφορίες για την δημιουργία ηλεκτρονικής πλατφόρμας που μπορεί να χρησιμεύσει για ενημερωτικούς, εκπαιδευτικούς και ερευνητικούς σκοπούς. Μπαίνοντας στο σάϊτ θα μπορεί να βλέπει ένα ένα τα αντικείμενα με πληροφορίες για την εποχή, το υλικό και τον τρόπο που έφτασαν στη Συλλογή. Όπως το Μουσείο της Ακρόπολης, το οποίο από το 2014 διαθέτει ηλεκτρονικό σύστημα τεκμηρίωσης μουσειακών συλλογών, το *Museum Plus*, που είναι καταχωρημένα όλα τα αντικείμενα που εκτίθενται στις αίθουσες του Μουσείου. Είναι σημαντικό η Συλλογή να είναι προσβάσιμη σε όλους.

Η παρούσα εργασία έχει στόχο να δυναμώσει την θέση του Μουσείου δίνοντας ώθηση για περαιτέρω ενέργειες. Συγχρόνως, αποτελεί για εμάς τους φοιτητές είσοδο στον κόσμο της Επιμέλειας Λαογραφικών και Εθνογραφικών Συλλογών και αποτελεί μια πολύτιμη εμπειρία στο κομμάτι της Διαχείρισης Συλλογών.

Πίνακες Καταγραφής

Α΄ ΑΙΘΟΥΣΑ	
A/A	Αντικείμενα
1	Ζυγαριά με κιλά

2	Βαρίδια
3	Ζυγαριά με οκάδες
4	Σέσουλα
5	Κρεατομηχανή
6	Κρεατομηχανή
7	Κρεατομηχανή από κρεοπωλείο
8	Κουτάλι που ζύγιζαν τις βαφές
9	Κεντητό κόκκινο στρωμένο στο τραπέζι
10	Λάμπα
11	Αργαλειός με εξαρτήματα
12	Υφαντά πάνω στον αργαλειό
13	Τσικρίκια 2 ζευγ.& 1 μονό
14	Φωτογραφία "Το μάσιμο μου κουβαριού"
15	Ανέμη
16	Ανέμη
17	Αντί (εξάρτημα αργαλειού)
18	Τσικρίκι με σανίδα
19	Εργαλείο μαζέματος διασιδιού
20	Φωτογραφία Μάζεμα μασουριού
21	Ρόκες (3)
22	Ρόκες ίσιες (2)
23	Ρόκα με σχέδιο

24	Φωτογραφία "οι τρεις γειτόνισσες"
25	Φωτογραφία δυο γυναίκες
26	Κεντητό υφαντό από κα Παναγιώτα
27	Φωτογραφία υπαίθριος αργαλειός
28	Μαγγάνι
29	Μαγγάνι
30	Μαγγάνι
31	Μαγγάνι πιο παλιό
32	Λανάρια (7)
33	Ρόκες με λινάρι
34	Αδράχτια (5)
35	Κλωστριά (4)
36	Σφοκτήλι (5)
37	Ψαλίδια (2)
38	Μεσάλια (4)
39	Σακιά από λινάρι (2)
40	Πάντα κεντητή
41	Λάμπα με λαμπόγυαλο
42	Κειμήλια από τον Αη Γιώργη (3)
43	Λάμπα
44	Γενεαλογικό δέντρο Παπαγιάννη
45	Καθρεύτης

46	Φωτογραφία
47	Ράφι με σύνεργα κουρέα
48	Διακοσμητικό με πουλιά
49	Κόπανος (3)
50	Μπαούλο
51	Εργαλεία καλατζή/ γανωματή
52	Λεκάνη χαλκοματένια
53	Ψήστρι
54	Βαρελάκι
55	Βαρελάκι (2)
56	Νεροκολόκυθα (3)
57	Παγίδα για πουλιά από καλάμια
58	Ευρήματα
59	Πιρούνα
60	Καραβίδα
61	Λάμπα
62	Φωτογραφία γυναίκα που φουρνίζει
63	Φωτογραφία κα Πανάγιω με γειτόνισσα (2)
64	Γωνιά με εικονίσματα και καντηλάκι
65	Μανουάλι ψηλό μαύρο
66	Μανουάλι καφέ
67	Μανουάλι

68	Αλέτρι
69	Αλέτρι
70	Αλέτρι
71	Σιδηρομηχανή
72	Εξαρτήματα-ινιά (7)
73	Ζυγοί (5)
74	Παλαντζέτα (5)
75	Τσεκούρι
76	Φτυάρι
77	Τσαπί
78	Φκέντρα
79	Λαιμαριές
80	Καπέλα γεωργού (2)
81	Καπίστρια (3)
82	Φτυάρια (4)
83	Πιρούνια ξύλινα (3)
84	Δάρτη ξύλινο με τζιώρα
85	Φωτογραφία Αλώνι
86	Φωτογραφία Όργωμα με τα βόδια
87	Φωτογραφία Όργωμα με σιδηρομηχανή
88	Φωτογραφία στούμπισμα ρόκας
89	Παδέλα μεγάλη για γιούρτι

90	Πήλινα μπωλ για γιαούρτι (2)
91	Παγούρια (2)
92	Σουφλιά (2)
93	Μαχαίρι
94	Σπερδούκλια (8)
95	Ξύστρες για τα ζώα(2)
96	Εργαλείο για τρύπες
97	Δοκανα*
98	Κασμάς
99	Πιρούνα
100	Σκαλιστήρια (4)
101	Κοσιές (2)
102	Σύνδεσμοι γεωργ.εργαλείων (4)
103	Δριμώνι για σιτάρι
104	Δριμώνι για σιτάρι
105	Δριμώνι για καλαμπόκι
106	Κοσιά
107	Ινιά (7)
108	Κασάρια (2)
109	Γράβαλο
110	Πιρούνα
111	Πέταλα (8)

112	Κουδούνες (22)
113	Σβάρα ξύλινη
114	Εξαρτήματα σαμαρά
115	Σαμάρι
116	Φωτογραφία σαμάρι
117	Βαρελάς
118	Χωνί
119	Μπρεγάτσι (κουβάς για πηγάδι)
120	Καρδάρα
121	Βούρτσα με βουρτσόξυλο
122	Τενεκέδες (3)
123	Μηχανή
124	Τυροκόφτης
125	Ασκή
126	Σίδερα (4)
127	Γκλίτσα
128	Χατζάρα
129	Μπέλι
130	Φωτογραφία με Άρμεγμα
131	Πέταλο
132	Φακός
133	Τσαντίλα

134	Μαχαίρι
135	Σιάρες για κόψιμο δέντρων (5)
136	Μπρατσοπρίονα (3)
137	Τανάλιες (3)
138	Κλειδαριές (4)
139	Εξαρτήματα ξυλουργού
140	Μπούλο
141	Ξυλόγλυπτα (2)
142	Σίδερο
143	Σίδερο
144	Ψαλίδι
145	Γωνιάστρες
146	Καλαπόδια
147	Τραπέζι
148	Εργαλεία τσαγκάρη
149	Γρίβα (3)
150	Τραπέζι τσαγκάρη
151	Ζευγάρι παπουτσιών χειροποίητα
152	Ποδιά
153	Λάμπα
154	Καμινέτα (2)
155	Διακοσμητικό "το ψάρεμα"

156	Σιδερικά του σιδηρουργού
157	Χειροκάλαθα (5)
158	Φωτογραφία
159	Τρουβάς μάλλινος κόκκινο-μαύρο
160	Φωτογραφία "Μάζεμα καπνού"
161	Φωτογραφία από Νεροτριβή
162	Πλαστήρι
163	Σκάφη
164	Καλάθι τετράγωνο
165	Κυψέλες (3)
166	Καπέλο
167	Φυσερά (2)
168	Εξαρτήματα ΟΤΕ
169	Άγρια κυψέλη
170	Χειρόμυλος
171	Φωτογραφία αλευρόμυλος
172	Μπλάντρα
173	Σακί
174	Σκάφη για ψωμί
175	Βαρέλι για λάδι
176	Βαρέλι για τυρί
177	Καζάνι

178	Τζιούμπα με ξύλινο γουδοχέρι
179	Τζιούμπα ψηλή
180	Κιούπι με χαλκοματένιο καπάκι
181	Στάμνα κεραμική
182	Βαρελάκι ξύλινο
183	Μασιά
184	Παλάτζες ζυγίσματος (3)
185	Κρεμαστάλα
186	Καντάρια για ζύγισμα (4)
187	Τσιγκέλια
188	Μπρεγάτσι χαλκοματένιο
189	Χωνί
190	Σατέρ για ζύγισμα (2)
191	Τρόμπα για μύγες
192	Σφυράκι που χτύπαγαν την πέτρα
193	Σφαίρα
194	Νταβάς χαλκοματένιος με αλέτρι
195	Φωτογραφία κατάστημα τσαγκάρη
196	Φωτογραφία ράφτης

ΑΙΘΟΥΣΑ Β

A/A	Αντικείμενα
1	Αργαλειός
2	Μυτάρια του αργαλειού (2)
3	Κρεμάστρα
4	Δίσκος σερβιρίσματος με καράβι (2)
5	Σταροδρίμονο
6	Σταροδρίμονο
7	Ροκοδρίμονο
8	Τροβάς κόκκινο-μαύρο
9	Ζυγός με τα παλατζέτα
10	Μπρατσοπρίονο
11	Αλέτρι
12	Σιδερομηχανή
13	Λαιμαριά
14	Κοσιά
15	Σιάρα
16	Σιάρα
17	Σβάρνα
18	Σαμάρι με λουλούδια
19	Δερμάτινα λουριά

20	Σαμάρι πράσινο
21	Ρόδα κάρου μικρή
22	Ρόδα κάρου μεγάλη
23	Εξαρτήματα κάρου (12)
24	Τροβάς ασπρόμαυρος
25	Σιδερένιος κύκλος
26	Πέταλο
27	Υνί ,μύτη από αργαλειό
28	Ζυγαριά
29	Σαμάρι
30	Σέλα
31	Ροκοδρίμονο
32	Σταροδρίμονο μικρό
33	Σταροδρίμονο μεγάλο
34	Τσικρίκια και θέση
35	Ανέμη με διασίδι
36	Ανταλλακτικά εξαρτήματα (μυτάρια)
37	Χτενί
38	Χτενί σιδερένιο
39	Χτενί σιδερένιο
40	χτενί ξύλινο από καλάμι
41	χτενί ξύλινο από καλάμι

42	χτενί ξύλινο από καλάμι
43	χτενί ξύλινο από καλάμι
44	χτενί ξύλινο από καλάμι
45	χτενί ξύλινο από καλάμι
46	Εξαρτήματα αργαλειού
47	Σόμπα-μασίνα
48	Ταψάκι χαλκοματένιο
49	Ταψί
50	Ταψί
51	Ταψί για ψωμί & φαγητό
52	Κατσαρόλα μεγάλη με χερούλι
53	Κακάβι μικρό
54	Μπαούλο
55	Εφημερίδες
56	Υνί από αλέτρι
57	Καζάνι μικρό
58	Βιτρίνα ξύλινη
59	Ποτήρια νερού (2)
60	Πιατελάκι καφέ με γλάρο
61	Πιατελάκια καφέ (2) με φλυτζάνι (1)
62	Φρουτοθήκη
63	Φωτογραφία παιδιών στο σχολείο

64	Φωτογραφία οικογένεια Γιάννου
65	Κουταλοθήκη
66	Κατσαρόλα χαλκοματένια
67	Ταψί μικρό
68	Ταψί μεγάλο
69	Επιτραπέζιος μαστραπάς
70	Χάλκινο μικρός μαστραπάς
71	Χάλκινος μεγάλος μαστραπάς
72	Έπιπλο κομό
73	Κάλυμα
74	Φωτογραφία Συγγενείς Γιάννου
75	Φωτογραφία κα Μαρία με παιδιά,εγγόνια & δισέγγονα
76	Φωτογραφία τα τρια αδέρφια
77	Φωτογραφία με οικογένεια Δημήτρη Παπαγιάννη
78	Φωτογραφία με οικογένεια Δημοσθένη Γιάννου
79	Κουρτινάκι
80	Κουρτινάκια (2)
81	Μηχανισμός κατασκευής ψάθας
82	Ψάθα
83	Καζάνι μεγάλο
84	Εικόνισμα ξύλινο
85	Εικόνισμα Μεταμορφώσεως

86	Εικόνισμα Αγία Μαρίνα
87	Κρεμαστάλα
88	Φωτογραφία πατρικού σπιτιού Γεωργίου Γιάννου
89	Λάμπα
90	Τζιούμπα- Βούρτσα για το πήξιμο του τυριού
91	Βουρτσόξυλο
92	Σίτα
93	Σίτα
94	Σουρωτήρι
95	Κρεατομηχανή
96	Νεροκολοκύθι
97	Ταψί για πίτες (σινί)
98	Κατσαρόλα με καπάκι
99	Κόφτης
100	Κασέλα
101	Πλάστιγγα με καντάρια
102	Καντάρια της πλάστιγγας (2)
103	Καθρεύτης
104	Κρεμάστρα
105	Γκλίτσα
106	Ψαλίδι
107	Ψαλίδι

	Γ' ΑΙΘΟΥΣΑ
A/A	Αντικείμενα
1	Γενεαλογικό δέντρο Γιανναίων & Γεωργιανναίων
2	Γενεαλογικό δέντρο Αναγνώστης Παπαδιώτης
3	Γενεαλογικό δέντρο Χρηστάκης
4	Κατσαρόλα
5	Ταψί
6	Κατσαρολάκι
7	Ταψί
8	Ταψί μεγάλο
9	Κύπελο νερού
10	Ρολόι παλιό
11	Ταψί
12	Βάζο
13	Κατσαρολάκι μαύρο
14	Βιτρίνα σε εσοχή τοίχου
15	Φλυτζάνια με λουλούδια (2) & πιατελάκια (3)
16	Φλυτζάνια με γεωμετρικά σχέδια
17	Φλυτζάνια άσπρα με τα πιατελάκια τους (3)
18	Φωτογραφία μέσα στην βιτρίνα
19	Φωτογραφία μέσα στην βιτρίνα

20	Φοντανιέρα μέσα στην βιτρίνα
21	Αλατοθήκη
22	Γυάλινα πιατελάκια (6)
23	Πιάτα (3)
24	Πιατελίτσα μικρή
25	Πιατελάκια μωβ
26	πιατελάκι άσπρο-χρυσό
27	Καθρέυτης
28	Αργιλές
29	Ρολόι παλιό
30	Κουμπαράς
31	Γιούκος
32	Στρόμα μάλλινο ,κεντηρό χειράμι
33	Σημαία Α
34	Σημαία Β
35	Μάλλινη ενδυμασία & τρουβάς
36	Μαξιλάρι
37	Μαξιλάρι
38	Μαξιλάρι
39	Κρεβατόγυρος
40	Μπάντα
41	Φωτογραφία Νικολάου & Αλεξάνδρας Ρεμπή

42	Φωτογραφία Θεοδώρα Καραπάνου
43	Ενδυμασία
44	Μπάντες μάλλινες
45	Ντουλάπι τοίχου
46	Χειροποδιές (2)
47	Ζευγάρι βεντούζες, μπρίκι , φλυτζάνια (2), πιατελάκι
48	Γκλίτσες (2)
49	Μαξιλάρι κόκκινο-μαύρο
50	Καθρέυτης
51	Λάμπα
52	Λάμπα
53	Λυχνάρι
54	Φωτογραφία Όλγας Γιάννου
55	Φωτογραφία
56	Φωτογραφία ζευγάρι
57	Φωτογραφία Γεωργίου Γιάννου
58	Διακοσμητικό ζυγαριά
59	Κρεμαστάλα
60	Κατσαρόλα μεγάλη με αρβάλι με πιροστιά
61	Κατσαρόλα μικρή
62	Κουτάλι ξύλινο
63	Ξύστρα για πίτα

64	Ταπί
65	Ταπί για πίτα
66	Γάστρα
67	Σκεύος για την φωτιά
68	Μασιά
69	Κάδρο
70	Φωτογραφία Δημοσθένη Γιάννου
71	Φωτογραφία Βασιλείου Γιάννου
72	Ντοβάς
73	Μπάντα
74	Μαξιλάρι
75	ζευγάρι μαξιλάρια
76	Φωτογραφικό Άλμπουμ
77	Φωτογραφικό Άλμπουμ
78	Μαξιλάρι
79	Μαξιλάρι
80	Μαξιλάρι
81	Ενδυμασία για μικρό κορίτσι
82	Ζακέτα για την στολή
83	Μπάντα κεντητή
84	Β' ντουλάπι από το Χειμωνιάτικο
85	Γυάλινη φοντανιέρα

86	Πορσελάνινη φοντανιέρα
87	Φλυτζάνια τσαγιού (2)
88	Πιατελάκια του καφέ (2)
89	Φλυτζάνι καφέ & πιατάκια με λουλούδια (2)
90	Ποτήρια ούζου (14)
91	Πιατελάκια του γλυκού (2)
92	Ποτήρια λικέρ (4)
93	Δίσκος περίτεχνος
94	Δίσκος ανοξείδωτος
95	Κουστόμι Γεωργίου Γιάννου
96	Προσωπικά αντικείμενα Γεωργίου Γιάννου
97	Κολάζ φωτογραφιών οικογένεια Γιάννου
98	Σινί για πίτα
99	Πλαστήρι με το πετρόβεργο
100	Σκάφη
101	Κουτάλα ξύλινη
102	Ξύστρα
103	Σίτα
104	Μεσάλι
105	Μεσάλι
106	Μαγγάλι
107	Νεροχύτης

108	Τσουκάλι
109	Πετσετούλες (2)
110	Κρεμάστρα Καλημέρα που γράφει 1926
111	Κρεμάστρα Καλημέρα Καθρεύτης
112	Φωτογραφία
113	Πιατοθήκη
114	Μπουκάλι ποτού
115	Ψυγείο

	ΑΙΘΟΥΣΑ Δ΄
A/A	Αντικείμενα
1	Φωτογραφία από ποδοσφαιρικό αγώνα το 1962
2	Κολάζ φωτογραφιών με παλιά πηγάδια 1
3	Κολάζ φωτογραφιών με παλιά πηγάδια 2
4	Φωτογραφία και ανθρώπους που παίρνουν νερό απ τα πηγάδια
5	Φωτογραφία και ανθρώπους που παίρνουν νερό απ τα πηγάδια
6	Σχέδιο του Μουσείου
7	Φωτογραφία Ημερίσιο Πανηγύρι στο χωριό
8	Ταψί
9	Ταψί
10	Ταψί μεγάλο

11	Ταψί
12	Ταψί βαθύ
13	Ταψί βαθύ
14	Καθρεύτης με πετσέτα
15	Ενδυμασία
16	Κανάτα
17	Πήλινο σκεύος για γιαούρτι
18	Γουδοχέρης
19	Κουτί Καλμαλίνης ΚΑΛΜΑΛ
20	Φωτογραφία με δάσκαλο Σπύρο Τζήμα το 1931
21	Φαναράκι
22	Ψάθινο καλαθάκι
23	Τροβάς
24	Πατίνι ξύλινο
25	Παιδικά παιχνίδια από καλάμι
26	Σφεντόνα
27	Παγίδα για πουλάκια
28	Αεροπλανάκια ξύλινα (3)
29	Νεροπίστολο
30	Παιχνίδι πιστόλι ξύλινο με βάση
31	Παιχνίδι πιστόλι ξύλινο
32	Σβούρα

33	Σβούρα ξύλινη
34	Σβούρα μπλέ-άσπρο
35	Σβούρα
36	Σβούρα με λόγια
37	Σκέλτζα (παιχνίδι με καλάμι)
38	Νεροφυρίχτρα πήλινη
39	Πινακίδα γραφής με κοντόλι
40	Κασετίνα ξύλινη
41	Μελανοθήκη γυάλινη
42	Χειροτεχνίες παιδιών από χαρτί
43	Βόλοι σε ξύλινη βάση
44	Βόλοι
45	Βιτρίνα με εκκλησιαστικά είδη
46	Αριθμητήριο
47	Θερμόμετρο ξύλινο ψαράκι
48	Βιβλίο εκκλησιαστικό
49	Πηλίκιο σχολικό
50	Γυάλινη πιατέλα
51	Βιβλίο "Αγαπημένα μου Διηγήματα"
52	Βιτρίνα με σχολικά είδη
53	Τροβάς καρό
54	Τροβάς

55	Βιβλίο με εκκλησιαστικούς ύμνους
56	Βιτρίνα με νομίσματα
57	Αφίσα Ανδρούτσου
58	Αφίσα Καποδίστρια
59	Βαμβακερό ύφασμα Όλγας Γιάννου
60	Αλατοθήκη
61	Τσούπα
62	Κύπελο αλουμινένιο για νερό
63	Κατσαρόλα με αρβάλι
64	Τηγάνι
65	Σίτα
66	Τσαγιερό
67	Λεμονοστήφτης
68	Μπρίκια μπλέ εμαγιέ (2)
69	Αλατοθήκη
70	Καμινέτο
71	Κουτί για τον καφέ
72	Πιατάκια (2)
73	Φλυτζάνι καφέ με πιατάκι
74	Φλυτζάνι άσπρο του ελληνικού
75	Πήλινο δοχείο για γιαούρτι
76	Κατσαρόλα Χαλκοματένια

77	Κουτάλα αλουμινένια
78	Τσαγιερό εμαγιέ μπλε
79	Στάμνα
80	Μπαλτάς
81	Κουτάλα εμαγιέ
82	Σατέρ
83	Χωνί
84	Κρεμαστάλα
85	Τηγάνι
86	Κατσαρόλα
87	Κυπελλάκι για δοσολογία
88	Τηγάνι
89	Ποτηράκι για δοσολογίες λαδιού/γάλατος
90	Κουταλοθήκη ξύλινη
91	Κουτάλα μεγάλη για καζάνι
92	Κρεμαστάλα με κακαβάκι
93	Λυχνάρι
94	Ξύστρες για πίτα (3)
95	Βαρέλα (μέσα στο βαρελοπίθωμα-άνοιγμα τοίχου)
96	Τριχιά μάλλινη κόκκινο-μπεζ
97	Ποδιές μαύρες βαμβακερές καθημερινές (2)
98	Πλαστήρι

99	Πλαστήρι
100	Πλαστήρι
101	Κατσαρόλα χαλκοματένια
102	Πετρόβεργο
103	Σφράγισα για πρόσφορο
104	Ψήστρι για καφέ
105	νταβάς χαλκοματένιος
106	Σίτα
107	Πλαστήρι
108	Σκάφη
109	Ντουλάπι αποθηκευτικό
110	Φωτογραφίες έγχρωμες από τα πηγάδια
111	Φωτογραφία Ζήκος Ζήκος στην Ανατολική φρουρά
112	Φωτογραφικό πορτρέτο της Όλγας Τζίμα
113	Φωτογραφική άποψη του χωριού "Τα σημερινά Λέλοβα"
114	Φωτογραφία από τα εγκαίνια του 2ου Δημοτ.Σχολείου Θεσ/κου το 1964
115	Βιτρίνα σε εσοχή τοίχου
116	Κασέλα
117	Πεσχίρι από την Μικρά Ασία
118	Σπαθί με θήκη
119	Πιστόλι
120	Φακός

121	Αναπτήρες (2)
122	Σφαίρες
123	Μαχαίρι
124	Πιστόλι
125	Μαχαίρι περίτεχνο
126	Φωτογραφία Στρατογιάννη & Ζηκογιάννη στον πόλεμο
127	Φωτογραφία Αποστόλη Παπαγιάννη
128	Φωτογραφία οικογενειακή
129	Ξίφος
130	Φωτογραφία Βασιλείου Γιάννου
131	Φωτογραφία δασκάλου Κων/νου Κίτσου
132	Καδράκι με έργο από βελούδο και κουκούλι
133	Κέντημα στο χέρι
134	Τρουβάς
135	Ρόκα της Άννας Παπασπύρου
136	Μαλλίνα μαξιλάρια $4 + 3 = 7$
137	Δισάκια κόκκινα $1 + 2 = 3$
138	Κότελα κόκκινα (2)
139	Ποδιά Όλγας Γιάννου
140	Στρωσίδια μάλλινο μαύρο (στρωμμένα στα κρεβάτια) (2)
141	Συσκευασίες με σετ από κεντήματα (2)
142	Γραμμόφωνο

143	Σακάκι γυναικείο
144	Φωτογραφία δασκαλου Μιχάλη Παπαγιάννη
145	Φωτογραφία οικογενειακή
146	Ψήστρες (2)
147	Γυάλινο δοχείο
148	Σίδερο
149	Διακοσμητικό παγώνι
150	Λυχνάρι
151	Ρόδι ξύλινο διακοσμητικό
152	Αυγοθήκη κόκκινο
153	Κοχύλια πάνω σε ξύλο
154	Γκαζιέρα
155	Κατσαρόλα χαλκοματένια
156	Στάμνα
157	Στάμνα άσπρη
158	Στάμνα πορτοκαλί
159	Στάμνα καφέ
160	Στάμνα κίτρινη
161	Στάμνα
162	Φοντανιέρα
163	Φρουτοθήκη
164	Φοντανιέρα γυάλινη

165	Δίσκος χαλκοματένιος
166	Γουδοχέρι
167	Σιδερένιος γουδοχέρης για μπαχαρικά
168	Κατσαρόλα χαλκοματένια
169	Κατσαρόλα
170	Κατσαρόλα με καπάκι και άρβαλο
171	Κατσαρόλα με καπάκι
172	Κατσαρόλα χαλκοματένια
173	Κατσαρόλα "χτυπητή"
174	Κατσαρόλα "χτυπητή" με καπάκι
175	Τηγάνι
176	Πήλινο
177	Κατσαρόλα με καπάκι
178	Ταψί βαθύ
179	Βραστοτσούκαλο
180	Ταψί χάλκινο με χερούλια
181	Βραστοτσούκαλο
182	Αφίσα Κολοκοτρώνη
183	Φωτογραφία από το Μουσείο του Βρέλλη ,Κρυφό Σχολειό Α)
184	Φωτογραφία από το Μουσείο του Βρέλλη ,Κρυφό Σχολειό Β)
185	Κάδρο με φωτογραφία από χορό της Λαμπρής
186	Φαναράκι

187	Καλημέρα με πετσετούλα
188	Καπάκι από εκκλησιαστικό σκεύος-κειμήλιο από τον Αη Γιώργη
189	Κορνίζα από χειροτεχνία
190	Λυχνάρι
191	Μαστραπάς
192	Δίσκος ξυλόγλυπτος
193	Μπουκάλι γκαζόζα
194	Ποτηράκια (6)
195	Ποτηράκι
196	Ανθοδοχείο
197	Ραπτομηχανή
198	Σίδερο
199	Σίδερο γκρι
200	Σίδερο
201	Σίδερο
202	Σίδερο ηλεκτρικό
203	Κεντήματα (5) ακουμπισμένα στην μηχανή
204	Μαξιλάρι με λαγό & μαξιλαράκι με λουλουδάκια απέναντι
205	Γιλέκα (2)
206	Σεμέν πλεκτό με βελονάκι
207	Μανίκια κεντητά από φορεσία
208	Υφασμάτινη θήκη για είδη ραπτικής

209	Μηχανή
210	Τσουπρέκια-Κάλτσες (2) + Ζακέτα μάλλινη
211	Μπαούλο
212	Φωτογραφία οι τρεις γειτόνισσες
213	Ενδυμασία Ευτυχία Καραπάνου
214	Ενδυμασία Μέτου
215	Φαναράκι
216	Εικόνα Αγίου Γεωργίου
217	Αγαματάκι της Σταύρωσης
218	Εικόνα με αυτοκράτορα
219	Γουδί με γουδοχέρι
220	Ψήφισμα
221	Τσαντάκι
222	Βιτρίνα με αναμνηστικά
223	Όπλο δίκανο
224	Λάμπα
225	Ρολόι
226	Καρτποστάλ
227	Ρολόι
228	Διακοσμητικό αναμνηστικό
229	Αργιές
230	Αναμνηστικό από τα Ιωάννινα

231	Βάζο από κάλυκα-οβίδα
232	Εργαλείο ξυλουργού
233	Όπλο
234	Καθρεύτης
235	Κύπελο από αγώνες
236	Σάλπιγγα στρατιωτική
237	Πόρπη ζώνης
238	Κάλυκας από όπλο (;)
239	Κύπελο
240	Παγούρι στρατιωτικό
241	Παγούρι στρατιωτικό
242	Σκεύος φαγητού στρατιωτικό
243	Σκεύος νερού στρατιωτικό
244	Οβίδα
245	Γεμιστήρας σφαιρών με βάση
246	Γεμιστήρας σφαιρών
247	Δοχείο για νερό
248	Ευρήματα αρχαιολογικού ενδιαφέροντος (3)
249	βαζαν τα πολεμικά εφόδια
250	Σφαίρες (9 πεντάδες & 9 κάλυκες)
251	Όπλο πολεμικό
252	Καραβάνα

253	Πιατάκια (2)
254	Ποτήρι για κύπελο
255	Παγούρι εμαγιέ μπλε
256	Οβίδα ψηλή
257	Οβίδα φαρδιά
258	Οβίδα ψηλή
259	Κράνος αξιωματικού
260	Κασέλα
261	Εκκλησιαστικό σκεύος-κειμήλιο από τον Αη Γιώργη
262	Κάδρο με φωτογραφία Αποστόλη και Δημήτρη Παπαγιάννη
263	Κάδρο με φωτογραφία Νικολάου Καραπάνου το 1918
264	Στολή αξιωματικού του στρατού
265	Δίπλωμα πολεμικής σύνταξης
266	Φωτογραφία στρατιώτη του '40
267	Στολή
268	Στολή πράσινη
269	Στολή μπλε αεροπορίας
270	Ζώνη στρατιωτική
271	Πολύγραφος
272	Γραφομηχανή
273	Άλμπουμ για το Λαογραφικό Μουσείο από την Όλγα Γιάννου
274	Εκκλησιαστικά κειμήλια

275	βεντούζες
276	2 πιατάκια
277	Φωτογραφία
278	Φωτογραφία από γάμο στα Λέλοβα το 1952
279	Φωτογραφία συγγενείς οικογένειας Γιάννου
280	Φωτογραφία μικρή
281	Φωτογραφία Άρμεγμα
282	Φωτογραφία συγγενούς του Δημοσθένη Γιάννου το 1938
283	Φωτογραφία Άρμεγμα
284	Φωτογραφία από Καφενείο
285	Φωτογραφία με αδέρφια Κατάση
286	Φωτογραφία Γεφύρι Κόκκορη
287	Φωτογραφία ασπρόμαυρη με γειτόνισσες
288	Φωτογραφία ασπρόμαυρη με γειτόνισσες
289	Φωτογραφία σπιτιού
290	Βιτρίνα με τσαρούχια
291	Γκλίτσες (5)
292	Κομπολόι
293	Ίσκια που άναβαν φωτιά
294	Βούρτσα με βουρτσόξυλο
295	Βαρελάκι
296	Τρουβάς

297	Κάπα
298	Ραδιόφωνο
299	Ραδιόφωνο
300	Ραδιόφωνο
301	Κασέλα
302	Στολή παιδική τσολιαδάκι
303	Σκαμνί ξύλινο
304	Γενεολογικό δέντρο
305	Ενδυμασία γυναικεία και ζωνάρι
306	Ζωνάρι μάλλινο
307	Κάδρο "Τρες χάριτες"
308	Δημοτικό Σχολείο Λελοβιτών
309	Γκραβούρα Μετέωρα
310	Καμπανάκι
311	Καπάκι
312	Καπάκι
313	Τηγάνι χαλκοματένιο
314	Ταψί μικρό χαλκοματένιο
315	Τηγάνι χαλκοματένιο
316	Σκορδοστούπι
317	Καπάκι χαλκοματένιο
318	Τηγάνι χαλκοματένιο

319	Σαγάνι
320	Καπάκι από κατσαρόλα
321	Πιάτο εμαγιέ
322	Πιατάκια τσίγγινα (5)
323	Καπάκι
324	Καπάκι
325	Κατσαρόλα με καπάκι
326	Πιάτα πήλινα με λουλουδάκι (2)
327	Πιάτο λευκό πορσελάνινο
328	Πιάτο πήλινο με λουλουδάκι
329	Σαγάνι
330	Σαρμανίτσα ξύλινη
331	Κούκλα μωρό
332	Κουβέρτα υφαντή "καραμελωτή"
333	Σαρμανίτσα
334	Τρουβάς κόκκινο-μαύρο
335	Φωτογραφία παιδί στην κούνια
336	Σοφράς-τραπέζι μικρό
337	Γκιουγιούμι χαλκοματένιο για νερό/γάλα
338	Γουδί ξύλινο με σιδερένιο γουδοχέρι
339	Γαβάθα ξύλινη μαζί με κουτάλι
340	Σταχτοδοχείο γυάλινο

341	Πετσέτες από λινάρι (3)
342	Σουγιάδες (4)
343	Σοφράς-τραπέζι μεγάλος
344	Γκουγιούμι
345	Τσουκάλι χαλκοματένιο
346	κλειδός-σκεύος που έπαιρναν το φαγητό μαζί στο χωράφι
347	Λυχνάρι
348	Γαβάθα ξύλινη με ξύλινη κουτάλα και σκορδοστούπι
349	Γαβάθα ξύλινη με κουτάλι και πιρούνι
350	Γαβάθα μικρή για σκόρδο
351	Τασάκι καρδιά
352	Ενδυμασία από Όλγα Τζήμα
353	Ενδυμασία Νεανική
354	Λάμπα του χώρου "LUX"
355	Κάδρο με φωτογραφία από το Μουσείο Βρέλη Κρυφό Σχολειό

Βιβλιογραφία

- Hall S. (1997) *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. Λονδίνο: Sage Publications.
- Hooper-Greenhill E. (2006) *Το Μουσείο και οι Πρόδρομοί του*. Αθήνα: Πολιτιστικό Ίδρυμα Όμιλου Πειραιώς.
- Κακάμπουρα Ρ., Σαμαρτζή Ε., Κασσαβέτη Ο., Μπάμπαλης Θ. (2018) *Οπτική Εθνογραφία και Εκπαίδευση: Μια διδακτική πρόταση*. Τόμος 1. Πανεπιστήμιο Κρήτης.
- Γκαζή Α. (2010) *Διαδράσεις της μνήμης στο Μουσείο. Τρεις μελέτες στην μνήμη της καθηγήτριας Πιλάλη-Παπαστερίου*. Θεσσαλονίκη: Κορηλία Σφακιανάκη.
- Κόκκινος Γ., Αλεξάκη, Ε. (2002). *Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις στη Μουσειακή Αγωγή*. Πανεπιστήμιο Αιγαίου: Μεταίχμιο.
- Μπαδά Κ. (2003) *Πανεπιστημιακά μουσεία και συλλογές του λαϊκού πολιτισμού: Το παράδειγμα του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων*. Εθνογραφικά. Τόμος 12-13 Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα 141-152.
- Νάκου Ε. (2009) *Μουσεία, Ιστορίες και Ιστορία*. Αθήνα: Νήσος.
- Παπαβασιλείου Ν. (1995) *Μνήμες από τα Παραδοσιακά Λέλοβα (σημερινό Θεσπρωτικό) Περίοδου 1920-40, Λαογραφικά*. Δημοτικής Βιβλιοθήκης Δήμου Θεσπρωτικού.
- Δήμα Α. *Βιωματικές εμπειρίες του αλβανικού μετώπου και της ιταλογερμανικής κατοχής στην περιοχή της Μικρής Λάκκας Σουλίου*.δδ.
- Ενημερωτικό Δελτίο (1996) Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων, Ελληνικό τμήμα, Αριθμός 18.
- Τα Πρεβεζιάνικα Χρονικά*, (2017) Περιοδικό Δημοτικής Βιβλιοθήκης Πρέβεζας.
- Σόλομων Ε., Δήμα Α.. Συνέντευξη στο Λαογραφικό Μουσείο *Αδερφοί Μέτου*.
- Γιάννος Γ. Το Λαογραφικό Μουσείο «Λάκκας Σούλι», Έκδοση Δήμου Θεσπρωτικού.
- Σημειώσεις μαθήματος Επιμέλεια Εθνογραφικών και Λαογραφικών Συλλογών, Β΄ Ακαδημαϊκό εξάμηνο 2020-2021.

Διαδικτυακή Βιβλιογραφία

- Ένωση Μουσείων <https://www.museumsassociation.org>
- Museum Sector Alliance <http://www.project-musa.eu>
- Ένωση Προφορικής Ιστορίας <http://epi.uth.gr>
- Unesco <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/museums/museum-projects/archive/why-are-museum-documentation-and-inventories-so-important-in-dealing-with-emergency-situations>
- Collection Trust <https://collectiontrust.org.uk/what-we-do>
- Διεθνής Επιτροπή Μουσείων <http://cidoc.mini.icom.museum/standards/cidoc-standards-guidelines>
- Μουσείο της Ακρόπολης <https://www.theacropolismuseum.gr/nees-tehnologies/ilektroniki-tekmiriosi-kai-diaheirisi-ton-syllogon>
- Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα <https://www.pli.gr/el/content/%CF%84%CE%B5%CE%BA%CE%BC%CE%B7%CF%81%CE%AF%CF%89%CF%83%CE%B7>
- Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδος <https://www.jewishmuseum.gr/tekmiriosi-ke-archiothetisi>
- Μουσείο Λούλη <https://www.loulismuseum.gr/museum>
- Museum Documentation –MuSA Project http://www.project-musa.eu/wp-content/uploads/2020/06/Mu.SA_Museum-Documentation.pdf
- Εορτασμός Διεθνούς Ημέρας Πολιτιστικής Κληρονομιάς 2019 Λαογραφική Συλλογή Γεώργιος Γιάννος <https://www.youtube.com/watch?v=aybCn5YnYw4>

- Ψηφιακή Δράση στον χώρο της Λαογραφικής Συλλογής Γεωργίου Γιάννου
<https://www.youtube.com/watch?v=kEyAgKrauSs>
- Άρθρο στον τύπο <https://www.atpreveza.gr/index.php/culture/31496-to-laografiko-mouseio-georgios-giannos-sto-thesprotiko-anoigei-tis-portes-tou>
- Εκδήλωση <https://www.uoi.gr/events/laografiki-syllogi-georgios-giannos-quot-schediazontas-ena-moyseio-gia-tin-koinotita-kai-toys-anthropoys-tis-eyropaikes-imeres-politistikis-klironomias-2019/>
- Άρθρο στον τύπο <https://www.atpreveza.gr/index.php/culture/33346-endiaferousa-imerida-apo-ti-laografiki-syllogi-georgios-giannos>
- Άρθρο στον τύπο <http://gnomiartas.gr/2020/02/25/%CE%BF%CE%B9-%CE%BB%CE%B5%CE%BB%CE%BF%CE%B2%CE%AF%CF%84%CE%B5%CF%82-%CE%B1%CF%86%CE%B7%CE%B3%CE%BF%CF%8D%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%B9/>
- Άρθρο στον τύπο <https://epirusgate.blogspot.com>

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ

τους ομιλητές κυρία Κατερίνα Κωνσταντίνου, την κυρία Ορσαλία-Ελένη Κασσαβέτη και τον κύριο Πάρη Ποτηρόπουλο που στο πλαίσιο των διαλέξεων μας μοιράστηκαν τις γνώσεις τους και μιλώντας για το έργο τους μας μετέδωσαν πολύτιμες πληροφορίες,

Τον κύριο Βασίλη Γιάννο και την κυρία Παναγιώτα Γιάννου για την εμπιστοσύνη και την υποστήριξη και

πάνω από όλα την καθηγήτρια κυρία Εσθήρ Σολομών για την βοήθεια της προς όλους εμάς τους φοιτητές και την πολύτιμη καθοδήγηση.









ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Οδηγός Συνέντευξης	
Σκοπός	<p>Η συγκέντρωση προφορικών μαρτυριών των κατοίκων της ευρύτερης περιοχής σχετικά με εθιμικές πρακτικές που οι κάτοικοι της περιοχής ασκούσαν παραδοσιακά για την επίτευξη καλής τύχης και την προστασία απέναντι στο κακό.</p> <p>Η καταγραφή δεισιδαιμονιών, δοξασιών και οι τρόποι που επέλεγαν παλαιότερα οι άνθρωποι να ξορκίσουν το κακό μέσα από την σχέση με το μεταφυσικό στοιχείο έχει σκοπό να ερευνήσει την σημασία που είχαν και έχουν στην ζωή των ανθρώπων.</p> <p>Οι μαρτυρίες που θα συγκεντρωθούν από τους δωρητές εκθεμάτων του Μουσείου, της συζύγου του συλλέκτη Παναγιώτας Γιάννου, καθώς και από κατοίκους της ευρύτερης περιοχής έχουν σκοπό την τεκμηρίωση εκθεμάτων του μουσείου.</p>

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

A.

Καρτέλα Συνέντευξης

με πληροφορίες του αφηγητή και στοιχεία συνέντευξης

B.

Για το Αντικείμενο

Πληροφορίες: Η ιστορία του, η χρήση του.

Πως σχετίζεται το συγκεκριμένο αντικείμενο με την επίτευξη καλής τύχης/αποφυγή της κακής

Γ.

Μια ιστορία για το αντικείμενο

Άλλες Δεισιδαιμονίες που σχετίζονται με τα αντικείμενα (είτε τα ίδια είτε άλλα).

	ΚΑΡΤΕΛΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ
Όνομα πληροφορητή	
Τόπος διαμονής	
Ηλικία	
Ημ/νια συνέντευξης	
Διάρκεια συνέντευξης	
Χώρος συνέντευξης	
Περίληψη	

Α.	Πληροφορίες για το αντικείμενο
	Ποιος το κατασκεύασε?
	Ποιανού είναι;
	Ποιος το χρησιμοποιούσε?
	Ποιος το δώρισε?
	Πότε?
	Γιατί? Δωρεά?

Β.	Η ιστορία του, η χρήση του, αλλά αυτοί πως το χρησιμοποιούσαν ή και για άλλα σαν αυτά
Ποια είναι η ιστορία του?	
Γνωρίζετε κάποια ιστορία για το αντικείμενο που σχετίζεται με την επίτευξη καλής τύχης ή την αποφυγή της κακής;	
Πώς αισθανθήκατε τότε;	
Είχατε χρησιμοποιήσει ποτέ ένα τέτοιο αντικείμενο;	
Πείτε μου την εμπειρία σας.	
Γ.	Άλλες Δεισιδαιμονίες που σχετίζονται με τα αντικείμενα (είτε τα ίδια είτε άλλα)
Θυμάστε κι άλλες παρόμοιες ιστορίες που σχετίζονται με δοξασίες/πρακτικές; Γνωρίζετε ιστορίες για αντικείμενα σαν αυτό οι οποίες σχετίζονται με καλή τύχη;	
Υπάρχουν άλλα αντικείμενα που χρησιμοποιούνταν για...(αν ναι καινούρια καρτέλα)	
Αν όχι, οποιαδήποτε μαρτυρία Για αντικείμενα που δεν είναι στο μουσείο, αλλά σχετίζονται με δεισιδαιμονίες	
Το είδατε με τα μάτια σας ή το ακούσατε από άλλους;	
Ποιος αναλάμβανε συνήθως ένα τέτοιο ρόλο;	

*Ερωτήσεις εμβάθυνσης (probing): Τι εννοούσατε όταν λέγατε;
*Ερωτήσεις ανατροφοδότησης (follow up): Μπορείτε να μου πείτε λίγα περισσότερα γι αυτό;
Διάκριση ανάμεσα στο τότε και στο τώρα
Πώς το βλέπατε τότε;
Τι σκέφτεστε τώρα;
Αποτίμηση-Αξιολόγηση από τον ίδιο τον αφηγητή
Γιατί πιστεύετε ότι το έλεγαν αυτό;
Προκαλούσε κάποια συναισθήματα στους ανθρώπους εκείνα τα χρόνια;
Τι πιστεύετε ότι έπαιξε ρόλο στην διάδοση αυτών των πρακτικών/δοξασιών;
Τι εντύπωση πιστεύετε ότι θα προκαλούσε σήμερα η συγκεκριμένη ιστορία;
Πιστεύετε ότι σχετίζεται με την θρησκεία ή την μαγεία;
Πως πίστευαν οι άνθρωποι ότι μπορούν να προφυλαχθούν;

«Ποιος μου 'ρίξε τα μάτια στο πηγάδι»

Είδος: Δημοτικό Τραγούδι

Πρόσωπα καταγραφής: κος Πάνος Μάρης
 Τόπος καταγραφής: Θεσπρωτικό Πρεβέζης
 Ημερομηνία καταγραφής: 22/4/2023
 Χρόνος καταγραφή: 0:33 λεπτά
 Καταγραφή : Κωνσταντίνα Παπακώστα

Κος Πάνος Μάρης

« Ανάθεμα ποιος μου ρίξε τα μάγια στο πηγάδι
Και μάγεψε τον άντρα μου και θέλει να με χωρίσει
Κι αν με χωρίσεις άντρα μου εσύ θα μετανιώσεις
Στις 2 , στις 3 θα λούζομαι
Στις 4 θα αλλάζω
Και μες τις 14 άλλον άντρα θα πάρω
Θα φτιάξω το σπιτάκι μου αντίκρυ απ' το δικό σου
Να μπαινοβγαίνει ο άντρας μου
Για σκάσιμο δικό σου»

«Η Αλμυροκουλούρα»

Είδος: παλιά ιστορία, πρακτικές για καλή τύχη

Πρόσωπα καταγραφής: κα Ασήμω Μπέλλου

Τόπος καταγραφής: Γοργόμυλος Πρεβέζης (τοποθεσία Ξηρόκαμπος)

Ημερομηνία καταγραφής: 30/4/2023

Χρόνος καταγραφής: 5:16 λεπτά

Καταγραφή : Κωνσταντίνα Παπακώστα

Κωνσταντίνα

Είμαστε εδώ με την κυρία Ασήμω Μπέλλου από τον Γοργόμυλο, θυμάστε κάποιο έθιμο που κάναν παλιά για καλοτυχία?

Κυρία Ασήμω

Ναι θυμάμαι την αλμυροκούλουρα που φτιάχναμε

Κωνσταντίνα

Είχατε εσείς κάποια προσωπική εμπειρία?

Κυρία Ασήμω

Βεβαίως. Συμμαζευόμασταν 2-3 κορίτσια γιατί είχαμε αυστηρό πατέρα αυστηρή μάνα και αυστηρά αδέρφια. Δεν μας άφηναν εκεί στο σπίτι και πηγαίναμαν εκεί που ήταν μόνα τα κορίτσια και φτιάχναμαν την αλμυροκουλούρα. 2-3 κορίτσια .. Αλλά δεν (λέγαμε) τι

βλέπαμε στον ύπνο. Δεν μαρτυράγαμαν η μια την άλλη. Το χαμαν σε ατυχία.. Το χαμαν..
Μετά δεν ξέρω πως το πήραμαν. Το πήραμαν έτσι..

Κωνσταντίνα

Τι λέγανε για την αλμυροκουλούρα? Ότι τι θα γίνει δηλαδή?

Κυρία Ασήμω

Για την τύχη μας την φτιάχναμε και άμα ήταν η κοπέλα που ήθελε κάποιον, ας πούμε,
αυτόν θα να βλέπε! Άμα το κορίτσι ήταν άγνοια, δεν είχε κανέναν, κατά τύχη το φτιάχνε θα
βλέπε εκείνον εκείό που θα παίρνει! Σοβαρά! όχι αυτό.. ναι.

Κωνσταντίνα

Και λέγαν οτι αυτόν που θα έβλεπε δηλαδή αυτόν θα παντρευότανε

Κυρία Ασήμω

Αυτόν θα παντρευότανε! Ναι ναι. Και πράγματι έτσι γινότανε..

Κωνσταντίνα

Έπιανε.. Και το κάναν πολλά κορίτσια εκείνη την εποχή?

Κυρία Ασήμω

Σχεδόν όλα!

Κωνσταντίνα

Α μάλιστα

Κυρία Ασήμω

Και δεν ήμασταν και λίγα τότε. Ήμασταν πολλά

Κωνσταντίνα

Η δική σας εμπειρία ποια ήτανε?

Κυρία Ασήμω

Τι θες να πεις?

Κωνσταντίνα

Την φτιάξατε?

Κυρία Ασήμω

Ναι, ναι την φτιάξαμε την κουλούρα, την φτιάξαμε την κουλούρα.. Να σου πω την αλήθεια το πρώτο βράδυ δεν κοιμήθηκα καθόλου (γέλια) γιατί.. κοίτα όλη μέρα την Καθαρά Δευτέρα –την Καθαρή Δευτέρα το φτιάχναμε- όλη μέρα ήμασταν νηστικές, ούτε νερό πίναμε, ούτε τίποτα...

Κωνσταντίνα

Κι αυτό τι είχε μέσα? Τι περιείχε?

Κυρία Ασήμω

Αλάτι, αλεύρι και νερό. Και το ψήναμαν στα κάρβουνα.

Κωνσταντίνα

Θυμάστε με τι σκεύος? Που το βάζατε για να το ψήσετε?

Κυρία Ασήμω

Τίποτα με κάτι φυλλαράκια.. από κάτω στο αυτό.. να μην παν πολλές στάχτες, αυτό ήταν.

Κωνσταντίνα

Κι από πάνω? ταψί?

Κυρία Ασήμω

Όχι τίποτα

Κωνσταντίνα

Α τίποτα

Κυρία Ασήμω

Μικρό γινότανε, δεν γινόταν μεγάλο.. μικρό. Μικρή κουλουρίτσα φτιάχναμαν

Κωνσταντίνα

Και ήτανε πολύ αλμυρή?

Κυρία Ασήμω

Πολύ αλμυρή! Και δεν μπόρεγες να την φας. Φάγαμαν δυο χαψιές ή τρεις, αυτά.. Μετά την άλλη την βάλαμαν στο μαξιλάρι. Το πρώτο βράδυ δεν έβλεπες τίποτα γιατί δεν μπορούσες να κοιμηθείς (γέλια). Το δεύτερο βράδυ τα βλεπες αυτά. Το δεύτερο βράδυ έβλεπες κανονικά.

Κωνσταντίνα

Καθόσασταν και την δεύτερη μέρα νηστική?

Κυρία Ασήμω

Όχι, εκείνη την ημέρα. Καθαρή Δεύτερα. Ξέρεις ποια είναι?

Κωνσταντίνα

Ναι βέβαια

Κυρία Ασήμω

Εκείνη την ημέρα καθόμασταν νηστικές. Ούτε νερό, ούτε φαγητό, τίποτα. Όλη μέρα..

Κωνσταντίνα

Κι εσείς τι είδατε στον ύπνο σας το δεύτερο βράδυ?

Κυρία Ασήμω

Είδα τον Γιάννη (είναι ο σύζυγός)

(γέλια)

Κωνσταντίνα

Είδατε τον κύριο Γιάννη

Κυρία Ασήμω

Τον κύριο Γιάννη είδα. Τον είδα φανερά ας πούμε, αυτό.. Του δωσα να φάει ψωμί και νερό νομίζω μου δωσε αυτός, δεν ξέρω πως έγινε αυτό, δεν θυμάμαι τώρα, είναι και 50 - 60 χρόνια, 55 χρόνια! (γέλια)

Κωνσταντίνα

Τον κύριο Γιάννη τον είχατε δει εσείς πριν?

Κυρία Ασήμω

Σπάνια τον έβλεπα εγώ

Κωνσταντίνα

Δεν τον ξέρατε προσωπικά, απλά κάπου μπορεί να τον είχατε συναντήσει..

Κυρία Ασήμω

Έτσι προσωπικά όχι.. τίποτα. Εμείς εκείνα τα χρόνια με προξενιό παντρευόμασταν, δεν παντρευόμασταν με αυτό, ας πούμε, αλλά ήταν γιατί είπαμαν.. δεν μας άφηναν οι γονείς μας, ήταν αυστηροί οι γονείς μας, ήταν αυτό, δεν μας άφηναν, ούτε σε γάμο πήγαίναμε, ούτε σε αυτό εμείς τα κορίτσια ας πούμε. Σπάνια..

Κωνσταντίνα

Ακόμα δηλαδή και την αλμυροκουλούρα κάπως με κρυφή διαδικασία την φτιάχνατε?

Κυρία Ασήμω

Ναι ναι με κρυφή, με κρυφή διαδικασία γιατί ο πατέρας ήταν αυστηρός, ο αδερφός αυστηρός και η μάνα πάλι.. η μάνα τα ψιλοκαταλάβαινε.. (γέλια)

Κωνσταντίνα

Ωραία, ευχαριστούμε πολύ!

«Αντάμωμα γαμπρού και νύφης»

Είδος: αποφυγή του κακού

Πρόσωπα καταγραφής: κα Σπυριδούλα Φέκκα

Τόπος καταγραφής: Θεσπρωτικό Πρεβέζης

Ημερομηνία καταγραφής: 19/4/2023

Χρόνος καταγραφής: 1:38 λεπτό

Καταγραφή : Κωνσταντίνα Παπακώστα

Κωνσταντίνα

Κυρία Σπυριδούλα, θυμάστε κάποια δεισιδαιμονία που είχανε σχετικά με τον γάμο παλιότερα;

Σπυριδούλα

Ναι.. Δεν πρέπει οι νυφάδες.. Η νύφη με τον γαμπρό να βρίσκονται την εβδομάδα του γάμου. Από την ημέρα που τους καλούσανε με την μπουγάτσα δεν έπρεπε να ξαναταμώσουνε. Μόνο στην εκκλησία θα έπρεπε να δει ο γαμπρός την νύφη με το φόρεμα το νυφικό.

Κωνσταντίνα

Από την ημέρα που δίναν την πρόσκληση με την μπουγάτσα μεσολαβούσε μια βδομάδα μέχρι τον γάμο;

Σπυριδούλα

Ε και λιγότερο.. λίγες μέρες δηλαδή. Αν πάανε όμως ο γαμπρός σπίτι της νύφης του λέγανε «δεν πρέπει να ρθεις» και εάν επέμενε ο γαμπρός να πάει πέρνανε, λέει, το τηγάνι και τον γανώνανε, να είναι όλο γάνες, να μην φαίνεται όμορφος (γέλια). Και να φαινότανε όταν πάανε στο σπίτι του μετά: «-Α γιατί είναι έτσι; -Α πήγε στο σπίτι της νύφης και τον γανώσανε»

Κωνσταντίνα

Τον καταλαβαίνανε..

Σπυριδούλα

Και το κάναν έτσι σαν καλαμπούρι μετά

Κωνσταντίνα

Δεν έπρεπε να δει την νύφη με το νυφικό ή μόνο το νυφικό;

Σπυριδούλα

Και το νυφικό και να μην ανταμώσουνε την εβδομάδα εκείνη την τελευταία

Κωνσταντίνα

Ήτανε.. Θεωρούνταν σαν γρουσουζιά δηλαδή;

Σπυριδούλα

Έτσι το λέγανε..

«Η γίδα»

Είδος: παλιά ιστορία, κακό μάτι

Πρόσωπα καταγραφής: κος Πάνος Νάσσης

Τόπος καταγραφής: Γυμνότοπος

Ημερομηνία καταγραφής: 21/4/2023

Χρόνος καταγραφή: 0:51 λεπτά

Καταγραφή : Κωνσταντίνα Παπακώστα

Ήταν ένας είχε μια γίδα μανάρι. Την πήρε από το σπίτι και πάει από πάνω, είχε ένα κτήμα' το 'χε σπαρμένο βρόμη, κασιόλι.. πάει την έδεσε με ένα παλούκι μέσα εκεί και κάθονταν τώρα και κουβέντιαζε με άλλον έναν εκεί, οι δυο.. Πέρασε ο αδερφός του -όχι αυτός που μάτιασε τα δικά μου εκεί κι αυτά- ,πέρασε ο αδερφός του κι είχε μια γίδα εκείνος εκεί, καλή γίδα ας πούμε τώρα έριξε το μάτι αυτός, να πούμε, εκεί και κίνησε να φύγει 20 μέτρα πέρα.. εκεί 30..«Αααα» η γίδα (κάνει τον ήχο), «Οοο» η γίδα.. κι έπεσε καταϊ για ψόφο. Φωνάζει αυτός «Γύρνα πίσω διάολε». Τους ήξεραν αυτοί ποιοι είχαν (εννοεί μάτι) «Γύρνα πίσω διάολε ψοφάει η γίδα να την φτύσεις!» Δεν γύρισε αυτός (γέλια) πάει.. έφυγε! Τέτοιος κόσμος ήταν αυτοί. Πάει η γίδα! (γέλια) Γι' αυτό σου λέω Χρήστο..(γέλια).Άλλα τώρα δεν έχω να σας πω.

«Δεισιδαιμονίες»

Είδος: παλιές πρακτικές

Πρόσωπα καταγραφής: κος Γιώργος Παππάς

Τόπος καταγραφής: Γοργόμυλος

Ημερομηνία καταγραφής: 28/4/2023

Χρόνος καταγραφή: 0:31 λεπτό

Κωνσταντίνα

Κύριε Γιώργο, θυμάστε κάποια πρακτική που κάναν παλαιότερα για καλή τύχη ή αποφυγή του κακού?

Κος Γιώργος

Ναι! Όταν κάποιος δεν επιθυμούσε να επιστρέψει πάλι στον τόπο αυτόν όταν έφευγε γύρναγε τις πέτρες κι όταν άλλος δεν τον ήθελε να επιστρέψει πέταγε αλάτι από κοντά. Κατάλαβες? αυτό είναι το παλιό.

«Τα έθιμα του γάμου»

Είδος: παλιά ιστορία, πρακτικές για καλοτυχία

Πρόσωπα καταγραφής: κα Βάσω Καλαμίδα

Τόπος καταγραφής: Γοργόμυλος Πρεβέζης

Ημερομηνία καταγραφής: 25/4/2023

Χρόνος καταγραφής: 1:57 λεπτά

Καταγραφή : Κωνσταντίνα Παπακώστα

Κωνσταντίνα

Είμαστε εδώ με την κυρία Βάσω Καλαμίδα. Κυρία Βάσω, θυμάστε κάποια έθιμα που έκαναν παλιά για καλή τύχη ? Για παράδειγμα στον γάμο?

Κα Βάσω

Στον γάμο την ώρα που πήγαινε η νύφη στο σπίτι, που ήταν το σπίτι του γαμπρού, που της βάζαν το μαχαίρι κάτω απ' το χαλάκι για να πατήσει η νύφη επάνω για να είναι καλότυχη στην καινούρια της ζωή.

Όταν πήγαινε η νύφη στο σπίτι -κάναν πως δεν κάνανε- εκεί είχαν τα ήθη και το έθιμο να ρίχνει η πεθερά το ρύζι, η νύφη την κουλούρα , όπως λέει και το τραγούδι, να περάσει πάνω απ' το στρωσίδι που είχαν βάλει το μαχαίρι, εν συνεχεία να μελώσει η πεθερά τη νύφη για να είναι γλυκιά η ζωή της και να είναι και γλυκιά η νύφη με την πεθερά, είχε αυτή την έννοια.

Κωνσταντίνα

Πολύ ωραία. Κυρία Βάσω θυμάστε εσείς κάποια προσωπική ιστορία που έχει να κάνει με τον γάμο?

Κα Βάσω

Όλα αυτά που σας είπα είναι προσωπική μου εμπειρία και απ' την ζωή μου και μετά τον γάμο που γινόταν το γλέντι την Δευτέρα, με το ξημέρωμα και μετά έπρεπε να πάω να πάρω το νερό εγώ (ως νύφη) απ το πηγάδι ή από την βρύση από όπου ήτανε με ένα κουβαδάκι ή με τον μαστραπά που είχαμε τότε, γυρίζοντας στο σπίτι θα έπρεπε να ρίξω νερό να πλυθεί ο γαμπρός, να πλυθούνε τα κουνάδια, πεθερικά τι είχαμε, λίγο νεράκι στο πρόσωπο για να είναι καλοτυχία για να είναι καλή η ζωή και με μένα και σεβασμός. Σε αυτό υπήρχε ένα συμβολικό.. αυτό.. Σεβάστηκα, δηλαδή, το σπίτι που μπήκα και με δεχτήκανε. Συμβόλιζε τέτοιο θέμα αυτό, να τους ρίξω νεράκι να πλυθούνε και με μια πετσέτα σκουπιζόντανε. Αυτό, όχι άλλο τίποτα. Αυτό το έζησα αυτό και το ξέρω.

Κωνσταντίνα

Πολύ ωραία

« Έθιμα και πρακτικές. Μέρος Α' »

Είδος: Έθιμα και πρακτικές για καλοτυχία, προστασία από το κακό & δεισιδαιμονίες

Πρόσωπα καταγραφής: κος Διονύσης Πυροβολισιάνος, κα Βαλεντίνη Μπαλαούρα

Τόπος καταγραφής: Αράχωβα Θεσπρωτίας μέσω Skype, video εικόνα

Ημερομηνία καταγραφής: 29/4/2023

Χρόνος καταγραφή: 58:15 λεπτά

Κωνσταντίνα

Είμαστε μαζί με τον Διονύση Πυροβολισιάνο και την κυρία Βαλεντίνη Μπαλαούρα. Να ξεκινήσω από την κυρία Βαλεντίνη. Κυρία Βαλεντίνη από ποιο χωριό είστε?

Κα Βαλεντίνη

Αράχωβα Θεσπρωτίας

Κωνσταντίνα

Πολύ ωραία, θυμάστε μήπως κάποιο έθιμο απ'τα παλιά χρόνια που κάνανε για καλοτυχία ή για δεισιδαιμονία?

Κα Βαλεντίνη

Ας πάρουμε πρώτα για καλοτυχία για να μας πάει κι εμάς καλά (γέλια).

Για καλοτυχία: Αρχίζουμε από την 1^η του Γενάρη, για τον καλό χρόνο, για την καλή σοδειά, για όλα με τι ασχολείται ο κόσμος στα χωριά, τα ζώα, τα χωράφια τους κόβαν ένα κλαρί από πουρνάρι και ελιά, ανάβανε το τζάκι και το καίγανε και όσο πιο πολύ σπινθήρα έβγαζε ευχόντουσαν να πάνε καλά τα γεννήματα και τα ζώα τους. Τα γεννήματα δηλαδή τα χωράφια που σπέρνανε να είχανε καλή σοδειά.

Κωνσταντίνα

Α.. πολύ ωραίο

Κα Βαλεντίνη

Πάντα ένα έθιμο και πάντα όταν βρισκόμασταν στο χωριό το τηρούσαμε κι εμείς

Διονύσης

Αυτό κάθε πρώτη του χρόνου?

Κα Βαλεντίνη

Κάθε πρώτη του χρόνου, το πρωί πρωί.. Πριν κάνουμε οτιδήποτε άλλο γινότανε αυτό. Ανάβαμε το τζάκι και κάναμε αυτό και χαιρόμασταν

Διονύσης

Πήγαινε όντως καλά?(γέλια)

Κα Βαλεντίνη

Και όσο πιο πολλούς σπινθήρες έβγαζε τόσο πιο καλά νομίζαμε ότι θα πάει η χρονιά.Όσο πιο πολύ πρατς πρατς πρατς έκανε το πουρνάρι και η ελιά

Κωνσταντίνα

Έσκαγε

Κα Βαλεντίνη

Έσκαγε. Κι έβγαζε και φωτιά και πολλούς σπινθήρες που το βάζαμε πάνω από την φλόγα του τζακιού αυτό. Και όλοι χαιρόμασταν και λέγαμε η μια οικογένεια στην άλλη «Εμάς πήρε πολύ φωτιά» ή «Εμάς έβγαζε πολλούς σπινθήρες, εμάς θα πάει καλύτερα η χρονιά».

Και αυτό ήταν μέχρι το βράδυ που μιλούσε μια οικογένεια στην άλλη και ευχόντουσαν όντως να πάει καλά η σοδειά, τα ζώα και στα χωράφια γιατί μια οικογένεια την έπαιρναν για εργατικό, μετά πήγαινε στα άλλα χωράφια της άλλης οικογένειας, είχανε εργατικά χέρια και χαιρόντουσαν και μ αυτά ζούσανε.

Κωνσταντίνα

Πολύ ωραία. Κυρία Βαλεντίνη, κάποια άλλη πρακτική που κάνανε ως δεισιδαιμονία? Είτε για προστατευτούν από το κακό, είτε για να έχουνε το καλό?

Κυρία Βαλεντίνη

Ένα άλλο για καλό πάλι για κάθε πρώτη του μήνα. Κάθε άνθρωπος, κάθε άνθρωπος όμως, ιδίως μεγάλος ήθελε να βλέπει για πρωί πρωί, πριν δει κάποιον άλλον κάποιον που ή τον αγάπαγε ή που νόμιζε ότι θα του φέρει έναν καλό μήνα.

Διονύσης

Σαν γούρι δηλαδή..

Κυρία Βαλεντίνη

Σαν γούρι! Γιατί ρωτούσε ο ένας τον άλλον: «Ποιον είδες?» «Α, είδα αυτόν..» «Ωωωχ..δεν σου πάει καλά, να μην τον ξαναδείς». Ειλικρινά, πως να το πω.. και μείς δεν θέλαμε να δούμε κάποιους που νομίζαμε ότι δεν θα μας πάει καλά ο μήνας. Ή και κάθε φορά που ξεκινούσαμε να πάμε ένα ταξίδι μακρινό για κάποιο καλό σκοπό: «Ποιον είδες στον δρόμο?» «Α είδα αυτόν» «Δεν θα σου πάει καλά» ή «Είδα εκείνον» «Α, γι αυτό σου πάει καλά η μέρα. Κάποιοι άνθρωποι είχαν κάποιους ανθρώπους για γούρι και θέλαν να τους δούνε κάθε 1^η του μηνός.

Κωνσταντίνα

Πάνω σε αυτό θα ήθελα να σας ρωτήσω. Υπήρχαν αντίστοιχα και άνθρωποι που τους απέφευγαν? Ας πούμε, αυτός έχει μάτι?

Κυρία Βαλεντίνη

Ναι και ο ίδιος εάν το γνώριζε απέφευγε να βγει πρωί πρωί έξω από το σπίτι του. Ή αν έβγαине θα έβγαине κρυφά για να πάει στα ζώα.

Διονύσης

Επειδή είχε την ρετσινιά

Κυρία Βαλεντίνη

Ναι είχε την ρετσινιά αλλά δεν ήθελε κι ο άλλος ε.. να του φορτώσει

Διονύσης

Το κακό το μάτι..

Κυρία Βαλεντίνη

Εάν του πήγαινε κάτι στραβά, θα έλεγε: «Ωχ εμένα είδε πρωί πρωί». Άρα θα είχε μια ρετσινιά παραπάνω ακόμη..

Διονύσης

Πολύ άγχος ρε παιδί μου! (γέλια)

Πολύ άγχος να κυκλοφορήσεις στο χωριό..

Κυρία Βαλεντίνη

Ναι ναι! Εγώ θυμάμαι με την παπαδιά! Ήθελε πάντα να βλέπει κάποιον ανιψιό μου, τον Άγγελο.

Διονύσης

Αλήθεια?

Κυρία Βαλεντίνη

«Άγγελε που είσαι να σε δω?»

Διονύσης

1^η του μήνα?

Κυρία Βαλεντίνη

Ναι κάθε πρώτη του μηνός. «Άγγελε που είσαι να σε δω?»

(Γέλια)

Διονύσης

Τρομερό..

Κυρία Βαλεντίνη

Ναι, δεν ήθελε να βλέπει κάποιον άλλον.

Κωνσταντίνα

Πολύ ωραία

Κυρία Βαλεντίνη

Μπορεί να μην ήθελε να βλέπει κι εμένα! (γέλια) Που ήμουνα λίγο πιο κοντά. Δεν το ξέρω..
Ή υπήρχαν και άνθρωποι που μιλούσανε για κάποιους οπότε οι άλλοι το ακούγανε και αποφεύγανε να τον συναντήσουν. Ίσως οι άλλοι κάτι είχανε πάθει βλέποντας εκείνον 1^η του μηνός ή τον συναντούσαν στον δρόμο..

Διονύσης

Η γκαντεμιά που λέμε ρε παιδί μου

Κυρία Βαλεντίνη

Ή και κάτι τους τύχαινε. Κατι τους τύχαινε κακό δηλαδή.. Κάτι..

Διονύσης

Περίεργο, ναι

Κωνσταντίνα

Κυρίε Διονύση, εσείς θυμάστε κάτι που σχετιζόταν είτε με καλοτυχία είτε με δεισιδαιμονία?

Διονύσης

Θυμάμαι ένα γεγονός, βιωματικό τώρα αυτό που θα σας πω. Θυμάμαι τον θάνατο της γιαγιάς, όπου ήταν κάτι πρωτόγνωρο για εμάς, ήμασταν πολύ μικροί, εγώ κι η αδερφή μου. Πόσο ήμασταν?

Κυρία Βαλεντίνη

Δημοτικού..κάτω χαμηλά..

Διονύσης

Όπου βιώσαμε όλη την τελετουργία του θανάτου με ένα πολύ ιδιαίτερο τρόπο όπως γινότανε εκεί στο χωριό, όπως το βιώσανε όλοι οι χωριανοί. Η γιαγιά ήτανε μέλος της κοινωνίας εκεί πέρα του χωριού χρόνια, προφανώς, την ξέρανε όλοι την ξέρανε όλοι, την αγαπούσανε όλοι, ο θανατός ήτανε κάτι που στεναχώρησε όλο το χωριό. Και πάνω σε αυτό το γεγονός υπήρχανε πάρα πολλά πράγματα, δρώμενα που γίνανε την πρώτη μέρα του θανάτου που μπορώ να σου πω ακουμπάνε πάνω στο θέμα σου ,ήτανε κάτι το οποίο εμείς δεν το είχαμε ξαναβιώσει, ως παιδιά μας φαινότανε πολύ περίεργο. Όμως, για το χωριό ήτανε πολύ φυσιολογικό. Ήταν μια.. κάποιες κινήσεις, κάποιες πράξεις που κάνανε ήταν φυσιολογικές γιατί τις κάνανε σε κάθε θάνατο.

Κωνσταντίνα

Ήταν ευρεώς διαδεδομένα, δηλαδή, για τον άνθρωπο του χωριού

Διονύσης

Έτσι το βίωναν αυτοί οι άνθρωποι εκεί πέρα. Το πρώτο πράγμα που θυμάμαι εγώ 'τανε προφανώς η ολονυχτία που έγινε στο σπίτι της γιαγιάς, του θανόντα, που ήταν εμέσα η γιαγιά ξαπλωμένη στο κρεβάτι και όλο το βράδυ ερχόντουσαν όλες οι γυναίκες του χωριού, όλες οι γυναίκες του χωριού! και μοιρολογούσανε μπροστά στη γιαγιά με έναν συγκεκριμένο τρόπο όμως. Δηλαδή, μοιρολογούσανε προς την γιαγιά λέγοντας καλά λόγια ότι «Πόσο καλή ήσουνα» κλπ., αλλά δίνοντας της και μια ευχή –ας το πούμε έτσι?- δίνοντάς της μια εντολή? Εκεί που θα πάει στον ανώτερο κόσμο να συναντήσει τους ανθρώπους που έχουνε χάσει οι χωριανοί και να τους πει καλά λόγια.

Κυρία Βαλεντίνη

Ή να τους μεταφέρει κάτι που δεν τους έχουνε πει τα παιδιά τους ή τα εγγόνια τους

Διονύσης

Ή που δεν έχουνε ζήσει. Ένα παράδειγμα, ας πούμε, ένας χωριανός έχει πεθάνει έχει πάει στον άλλον κόσμο, η γιαγιά είναι κι αυτή στον δρόμο προς τα εκεί κι έρχεται η γυναίκα του και λέει στη γιαγιά: «Παρακαλώ να πεις στον Ηλία μου που είναι απάνω ότι έχουμε χάσει και τον γιο μας ή έχει γίνει αυτό και να είστε καλά εκεί που είστε και θα έρθω κι εγώ κλπ.

Έτσι τελείωνε λοιπόν το μοιρολόι του κάθε ανθρώπου και ερχόταν η σειρά του επόμενου.
Γυναίκες ήταν κυρίως, έτσι?

Κυρία Βαλεντίνη

Ο επόμενος μπορεί να είχε άτομα τα οποία να ήταν νέα

Διονύσης

Άλλα

Κυρία Βαλεντίνη

Και εκεί ήταν το δύσκολο. Κοιτούσαμε εμείς τον θανόντα μας, αλλά κοιτούσαμε και τους ανθρώπους που με πόνο ψυχής ήθελαν να πούνε κάτι στον άνθρωπό τους που ήταν και νέος. Ή παιδί ή και εγγόνι ακόμα.

Διονύσης

Άρα ο θανόντας, η γιαγιά ας πούμε, ένας μεσάζοντας της πληροφορίας.

Κωνσταντίνα

Αυτό ήθελα να πω, ναι!

Διονύσης

Ναι, έτσι το βίωναν οι άνθρωποι εκεί. Ήταν ένας μεσάζοντας της πληροφορίας, αυτό που θέλανε να μεταφέρουνε προς τον άνθρωπό τους που βρίσκεται εκεί ψηλά. Σου λέει είσαι εσύ εδώ, θα πας κι εσύ εκεί μετέφερε..

Κυρία Βαλεντίνη

Και νιώθανε και μια αγαλλίαση μετά..

Κωνσταντίνα

Ακριβώς

Κυρία Βαλεντίνη

Κανείς δεν κοιμόταν, κανείς.. στο σπίτι αυτό που είχαμε τον θανόντα.. κανείς..ε..

Διονύσης

Να κλείσω εγώ αυτό το κομμάτι και να πω ότι –αυτό δεν το θυμάμαι, αλλά το διάβασα σε ένα βιβλίο-, Ντίνα, ότι το μοιρολόι κρατούσε τόσο όσο να δούνε –γράφει στο βιβλίο ο Μηνάς- όσο να δούνε ένα ζωντανό έντομο να πετάει, μια πεταλούδα ή κάτι, και τότε θεωρούσαν ότι φεύγει η ψυχή του θανόντα απ το δωμάτιο και τότε σταματάγανε το μοιρολόι. Τρομερό. Δηλαδή, μπορεί να καθόντουσαν όλο το βράδυ και ξαφνικά να πέταγε μια πεταλούδα μες στο δωμάτιο ή κάτι μια μύγα..κάτι..ένα κουνούπι.. και θεωρούσαν ότι τότε έφευγε η ψυχή του θανόντα και έπρεπε να τελειώσουν το μοιρολόι.

Κωνσταντίνα

Πολύ ωραία. Ούτε αυτό το ήξερα.

Διονύσης

Έτσι, λοιπόν, ξεκίναγε αυτό το βιωματικό ταξίδι του θανάτου. Μετά γινόντουσαν πολλά άλλα.. Μπορώ να θυμηθώ την επιμέλεια της φροντίδας του θανόντα, δηλαδή όπως ήτανε μέσα στο φέρετρο να προσπαθούνε όλοι οι άνθρωποι, οι οικείοι του, να φαίνεται όμορφος, καλός, καλοφτιαγμένος αλλά ταυτόχρονα χωρίς να χαμογελάει..

Κωνσταντίνα

Γιατί?

Κυρία Βαλεντίνη

Αν χαμογελούσε ήταν κάτι το οποίο τρώμαζε τους χωριανούς ή και την οικογένεια. Προπαντός, τους συγγενείς γιατί θεωρούσαν ότι, εφόσον χαμογελάει, κάποιον άλλον θα πάρει.

Διονύσης

Ήταν ένα κακό σημάδι. Ήταν μια κακοδαιμονία.

Κυρία Βαλεντίνη

Αυτό που ζήσαμε εμείς ότι.. η μάνα μου που ήταν χαμογελαστή, δεν είχε χάσει το χαμόγελο μέχρι που την σκεπάσαμε απ το φέρετρο. Σε τρεις μήνες, χάθηκε η ανηψιά της. Της αδερφής της η κόρη. Από ατύχημα. Από αυτοκινητιστικό.

Διονύσης

Ναι από ατύχημα. Έτσι λουπόν επιβεβαιώθηκε..

Κυρία Βαλεντίνη

Λέγαμε «Την πήρε η θεία της κοντά»

Διονύσης

«Την πήρε μαζί της», ναι. Αυτή ήταν μια δεισιδαιμονία , ας πούμε, που την πίστευαν πάρα πολύ εκεί οι χωριανοί.

Κυρία Βαλεντίνη

Ότι «κάποιον άλλον θα πάρει», «Αχ, πολύ χαμογελάει.. κάποιον άλλον θα πάρει. Ποιον θα πάρει?» Την ρωτούσανε κιόλας. Έτσι μοιρολογικά.. «Ποιον θα πάρεις?».

Διονύσης

Τώρα μπορεί να τανε και τυχαία γεγονότα, μπορεί.. ξέρεις.. Στην σύγχρονη κοινωνία δεν μπορεί εύκολα να το ενστερνιστεί αυτό.., αλλά το πιστεύανε οι άνθρωποι εκεί. Όπως ,επίσης, αντίστοιχο σημάδι, όχι καλό σημάδι, δεισιδαιμονία ήταν η ανομοιομορφία των δυο ποδιών του θανόντα, όπως είναι τεντωμένα, αν κάποιο πόδι είναι παραπάνω από το άλλο (δείχνει με τα χέρια). Το θυμάμαι πολύ καλά αυτό. Το θυμάμαι πολύ χαρακτηριστικά να προσπαθούνε να ισιώσουνε τις μύτες του παπουτσιού του θανόντα για να μην φαίνεται αυτή η διαφορά, η οποία επίσης ήτανε κακοδαιμονία και σήμαινε πάλι το ίδιο.

Κυρία Βαλεντίνη

Και όλη την νύχτα θα έπρεπε στο σπίτι αυτό, στο δωμάτιο πάντα να υπήρχε μονός αριθμός ανθρώπων, να μην ήταν διπλός, το θεωρούσαν: «Α να μην φύγει κι άλλος διπλός». Να ήταν μονοί οι άνθρωποι..

Διονύσης

Μες στο δωμάτιο που..

Κυρία Βαλεντίνη

Ναι, «Α, είμαστε διπλοί, να φύγει ο ένας έξω/μέσα». Γύρω γύρω στο δωμάτιο, στον χώρο κλείνοντας την πόρτα ή ανοίγοντας την πόρτα να ήταν πάντα μονός αριθμός. Ε..αμέσως το αντιλαμβανόταν κάποιος και έλεγε «Βγες έξω δεν πρέπει να καθήσεις». Τουλάχιστον να

κάθονται. Να ήταν μονός αριθμός των ανθρώπων. Λέγοντας με αυτό ότι «Μονός να είναι, να μην φύγει άλλος»

Διονύσης

Να μην διπλαρώσει

Κυρία Βαλεντίνη

Να μην διπλώσει το κακό

Διονύσης

Πηγαίνοντας προς την ταφή, έτσι προς την ακολουθία, τη νεκρώσιμη, υπήρχαν κι άλλα πράγματα που κάναν οι άνθρωποι εκεί πέρα

Κυρία Βαλεντίνη

Ο τελευταίος που βγαίνει..

Διονύσης

Πριν βγει ο θανόντας απ το δωμάτιο, το θυμάμαι πολύ καλά, απ το σπίτι, θυμάμαι ότι ερχόντουσαν και τον μετράγανε. Πόσο είσαι.. 1,60 και έπρεπε να φτιάξουν μια λαμπάδα από κερι την οποία

Κυρία Βαλεντίνη

Αυτό όλη την νύχτα. Το λέγανε σκουτέλι αυτό. «Να φτιάξουμε το σκουτέλι». Το οποίο προσπαθούσαν να ήταν από γνήσιο κερι και μάλιστα στα χωρία μας υπήρχανε από μελίσσια κι αυτά και όλη την νύχτα το 'φτιαχναν. Το λέγανε τρικέρι, συγγνώμη, όχι σκουτέλι! Τρικέρι. Το κάνανε με τρεις λαμπάδες, τις ενώνανε μαζί και αφήνανε πάνω πάνω να μην ήτανε ενωμένες, οπότε στην εκκλησία όταν το άναβε από τον παπά, έπαιρνε ο καθένας, με την λαμπάδα που θα ήτανε σκούρα, το κερι και θα το άναβε απ αυτό το τρικέρι.

Διονύσης

Α το ανάβανε αυτό το κερι?

Κυρία Βαλεντίνη

Ναι πάντα

Διονύσης

Το βάλαν μετά μέσα στο φέρετρο?

Κυρία Βαλεντίνη

Το είχα εγώ. Και δεν ξέρω αν το έχω ακόμα, μάλλον..

Διονύσης

Αλήθεια? το έχεις στο χωριό?

Κυρία Βαλεντίνη

Σωμένο..Δεν το έχω στο χωριό

Διονύσης

Δεν μπήκε στο φέρετρο?

Κυρία Βαλεντίνη

Όχι, όχι μου το έδωσε η αδερφή μου, η Σοφία, μου το έδωσε, στην εκκλησία μέσα.

Άναβαν όλοι απ' αυτό. Το τρικέρι.

Κωνσταντίνα

Και μετά το κρατάει η οικογένεια?

Κυρία Βαλεντίνη

Ναι, το κρατάει η οικογένεια. Και το είχα και δεν νομίζω να το έχω. Μπορεί και να κοιτάξω.

Το κρατάει ως ενθύμιο (η οικογένεια).

Διονύσης

Κι όταν, λοιπόν, βγαίνει το φέρετρο από το σπίτι, ο τελευταίος που βγαίνει από το σπίτι παίρνει ένα πιάτο, ένα γυαλικό κάτι, και το σπάει στα σκαλιά του σπιτιού με την ευχή να ξορκίσει το κακό και την ευχή να μην βρει άλλο κακό την οικογένεια.

Κυρία Βαλεντίνη

Ιδίως όταν είναι και νέοι

Διονύσης

Ναι, πολύ έντονα βιωματικά αυτά.. (γέλια).

Δηλαδή, τελείως διαφορετικά απ' αυτά που έχουμε εμείς συνηθίσει σε μια κηδεία εμείς. Οι άνθρωποι είχαν άλλες τελετουργίες και πιθανόν παλαιότερα να είχαν κι άλλα πράγματα. Δηλαδή μπορεί να φέρνανε και όργανα. Να μοιρολογάγανε με μουσική ταυτόχρονα, με ένα κλαρίνο, σαν μουσική υπόκρουση.

Κυρία Βαλεντίνη

Το οποίο διατηρείται ακόμα τη σήμερον ημέρα. Είδες στον Αητό με τον κύριο Μιχάλη..

Διονύσης

Σωστά. Και αυτό που θυμάμαι επίσης κλείνοντας το κομμάτι του θανάτου, το οποίο δεν τελειώνει την ημέρα της ταφής, έτσι? Μετά είναι οι 40 μέρες, τα 40ήμερα, μετά είναι ο χρόνος κτλ. Θυμάμαι ότι στις 40 μέρες ή στον χρόνο γινότανε πανηγύρι! Πανηγύρι με την έννοια ότι η οικογένεια έπρεπε να κάνει ένα πολύ μεγάλο τραπέζι, να ευχαριστήσει όλον τον κόσμο που πήγε στην λειτουργία, στα 40 ή στον χρόνο του θανάτου και με τραγούδια! Δηλαδή έπρεπε να αλλάξει η διάθεση! Δεν έπρεπε να ήταν λυπημένοι όλοι, ότι και να είχε γίνει. Έπρεπε η διάθεση να ήταν διαφορετική.

Κυρία Βαλεντίνη

Την ημέρα και την ώρα της κηδείας κανείς –όπως σήμερα- δεν πήγαινε για καφέ, τον καφέ τον πίνανε όλοι στο σπίτι. Μπορεί να πιεις όσους καφέδες θέλεις, Μόνο καφέ!

Διονύσης

Ναι

Κυρία Βαλεντίνη

Φανταστείτε ότι μόνο καφέ. Δεν έπρεπε τίποτα άλλο να βάλουμε στο στόμα, παρά μόνο την κουλούρα που θα την έφτιαχνε –την φτιάχναμε ως συνήθως- την φτιάχναμε από βραδύς, την οποία θα την έκοβε ο παπάς και θα την έδινε στον καθένα. Μετά από τον καφέ, αυτό θα ήταν! Ο καθένας έφευγε για τα σπίτια του μετά λυπημένος.

Διονύσης

Α! και κάτι μου 'χες πει για το σιτάρι.. Έπρεπε να το πάρεις με το ένα χέρι, κι όχι με τα δυο..

Κυρία Βαλεντίνη

Το σιτάρι που μοίραζε.. ε.. είδατε που όλα δεν τα θυμάμαι.. Τι να κάνω 10 χρονών είχα φύγει κι εγώ.. (γέλια). Το σιτάρι έπρεπε να το πάρεις από το πιάτο με το ένα χέρι, όχι με τα δυο! Με το ένα για να μην φύγει πάλι κι άλλος άνθρωπος και διπλώσει το κακό. Με το ένα χεράκι από το πιάτο (δείχνει με το χέρι τον τρόπο).

Διονύσης

Ντίνα, άρα αυτό που καταλαβαίνω εγώ, ο ζυγός αριθμός ήτανε θέμα! (γέλια)

Κυρία Βαλεντίνη

Ο ζυγός αριθμός ήτανε πάντα στους γάμους και στους αρραβώνες! Και συγκεκριμένα όταν πηγαίνανε να ζητήσουν την νύφη στο σπίτι της νύφης απ' το σόι του γαμπρού πρέπει να ήταν πάντα διπλός αριθμός. Αν περίσσευε κάποιος, έμενε έξω για πολύ ώρα και κάποιος τον εφώναζε μετά να έρθει στο τραπέζι. Καθότανε ή κρύο ή ζέστη..

Διονύσης

Άρα οι ζυγοί αριθμοί είναι κάτι που βλέπεις στον γάμο

Κυρία Βαλεντίνη

Στον γάμο

Διονύσης

Άρα τον ζυγό αριθμό τον θες στον γάμο και δεν το θες στο θάνατο, και το ανάποδο.. Τρομερό ε! Τώρα το πήρα χαμπάρι αυτό.

Κωνσταντίνα

Ναι!κι εγώ..

Κυρία Βαλεντίνη

Στα 40 είχαμε τότε τους σοφράδες και έπρεπε να καθίσει ο κόσμος να φάει ότι έφτιαχνε η οικογένεια του θανόντος θα έπρεπε να ήταν μονοί οι αριθμοί. Μονός ο κύκλος! Εάν ήταν διπλός θα έφευγε ένα απ' τα παιδιά έξω. Πάντα! 11 άτομα, 13 άτομα, 15..

Κωνσταντίνα

Στο τραπέζι ε?

Κυρία Βαλεντίνη

Στο τραπέζι, χαμηλό τραπέζι, σοφρά, και μαξιλάρια για να καθίσει ο κόσμος.

Διονύσης

Να πάμε στον γάμο? (γέλια)(Προς κυρία Βαλεντίνη:) Τι θυμάστε απ' τον γάμο?

Κωνσταντίνα

Να πάμε στον γάμο

Κυρία Βαλεντίνη

Στον γάμο θυμάμαι..

(Συνέχεια)

« Έθιμα και πρακτικές. Μέρος Β' »

Είδος: Έθιμα και πρακτικές για καλοτυχία, προστασία από το κακό & δεισιδαιμονίες

Πρόσωπα καταγραφής: κος Διονύσης Πυροβολισιάνος, κα Βαλεντίνη Μπαλαούρα

Τόπος καταγραφής: Αράχωβα Θεσπρωτίας μέσω Skype, video εικόνα

Ημερομηνία καταγραφής: 29/4/2023

Χρόνος καταγραφή: 58:15 λεπτά

Συνέχεια Β' μέρος

Κυρία Βαλεντίνη

Ντίνα, ο γάμος παλιά γινόταν πάντα Κυριακή, πάντα Κυριακή! Να πούμε περιληπτικώς λιγάκι.. Την Πέμπτη πριν την Κυριακή έπρεπε η νύφη να δώσει τα προικιά της, τον γίκο. Ο οποίος Γίκος θα ήταν βελέντζες, κουβέρτες, α.. χοντρά στρωσίδια..

Διονύσης

Να τα πάνε πού?

Κυρία Βαλεντίνη

Να τα πάνε στο σπίτι του γαμπρού. Ο γαμπρός, το σπιτικό του γαμπρού έπρεπε να βρει άλογα, τα οποία θα τα στόλιζε, τα γκέμια που λέμε, με φλουριά ή ό,τι μπορούσε το καλύτερο και να στείλει βέβαια τα άλογα διπλά! Κόκκινα, άσπρα, διπλά! Όχι 3, ούτε 5!

2, 4, 6... και ξεκινούσαν την Πέμπτη να πάνε στο σπίτι της νύφης. Στον δρόμο χαρές, τραγούδια, πριν να πλησιάσουν αρχίσαν το τουφεκίδι. Απ της νύφης αμέσως λέγανε: «Έρχονται, έρχονται! να πάρουν τα σκουτιά». Τα λέγανε σκουτιά..

Διονύσης

Την Πέμπτη αυτό..

Κυρία Βαλεντίνη

Αυτό την Πέμπτη, ναι.

Διονύσης

Κλαρίνα, χαμός, γλέντια..

Κυρία Βαλεντίνη

Η νύφη έπρεπε να είχε ένα όμορφο σεντούκι. Εάν δεν είχε, το αγόραζε. Ή αν είχε ωραίο σκαλιστό απ' τη μαμά της, απ' τη γιαγιά της, πήγαινε από γενιά προς γενιά. Στο σεντούκι μέσα έβαζε όλα τα λεπτά, δηλαδή τα προσωπικά της ρούχα, ασπρουδερά, πιο πολύ λευκά, τα οποία πριν τα βάλει τα άνοιγαν να τα δούνε όλοι.

Διονύσης

Επίδειξη..

(γέλια)

Κυρία Βαλεντίνη

Σεντόνια.., Μαξιλαροθήκες οι οποίες ήταν κεντημένες, τα προσωπικά της ρούχα.. Να τα δούνε απ τον γαμπρό όσοι πηγαίνουν. Ο γαμπρός δεν θα πήγαινε βέβαια. Για να πούνε: «Τι ωραία ρούχα φέρνει η νύφη, Τι ωραία! πλούσια κεντημένα!»

Διονύσης

Αυτό πως λεγόταν το έθιμο? Δεν είναι τα πιστρόφια?

Κυρία Βαλεντίνη

Όχι. Τα πιστρόφια είναι μια Κυριακή μετά απ' τον γάμο.

Διονύσης

Α είναι μετά.. Αυτό πως λεγότανε?

Κυρία Βαλεντίνη

Λεγόταν..εε (προσπαθώντας να θυμηθεί) «Πάμε να πάρουμε τα σκουτιά της νύφης, τον γίκο» Ό,τι είχε για δικό της έπρεπε να το πάει. Δεν έπρεπε να το πάρει άλλη μέρα. Οπότε δεν έπρεπε να ξεχάσει και τίποτα. Τα ετοίμαζαν από την Δευτέρα έως την Πέμπτη το τι θα στείλουνε και προσπαθούσε να μην ξεχάσει τίποτα η νύφη. Ούτε δικό της πράγμα προσωπικό, πράγμα το οποίο δεν θα το έπαιρνε μετά. Θα το έπαιρνε στα πιστρόφια – το λέγανε πιστρόφια- όταν θα πήγαινε την επόμενη Κυριακή του γάμου. Καλούνε οι γονείς της νύφης το ζευγάρι και κάποιους καλεσμένους. Τα λέγανε ότι η νύφη πάει για πρώτη φορά παντρεμένη μετά από μια βδομάδα, «Τα πιστρόφια της νύφης».

Διονύσης

Επιστροφή δηλαδή..

Κυρία Βαλεντίνη

Στο σπιτικό της

Κωνσταντίνα

Πολύ ωραία.Και κάποια πρακτική που κάνανε στον γάμο για καλό? για καλή τύχη? Ή να στεριώσει το ζευγάρι?

Κυρία Βαλεντίνη

Για να στεριώσει το ζευγάρι όταν πηγαίνουν στο σπίτι του γαμπρού, αυτό το θυμάμαι, έπρεπε επάνω στο κρεβάτι, ώς διόλου μπορεί να το είχαν στρώσει μάλλον την Πέμπτη που πήγαιναν όλα της τα ρούχα στο σπίτι του γαμπρού εκεί στρώνανε και το κρεβάτι και έπρεπε να ρίξουνε πάνω ή να ανεβεί επάνω ένα αγόρι το οποίο θα είχε γονείς, και μάνα και πατέρα.

Διονύσης
Τι εννοείς?

Κυρία Βαλεντίνη
Όχι ορφανό παιδάκι

Διονύσης
Α ναι?

Κυρία Βαλεντίνη
Ναι

Διονύσης
Σκληρό αυτό

Κυρία Βαλεντίνη
Ε ναι. Να ανεβεί επάνω

Διονύσης
Ήταν σκληροί άνθρωποι

(Γέλια)

Κυρία Βαλεντίνη
Ήρχναν ένα μωρό..

Κωνσταντίνα
Δηλαδή να πάει να πηδήξει ένα ορφανό και να του λέγανε: «Όχι εσύ!»

Διονύσης
Σκέψου ναι.. «Κατέβα κάτω!»

Κυρία Βαλεντίνη
Ναι , ναι να μην ορφανέψουν τα παιδιά από τους νεόνυμφους

Διονύσης

Αυτό θα σήμαινε?

Κυρία Βαλεντίνη

Αυτό σήμαινε. Ότι θα γεννηθούν παιδιά να μην ορφανέψουν αυτά. Ναι δεν μπορείς να ρίξεις ένα ορφανό.

Κωνσταντίνα

Καθετί είχε τον συμβολισμό του δηλαδή..

Διονύσης

Κάτι σήμαινε προβολή στο μέλλον αυτό.. έτσι? Δηλαδή.. Το συμβολίζανε πολύ..

Κωνσταντίνα

Σωστά

Κυρία Βαλεντίνη

Και αγόρι να είναι. Και να είναι και αγόρι

Διονύσης

Ε τα αγόρια πάντα στο χωριό..

Κυρία Βαλεντίνη

Το αγόρι πάντα.. Το μικρότερο αγόρι θα έμενε πάντα με τους γονείς. Όταν θα παντρευόταν θα έμενε η νύφη μέσα με τον μικρότερο γιο, με το μικρότερο αγόρι. Θέλω να πω ότι όταν γεννιόντουσαν αγόρια στην οικογένεια, τα κορίτσια φεύγαν.. έτσι? Πάντα φεύγαν να πάνε στου άντρα τους το σπίτι, ή στο ίδιο χωριό ή στο άλλο, αλλά το τελευταίο αγόρι, αν ήταν ένα εντάξει. Αν ήταν δυο αγόρια το τελευταίο πάντα έμενε με τους γονείς του στο χωριό.

Διονύσης

Δε μου λες, το τελευταίο που θα παντρευόταν?

Κυρία Βαλεντίνη

το τελευταίο που θα παντρευόταν

Διονύσης

Δε σήμαινε ότι θα ήταν σε ηλικία το τελευταίο

Κυρία Βαλεντίνη

Όχι. Όταν θα παντρευόταν, φεύγαν τα άλλα έμενε το ένα. Πάντα το τελευταίο αγόρι. Γι αυτό προσπαθούσαν να παντρέψουν τα μεγαλύτερα αγόρια γιατί το τελευταίο θα έμενε στο σπίτι. Το θεωρούσαν κακό να παντρευτεί το μικρότερο και να είναι το μεγαλύτερο στο σπίτι. Εκεί πια δυσκολευόταν το αγόρι να βρει νύφη. Θεωρούσαν ότι κάτι τρέχει με το μεγαλύτερο αγόρι και δεν παντρεύεται.

Διονύσης

Κακό σημάδι

Κυρία Βαλεντίνη

Ναι, κακό σημάδι, κάτι.. Για οτιδήποτε αυτό μπορεί να σημαίνει..

Διονύσης

Δε μου λες, εγώ θυμάμαι και κάτι άλλο. Θυμάμαι τον καλύτερο φίλο του γαμπρού. Πώς λέγεται αυτός? Ο οποίος είναι και κουμπάρος? Που φόραγε εδώ μια πετσέτα? (δείχνει στον δεξί ώμο)

Κωνσταντίνα

Ο βλάμης?

Διονύσης

Ο βλάμης ναι! Μπράβο!

Κυρία Βαλεντίνη

Αυτοί λέγονται βλάμηδες. Ξεκινούσε ο γαμπρός με τους βλάμηδες 2, 4, 6, 8, 10 ..

Διονύσης

Πάλι ζυγοί..

Κυρία Βαλεντίνη

Να πάνε να πάρουνε την νύφη. Την Κυριακή το μεσημέρι προς το απόγευμα. Πάντα έτσι ήταν. Η νύφη όταν έπαιρνε είδηση απ' τα τουφέκια που απαντούσαν ότι «Ερχόμαστε» και θα ήταν κάπου κοντά στο χωριό, η νύφη άρχιζε να κλαίει. Πάντα έκλαιγε.

Διονύσης

Που φεύγει από το σπίτι

Κωνσταντίνα

Αλήθεια?

Κυρία Βαλεντίνη

Φεύγει από το σπίτι της και η μάνα της, έκλαιγε κι εκείνη αλλά προσπαθούσε να μην το δείξει και κάπου κρυβόταν έτσι δεξιά και αριστερά πίσω από τις κουρτίνες, πίσω από..

Διονύσης

Όπου υπήρχε κι εκεί κάτι σαν μοιρολόι, να το πούμε κι αυτό.. Δηλαδή, πριν φύγει η νύφη απ' το σπίτι υπήρχανε τραγούδια τα οποία ήτανε λυπητερά!

Κυρία Βαλεντίνη

Λυπητερά γιατί ...Όχι λυπητερά. Στεναχωριόντουσαν ο κόσμος που θα τους φύγει το κορίτσι, η οικογένεια, οι φίλες της, οι συγγενείς και της λέγανε: «Μην στεναχωριέσαι νύφη που θα πας σε ξένο σπίτι», «Μην στεναχωριέσαι κόρη που θα πας σε ξένο χώρο» (=σε ξένο χωριό δηλαδή) , «Η μανούλα σου να ναι καλά, κι όπου να 'σαι θα σε βρει». Και δως του κλάματα κι έτσι.. Πλησιάζει ο γαμπρός με τους βλάμηδες.. α.. οι οποίοι κάθονται κάπου έξω σε καρέκλες, λουκούμια, κακό.., η νύφη μέσα δεν βλέπει τον γαμπρό.. Αρχίζουν τον χορό, πρώτα τον σέρνει ο γαμπρός κι οι βλάμηδες. Εκεί στον χορό τους μοιράζουν κι από μια πετσέτα, η οποία θα πρέπει να είναι καινούρια και ωραία! Γιατί τις σχολιάζαν τις πετσέτες. Να μην είναι μικρές. Τις σχολιάζανε λέγοντας ότι αν ήταν τόσο τέλειες και καλές «Α! το σπίτι εδώ είναι πλούσιο. Κάπως έτσι το λέγανε βλέποντας την πετσέτα: «Τι ωραίες πετσέτες που είχαν, τι ωραίες, τι ακριβές!»

Διονύσης

Του βλάμη

Κυρία Βαλεντίνη

Όλοι οι βλάμηδες παίρναν από μια πετσέτα

Κωνσταντίνα

Και τι σήμαινε αυτό? η πετσέτα?

Κυρία Βαλεντίνη

Σαν «Σας καλοδεχόμαστε.. σαν καλό.. σαν υποδοχή

Διονύσης

Σαν «Καλώς όρισε». Την πετσέτα την παίρναν απ' την νύφη? Απ' το σπίτι της νύφης?

Κυρία Βαλεντίνη

Πάντα το σπίτι της νύφης θα είχε όσες πετσέτες –αυτούς τους ξέρανε πόσοι βλάμηδες θα πάνε- το ξέρανε, και θα πρέπει πάντα να είχανε αυτές τις πετσέτες.

Διονύσης

Α, δεν το 'ξερα

Κυρία Βαλεντίνη

Θυμάμαι μια φορά ήταν 12 βλάμηδες! Όμως το ήξεραν απ' το σπίτι της νύφης, οπότε αγοράσανε 12 πετσέτες! τις οποίες τις ρίχναν αριστερά εδώ στον ώμο (δείχνοντας τον αριστερό της ώμο), προσπαθούσαν και χορεύανε και η πετσέτα όσο μακριά ήτανε και κρεμόταν, δεν έπεφτε. Αν ήταν καμιά μικρή, τους έπεφτε εύκολά κάτω, δεν έπρεπε!

Διονύσης

Κακό σημάδι

Κυρία Βαλεντίνη

Ναι δεν έπρεπε, οπότε τις κολλούσαν καλά κάπως

Κωνσταντίνα

Και είχα ακούσει κάπου ότι η πετσέτα συμβόλιζε ότι.. σαν να λένε «Να 'ρθείτε και στα Βαφτίσια» ας πούμε.. πως κρατάει ο νονός το παιδί με την πετσέτα..

Κυρία Βαλεντίνη

Μπορεί να ήταν και αυτό, μπορεί να ήταν και αυτό. Και τραγουδούσανε.. αυτό.. και λέγανε: «Και του χρόνου στα Βαφτίσια!»

Κωνσταντίνα

Ααα

Κυρία Βαλεντίνη

Στον κύκλο αυτόν. Ναι! τώρα θυμήθηκα. Ξέρεις ποιον θυμήθηκα? (απευθυνόμενη στον Διονύση) του ΒασιληΓιάννη την κόρη, την Χριστίνα.

Διονύσης

Μμμ.. «Και του χρόνου στα Βαφτίσια»

Κυρία Βαλεντίνη

Και εκεί μάλλον σχόλαγε ο χορός, έφευγε ο γαμπρός, ανέβαινε στο άλογο καβάλα, οι βλάμηδες επίσης, και σιγά σιγά ξεκίναγε και η νύφη την οποία την έβγαζε έξω από το σπίτι ο πιο μεγάλος της οικογένειας. Πάντα άντρας. Άμα δεν ήτανε ο παππούς, όχι ο πατέρας της, θα ήτανε ο θείος, ο πιο μεγάλος.

Διονύσης

Όχι ο πατέρας της?

Κυρία Βαλεντίνη

Όχι ο πατέρας της. Ο πατέρας της θα την παρέδινε μαζί με τον άλλον στην εκκλησία. Δυο.. Εγώ θυμάμαι ο ΒασιληΓιάννης την έβγαλε ο Βασίλη Γιάννης ο ίδιος. Ο παππούς.

Ανέβαινε κι η νύφη στο άλογο το οποίο το είχε στολισμένο ο γαμπρός. Του γαμπρού ήταν άσπρο το άλογο, της νύφης ήταν κόκκινο για να είχε αντίθεση με το νυφικό που φοράει. Έτσι θυμάμαι.. νομίζω ήτανε κόκκινο. Πρέπει να ήτανε κόκκινο και του γαμπρού άσπρο. Να έχω λάθος και να ήτανε λίγο το ανάποδο?

Διονύσης

Ντάξει, κάτι όμως το ταιριάζανε κι αυτό, με το χρώμα πάντως

Κυρία Βαλεντίνη

Ναι ναι ναι

Διονύσης

Τα πάντα έτσι ε.. μιλάμε τώρα κάθε δευτερόλεπτο έπρεπε να γίνει ακριβώς όπως το 'χάνε ταιριάζει. Δεν μπορούσε να ξεφύγει κάτι.

Κωνσταντίνα

Όλα είχαν το νόημά τους δηλαδή

Διονύσης

Τρομερή λεπτομέρεια, ναι..

Το πόδι το πάταγε η νύφη?

Κυρία Βαλεντίνη

Απαγορευόταν, δεν το ξερε!

Διονύσης

Α δεν το ξέρε. Αυτό είναι νεωτερίστικο..

Κυρία Βαλεντίνη

Δεν τον ξέραν αυτό. Αυτό με το πόδι στην εκκλησία δεν το ξέραν.

Α! αυτό που θυμάμαι, κρατούσε.. της δίνανε στα μισά του δρόμου, ας πούμε τώρα γινότανε στο ίδιο χωριό αλλά μπορεί να ήταν μακριά το ένα σπίτι με το άλλο ή να φτάσουν στην εκκλησία. Πριν να φτάσουν στην εκκλησία, η νύφη ψηλά στο άλογο, στα μισά του δρόμου της δίνανε μια κουλούρα. Η κουλούρα αυτή την έκοβε η νύφη ένα-ένα κομματάκι και κοίταζε να πάρουνε όλοι, μην είναι κανένας και δεν πάρει, της δίνανε μεγάλη κουλούρα. Έδινε ο κάθε άνθρωπος απ' το σόι της νύφης περνούσε και την χαιρετούσε όπως ήταν καβάλα στο άλογο και εκείνη δίνοντας από ένα κομμάτι –δεν το λέμε αντίδωρο- ένα κομμάτι απ' την κουλούρα την νυφιάτικη. Και της ευχόταν ο κάθε άνθρωπος. Είτε μικρός, είτε μεγάλος. (Γυρνώντας προς τον Διονύση: Εγώ θυμάμαι μια φορά δεν μίλησα και δεν

είπα τίποτα γιατί δεν ήξερα τι να πω, κοίταζα τον άλλον εγώ στο στόμα.. καλέ τι να σου πω ήμουνα πρώτη δημοτικού.. δευτέρα.. (γέλια) κοίταζα τον άλλον τι είπε πριν..

Διονύσης

«Και του χρόνου», δεν είπες «και του χρόνου»?

(γέλια)

Κυρία Βαλεντίνη

Μάλλον δεν είπα τίποτα.. Κοίταζα τον άλλον τι θα πει για να πω κι εγώ όταν ερχόταν η σειρά μου. Εκεί δεν είπα τίποτα! Μμμ έκανα? δεν ξέρω.. πήρα το ψωμάκι κι έφυγα.

Κωνσταντίνα

Ξέρετε τι μου κάνει εντύπωση? Γιατί χαιρετούσαν κι ευχόντουσαν στη νύφη που εμείς, ας πούμε, το χούμε μετά την λειτουργία..

Κυρία Βαλεντίνη

Ναι ναι η νύφη ψηλά στο άλογο, ο γαμπρός ήτανε μπροστά. Δεν την έβλεπε καθόλου, ούτε κι εκείνη έπρεπε καθόλου να κοιτάξει το άλογο του γαμπρού. Πάντα χαμηλοβλεπούσα και ολίγον στεναχωρημένη που έφυγε από το σπιτικό της. Δεν έπρεπε να δείχνει ότι καμαρώνει. Ήταν αυτό.. να ήταν πάντα σεμνή.

Κωνσταντίνα

Αυτό στον δρόμο προς την εκκλησία

Κυρία Βαλεντίνη

Προς την εκκλησία, στα μισά του δρόμου προς την εκκλησία. Εντάξει, για την στεφάνωση ήταν όλα αυτά. Εκείνο που ήταν στο τραπέζι θυμάμαι ότι εκεί έπρεπε να τραγουδήσει κάτι μόνη της. Να απαντήσει σε κάτι που τραγουδούσανε οι κοπέλες του χωριού ή οι κοπέλες μάλλον. Στο τραπέζι άρχιζε ως εξής ή μετά το φαγητό ή.. μάλλον μετά, όταν άρχιζε το γλέντι. Όλα τα κορίτσια του χωριού, οι μικρές, τραγουδούσαν προς την νύφη:

- «Που 'σουν χθες το βράδυ νύφη? Που 'σουν ψες και που 'σαι απόψε?»

- Και απαντούσε η νύφη μόνη της: « Ψες ήμουν στο σόι μου, απόψε στο αντροσόι μου».

- Ξανά τα κορίτσια: «Που 'σουν ψες το βράδυ νύφη? Που 'σουν ψες και που 'σαι απόψε?»

- «Ψες ήμουν στην μάνα μου, απόψε είμαι στον άντρα μου».

Και μετά έπρεπε να ακούσουνε και την φωνή της.

Διονύσης

Έπρεπε να το πει δυνατά

Κυρία Βαλεντίνη

Και δυνατά.. και λίγο ε.. λυπημένη.. λυπημένο πάντα. Κάτι προς λυπημένο, ότι δεν μπορούσε να φανταστεί ότι χθες ήταν στην μάνα της και απόψε είναι στον άντρα της, κάτι που θα βιώσει πρωτόγνωρο ίσως.. στη μετέπειτα.. όχι πρωτόγνωρο.. κάτι καινούριο! Κάπως θα είναι η ζωή της καινούρια. Στο καινούριο σπιτικό.. στην πεθερά.. στον πεθερό..

Κωνσταντίνα

Έμπαινε σε καινούρια οικογένεια..

Κυρία Βαλεντίνη

Κι όταν έφτανε στο σπίτι η πεθερά, δεν κρατούσε μια κουλούρα

Διονύσης

Πάλι κουλούρα..

Κυρία Βαλεντίνη

Πάλι κουλούρα. Και την βούταγε στο μέλι να μελώσει την νύφη και τον γαμπρό (δείχνοντας με τα χέρια) που θα περνούσαν μες στο σπίτι

(γέλια)

Διονύσης

Τους ακούμπαγε?

Κυρία Βαλεντίνη

Η πεθερά.. τους έδινε την κουλούρα αλλά βουτηγμένη στο μέλι, βρε παιδί μου, να φάνε και να μπουν μες στο σπίτι.

Διονύσης

Αυτό για το πρώτο βράδυ μάλλον..

Κωνσταντίνα

Για να είναι γλυκιά η ζωή, ε?

Διονύσης

Για να είναι γλυκιά η πρώτη νύχτα (γέλια)

Κυρία Βαλεντίνη

Η πεθερά με την κουλούρα που λέγανε.. Η πεθερά με την κουλούρα!

Και τραγουδούσε ο κόσμος «Έβγα πεθερά στην σκάλα με το μέλι με το γάλα!»

Και τότε έβγαινε η πεθερά από μέσα που ήδη είχε πάει για να πάρει την κουλούρα, το μέλι
(γέλια)

Διονύσης

Ωραίο

Κωνσταντίνα

Ωραίο

Κυρία Βαλεντίνη

Και έβγαινε η πεθερά

Κωνσταντίνα

Μας μεταφέρατε στην ατμόσφαιρα της εποχής με όλα αυτά.

Κυρία Βαλεντίνη

(γέλια)

Διονύσης

Δε μου λες βρε μάνα, τώρα γίνονται αυτά?

Κυρία Βαλεντίνη

Κοίταξε..

Διονύσης

Δηλαδή σε ένα γάμο τώρα γίνονται?

Κυρία Βαλεντίνη

Εν μέρει η Χριστίνα που πήγε από τα Γιάννενα, που είχανε πάει και την κινηματογραφήσανε, έτσι ήταν αλλά ήταν με αυτοκίνητα

Διονύσης

Νταξει η Χριστίνα ήταν και πριν 25 χρόνια. Εγώ μιλάω για τώρα

Κυρία Βαλεντίνη

Το '90.. Το '94 παντρεύτηκε η Χριστίνα. Το ψίκι όμως ήρθε κανονικά

Διονύσης

Τι είναι το ψίκι?

Κυρία Βαλεντίνη

Το ψίκι ήρθε.. αυτό λέγεται αυτό που ήρθανε οι βλάμηδες με τον γαμπρό. «Ήρθε το ψίκι!»

Διονύσης

Ααα

Κυρία Βαλεντίνη

«Ήρθε το ψίκι να πάρουν την νύφη». «Ήρθε το ψίκι» που αποτελούνταν από τον γαμπρό, από τους βλάμηδες..

Διονύσης

Ζυγό αριθμό..

Κυρία Βαλεντίνη

Ζυγό αριθμό πάντα. Ζυγοί οι βλάμηδες.. Ο γαμπρός ας ήταν..

Διονύσης

Θα διπλωρώσει μετά ο γαμπρός! (γέλια)

Κυρία Βαλεντίνη

Ναι.. «Ήρθε το ψίκι για να πάρει την νύφη» που κανένας δεν έβλεπε την νύφη. Ήρθαν στο σπίτι για ένα αντάμωμα με τους άλλους καλεσμένους, χαιρετούρες και κακό, τον χορό, την πετσέτα.

Διονύσης

Δηλαδή τώρα μια τελετουργία τώρα η οποία ξεκινάει ας πούμε την Πέμπτη..

Κυρία Βαλεντίνη

Ιερό πράγμα

Διονύσης

Με συνεχόμενα δρώμενα και δεν είναι απλώς πάω στην εκκλησία και απλώς πάω στο τραπέζι μετά..

Κωνσταντίνα

Βέβαια..

Κυρία Βαλεντίνη

Καταρχήν Παρασκευή όλη την ημέρα οι γυναίκες φούρνιζαν τα φαγητά τα οποία θα γινόταν το γλέντι. Το Σάββατο το βραδύ πάντα το γλέντι ήταν της νύφης. Δεν ήταν κανένας απ' του γαμπρού το σόι. Την Κυριακή θα γινόταν όλο το τραπέζι και το γλέντι σου γαμπρού το σπίτι.

Διονύσης

Άλλο γλέντι.. Μιλάμε για γλέντια συνεχόμενα..

Κυρία Βαλεντίνη

Και όταν φουρνίζανε και φτιάχνανε πίτες, και ταψιά, και γιουβέτσια και.. όλα αυτά που μαγειρεύανε για το σόι της νύφης για τους καλεσμένους το Σάββατο το βράδυ.. όλη την Παρασκευή απ' το πρωί πρωί μεγάλες μικρές ξεκινούσαν να πάνε να κόψουν ξύλα, να φέρουνε το «ζαλίκι». Τα ζαλωνόντουσαν αυτά τα ξύλα από μακριά και τραγουδούσανε και πάντα φορούσανε ένα λευκό πράγμα ή μαντήλι ή μαντήλι κάπου ζωσμένο.

Διονύσης

Την Παρασκευή

Κυρία Βαλεντίνη

Ή τα ρουτιά, πως τα λένε αυτά τα κομπινεζόν τα οποία ήταν λευκά και να φαινόντουσαν κάτω απ' το φουστάνι λίγο..(γέλια) Τώρα πως τα κάνανε.. να ήταν κάτι άσπρο.

Διονύσης

Όταν πηγαίναν να κόψουν ξύλα..

Κυρία Βαλεντίνη

Όταν πηγαίναν να κόψουν ξύλα. Γιατί ήταν μια.. ξεκινούσαν με τραγούδι, χορό και στην αρχή, κι όταν ζαλωνόντουσαν και ξεζαλωνόντουσαν πάλι που τα φέρνανε στο σπίτι και κει είχαν τα κεράσματα απ' τη μητέρα της νύφης, είχαν ένα χορό.. τα βάζανε σε θημωνιά όλα τα ξύλα λεπτά, χοντρά, για τον φούρνο! Γιατί όλα τα φαγητά γινόντουσαν στον φούρνο, σε φούρνο του χωριού, ε.. του σπιτιού.

Διονύσης

Ξυλόφουρνο..

Κυρία Βαλεντίνη

Ναι, τον ξυλόφουρνο

Κωνσταντίνα

Να σας ρωτήσω οι προετοιμασίες καταλαβαίνω ότι ξεκινούσανε απ' όλη τη βδομάδα, κάθε μέρα κάνανε κι από κάτι, αλλά τα τραπέζια γινόντουσαν κάθε μέρα ή μόνο Παρασκευή – Σάββατο?

Κυρία Βαλεντίνη

Κεράσματα ήταν όταν ερχόντουσαν να πάρουν τα προικιά της νύφης, ήταν όλο κεράσματα. Το πιο παραδοσιακό κέρασμα ήταν τα λουκούμια και..-πως το λένε- ήταν λικέρ που ήταν από τριαντάφυλλο και ρακί.

Διονύσης

Τσίπουρο

Κυρία Βαλεντίνη

Τσίπουρο

Διονύσης

Βέβαια μπορεί να χάνε και κλαρίνα, δηλαδή μπορεί να στήνανε και χορό, έτσι; Δηλαδή, να κρατούσε αυτό δυο ώρες, τρεις ώρες, μέχρι το βράδυ.

Κυρία Βαλεντίνη

Αν ο γαμπρός ήθελε έστελνε τα κλαρίνα του από εκεί για να πάρουνε τα σκουτιά της νύφης που λέγαμε. Όλα.. τα στρωσίδια, τις βελέντζες, τις φλοκάτες..

Διονύσης

Ναι δεν ήταν μια διαδικασία η οποία τελείωνε σε πέντε λεπτά. Ήρθαμε, πήραμε τα σκουτιά, φύγαμε.. Στήνανε χορό εκεί οι άνθρωποι, μπορεί να καθόντουσαν τρεις ώρες.

Κυρία Βαλεντίνη

Του γαμπρού μετά άνοιγαν το σεντούκι κι έβγαζαν όλα τα ασπρόρουχα της νύφης, τα κεντίδια, τις μαξιλαροθήκες.. για να τα δει ο κόσμος.

Κωνσταντίνα

Παρούσα η νύφη?

Κυρία Βαλεντίνη

Όχι, η νύφη δεν πήγαινε την Πέμπτη όταν πήγαιναν τα προικιά της εκεί.

Κωνσταντίνα

Δηλαδή της άνοιγανε το σεντούκι και δεν ήταν εκεί;!

Κυρία Βαλεντίνη

Μέχρι να δουν τα ασπρόρουχα

Διονύσης

Έλεγχος (γέλια)

Κυρία Βαλεντίνη

Έλεγχος κανονικός για να δουν τι φέρνει η νύφη

Κωνσταντίνα

Πω πω..

Κυρία Βαλεντίνη

τι φέρνει η νύφη στο σπίτι. Όλα τα ρούχα

Διονύσης

Έτσι είναι τι να κάνουμε

Κυρία Βαλεντίνη

Γι' αυτό και τα βάζανε και στο σεντούκι και προσπαθούσαν τώρα να βγάζουνε.., ξέρεις.., τα κεντήματα.., από τον αργαλειό αν φτιάχνανε κάτι ωραία υφαντά

Διονύσης

Θυμήθηκα κάτι άλλο. Εγώ στο γάμο του Σωτήρη πήγα και έβαλα το παπούτσι στη νύφη. Αυτό είναι του χωριού ή νεωτερίστικο? Γιατί στείλαν εμένα?

Κυρία Βαλεντίνη

Γιατί είχες μάνα και πατέρα, ήσουν αγόρι.. Σου δώσανε λεφτά?

Διονύσης

Και μου δώσανε λεφτά!

Κυρία Βαλεντίνη

Σου δώσανε λεφτά

Διονύσης

Το θυμάμαι, ναι

Κυρία Βαλεντίνη

Ο γαμπρός πάντα στέλνει τα παπούτσια. Τα στέλνει με έναν βλάμη απ' τους βλάμηδες που έρχονται να πάρουνε την νύφη. Βέβαια το νούμερο θα ήταν το σωστό, και μπορεί να ήταν κι ένα νούμερο μεγαλύτερο..

Διονύσης

Γιατί όμως?

Κυρία Βαλεντίνη

Υπήρχε ένας λόγος αυτός. Ο βλάμης προσπαθεί να φορέσει τα παπούτσια της νύφης, η νύφη ήδη είναι στολισμένη, το οποίο έχει και πολύ χαβαλέ αυτό, με τραγούδια.. Ο βλάμης έλεγε: «Ωχ είναι πολύ μεγάλο το παπούτσι» για να ρίξει μέσα λεφτά για να στενέψει το παπούτσι.

Διονύσης

Και φυτεύανε λεφτά μέσα στο παπούτσι.. λεφτά.. πενήντα.. ε.. χιλιάρικα..

Κυρία Βαλεντίνη

«Βάλτε λεφτά γιατί το παπούτσι της νύφης είναι μεγάλο οπότε θα της βγει στον δρόμο, να στενέψει, να της έρχεται κανονικά»

Κωνσταντίνα

Πολύ ωραία! Και το είχανε από τότε δηλαδή?

Διονύσης

Και μετά δίνανε λεφτά σε αυτόν που έβαζε το παπούτσι στη νύφη

Κωνσταντίνα

Ποιος όμως του τα 'δίνε? Ο γαμπρός?

Διονύσης

Όχι, απ' το σόι της νύφης. Ο γαμπρός δεν ήτανε εκεί.

Κυρία Βαλεντίνη

Κοίταξε.. Έπαιρνες απ' αυτά που έβαζαν στη νύφη στο παπούτσι..

Διονύσης

Ναι δεν το θυμάμαι τώρα..

Κυρία Βαλεντίνη

Ή εκτός αν δεν.. που ήσουν μικρός και σου δίνανε κάτι.. ένα...ένα χιλιάρικο, ένα πεντακοσάρικο

Διονύσης

Έχω παίξει κι αυτόν τον ρόλο!

(γέλια)

Κωνσταντίνα

Είναι πολύ ωραίο αυτό, έχει πολύ πλάκα. Και ο Κυριάκος με τον Γιάννη, τον αδερφό του Δημήτρη, τα δυο παιδιά αυτά είχαν έρθει στην Όλγα και βάζανε και έλεγε η Όλγα: «Δεν χωράει»

Κυρία Βαλεντίνη

«Δεν χωράει και βάλτε κι άλλα λεφτά για να γίνει.. κανονικό το νούμερο», κλπ...

Κωνσταντίνα

Ωραία!

Τέλεια! Ευχαριστώ πάρα πολύ!

(...)

Κυρία Βαλεντίνη

Εγώ τα άκουγα απ' την γιαγιά μου, απ' την βάβω μου που λένε. Βάβω μου εννοείται γιαγιά και μερικά τα έχω ζήσει που ήμουνα μικρή και πήγαινα καλοκαίρι, αλλά καμιά φορά δεν μας παίρνανε κοντά στους γάμους, ξέρεις, ότι ήμασταν πολλά παιδιά, πολλά αδέρφια αλλά εμείς πηγαίναμε από κρυφά εάν σου πω και κρυβόμασταν πίσω απ' τα δέντρα να δούμε την νύφη να περάσει, να δούμε τον γαμπρό, να δούμε.. αυτό με την κουλούρα..

Διονύσης

Μην πιάσουμε τώρα το θέμα «Βάφτιση». Βάφτιση έχουμε τίποτα?

Κυρία Βαλεντίνη

Α η Βάφτιση είναι άλλο..

Διονύσης

Άλλες δυο ώρες..

Κυρία Βαλεντίνη

Καταρχήν η μάνα δεν ήξερε τι όνομα θα πάρει το παιδί της. Και δεν ήξερε ίσως και ο πατέρας γιατί ο νονός θα έβαζε δικό του όνομα. Σπανίως να έβαζε κάποιο που να το ήξερε μόνο ο πατέρας. Η μάνα στην Βάφτιση δεν πήγαινε στην εκκλησία. Κάποιος άλλος θα πήγαινε το μικρό στην εκκλησία, όχι ο πατέρας. Θα ήταν πάντα άλλη μάνα.(Εμένα θυμάμαι κάποια από..)

Διονύσης

Και το δικό σου όνομα δεν το ήξεραν

Κυρία Βαλεντίνη

Όχι δεν το ήξεραν. Η μητέρα καθόταν στο σπίτι και μάλιστα ετοιμάζε..

Διονύσης

Κουλούρα!

Κυρία Βαλεντίνη

Όχι.. Και μάλιστα μετά την βάφτιση τρέχανε ΟΣΟ πιο γρήγορα μπορούσε το κάθε παιδάκι να φτάσει πρώτο και να πει: «Συχαρίκια! (=Συχαρίκια, Συγχαρητήρια), το παιδί το είπαν έτσι.. / Το παιδί το είπαν Θεοωρή / Το παιδί το είπανε Χρυσούλα. Και λεφτά έδιναν.

Κωνσταντίνα

Οι γονείς ε?

Κυρία Βαλεντίνη

Πάντα λεφτά έδιναν στα πρώτα παιδιά όταν έφταναν. Όλα τα παιδιά που πήγαιναν έπρεπε κάτι να είχε η μητέρα για να δώσει για Συχαρίκια στα παιδάκια που έλεγαν το όνομα (γέλια)

Κωνσταντίνα

Πολύ ωραία!

Κυρία Βαλεντίνη

Ναι αυτό.. ποτέ δεν πήγαινε η μαμά στην βάφτιση και δεν το πήγαινε ούτε και η ίδια. Δεν παρευρισκόταν καθόλου σε όλο αυτό το τελετουργικό

Διονύσης

Σκληρό κι αυτό ε?

Κωνσταντίνα

Ήτανε επειδή είχε δουλειές?

Κυρία Βαλεντίνη

Η μαμά περίμενε τα πρώτα παιδιά να την πληροφορήσουνε ότι το όνομα είναι Βαγγέλης/
Το όνομα είναι Ηλίας ...

Κωνσταντίνα

Κυρία Βαλεντίνη, αυτό όμως ήταν επειδή είχαν δουλειές τότε να κάνουμε στα χωράφια ή επειδή δεν θέλανε να είναι μαζί οι γονείς?

Κυρία Βαλεντίνη

Σαν έθιμο το θυμάμαι, γιατί εμείς ήμασταν πέντε! Και όταν πήγαν και της είπαν ειδικά εμένα, με βάφτισαν Βαλεντίνη, αλλά ήταν πολύ δύσκολο να το πούνε το '50 φεύγα.. να το πούνε και μάλιστα θυμάμαι ένας είπε: «Μωρέ Βελανιδιά την βγάλανε», Βαλεντίνη το όνομά μου, λέει ο άλλος: «Αχ μωρέ Βελανιδιά την βγάλανε»

(γέλια)

Διονύσης

Ωραίο όνομα το Βελανιδιά!

Κωνσταντίνα

Πρωτότυπο. Το δώσε ο νονός δηλαδή?

Κυρία Βαλεντίνη

Το δώσε η νονά και η οποία ήταν από ένα άλλο χωριό και τους είπε: « Ναι θα σας φανεί λίγο το όνομα παράξενο, αλλά θα σας αρέσει αργότερα. Να σου πω είμαι η πιο παλιά Βαλεντίνα, τώρα βαφτίζονται πολλές απ' αυτές.

Κωνσταντίνα

Κι όμως είναι πολύ ωραίο και πρωτότυπο

Κυρία Βαλεντίνη

Βαφτίζονται πολλές ναι! Εγώ ήμουν η πιο παλιά

Διονύσης

Τουλάχιστον στο χωριό!

Κυρία Βαλεντίνη

Από την Βαλεντίνα Τερέσκοβα!

(γέλια)

Διονύσης

Ντίνα μου σε ευχαριστούμε πολύ!

«Η κατάρα»

Είδος: παλιά ιστορία, δεισιδαιμονίες

Πρόσωπα καταγραφής: κα Παύλος Τάτσης

Τόπος καταγραφής: Γοργόμυλος Πρεβέζης

Ημερομηνία καταγραφής: 23/4/2023

Χρόνος καταγραφής: 0:58 λεπτό

Καταγραφή : Κωνσταντίνα Παπακώστα

Κωνσταντίνα

Κύριε Τάση, θυμάστε κάποια ιστορία που σχετίζεται με κατάρα?

Κος Παύλος

Βεβαίως, θυμάμαι μια ιστορία που μου την έχει διηγηθεί ο παππούς μου. Ο παππούς μου είχε έναν θείο που είχε παντρευτεί τρεις φορές. Η δεύτερη σύζυγος, όταν την χώρισε κατέφυγε σε μοναστήρι, έγινε μοναχή αλλά επειδή είχε και κάποιες γνώσεις ιατρικής, ο παππούς μου είχε βγάλει ένα εξόγκωμα στο φρύδι και αναγκάστηκε να πάει σε αυτή του τη θεία για να του κόψει αυτό το εξόγκωμα. Εκεί αυτή τον ρώτησε τι κάνει ο θείος και της είπε ο παππούς μου ότι είναι καλά και του ευχήθηκε να τον χτυπήσει κακιά σφαίρα! και πράγματι ύστερα από μια δεκαετία κάποιος τον σκότωσε, άρα μπορούμε να πούμε ότι η κατάρα έπιασε. Αυτό θυμάμαι.

Κωνσταντίνα

Πολύ ωραία. Ευχαριστούμε πολύ.

«Ποιος θα ανέβει στο άλογο του γαμπρού»

Είδος: παλιά ιστορία, πρακτικές για καλή τύχη

Πρόσωπα καταγραφής: κος Πάνος Μάρης

Τόπος καταγραφής: Γοργόμυλος Πρεβέζης

Ημερομηνία καταγραφής: 22/4/2023

Χρόνος καταγραφής: 1:41 λεπτά

Καταγραφή : Κωνσταντίνα Παπακώστα

Κωνσταντίνα

Μου είπατε πήγαιναν στον γάμο και όταν κατέβαινε ο γαμπρός από το άλογο?

Κος Πάνος

Κατέβαινε ο γαμπρός από το άλογο. Ποιος θα πρωτανεβεί από το σόι της νύφης ή από το σόι του γαμπρού? Όποιος θα πάανε πρώτος. Και τσακώνονταν εκεί ποιος θα ανεβεί πρώτος. Από το σόι του γαμπρού ή από το σόι της νύφης; Και γινόταν χαμός

Κωνσταντίνα

Και τι λέγανε? Πίστευαν τότε ότι άμα θα ανέβει κάποιος;

Κος Πάνος

Θα κερδίσει το γούρι. Θα ναι γούρικός! Θα κάνει παιδιά

Κωνσταντίνα

Θα 'χει κι αυτός μια καλή τύχη, δηλαδή, σαν τον γαμπρό;

Κος Πάνος

Ναι

Κωνσταντίνα

Ααα και πήγαιναν όλοι να προλάβουν να ανέβουν πάνω στο άλογο

Κος Πάνος

Ποιος θα πρωτοανέβει

Κωνσταντίνα

Έχετε δει εσείς τέτοια σκηνή;

Κος Πάνος

Βέβαια

Κωνσταντίνα

Πρέπει να είχε πολύ γέλιο

Κος Πάνος

Και το άλογο του γαμπρού το τράβαγαν και πάενε και μέσα στο σπίτι ακόμα, αλλά μέσα στο σπίτι οι πόρτες ήτανε χαμηλές και δεν τον έπαιρνε μαζί με το άλογο να περάσει και κει γινόταν ο χαμός. Άλλος βάραγε το άλογο να μπει μέσα, άλλος το βάραγε να βγει όξω. Κατέβαινε ο γαμπρός να ανεβεί άλλος επάνω.

«Σταυρός στο χωράφι»

Είδος: προστασία, καλοτυχία, αποφυγή του κακού

Πρόσωπα καταγραφής: κα Φανούλα Φέκκα, κα Πανάγιω Γιάννου

Τόπος καταγραφής: Θεσπρωτικό Πρεβέζης

Ημερομηνία καταγραφής: 6/3/2023

Χρόνος καταγραφής: 4:03 λεπτά

Καταγραφή : Κωνσταντίνα Παπακώστα

Κα Φανούλα

Κάναμε το χωράφι. Πηγαίναμε για χωράφι. Έκανα εγώ..

Μια φορά ήταν ο πεθερός μου (για να σου πω την συνέχεια). Ο άντρας μου φύλαγε ζώα και του λέει «*Πατέρα πας να κάνεις ένα κλεισιματάκι; -το λέγαμαν εμείς- αυτό όσο πιάνει το κρεββάτι (δείχνει το μονό κρεββάτι που καθόταν) να σπέρναμαν φασόλια.*

-«*Α, του λέει ο πεθερός μου, Εγώ θα κάτσω εδώ, θα περάσουν τα λαζαρούδια σήμερα.*

Ήτανε του Λαζάρου..

-«*Ε του Λαζάρου είναι για τις γυναίκες δεν είναι για τους άντρες.*

(Ήταν πολύ ζωηρός, η Πανάγιω τον ήξερε).

- «*Καλά πατέρα*» του πε.

Έφυγε ο άντρας μου στην δουλειά του.

Παίρνω εγώ το άλογο, το ζώο, ένα μεγάλο που το 'χαμε..μας το χε δώσει η Ουτρα*, που λέγαμε τότες, εκεί κάτω ήταν μηχανή, παλατζέτα, δεν τα ξέρεις εσύ αυτά.

Κωνσταντίνα

Μου τα έχει πει η κυρία Πανάγιω (γέλια)

Κα Φανούλα

Και έβαλα το άλογο, έβαλα και το παλατζέτο, τη λαιμαργιά στο λαιμό και είχε τριχιά έτσι και βάναμε το παλατζέτο πίσω από το ζώο και σκαλώνουμε την μηχανή, είχε γάντζο αυτό το παλατζέτο που λέμε το τόσο δα, είχε τρεις γάντζους. Εγώ το είχα ένα, δεν ήταν δυο ζώα και έβαλα και έκανα χωράφι. Έκανα πρώτα τον σταυρό μου «*Παναγία μου, είπα, να πάνε όλα καλά*», εγώ ήλεγα μη με δει κανένας και με ματιάζει, γυναίκα κάνω χωράφι.. γιατί ήταν κοντά στο δρόμο, ήταν στου Γιωργολογοθέτη το σπίτι απέναντι. Και έκανα το σταυρό μου και έκανα.. ε ήμουνα ζωηρή τότε.. ήμουνα..

Κα Πανάγιω
νέα γυναίκα..

κα Φανούλα

ε το κάνα, αλλού έτσι, αλλού έτσι, το μαύρισα κείνο κει και έκατσε ο άντρας μου μετά την Κυριακή που δεν δούλευε και πήγε έσπειρε τα φασόλια. Μπροστά έκανε ο άντρας μου χωράφι και πίσω έριχνα εγώ τα φασόλια, άνοιγε αυλάκι.

Κωνσταντίνα

ναι..

κα Φανούλα

Αυλάκι και ρίχναμε τα φασόλια, ένα δω ένα εκεί.(...)

όταν πέρναγε το πρώτο αυλάκι, μετά έκανε το δεύτερο και το δεύτερο σκέπαζε το πρώτο.

Μετά όμως για να στρώσουν τα σβόλια, τα λέγαμε, το χώμα που ήτανε σαν πέτρες μεγάλες, βάζαμε μια σβάρα πάλι στα ίδια τα .. Γαντζώναμε τη σβάρα, ένα πράγμα μεγάλο, με πλέγμα η σβάρα.

Κα Πανάγιω

για να σκεπάσει τον σπόρο

Κα Φανούλα

Πλέγμα σαν τρίγωνη. Απάνω ήταν στενό και κάτω άνοιγε έτσι.

Κα Πανάγιω

έτσι ακριβώς

Κα Φανούλα

και το σβαρίζαμε και γινότανε ίσιο, έστρωνε το χώμα για να φυτρώσει, λέει, καλά.

Ε και μετά όταν φύτρωνε πηγαίναμε..(...)

Κα Πανάγιω

Όταν τέλειωνε το χωράφι τι κάναμε?

Κα Φανούλα

Βάναμαν κι ένα σταυρό

Κωνσταντίνα

- στη μέση του χωραφιού?

Κα Φανούλα

Βάναμε.. Παίρναμε ένα ξύλο και το βάναμε έτσι (σχηματίζει ένα σταυρό με τα χέρια της). Βάναμε ένα μικρό στο δίπλα κι ένα μεγάλο έτσι και το τσιτάγαμε στο χώμα κάτω. Για να μην πάθει.. να μη.. για καλό!

Κα Πανάγιω

Για προκοπή, για σπορά καλή και για ευλογία..

Κωνσταντίνα

Και σε ποιο σημείο του χωραφιού?

Κα Φανούλα

Στη μέση

Κα Πανάγιω

Όλοι γεωργοί, σε όλα τα χωράφια, το θυμάμαι εγώ.

Κα Φανούλα

Και μετά όταν γινόντουσαν τόσα δα πηγαίναμε τα σκαλίζαμε. Ή καλαμπόκι, ή φασόλι, διάφορα.. με την τσάπα, τα γεμίζανε χώμα για να πάρει ανάσα.

Κωνσταντίνα

Ωραία, ευχαριστώ πολύ.

«Στο σταυροδρόμι»

Είδος: παλιά ιστορία, πρακτικές για καλοτυχία

Πρόσωπα καταγραφής: κα Ασήμω Μπέλλου

Τόπος καταγραφής: Γοργόμυλος Πρεβέζης

Ημερομηνία καταγραφής: 30/4/2023

Χρόνος καταγραφής: 1:12 λεπτά

Καταγραφή : Κωνσταντίνα Παπακώστα

Κωνσταντίνα

Κυρία Ασήμω μήπως θυμάστε κανένα άλλο έθιμο που κάναν παλιά για καλή τύχη?

Κυρία Ασήμω

Ναι, θυμόμαστε την Πρωτομαγιά, όταν ξημέρωνε Πρωτομαγιά το βράδυ ρίχναμε την ζώνη μας (δείχνει με τα χέρια την μέση) στο σταυροδρόμι

Κωνσταντίνα

Γιατί?

Κυρία Ασήμω

Για να δούμε και πάλι τον καλό μας.. την τύχη μας πάλι..

Κωνσταντίνα

Α.. και την αφήναν εκεί σε ένα σημείο και τι περιμέναν να δούνε?

Κυρία Ασήμω

Και το πρωί περίμεναν να δουν την τύχη τους πάλι, τον άντρα που θα πάρουν

Κωνσταντίνα

Αυτός δηλαδή που θα πέρναγε θα ήταν ο μελλοντικός τους άντρας?

Κυρία Ασήμω

Όχι όχι, θα τα έβλεπες στον ύπνο σου

Κωνσταντίνα

Ααα

Κυρία Ασήμω

Τα κορίτσια.. κατάλαβες? Τα κορίτσια

Κωνσταντίνα

Α πολύ ωραία. Κάναν μήπως κανένα άλλο έθιμο? Βάζαν τίποτα πάνω στο δέντρο?

Κυρία Ασήμω

Όχι εμείς αυτό ξέραμε. Ρίχναμε την ζώνη στο σταυροδρόμι. Όταν ήταν ένας δρόμος έτσι κι ένας δρόμος έτσι (σχηματίζει με το δάχτυλό της έναν σταυρό στο τραπέζι) και την ρίχναμεν την ζώνη εδώ ψηλά σε αυτό (δείχνει το κέντρο του σταυρού) και πηγαίναμε πάλι πρωί πρωί και την παίρναμε.

Κωνσταντίνα

Α πολύ ωραία. Ευχαριστούμε πολύ!

«Τα ισκιώματα στο ποτάμι»

Είδος: παλιά ιστορία

Πρόσωπα καταγραφής: κα Φανούλα Φέκκα, κα Πανάγιω Γιάννου

Τόπος καταγραφής: Θεσπρωτικό Πρεβέζης

Ημερομηνία καταγραφής: 6/3/2023

Χρόνος καταγραφή: 1:41 λεπτά

Καταγραφή : Κωνσταντίνα Παπακώστα

Κα Φανούλα

Ήτανε ένα ξεροπόταμο στον δημόσιο δρόμο, τον κεντρικό δρόμο, που είν το καφενείο, ήτανε ένα ποτάμι, τον χειμώνα πέρναγε, τώρα το σκεπάσανε, έβαλαν τσιμέντο. Εκεί πηγαίναμε, ήλεγαν «Να εκεί κοπανάν τα παγανά!» ήλεγαν το βράδυ κι ακούγονταν λέει – εγώ δεν είχα ακούσει- αλλά ήλεγαν ότι ακούγονταν Πομ Πομ Πομ... το χες ακούσει? με τα κοπάνια λέει, τα ισκιώματα.. Ναι.. και γι αυτό οι λεχώνες δεν έβγαιναν έξω όταν κρύβονταν ο ήλιος, το λέγαμε εμείς, βασίλευε ο ήλιος, κρυβότανε απ το βουνό ο ήλιος, δεν ήταν ήλιος, δεν έβγαινε η λεχώνα έξω. Κάρβουνα στην πόρτα και..

Κωνσταντίνα

Κι εδώ στο χωριό αυτή η τοποθεσία που ήτανε? που λέγανε ότι ήτανε τα παγανά? το ποτάμι?

Κα Φανούλα

Στο δρόμο εδώ τον κεντρικό, στον δημόσιο δρόμο που σκεπάστηκε τώρα κι έγινε πεζοδρόμιο. που είναι το καφενείο κάτω..

Κα Πανάγιω

περνούσε ποταμάκι - ρυάκι στην άκρη στον δρόμο κι εκεί πήγαινε ο κόσμος και έπλενε την ημέρα για όλες τις δουλειές.

Κα Φανούλα

Ερχόταν από πάνω

Κα Πανάγιω

Από τον Άμπουλα

Κα Φανούλα

Έπεφταν τα νερά όλα σε ένα μέρος και ερχόταν κι ήταν σαν αύλακας

Κα Πανάγιω

Όσο ήταν ο χειμώνας, μέχρι τον Μάιο, μετά στέρευε το ποτάμι. Ξαναρχόταν όταν έπιανε βροχές αυτό. Από τον Άμπουλα ερχόταν αυτό και διέσχιζε όλη την αγορά από πάνω μέχρι εδώ κάτω.

(...)

«Η μπλούζα»

Είδος: παλιά ιστορία, δεισιδαιμονίες

Πρόσωπα καταγραφής: κος Γιώργος Παπακώστας

Τόπος καταγραφής: Γοργόμυλος Πρεβέζης

Ημερομηνία καταγραφής: 17/4/2023

Χρόνος καταγραφής: 2:46 λεπτά

Καταγραφή : Κωνσταντίνα Παπακώστα

Κωνσταντίνα

Γνωρίζετε κάποια ιστορία με δεισιδαιμονίες;

Κος Γιώργος

Ναι, μου έχει τύχει ένα περιστατικό προσωπικά εμένα

Κωνσταντίνα

Πριν πόσο καιρό περίπου; Πολλά χρόνια;

Κος Γιώργος

Πριν από 25 χρόνια

Κωνσταντίνα

Τι συνέβη τότε;

Κος Γιώργος

Είχε πλύνει η μάνα μου μια μπλούζα και την είχε απλωμένη και ξαφνικά η μπλούζα χάθηκε.

Κωνσταντίνα

Που βρέθηκε μετά;

Κος Γιώργος

Η μπλούζα βρέθηκε ύστερα από έναν μήνα κρεμασμένη σε ένα πουρνάρι απέναντι από την εκκλησία.

Κωνσταντίνα

Ποιος την βρήκε;

Κος Γιώργος

Την βρήκε η θεία η Χρίσταινα και την έφερε στο σπίτι.

Κωνσταντίνα

Εδώ σε ποιον απευθύνθηκε;

Κος Γιώργος

Απευθύνθηκε στην μάνα η οποία εκείνη τη στιγμή έπινε καφέ με την θεία μου την Σόφω.

Κωνσταντίνα

Ποια ήταν η αντίδρασή τους;

Κος Γιώργος

Η μάνα μου εκείνη τη στιγμή σηκώθηκε να πάει να την πάρει και να την βάλει πάλι στο ντουλάπι, αλλά η Σόφω της είπε: «Τι είναι αυτο;! Που το βρήκες;» Ε, της εξηγεί η μάνα μου ότι είχαμε χάσει μια μπλούζα και την βρήκαμε ύστερα από έναν μήνα. Αμέσως αυτή.. (δείχνει με τα χέρια του την ταραχή της) της λέει «Αυτά είναι μάγια!, της λέει, και πρέπει την μπλούζα να μην την βάλεις μέσα στο σπίτι γιατί τα μάγια θα πιάσουνε και πρέπει την μπλούζα αυτή να την πας να την πετάξεις σε ένα ποτάμι, να την πάρει το νερό.. για να μπορούνε να λυθούνε τα.. να μην τα έχουνε τα μάγια»

Κωνσταντίνα

Α.. να τα πάει σε υγρό στοιχείο δηλαδή;

Κος Γιώργος

Μες σε υγρό στοιχείο, ναι. Και πήραμε εμείς την μπλούζα και πήγαμε και την πετάξαμε στο ποτάμι.

Από το βάθος

Σε ποιο ποτάμι;

Κος Γιώργος

Στον Λούρο

Κωνσταντίνα

Μετά από αυτό το περιστατικό υπήρξε κάτι άλλο που.. Επαναλήφθηκε;

Κος Γιώργος

Όχι, όχι δεν επαναλήφθηκε.

Από το βάθος

Και γιατί πιστεύετε ότι θέλαν να σας κάνουν μάγια;

Κος Γιώργος

(γέλια)

Κωνσταντίνα

Γιατί πιστεύετε ότι έγινε αυτό;

Κος Γιώργος

Γιατί πιστεύω ότι έγινε σε μένα προσωπικά;

Κωνσταντίνα

Συνήθως τα μάγια γινόντουσαν για σκοπό;

Κος Γιώργος

Για εκδίκηση

Κωνσταντίνα

Για εκδίκηση?

Κος Γιώργος

Ναι

Κωνσταντίνα

Και μπορούσε αυτή η γυναίκα να βρει και ποιος το έκανε;

Κος Γιώργος

Όχι

Κωνσταντίνα

Όχι

Κος Γιώργος

Αλλά εδώ στο χωριό ξέραν ποιοι ξέραν από μάγια τέτοια. Ξέρουν ποιες γυναίκες δηλαδή. Ήταν διαδεδομένο, δηλαδή, ποιες γυναίκες κάνανε μάγια.

Κωνσταντίνα

Στη σημερινή εποχή γνωρίζετε ποιες κυρίες είναι ή πλέον δεν ..;

Κος Γιώργος

Εε..εντάξει υποψίες έχουμε, δεν έχουμε αποδείξεις.

Κωνσταντίνα

Πολύ ωραία, σας ευχαριστούμε πολύ.

Κος Γιώργος

Παρακαλώ.

«Τα παγανά»

Είδος: παλιά ιστορία

Πρόσωπα καταγραφής: κα Σπυριδούλα Φέκκα, κα Φανούλα Φέκκα, κα Πανάγιω Γιάννου

Τόπος καταγραφής: Θεσπρωτικό Πρεβέζης

Ημερομηνία καταγραφής: 6/3/2023

Χρόνος καταγραφή: 2:22 λεπτά

Καταγραφή : Κωνσταντίνα Παπακώστα

Κα Σπυριδούλα

Ερχότανε λέει την νύχτα κάτι και λάλαγε σαν κόκορας. Κάποια στιγμή όμως είπε αυτή ότι ήρθε λέει και με χτύπησε, λέει, σαν κόκορας στο κεφάλι. Αυτή είχε πρηστεί, τώρα από τότε?.., τώρα δεν θυμάμαι κι εγώ.

Κα Φανούλα

έχουν πάθει πολλές γυναίκες έτσι **απ έξω**

Κα Σπυριδούλα

Πολύ..

Την Πήραν αυτοί από το χωριό, εκεί που έμενε έξω στην καλύβα και την πήγανε καβάλα στο άλογο, λέει, που ήτανε λεχώνα και την παν στο χωριό που 'χαν σπίτι και είπαν ότι «Δεν έπρεπε λεχώνα γυναίκα να πάρεις άλογο καβάλα» και τη σκέπασαν λέει και με κόκκινη χασιά.

Κα Πανάγιω

Και τι έπαθε αυτή μετά?

Κα Σπυριδούλα

Αυτή κάθε βράδυ ακουγότανε λες και πάανε κάποιος κόκορας εκεί

Κα Φανούλα

Πως λέμε τώρα αμνησία..

Κα Πανάγιω

Ααα..

Κα Φανούλα

Πάθεςκαν ετότε

Κα Πανάγιω

Απέξω που έλεγαν

Κα Φανούλα

Απέξω

Κα Σπυριδούλα

Και πάει μετά ο κουνιάδος τώρα, ο άλλος ο μπάρμπας εκεί, ο κουνιάδος, και πήγε, λέει, και έριξε με τουφέκι όταν άκουσε που λάλαγε ας πούμε ο κόκορας, πως ακούγονταν αυτό και έριξε με τουφέκι και λέει ότι ας πούμε τα παγανά, που λέγαμε τότε, ότι όταν τους μυρίσει μπαρούτι φεύγουνε.

Κωνσταντίνα

Α ναι..

Κα Σπυριδούλα

Και δεν ξαναπαρουσιάστηκαν μετά

Κα Πανάγιω

Ωραία ιστορία κι αυτή

Κωνσταντίνα

Ναι!

Κα Σπυριδούλα

Τώρα ήταν αλήθεια, ήταν ψέματα..

Κα Πανάγιω

Αυτές είναι παλιές ιστορίες

Κα Φανούλα

Παλιές ιστορίες..

Κα Σπυριδούλα

Και ήταν στα χρόνια που ήταν η μάνα μου, συννυφάδα της μάνας μου ήταν αυτή.

Κα Πανάγιω

Τα παλιά χρόνια..

Κα Σπυριδούλα

Τι και πως.. πάντως την πήραν στο λαμό τους, δεν έπρεπε να την βάλουν στ άλογο καβάλα
λεχώνα γυναίκα...

Κωνσταντίνα

Ότι τη ματιάσανε? ή ότι την πλησίασαν αυτά τα...

Κα Σπυριδούλα

Αυτά. Δεν έπρεπε, λέει, σ άλογο. Δεν κάνει.. Ν ανεβεί σ άλογο. Και ήταν και με κόκκινη χασιά.

Κωνσταντίνα

Με κόκκινη εννοεί? ματιαζόταν εύκολα? ότι?

Κα Σπυριδούλα

Για τα ισκιώματα που λένε τώρα..

Κωνσταντίνα

Α τραβηχτικό.. α.. ότι ήταν τραβηχτικό αυτό.. Δεν το ήξερα..

Κα Πανάγιω

Είναι από τις Παπαδάτες από ένα χωριό η Σπυριδούλα.. εδώ είναι νύφη.

Κωνσταντίνα

Από που είστε?

Κα Σπυριδούλα

Ζερβό - Παπαδάτες

«Την ημέρα του γάμου»

Είδος: προστασία - αποφυγή του κακού, καλοτυχία

Πρόσωπα καταγραφής: κα Βάσω Καλαμίδα

Τόπος καταγραφής: Γοργόμυλος Πρεβέζης

Ημερομηνία καταγραφής: 25/4/2023

Χρόνος καταγραφής: 1:16 λεπτό

Καταγραφή : Κωνσταντίνα Παπακώστα

Κωνσταντίνα

Θυμάστε αν φόραγε κάτι η νύφη την ημέρα του γάμου για προστασία;

Κα Βάσω

Φόραγε βέβαια! ..πως δεν φόραγε.. Βάζανε μια γαλάζια καλτσοδέτα για το μάτι (βασκαντήρα) και μια κλειδαριά, λουκέτο μικρούλι.. Το βάζε πάνω στο ρουχαλάκι της ή στο σουτιέν το πιάναν αυτό.. Παράλληλα και ο γαμπρός έπρεπε να είχε κάτι τέτοιο. Το βάζανε εκεί.. Μετά τα στέφανα, μετά τον γάμο.. -ήταν κλειδωμένο αυτο το λουκετάκι - μετά το βγάζανε. Αυτό ήταν συμβολικό, έτσι.. από κακία, από αυτό.. πολλά πράγματα συμβόλιζε η κλειδαριά αυτή ..

Και βάζαν και στην τσέπη του γαμπρού κουφέτα τα κορίτσια τα ανύπαντρα, μετά τα βάζαν στο μαξιλάρι να δουν ποιο παλικάρι θα την παντρευτεί, βλέπαν στον ύπνο τους τα παιδιά, τα βλέπαν αυτά..

Κωνσταντίνα

Α πολύ ωραία. Και τι έλεγαν για εκείνη την ημέρα του γάμου αν έβρεχε?

Κα Βάσω

Ήταν καλή για την.. ε.. ήταν καλότυχοι αν έβρεχε την ημέρα του γάμου. Ήταν καλοτυχία για το ζευγάρι, αυτό ξέρω εγώ.

Κωνσταντίνα

Πολύ ωραία, Ευχαριστούμε πολύ!

Κα Βάσω

Παρακαλώ

«Το αντάμωμα των δυο γάμων»

Είδος: παλιά ιστορία, δεισιδαιμονία, μέτρο προστασίας.

Πρόσωπα καταγραφής: κα Σπυριδούλα Φέκκα

Τόπος καταγραφής: Θεσπρωτικό Πρεβέζης

Ημερομηνία καταγραφής: 19/4/2023

Χρόνος καταγραφή: 1:20 λεπτά

Καταγραφή : Κωνσταντίνα Παπακώστα

Κωνσταντίνα

Είμαστε εδώ με την κυρία Σπυριδούλα Φέκκα.

Κυρία Σπυριδούλα, γνωρίζετε κάτι που πιστεue ο κόσμος ως δεισιδαιμονία παλαιότερα;

Κα Σπυριδούλα

Ναι, την ημέρα του γάμου, που γινόντανε οι γάμοι στα χωριά... που ήτανε μικρά τα χωριά και συνήθως παντρευόντανε και πολλοί από το ίδιο το χωριό, γινόντανε μια μέρα οι γάμοι, (από το βάθος: δυο και τρία ζευγάρια) και τρία ζευγάρια και λέγανε ότι πήγαινε ο ένας ο γαμπρός με την νύφη στον έναν τον δρόμο, ο άλλος ήλεγε "Θα πάτε από την άλλη τη μεριά εσείς απ' τον άλλον δρόμο για να μην ανταμώσετε" γιατί το χάνε σε κακό.. ότι θα γινότανε κάτι κακό, το χάνε σαν γρουσουζιά λέγανε.. να ανταμώσει η νύφη.. ότι κάποιος ζευγάρι από τα δυο δεν θα κάνει προκοπή ας πούμε.

Κωνσταντίνα

Α.. μάλιστα

Κα Σπυριδούλα

Και δεν ανταμώνονταν. Αν θα ανταμωνόντανε έπρεπε κάτι η νύφη.. η μια να δώσει κάτι στην άλλη!

Κωνσταντίνα

Αααα

Κα Σπυριδούλα

Δηλαδή τότε είχαν κάποιες πιάστρες και άλλαζε. Έδινε η μια νύφη την πιάστρα τη δική της στην άλλη τη νύφη να κάνουν αλλαγή.

Κωνσταντίνα

Τι είναι η πιάστρα;

Κα Σπυριδούλα

Τα τσιμπιδάκια (από το βάθος ακούγεται: φουρκέτα!)

Κωνσταντίνα

Α! στα μαλλιά;

Κα Σπυριδούλα

Ναι, για να ήταν κάτι για αλλαγή..

Κωνσταντίνα

Πολύ ωραία.. Ευχαριστούμε πολύ!

«Το αντίδοτο»

Είδος: παλιά ιστορία, προστασία από το κακό

Πρόσωπα καταγραφής: κος Πάνος Νάσσης, κος Βαγγέλης Μίχος, κος Χρήστος Αποστόλου

Τόπος καταγραφής: Γυμνότοπος Πρεβέζης

Ημερομηνία καταγραφής: 21/4/2023

Χρόνος καταγραφή: 2:09 λεπτά

Καταγραφή : Κωνσταντίνα Παπακώστα

Κωνσταντίνα

(Προλαβαίνοντας μια ιστορία που πάει να ξεκινήσει)

Που είχε γίνει αυτό; σε εκκλησία;

Κος Πάνος

Στην εκκλησία!

Κωνσταντίνα

Εδώ στο Γυμνότοπο;

Κος Πάνος

Στον Γυμνότοπο δω...

Κωνσταντίνα

Και τι έπαθε η κοπέλα; Πως το είπατε;

Κος Πάνος

Η κοπέλα μου (κόρη) την πήρε η μάνα της να πάνε στην εκκλησιά την Αγία Κυριακή εκεί απέρα έχουμε. Και μέσα εκεί τώρα, να πούμε εκεί, πώς έκανε η κοπέλα λιποθύμησε κι ήταν ο κόσμος από δω από εκεί και κινάει μια γυναίκα και λέει «Αναμεράτε», είπε εκείνη, « την

έχω εγώ ματιασμένη την κοπέλα» είπε. Πάει και την έφτυσε! «Φτου φτου φτου φτου» και τη σήκωσαν την κοπέλα, κατάλαβες; Αυτά είναι πράγματα.. φανερά πράγματα!

Κος Βαγγέλης

Έλεγαν πως όταν γύριζε κι έφτυνε το ξεμάτιαζε δηλαδή..

Κωνσταντίνα

Έφευγε το κακό

Κος Βαγγέλης

Έτσι έλεγαν οι παλιοί.. τώρα.. (αναρωτώμενος)

Κος Χρήστος

Ξέρεις.. γράφει τώρα;

Κωνσταντίνα

Ναι ναι γράφει..

Κος Χρήστος

Άκου Πάνο και Βαγγέλη..

Πεθαίνει η Πανάγιω, η παπαδιά, και έρχεται η κοπέλα της στη Βάβω και λέει ο Βασιληκολιός (...) και πέρασε αυτή η κοπέλα, τώρα πόσο να 'τανε.. 10 χρονών? 11χρονών? πόσο ήταν η κοπέλα αυτή.. Αγγελική, πέρασε εκεί και λέει αυτός «Ω, άλλη Πανάγιω φύτρωσε, είπε, εδώ, παρουσιάστηκε» γιατί πέρασε κι έκανε εντύπωση το βάδισμα (..) Και πέθανε.

Κος Πάνος

Α πέθανε;!

Κος Χρήστος

Δεν κατάλαβαν τι ήταν και πέθανε.

Κος Πάνος

Δεν πάανε να την φτύσει αυτός μετά εκεί;

Κος Χρήστος

Όχι

Κος Πάνος

Αν την έφτυνε θα την γλύτωνε!

Κος Χρήστος

Είπαν απ' το μάτι, απ' τον ΒασιληΚολλιό!

Κος Πάνος

Ε.. δεν ακούς τι σ λέω; Να μην σου πετάγονταν μπροστά σε ζώα και σε άνθρωπο αυτός!

Ήταν...(κάνοντας με το χέρι την κίνηση μακριά)

«Το ρηθέν»

Είδος: παλιά ιστορία, δεισιδαιμονία

Πρόσωπα καταγραφής: κος Παύλος Τάτσης

Τόπος καταγραφής: Γοργόμυλος Πρεβέζης

Ημερομηνία καταγραφής: 28/4/2023

Χρόνος καταγραφής: 3:49 λεπτά

Καταγραφή : Κωνσταντίνα Παπακώστα

Κωνσταντίνα

Κύριε Παύλο, θυμάστε κάποια ιστορία που να έχει σχέση με δεισιδαιμονίες;

Κος Παύλος

Ναι

Κωνσταντίνα

Θα θέλατε να μας την πείτε;

Κος Παύλος

Είχαμε μια πηγή εδώ στο Γοργόμυλο και απέναντι ήταν ένα εκκλησάκι, ο Άγιος Μουλιανός, έλεγαν. Έκατσε ένας καλόγερος εκεί πέρα για να φτιάκει την προσωπική του καριέρα.. για να.. αγιοποιήσ'. Και παρακολούθαγε την βρύση. Όποιος πέρναγε παρακολούθαγε και σε άλλο σημείο είδε έναν άνθρωπο που πήγε εκεί πέρα ξέχασε μια τσάντα με λεφτά, ήταν ένας εισπράκτορας. Και φεύγει από εκεί, ήρθε προς τους Αγίους Αποστόλους, θυμήθηκε την τσάντα που έλειπε. Προτού γυρίσει αυτός ήρθε ένας δεύτερος απ' άλλον δρόμο. Κοιτάει, ήβρε την τσάντα παίρνει τα λεφτά και έφυγε προς τα πέρα, κατά τον Αϊ Γιώργη. Έρχεται κι ένας τρίτος άνθρωπος έβγαλε το δισάκι του εκεί πέρα με το ψωμί του, έκατσε, και το τυρί, κι έτρωγε εκεί πέρα κι έπινε νερό, ταλαίπωρος ήτανε. Ο καλόγερος παρακολούθαγε όλες τις κινήσεις αυτές. Αφού ήρθε ο πρώτος -ο ταμίας- πάει στη βρύση ήβρηκε έναν άνθρωπο εκεί πέρα και του λέει:

-«*Τα λεφτά! Άφησα την τσάντα εδώ με τα λεφτά*»

-«*Ποια λεφτά ωρε?*» του λέει.

Κι αρχίνησαν λογομάχησαν, τσακώθηκαν και βγάζει το περίστροφο και τον σκοτώνει. Τον τρίτο, ενώ δεν ήταν ένοχος και ο καλόγερος αγανάκτησε και απευθύνθηκε στον Θεό και του λέει ο Θεός την νύχτα, φωνάει μια βουή και του πε:

«*Άκου εδώ παιδί μου*», του πε, «*είπες ότι είμαι άδικος. Δεν είμαι άδικος*» του πε. «*Θα σου πω μια ιστορία*», του πε «*ότι ο ταμίας, αυτός που σκότωσε, ο παππούς του είχε σκοτώσει τον πάππου του ταμιά και ήρθε να πληρωθεί ένα ρηθέν*», του πε. Το ρηθέν ήταν να βγάλει την υποχρέωση, το αίμα. Και αφού τον σκότωσε, του λει:

-«*Έτσι έγινε?*» του πε,

-«*Έτσι έγινε!*» του πε.

Στον πόλεμο είχε σκοτωθεί ο παππούς του φονιά και τώρα ήρθαν δυο αγγόνια κι ανταμώθηκαν στην βρύση και λογομάχησαν γιατί ήταν εκείνο το ρηθέν του πε. Δεν ήταν ότι πήρε τα λεφτά. Ήταν η κατάρα η τέτοια.

Κωνσταντίνα

Έπρεπε να ξεπληρώσει?

Κος Παύλος

Ναι, έπρεπε να ξεπληρώσει το αίμα του παππού.

-«*Α έτσι είναι? εντάξει με συγχωρείς, είπε ο καλόγερος, έσφαλα*».

«*Η κατάρα, είπε μετά ο Θεός, θα παεί μέχρι 7 ζωνάρια!*»

Κωνσταντίνα

Αααα

Κος Παύλος

Μέχρι 7 γενιές. Αλλά κάποιος δεν πρόλαβε να πάνε 7 γενιές. Αφού ήθελε να κάνει πολλά εγκλήματα τον πήρε γρήγορα ο Θεός. Για να μην κάνει κι άλλες αμαρτίες.

Κος Γιώργος

Τον τιμώρησε.

Κος Παύλος

Βέβαια, τον τιμώρησε. Αυτή ήταν η διαδικασία.

Κωνσταντίνα

Πολύ ωραία. Σας ευχαριστούμε πολύ!

Κος Παύλος

Να 'σαι καλά!

«Φυλαχτικό στα πρόβατα»

Είδος: προστασία από το κακό μάτι

Πρόσωπα καταγραφής: κος Πάνος Νάσσιας

Τόπος καταγραφής: Γυμνότοπος Πρεβέζης

Ημερομηνία καταγραφής: 21/4/2023

Χρόνος καταγραφή: 0:38 λεπτό

Καταγραφή : Κωνσταντίνα Παπακώστα

Κωνσταντίνα

Κύριε Πάνο, θυμάστε τι έκανε ο κόσμος παλιά ως μέτρο προστασίας απ' το κακό μάτι;

Κος Πάνος

Από το μάτι;

Κωνσταντίνα

Στα ζώα;

Κος Πάνος

Στα ζώα έπαιρναν άρτο από τον παππά και έπαιρναν ένα κουδούνι, μικρό κουδουνάκι, ας πούμε, κι έναν άρτο μέσα και το τζούμπιαζαν μπροστά και το 'δεναν σε μια προβατίνα για φυλαχτικό από σκέλισμα, από μάτι, από αυτά..

Κωνσταντίνα

Το βάζανε σε μια προβατίνα;

Κος Πάνος

Ε, σε μια προβατίνα το βάναν μέσα στο κοπάδι

Κωνσταντίνα

Ευχαριστώ πολύ!

Έγγραφο Παραχωρητήριο που συμπλήρωναν όλοι οι πληροφορητές:

ΠΑΡΑΧΩΡΗΤΗΡΙΟ

Στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων που κάνει το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και της πτυχιακής μου εργασίας στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα « Επιμέλεια εκθέσεων: Θεωρητικές και Πρακτικές προσεγγίσεις » που πραγματοποιώ στο Τμήμα Εικαστικών Τεχνών και Επιστημών της Τέχνης θα ήθελα την έγκρισή σας για την αξιοποίηση της προφορικής μαρτυρίας για εκπαιδευτικούς και επιστημονικούς σκοπούς.

Κωνσταντίνα Παπακώστα, μεταπτυχιακή φοιτήτρια του τμήματος Επιμέλεια εκθέσεων του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

Δια του παρόντος παραχωρώ στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων την ηχογραφημένη/βιντεοσκοπημένη μαρτυρία μου και τα συνοδευτικά τεκμήρια. Το Πανεπιστήμιο μπορεί να χρησιμοποιήσει το υλικό για ερευνητικούς και εκπαιδευτικούς σκοπούς, σε έντυπες και ηλεκτρονικές δημοσιεύσεις, σε διαλέξεις, σε εκπομπές και σε μουσειακές εκθέσεις.

Όνομα του αφηγητή/τριας

Δ/ση και τηλ

Ημερομηνία

Υπογραφή

Όνομα φοιτήτριας

Ημερομηνία

Υπογραφή

Φωτογραφίες από στιγμιότυπα των συνεντεύξεων:



Με τον κ. Βασίλη Μίχα και τον κ. Πάνο Νάσση



Με την κα Ασημί Μπέλλου



Με την κα Βαλεντίνη Μικαλαούρα και τον κ. Διονύση Πυροβολισιάνο



Με την κα Θυρανία Παρκά και τον κ. Λαμπέρη Πατσά



Με την κα Βασιλική Καλαμίδα



Με την κα Φανούλα Φέκκα



Με τον κ. Πάνο Μάρη



Με τον κ. Παύλο Τάτση και τον κ. Γιώργο Παπαά




Με την κα Παναγιώτα Ζήκα



ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ. ΚΑΡΤΕΛΕΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ


ΔΕΛΤΙΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

Γαυτότητα Αντικειμένου		
Α/Α	ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΘΕΣΠΡΩΤΙΚΟΥ - ΔΕΛΟΒΑ ΣΥΛΛΟΓΗ Γ. ΓΙΑΝΝΟΥ	
66		
ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ		
Γάστρα		
ΤΟΠΙΚΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ		

Γάστρα				
Φυσικά Χαρακτηριστικά				
Διαστάσεις (cm)	Μήκος	cm	Ύψος	
	Πλάτος	cm	Διάμετρος	50 cm
Διακόσμηση	-			
Επιγραφή	-			
Υλικό	χαλκός			
Ακεραιότητα αντικειμένου	Σώζεται ακέραιο			
Άθροισμα μερών	1			
Παρατηρήσεις				
Κατασκευή Αντικειμένου				
Τόπος Κατασκευής	Γιάννενα			
Κατασκευαστής	-			
Χρονολογία κατασκευής	-			
Σκοπός	Παρασκευή φαγητού			
Χρήση Αντικειμένου				
Τόπος Χρήσης	Θεσπρωτικό Πρεβέζης			
Χρήστης	-			
Τρόπος Χρήσης	Για μαγείρεμα στη φωτιά			
Απόκτηση Αντικειμένου				
Τόπος Απόκτησης	Θεσπρωτικό Πρεβέζης			
Τρόπος Απόκτησης	Δωρεά από Άρτεμις Ευάγγελου Καινούριου			
Προκάτοχος	Άρτεμις Ευάγγελου Καινούριου			
Ημερομηνία Απόκτησης	2015			
Θέση αντικειμένου στο χώρο	Αίθουσα Γ' (Χειμωνιάτικο)			
Προφορική Μαρτυρία για το αντικείμενο				

Στοιχεία Μάρτυρα	κα Πανάγιω	
Ιδιότητα Μάρτυρα	Ιδιοκτήτρια του μουσείου	
Ομάδα καταγραφής	Κωνσταντίνα Παπακώστα	
Ημερομηνία Καταγραφής	21/4/2023	
Στοιχεία Αρχείου Ηχογραφημένης Συνέντευξης		Video_γάστρα


ΔΕΛΤΙΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

Ταυτότητα Αντικειμένου			
A/A	ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΘΕΣΠΡΩΤΙΚΟΥ - ΛΕΛΟΒΑ ΣΥΛΛΟΓΗ Γ. ΓΙΑΝΝΟΥ		
15			
ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ			
Ενδυμασία			
ΤΟΠΙΚΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ			
Φορεσιά			
Φυσικά Χαρακτηριστικά			
Διαστάσεις (cm)	Μήκος	cm	Ύψος

	Πλάτος	cm	Διάμετρος	
Διακόσμηση	μοτίβα			
Επιγραφή	-			
Υλικό	ύφασμα			
Ακεραιότητα αντικειμένου	Σώζεται ακέραιο			
Άθροισμα μερών	4			
Παρατηρήσεις	Ύφασμα ατλάς, σατέν, βελούδο για το γιλέκο, γιαννιώτικο μαντήλι, ποδιά ατλάς κεντημένη στη μηχανή			
Κατασκευή Αντικειμένου				
Τόπος Κατασκευής	Θεσπρωτικό			
Κατασκευαστής	Μοδίστρα από το Θεσπρωτικό			
Χρονολογία κατασκευής	Περίπου 1937			
Σκοπός	Ένδυση			
Χρήση Αντικειμένου				
Τόπος Χρήσης	Θεσπρωτικό Πρεβέζης			
Χρήστης	Όλγα Δημοσθένη Γιάννου			
Τρόπος Χρήσης	Ένδυση			
Απόκτηση Αντικειμένου				
Τόπος Απόκτησης	Θεσπρωτικό Πρεβέζης			
Τρόπος Απόκτησης	Οικογενειακό κειμήλιο			
Προκάτοχος	Όλγα Δημοσθένη Γιάννου			
Ημερομηνία Απόκτησης	-			
Θέση αντικειμένου στο χώρο	Αίθουσα Δ' (Οντάς)			
Προφορική Μαρτυρία για το αντικείμενο				
Στοιχεία Μάρτυρα	κα Πανάγιω			

Ιδιότητα Μάρτυρα	Ιδιοκτήτρια του μουσείου	
Ομάδα καταγραφής	Κωνσταντίνα Παπακώστα	
Ημερομηνία Καταγραφής	21/4/2023	
Στοιχεία Αρχείου Ηχογραφημένης Συνέντευξης		Video_ενδυμασία

ΔΕΛΤΙΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

Ταυτότητα Αντικειμένου				
A/A	ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΘΕΣΠΡΩΤΙΚΟΥ - ΛΕΛΟΒΑ ΣΥΛΛΟΓΗ Γ. ΓΙΑΝΝΟΥ			
ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ				
κουβάς				
ΤΟΠΙΚΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ				
μπρεγάτσι				
Φυσικά Χαρακτηριστικά				
Διαστάσεις (cm)	Μήκος	cm	Ύψος	
	Πλάτος	cm	Διάμετρος	28 cm
Διακόσμηση	Οριζόντιες γραμμές στο επάνω μέρος			
Επιγραφή	-			
Υλικό	τσίγκινος			

Ακεραιότητα αντικειμένου	Σώζεται ακέραιο	
Άθροισμα μερών	1	
Παρατηρήσεις	-	
Κατασκευή Αντικειμένου		
Τόπος Κατασκευής	-	
Κατασκευαστής	-	
Χρονολογία κατασκευής	-	
Σκοπός	Αντληση νερού από την στέρνα	
Χρήση Αντικειμένου		
Τόπος Χρήσης	Θεσπρωτικό Πρεβέζης	
Χρήστης	Οικογένεια Γιάννου	
Τρόπος Χρήσης	Τρόπος μεταφοράς νερού	
Απόκτηση Αντικειμένου		
Τόπος Απόκτησης	Θεσπρωτικό Πρεβέζης	
Τρόπος Απόκτησης	Ιδιοκτησία της οικογένειας Γιάννου	
Προκάτοχος	Οικογένεια Δημοσθένη Γιάννου	
Ημερομηνία Απόκτησης	περ. 1930	
Θέση αντικειμένου στο χώρο	Στον εξωτερικό χώρο, επάνω στην στέρνα	
Προφορική Μαρτυρία για το αντικείμενο		
Στοιχεία Μάρτυρα	Κα Παναγιώτα Γιάννου	
Ιδιότητα Μάρτυρα	Ιδιοκτήτρια του μουσείου	
Ομάδα καταγραφής	Κωνσταντίνα Παλακώστα	
Ημερομηνία Καταγραφής	6/3/2023	

Στοιχεία Αρχείου Ηχογραφημένης Συνέντευξης	0:36	<p>Παγιώτα Γιάννου <i>«Βάζαν θράκα εδώ πέρα, στάχτη μέχρι εδώ κι από πάνω βάζαν κάρβουνα. Αναμμένα κάρβουνα, για να ζεσταθούν κιόλας αλλά και το βάζαν πίσω απ την πόρτα όταν ήταν η λεχώνα για να περάσει μέσα. Να μη φέρει τη δεισιδαιμονία, για να μείνει έξω το κακό έπρεπε να περάσει τη φωτιά»</i></p>
		<p>Κωνσταντίνα Παπακώστα <i>«Να πηδήξει απο πάνω»</i></p>
		<p>Παγιώτα Γιάννου <i>«Από πάνω, και το είχαν πίσω από την πόρτα. Για να καταλάβεις έτσι εδώ, περνούσε μέσα αυτός και το τανε εδώ αυτό (δείχνει πίσω από την πόρτα για αναπαράσταση) και πίσω από την πόρτα είχαν μια σκούπα και ξεσκαπέταγε τη φωτιά. Αυτά είναι παλιά βέβαια, αλλά αυτά ήταν έθιμα»</i></p>

ΔΕΛΤΙΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

Ταυτότητα Αντικειμένου				
A/A	ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΘΕΣΠΡΩΤΙΚΟΥ - ΛΕΛΟΒΑ ΣΥΛΛΟΓΗ Γ. ΓΙΑΝΝΟΥ			
172				
ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ				
				
ΤΟΠΙΚΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ				
Μπλάντρα				
Φυσικά Χαρακτηριστικά				
Διαστάσεις (cm)	Μήκος	1,35 cm	Ύψος	

	Πλάτος	75 cm	Διάμετρος	
Διακόσμηση	Εγγάρακτο σύμβολο σταυρού			
Επιγραφή	-			
Υλικό	Κορμός δέντρου			
Ακεραιότητα αντικειμένου	Σώζεται ακέραιο			
Άθροισμα μερών	1			
Παρατηρήσεις	Χειροποίητη κατασκευή του Δημήτρη Καινούριου			
Κατασκευή Αντικειμένου				
Τόπος Κατασκευής	Θεσπρωτικό Πρεβέζης			
Κατασκευαστής	Δημήτρης Καινούριος			
Χρονολογία κατασκευής	Περ.1800			
Σκοπός	Παραγωγή λαδιού			
Χρήση Αντικειμένου				
Τόπος Χρήσης	Θεσπρωτικό Πρεβέζης			
Χρήστης	Δημήτρης Καινούριος			
Τρόπος Χρήσης	Μεταφορά λαδιού σε δοχείο			
Απόκτηση Αντικειμένου				
Τόπος Απόκτησης	Θεσπρωτικό Πρεβέζης			
Τρόπος Απόκτησης	Δωρεά του Χρήστου (υιός του Δημήτρη Καινούριου)			
Προκάτοχος	Δημήτρης Καινούριος			
Ημερομηνία Απόκτησης	περ. 1990			
Θέση αντικειμένου στο χώρο	Αίθουσα Α' (Κατώι)			
Προφορική Μαρτυρία για το αντικείμενο				
Στοιχεία Μάρτυρα	Κα Παναγιώτα Γιάννου			

Ιδιότητα Μάρτυρα	Ιδιοκτήτρια του μουσείου	
Ομάδα καταγραφής	Κωνσταντίνα Παπακώστα	
Ημερομηνία Καταγραφής	10/3/2023	
Στοιχεία Αρχείου Ηχογραφημένης Συνέντευξης	0:40	<p>Παναγιώτα Γιάννου</p> <p>«Η μπλάντρα είναι από ένα μεγάλο δέντρο το οποίο το πήραν και το κόψανε με το χέρι τους τη φτιάξαν αυτή τη μπλάντρα κατά αυτόν τον τρόπο για να βάζουνε τις ελιές να βγάζουν το λάδι.</p> <p>Το παλιό ελαιοτριβείο θα λέγαμε.</p> <p>Εδώ βάζαν τις ελιές πάνω και τις δέναν με το τσουβάλι με και ανέβαινε ένας άνθρωπος γεροδεμένος και πατούσε τις ελιές και έβγαине το λάδι και εδώ είχε ένα σταυρό, χάραζαν ένα σταυρό στη μέση και για ευλογία, αλλά και για να ρεεί το λάδι, να πηγαίνει κατευθείαν στο βαρέλι».</p>

ΔΕΛΤΙΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

Ταυτότητα Αντικειμένου		
A/A	ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΘΕΣΠΡΩΤΙΚΟΥ - ΔΕΛΟΒΑ ΣΥΛΛΟΓΗ Γ. ΓΙΑΝΝΟΥ	
43		
ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ		
παπούτσια		
ΤΟΠΙΚΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ		
παπούτσια		
Φυσικά Χαρακτηριστικά		

Διαστάσεις (cm)	Μήκος	25 cm	Ύψος	
	Πλάτος	cm	Διάμετρος	
Διακόσμηση	Με σχέδια τρίγωνα και τετράγωνα			
Επιγραφή	Ναι (δεν διακρίνεται)			
Υλικό	δέρμα			
Ακεραιότητα αντικειμένου	καλή κατάσταση			
Άθροισμα μερών	2			
Παρατηρήσεις	No 39			
Κατασκευή Αντικειμένου				
Τόπος Κατασκευής	Άρτα			
Κατασκευαστής	-			
Χρονολογία κατασκευής	-			
Σκοπός	υπόδυση			
Χρήση Αντικειμένου				
Τόπος Χρήσης	Θεσπρωτικό Πρεβέζης			
Χρήστης	Κα Όλγα Δημοσθένη Γιάννου			
Τρόπος Χρήσης	υπόδυση			
Απόκτηση Αντικειμένου				
Τόπος Απόκτησης	Θεσπρωτικό Πρεβέζης			
Τρόπος Απόκτησης	Παραχώρηση της οικογενείας			
Προκάτοχος	Κα Όλγα Δημοσθένη Γιάννου			
Ημερομηνία Απόκτησης	Δεκαετία '60			
Θέση αντικειμένου στο χώρο	Αίθουσα Γ' (Χειμωνιάτικο)			
Προφορική Μαρτυρία για το αντικείμενο				
Στοιχεία Μάρτυρα	κα Πανάγιω			

Ιδιότητα Μάρτυρα	Ιδιοκτήτρια του μουσείου		
Ομάδα καταγραφής	Κωνσταντίνα Παπακώστα		
Ημερομηνία Καταγραφής	21/4/2023		
Στοιχεία Αρχείου Ηχογραφημένης Συνέντευξης		Video_	

ΔΕΛΤΙΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

Ταυτότητα Αντικειμένου				
A/A	ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΘΕΣΠΡΩΤΙΚΟΥ - ΛΕΛΟΒΑ ΣΥΛΛΟΓΗ Γ. ΓΙΑΝΝΟΥ			
113				
ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ				
πιάτο				
ΤΟΠΙΚΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ				
πιάτο				
Φυσικά Χαρακτηριστικά				
Διαστάσεις (cm)	Μήκος	cm	Ύψος	
	Πλάτος	cm	Διάμετρος	21 cm
Διακόσμηση	Πορτοκαλί και πράσινα λουλούδια			
Επιγραφή	Σφραγίδα με άλογο			

Υλικό	πήλινο	
Ακεραιότητα αντικειμένου	Σώζεται ακέραιο	
Άθροισμα μερών	1	
Παρατηρήσεις		
Κατασκευή Αντικειμένου		
Τόπος Κατασκευής	-	
Κατασκευαστής	-	
Χρονολογία κατασκευής	-	
Σκοπός	Σκεύος φαγητού	
Χρήση Αντικειμένου		
Τόπος Χρήσης	Θεσπρωτικό Πρεβέζης	
Χρήστης	Οικογένεια Γιάννου	
Τρόπος Χρήσης	Οικιακό σκεύος	
Απόκτηση Αντικειμένου		
Τόπος Απόκτησης	Θεσπρωτικό Πρεβέζης	
Τρόπος Απόκτησης	ιδιοκτησία οικογένειας Γιάννου	
Προκάτοχος	Οικογένεια Γιάννου	
Ημερομηνία Απόκτησης	-	
Θέση αντικειμένου στο χώρο	Αίθουσα Γ (Χειμωνιάτικο)	
Προφορική Μαρτυρία για το αντικείμενο		
Στοιχεία Μάρτυρα	κα Πανάγιω	
Ιδιότητα Μάρτυρα	Ιδιοκτήτρια του μουσείου	
Ομάδα καταγραφής	Κωνσταντίνα Παπακώστα	
Ημερομηνία Καταγραφής	21/4/2023	

Στοιχεία Αρχείου Ηχογραφημένης Συνέντευξης		Video_πίατο
---	--	-------------

ΔΕΛΤΙΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

Ταυτότητα Αντικειμένου				
Α/Α	ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΘΕΣΠΡΩΤΙΚΟΥ - ΛΕΛΟΒΑ ΣΥΛΛΟΓΗ Γ. ΓΙΑΝΝΟΥ			
67				
ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ				
				
ΤΟΠΙΚΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ				
πιροστιά				
Φυσικά Χαρακτηριστικά				
Διαστάσεις (cm)	Μήκος	25 cm	Ύψος	
	Πλάτος	25 cm	Διάμετρος	
Διακόσμηση	-			
Επιγραφή	-			
Υλικό	σίδηρο			
Ακεραιότητα αντικειμένου	Σώζεται ακέραιο			
Άθροισμα μερών	1			
Παρατηρήσεις	2 τεμάχια			
Κατασκευή Αντικειμένου				

Τόπος Κατασκευής	Θεσπρωτικό	
Κατασκευαστής	Κιτσομάστορας (Χρήστος)	
Χρονολογία κατασκευής	-	
Σκοπός	Για μαγείρεμα φαγητού στη φωτιά	
Χρήση Αντικειμένου		
Τόπος Χρήσης	Θεσπρωτικό Πρεβέζης	
Χρήστης	Οικογένεια Γιάννου	
Τρόπος Χρήσης	μαγείρεμα	
Απόκτηση Αντικειμένου		
Τόπος Απόκτησης	Θεσπρωτικό Πρεβέζης	
Τρόπος Απόκτησης	Ιδιοκτησία οικογένειας	
Προκάτοχος	Παρασκευή Θωμά Παπασπύρου (μητέρα κας Παναγιώτας Γιάννου)	
Ημερομηνία Απόκτησης	περ. 1952	
Θέση αντικειμένου στο χώρο	Αίθουσα Γ' (Χειμωνιάτικο)	
Προφορική Μαρτυρία για το αντικείμενο		
Στοιχεία Μάρτυρα	Κα Φανούλα Φέκκα	
Ιδιότητα Μάρτυρα	Κάτοικος του Θεσπρωτικού	
Ομάδα καταγραφής	Κωνσταντίνα Παπακώστα	
Ημερομηνία Καταγραφής	10/3/2023	
Στοιχεία Αρχείου Ηχογραφημένης Συνέντευξης	1:55	Φανούλα Φέκκα «Όταν έβρεχε μετά έριχνε χαλάζι. Έρχονταν το χαλάζι μας λέγαν οι γονείς πετάζτε τη μασιά ωρε έξω και γυρίζαμε και την πιροσιτιά ανάποδα. Την πιροσιτιά αυτή που βάζουμε την κατσαρόλα και μαγειρεύαμε στα ξύλα.

		Αυτή είναι η πιροστιά, τρίγωνη. Την γυρίζαμε ανάποδα και την μασιά την είχαμε στο τζάκι που ανακατεύαμε τη φωτιά και την πετάγαμε απ έξω για να σταματήσει, λέει, το χαλάζι».
--	--	---

ΔΕΛΤΙΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

Γαυτότητα Αντικειμένου				
A/A	ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΘΕΣΠΡΩΤΙΚΟΥ - ΛΕΛΟΒΑ ΣΥΛΛΟΓΗ Γ. ΓΙΑΝΝΟΥ			
ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ				
				
ΤΟΠΙΚΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ				
Ποτήρι				
Φυσικά Χαρακτηριστικά				
Διαστάσεις (cm)	Μήκος	cm	Ύψος	
	Πλάτος	cm	Διάμετρος	
Διακόσμηση	-			
Επιγραφή	-			
Υλικό	γυαλί			
Ακεραιότητα αντικειμένου	Σώζεται ακέραιο			
Άθροισμα μερών	1			
Παρατηρήσεις	-			

Κατασκευή Αντικειμένου		
Τόπος Κατασκευής	-	
Κατασκευαστής	-	
Χρονολογία κατασκευής	-	
Σκοπός	Κατανάλωση υγρών	
Χρήση Αντικειμένου		
Τόπος Χρήσης	Θεσπρωτικό Πρεβέζης	
Χρήστης	Η οικογένεια του μουσείου	
Τρόπος Χρήσης	οικιακή	
Απόκτηση Αντικειμένου		
Τόπος Απόκτησης	Θεσπρωτικό Πρεβέζης	
Τρόπος Απόκτησης	Ιδιοκτησία οικογένειας Γιάννου	
Προκάτοχος	οικογένεια Γιάννου	
Ημερομηνία Απόκτησης	περ. -	
Θέση αντικειμένου στο χώρο	Αίθουσα Γ'	
Προφορική Μαρτυρία για το αντικείμενο		
Στοιχεία Μάρτυρα	κα Πανάγιω,κα Φανούλα	
Ιδιότητα Μάρτυρα	Ιδιοκτήτρια μουσείου, κάτοικος Θεσπρωτικού	
Ομάδα καταγραφής	Κωνσταντίνα Παπακώστα	
Ημερομηνία Καταγραφής	10/3/2023	
Στοιχεία Αρχείου Ηχογραφημένης Συνέντευξης	2:39	Video_ξεμάτιασμα με κάρβουνο

ΔΕΛΤΙΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

Ταυτότητα Αντικειμένου				
A/A	ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΘΕΣΠΡΩΤΙΚΟΥ - ΛΕΛΟΒΑ ΣΥΛΛΟΓΗ Γ. ΓΙΑΝΝΟΥ			
167				
ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ				
				
ΤΟΠΙΚΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ				
Ταπί				
Φυσικά Χαρακτηριστικά				
Διαστάσεις (cm)	Μήκος	cm	Ύψος	
	Πλάτος	cm	Διάμετρος	36 cm
Διακόσμηση	-			
Επιγραφή	-			
Υλικό	χαλκός			
Ακεραιότητα αντικειμένου	Σώζεται ακέραιο			
Άθροισμα μερών	1			
Παρατηρήσεις				
Κατασκευή Αντικειμένου				
Τόπος Κατασκευής	Γιάννενα			
Κατασκευαστής	-			
Χρονολογία κατασκευής	-			
Σκοπός	Παρασκευή φαγητού			

Χρήση Αντικειμένου		
Τόπος Χρήσης	Θεσπρωτικό Πρεβέζης	
Χρήστης	Οικογένεια Γιάννου	
Τρόπος Χρήσης	Για μαγείρεμα στη φωτιά	
Απόκτηση Αντικειμένου		
Τόπος Απόκτησης	Θεσπρωτικό Πρεβέζης	
Τρόπος Απόκτησης	Οικογενειακό κειμήλιο	
Προκάτοχος	Όλγα Δημοσθένη Γιάννου	
Ημερομηνία Απόκτησης	Περίπου 1937-1938	
Θέση αντικειμένου στο χώρο	Αίθουσα Γ' (Χειμωνιάτικο)	
Προφορική Μαρτυρία για το αντικείμενο		
Στοιχεία Μάρτυρα	κα Πανάγιω	
Ιδιότητα Μάρτυρα	Ιδιοκτήτρια του μουσείου	
Ομάδα καταγραφής	Κωνσταντίνα Παπακώστα	
Ημερομηνία Καταγραφής	21/4/2023	
Στοιχεία Αρχείου Ηχογραφημένης Συνέντευξης		Video_ταψί

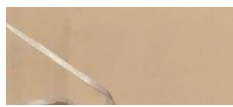
ΔΕΛΤΙΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

Γαυτότητα Αντικειμένου		
Α/Α		
108	ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΘΕΣΠΡΩΤΙΚΟΥ - ΛΕΛΟΒΑ	

ΣΥΛΛΟΓΗ Γ. ΓΙΑΝΝΟΥ				
ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ				
				
ΤΟΠΙΚΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ				
Τσουκάλι				
Φυσικά Χαρακτηριστικά				
Διαστάσεις (cm)	Μήκος	cm	Ύψος	17,5 cm
	Πλάτος	cm	Διάμετρος	9,5 cm
Διακόσμηση	-			
Επιγραφή	-			
Υλικό	χαλκός			
Ακεραιότητα αντικειμένου	Σώζεται ακέραιο			
Άθροισμα μερών	1			
Παρατηρήσεις	-			
Κατασκευή Αντικειμένου				
Τόπος Κατασκευής	-			
Κατασκευαστής	-			
Χρονολογία κατασκευής	-			
Σκοπός	Μεταφορά νερού			
Χρήση Αντικειμένου				
Τόπος Χρήσης	Θεσπρωτικό Πρεβέζης			
Χρήστης	Οικογένεια Γιαννου			
Τρόπος Χρήσης	Μεταφορά υγρών			

Απόκτηση Αντικειμένου	
Τόπος Απόκτησης	Θεσπρωτικό Πρεβέζης
Τρόπος Απόκτησης	Οικογενειακό κειμήλιο
Προκάτοχος	Οικογένεια Γιάννου
Ημερομηνία Απόκτησης	-
Θέση αντικειμένου στο χώρο	Αίθουσα Γ' (Χειμωνιάτικο)
Προφορική Μαρτυρία για το αντικείμενο	
Στοιχεία Μάρτυρα	κα Πανάγιω
Ιδιότητα Μάρτυρα	Ιδιοκτήτρια του μουσείου
Ομάδα καταγραφής	Κωνσταντίνα Παπακώστα
Ημερομηνία Καταγραφής	21/4/2023
Στοιχεία Αρχείου Ηχογραφημένης Συνέντευξης	Video_τσουκάλι

ΔΕΛΤΙΟ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ

Ταυτότητα Αντικειμένου	
Α/Α	ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΘΕΣΠΡΩΤΙΚΟΥ - ΛΕΛΟΒΑ ΣΥΛΛΟΓΗ Γ. ΓΙΑΝΝΟΥ
ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ	
	

ΤΟΠΙΚΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ			
Φυλαχτό			
Φυσικά Χαρακτηριστικά			
Διαστάσεις (cm)	Μήκος	cm	Ύψος
	Πλάτος	cm	Διάμετρος
Διακόσμηση	Κεντημένος σταυρός		
Επιγραφή	-		
Υλικό	ύφασμα		
Ακεραιότητα αντικειμένου	Σώζεται ακέραιο		
Άθροισμα μερών	1		
Παρατηρήσεις	Περιέχει ψωμί, αλάτι, αλίσφακο και κομμάτι από ιερό αντικείμενο		
Κατασκευή Αντικειμένου			
Τόπος Κατασκευής	Θεσπρωτικό		
Κατασκευαστής	Κα Παναγιώτα Γιάννου		
Χρονολογία κατασκευής	2023		
Σκοπός	Η παρουσίαση της διαδικασίας ετοιμασίας του φυλαχτού		
Χρήση Αντικειμένου			
Τόπος Χρήσης	Θεσπρωτικό Πρεβέζης		
Χρήστης	-		
Τρόπος Χρήσης	Για προστασία		
Απόκτηση Αντικειμένου			
Τόπος Απόκτησης	Θεσπρωτικό Πρεβέζης		
Τρόπος Απόκτησης	Δημιουργία Παναγιώτας Γιάννου		
Προκάτοχος	-		
Ημερομηνία Απόκτησης	10/3/2023		
Θέση αντικειμένου στο χώρο	Αίθουσα Γ΄		

Προφορική Μαρτυρία για το αντικείμενο		
Στοιχεία Μάρτυρα	κα Πανάγιω	
Ιδιότητα Μάρτυρα	Ιδιοκτήτρια του μουσείου	
Ομάδα καταγραφής	Κωνσταντίνα Παπακώστα	
Ημερομηνία Καταγραφής	10/3/2023	
Στοιχεία Αρχείου Ηχογραφημένης Συνέντευξης	2:38	Video_δημιουργία φυλαχτού

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ. ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ ΕΡΓΑ



Αννίτα Δημητρίου

« Η Μνήμη »

Ζωγραφική

Με αφορμή την γνωριμία μας με την λαογραφική συλλογή Γιάννου βρεθήκαμε στον χώρο του μουσείου ο οποίος τα παλαιότερα χρόνια αποτελούσε κατοικία της οικογένειας. Το έργο «Η Μνήμη» είναι εμπνευσμένο από τους εσωτερικούς χώρους του μουσείου και τα αντικείμενα που φιλοξενούσε. Ο χώρος δημιουργεί και διαφοροποιεί το πραγματικό από το φανταστικό, το καθημερινό από το τελετουργικό, το οικείο από το ανοίκειο. Δημιουργώντας ένα έργο στο οποίο συνυπάρχουν όλοι οι εσωτερικοί χώροι του μουσείου αλλά και τα αντικείμενα των ιστοριών, φαίνεται σαν όλες αυτές οι ιστορίες να λάμβαναν χώρα εκεί μέσα, αφήνοντας τον θεατή να τις εντοπίσει.



Μαρία Αναγνώστου

«Η γίδα»

Ζωγραφική

Από βιώματα και δεισιδαιμονίες που οι πληροφορητές μοιράστηκαν μαζί μας, βασίστηκε στην ιστορία «η γίδα» του κυρίου Πάνου Νάσση από τον Γυμνότοπο. Πρόκειται για ένα ασπρόμαυρο ζωγραφικό έργο το οποίο αναπαριστά τα οστά μιας γίδας. Πιο συγκεκριμένα, αφορά τον θάνατο του ζώου από το *κακό μάτι*. Η συγκεκριμένη ιστορία μου κίνησε το ενδιαφέρον διότι δεν γνώριζα ότι το μάτιασμα αφορά και τα ζώα. Ο λόγος που ζωγράφισα μονάχα τα οστά του ζώου ήταν, όχι μόνο για να φανεί ο θάνατός του, αλλά και γιατί τα κόκκαλα σε ορισμένες παραδόσεις συμβολίζουν την ιδέα της αιώνιας ζωής και της αναγέννησης.



Αθανάσιος Κόκκινος

«Μετάβαση»

Οπτικοακουστικό έργο

Στο οπτικοακουστικό έργο *Μετάβαση* συνυπάρχουν η καταγραφή ενός κουφαριού, κολλημένου μέσα σε ένα ποτάμι της Ηπείρου, με έναν διάλογο που αναπτύσσεται μεταξύ φυσικών και απόκοσμων ήχων. Στη συνύπαρξη αυτή, πρωταγωνιστικό ρόλο παίζει το στοιχείο του νερού. Σύμφωνα με την λαϊκή παράδοση και τις δεισιδαιμονίες της, το νερό εξαγνίζει, παίρνοντας τα μάγια μακριά. Ταυτόχρονα, το ποτάμι μεταφορικά λειτουργεί ως στοιχείο μετάβασης, ένα πέρασμα όπου ο Χάρων ο βαρκάρης μεταφέρει τους θνητούς από τον κόσμο των ζωντανών σε αυτόν των νεκρών. Επομένως, το ποτάμι μπορεί να αντιμετωπιστεί ως όριο ή σημείο τομής, ένα σημείο όπου είναι πιθανή η επικοινωνία και η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των δύο αυτών κόσμων.



Γεωργία Χριστάνα

«Η ψυχή»

Ζωγραφική

Διαβάζοντας την ιστορία του κ. Διονύση Πυροβολισιάνου και της κ. Βαλεντίνης Μπαλαούρα για τις εθμικές πρακτικές του θανάτου και συγκεκριμένα της γιαγιάς του κ. Διονύση, όταν οι συγχωριανοί μοιρολογούσαν την θανούσα όλο το βράδυ, το μοιρολόι κρατούσε τόσο όσο να δούνε ένα έντομο, μια πεταλούδα, μια μύγα, ένα κουνούπι να πετάει, και μόνο τότε σταματάγανε το μοιρολόι γιατί θεωρούσαν ότι έτσι φεύγει η ψυχή απ' το δωμάτιο.



Ευανθία Παλληκαράκη

«Το ξεμάτιασμα»

Ζωγραφική

Το ξεμάτιασμα με το λάδι γινόταν για την προστασία των παιδιών και όχι μόνο...

Σε ένα ποτήρι έβαζαν δύο δάχτυλα νερό. Ξεκινούσαν λέγοντας εις το όνομα του Πατρός και του Υιού και του Αγ. Πνεύματος για τον ή την (και έλεγαν το όνομα του ματιασμένου), ενώ σταύρωναν το ποτήρι λέγοντας κάποιες ευχές και, έχοντας πάρει μια σταγόνα λάδι από ένα μπολάκι, το έναποθεταν μέσα στο νερό. Επαναλαμβάναν άλλες δύο φορές. Αν οι σταγόνες με το λάδι ενωθούν, τότες ξέρανε ότι ο άλλος είναι ματιασμένος.



Βάσω Σφαιροπούλου

«Na me proseheis»

Ζωγραφική

Δεν έχει σημασία σε ποια χρονική στιγμή βρισκόμαστε. Οι ανάγκες των ανθρώπων παραμένουν οι ίδιες. Τότε, όπως και τώρα, ευχόμαστε για το καλό των αγαπημένων μας. Και υποσυνείδητα, ελπίζουμε ότι με κάποιον τρόπο πέρα από τις δυνάμεις μας, μπορούμε να ξορκίσουμε το κακό και να τους περιβάλουμε με μία αόρατη ασπίδα. Πάντοτε θα καταφεύγουμε σε μέσα που υπερβαίνουν ενδεχομένως τα όρια της λογικής, ελπίζοντας πως, με κάποιο τρόπο σχεδόν μαγικό, θα μπορέσουμε να τους κρατήσουμε ασφαλείς. Ο χρόνος και τα μέσα αλλάζουν, ο σκοπός όχι. Άλλοτε με ένα κεντημένο, πάνινο φυλαχτό, τώρα πια, με ένα μήνυμα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης: ζητούμε από τους αγαπημένους μας «να προσέχουν», έτσι ώστε να προστατευθούν και κατ' επέκταση, να προστατέψουν κι εμάς από τη στεναχώρια που θα βιώσουμε αν ποτέ κάτι τους συμβεί. Το έργο “na me proseheis” εκφράζει ακριβώς αυτή την αιώνια ανάγκη: έχοντας ως βάση το πανί, την πρώτη ύλη δηλαδή του παραδοσιακού φυλαχτού, χρησιμοποιεί τις μοντέρνες βιομηχανικές ύλες των πολύχρωμων υφασμάτων καθώς και μία αφαιρετική ζωγραφική αλλά και κείμενο σε greeklish, προκειμένου να δείξει ότι τόσο τότε, όσο και τώρα, ο άνθρωπος θα προσπαθεί να

ξορκίζει το κακό, ικανοποιώντας μία ανάγκη του τόσο πηγαία, που ξεπερνά κάθε σύγχρονο ορθολογικό πλαίσιο.



Γεωργία Χριστάνα

«Παιχνίδι με φωτιά»

Ζωγραφική

Το έργο παραπέμπει στην ιστορία που μας διηγούνται ο κ. Διονύσης Πυροβολισιάνος και η κ. Βαλεντίνη Μπαλαούρα σχετικά με εθιμικές πρακτικές για καλή τύχη και ειδικότερα για τα κλαριά από πουρνάρι και ελιά που έκαιγαν για καλοτυχία κάθε πρώτη του Γενάρη και τους αντίστοιχους σπινθήρες που έβγαιναν, με την ευχή να πάνε καλά τα γεννήματα και τα ζώα των κατοίκων. Εδώ απεικονίζεται μια σκηνή ατόμων να παρακολουθούν μια επίδειξη παιχνιδιού με φωτιές κατά το οποίο δένουν με σπάγκο ένα κομμάτι σύρμα ψιλό και το φέρνουν γύρω-γύρω δημιουργώντας ενδιαφέροντες σχηματισμούς.

Για να πραγματοποιηθεί η παρουσίαση και να φανούν οι σχηματισμοί είναι απαραίτητο το σκοτάδι, άρα να έχει πέσει η νύχτα που γεννά ανησυχίες και φόβους. Όμως με τα παιχνίδια συγκεντρώνεται το πλήθος και όλοι μαζί ξορκίζουν το φόβο και το κακό με τα γέλια και τα πειράγματα. Φέρνουν την χαρά και η χαρά σημαίνει καλή τύχη, καλές στιγμές από τις οποίες παίρνεις ενέργεια και δύναμη για να έχεις απόθεμα στις δύσκολες ώρες. Οι μαζώξεις των ανθρώπων και οι κοινές πρακτικές φέρνουν αισιοδοξία και την πεποίθηση ότι δεν είσαι μόνος σου, ότι ανήκεις σε μια ευρύτερη ομάδα. Αυτή πιθανώς να σε στηρίζει και στα δύσκολα, αυτή θα σε συγκρατήσει όταν πας να πέσεις ή θα σε σηκώσει ό,τι κι αν συμβεί.



Ευανθία Παλληκαράκη

«Τα φυλαχτά»

Ζωγραφική

Πόσο σημαντικός ήταν και είναι ο ρόλος της γυναίκας! Η μορφοποιός δύναμη για τα πάντα! Ζύμωνε, μαγείρευε, ύφαινε, έπλεκε, κένταγε... πήγαινε στα χωράφια...τόσα όμορφα πράγματα έβγαιναν από τα χέρια της! Ένας από τους ρόλους της ήταν στενά συνδεδεμένος με την προστασία και την αποφυγή της κακής ενέργειας, όπως και την καλοτυχία, μέσα από ευχές για ξεμάτιασμα, φυλαχτά... όπου από διηγήσεις από στόμα σε στόμα, από τη μάνα στην κόρη, την πεθερά στη νύφη, έχουν φτάσει μέχρι τις μέρες μας. Οι γιαγιάδες αναλάμβαναν να φτιάχνουν φυλαχτά για την προστασία των παιδιών τα οποία τους συνόδευαν μέχρι και στον γάμο τους.



Λίζα Στοίτση - Νάγια Σιούλη

«Κομμός»

[κόπτομαι/κοπετός - είδος θρηνητικού τραγουδιού που άδονταν από τον χορό και τους πρωταγωνιστές αρχαίας τραγωδίας]

Εγκατάσταση

Καθώς οι άνθρωποι επηρεάζονται από σύμβολα, θελήσαμε να δημιουργήσουμε μια κλειστή φόρμα-σύμβολο με υλικό συμπαγές και σκληρό που αναδεικνύει τον θάνατο ως παρατεταμένη σιωπή -μορφή που επιστρέφει στον εαυτό της. Παράλληλα, θα μπορούσε να θεωρηθεί ως πύλη, διαμεσολαβητής ένωσης δύο κόσμων και μεταφορέας από μια κατάσταση σε μια άλλη (οικείου-ανοίκειου). Ο θεατής καλείται να ενεργοποιήσει τις αναμνήσεις του και τα βιώματά του, παραπέμποντας σε καταστάσεις προσωπικές, φαντασιακές.

Λίζα Στοίτση

Γλυπτό

Αντλώντας έμπνευση από την συνέντευξη του κ. Διονύση Πυροβολισιάνου και της κ. Βαλεντίνης Μπαλαούρα σχετικά με τα έθιμα την ημέρα της κηδείας, δημιουργήσαμε μια εγκατάσταση που προτείνεται ως εμπειρία προς το θεατή. Με το έθιμο της ολονυχτίας ο νεκρός λειτουργεί και ως μεσάζοντας της πληροφορίας προς τον άλλο κόσμο. Η μεταφορά

του σώματος ως γλυπτικό έργο και η ατμόσφαιρα όπου τοποθετείται (μοιρολογία), συνθέτουν μια εικαστική πρόταση όπου οι έννοιες της μετάβασης από μια οντολογική κατάσταση σε μια άλλη (θρήνος, ανάβαση, συμπαγές σώμα, άυλο, μεταμόρφωση από οικείο σε ανοίκειο) καθιστούν το έργο έναν πομπό προς τον αποδέκτη-θεατή.

Νάγια Σιούλη

Sound art

Η σύνθεση αποτελείται από στρώματα φωνών τα οποία λειτουργούν με αντίστιξη πάνω σε μια τονική ακολουθία. Το έργο έχει ως στόχο την αναπαράσταση της ατμόσφαιρας θρήνου ως μετα-δυστοπικό κόσμο. Η μετάβαση των ηχητικών συνόλων σε ένταση και βάθος λειτουργεί ως κατάσταση φυγής για τον θεατή, την ίδια στιγμή που αισθάνεται ότι βρίσκεται σε ένα ήρεμο περιβάλλον που τον καλεί να το εξερευνήσει. Αυτού του τύπου οι συναισθηματικές εναλλαγές δημιουργούν μια ένταση απέναντι στην αίσθηση της οικειότητας, η οποία χάνεται μέσα σε μια απρόσμενη κατάσταση του «μη ανήκειν».



Βαγγέλης Κατσάνος

«Δεισιδαιμονίες»

Ζωγραφική

Οι φιγούρες των τριών πινάκων είναι εμπνευσμένες από την αφήγηση του Διονύση Πυροβολισιάνου για τον «θάνατο της γιαγιάς» και την ολονυχτία με το μοιρολόι, όπου οι άνθρωποι ήθελαν να πουν κάτι στον δικό τους άνθρωπο που είχε φύγει από την ζωή, χρησιμοποιώντας τη γιαγιά που πέθανε ως μεσάζοντα. Θέλησα να αποτυπώσω με τον δικό μου τρόπο στον καμβά το βιωματικό ταξίδι του θανάτου που έκαναν αυτοί οι άνθρωποι. Οι φιγούρες που μοιάζουν με πορτρέτα είναι φορείς συναισθημάτων και είναι αποδομένες με έναν ογκομετρικό τρόπο σαν να σβήνουν και να χάνονται όπως συμβαίνει και με τον θάνατο, μπροστά από ένα σκοτεινό, σιωπηλό φόντο που σε δεύτερο πλάνο δημιουργεί την εντύπωση του αγνώστου και του μυστηρίου.



Βασιλική Σιατάρα

«Οι νύφες»

Ζωγραφική

Το έργο αναφέρεται στο έθιμο του σπασίματος του πιάτου από τη νύφη, καθώς έμπαινε στο νέο της σπίτι. Οι νεαρές νύφες, σπάζοντας το πιάτο, αποδείκνυαν πως είναι άξιες να αναλάβουν το νέο τους ρόλο. Στο έργο, τα πολλά και διαφορετικών ηλικιών κι εποχής πόδια αποδίδονται με διαφάνεια, πατώντας όμως το ίδιο πιάτο. Στη σημερινή εποχή οι ρόλοι έχουν επαναπροσδιοριστεί. Ο γάμος, εάν κι εφόσον αποφασιστεί από το ζευγάρι (κι όχι από τις οικογένειες των ζευγαριών) συνήθως δεν αφορά τόσο νεαρής ηλικίας κορίτσια. Η κοινωνία του τότε ήταν συχνά καταπιεστική - πολλές φορές τα κορίτσια παντρεύονταν σε μικρή ηλικία, συχνά χωρίς την συγκατάθεσή τους.



Χρυσοβαλάντου Γρηγοριάδου

«Το τσουκάλι»

Ζωγραφική

Για το έργο αυτό εμπνεύστηκα από το ίδιο το βίντεο της συνέντευξης στο οποίο η κυρία Σπυριδούλα Φέκκα κρατάει ένα τσουκάλι με νερό. Με εντυπωσίασε που έριχναν νερό στον άνθρωπο που έφευγε από το σπίτι του για να ταξιδέψει. Αυτό το έκαναν για καλή τύχη, για να κυλήσει σαν το νερό και να φτάσει γρήγορα στον προορισμό του. Η συγκεκριμένη ιστορία για μένα δεν ήταν άγνωστη. Την είχα ακούσει πολλές φορές απ την γιαγιά μου, την Μαρία, που είναι Σμυρνιά και το εφάρμοζε κιόλας τις περισσότερες φορές σε μας που ταξιδεύαμε.



Χρυσοβαλάντου Γρηγοριάδου

«Την ημέρα του γάμου»

Ζωγραφική

Το έργο αναπαριστά ένα νεόνυμφο ζευγάρι που ετοιμάζεται να παντρευτεί και δίπλα μια ανύπαντρη κοπέλα. Από τα έθιμα του γάμου που μας διηγήθηκε η Βασιλική Καλαμίδα με εντυπωσίασε ότι την ημέρα του γάμου η νύφη έπρεπε να φορέσει μια μπλε καλτσοδέτα για το κακό μάτι και μια κλειδαριά λουκέτο μικρό, το οποίο έβαζε πάνω στο ρούχο της. Παράλληλα και ο γαμπρός έπρεπε να είχε λουκέτο κλειδαριά. Όταν τελείωνε ο γάμος, τα έβγαζαν. Από την άλλη πλευρά οι ανύπαντρες κοπέλες έβαζαν κουφέτα στην τσέπη του γαμπρού, τα οποία αργότερα τοποθετούσαν κάτω απ το μαξιλάρι τους για να δουν ποιο παλικάρι θα παντρευτούν. Μέσα από την ιστορία έμαθα πράγματα τα οποία δεν γνώριζα, ιδίως για το μπλε χρώμα που έχουμε ως σήμερα για το κακό μάτι.



Ιωάννα Λυκούδη

«Δεισιδαιμονίες»

Illustration

Μέσα στο χρόνο πολλές ήταν οι δοξασίες γύρω από την ύπαρξη φανταστικών πλασμάτων, πνευμάτων, έμβιων, ζώομορφων, τερατόμορφων ή και άβιων αντικειμένων χωρίς υλική υπόσταση, που θυμίζουν φαντάσματα και αερικά. Η επιβίωση αυτών στο πέρασμα του χρόνου και η ανορθολογική συνύπαρξή τους με τον άνθρωπο οδηγεί σε διανοητικά συνονθυλεύματα που μόνο ιερείς και επινοημένα πλάσματα έχουν την δυνατότητα να διαλύσουν.



Βασιλική Σιατάρα

«Η κόρη»

Ζωγραφική

Για το συγκεκριμένο έργο αντλώ έμπνευση από την ιστορία της κας Ουρανίας Παππά, η οποία διηγείται πώς έσωσε την κόρη της από κακό μάτι. Ενώ το μικρό κορίτσι ήταν έτοιμο να χαθεί, η μητέρα του Ουρανία πήγε με το μουλάρι σε διπλανό χωριό, βρήκε τη γυναίκα που φημιζόταν ότι ξεμάτιαζε και το έσωσε. Σαν το ίδιο το παιδί -μεταξύ ονείρου και πραγματικότητας- να θυμάται και να αφηγείται την ιστορία. Εξάλλου, μέσα από τα μάτια ενός παιδιού, όλα μπορούν να ζωντανέψουν, να μπερδευτούν με τις μνήμες, να μεταμορφωθούν σε τέρατα... Όλα έχουν τη ψυχή που τους δίνουν τα παιδικά τους μάτια και κάποιοι φόβοι που έμαθαν να νιώθουν. Και η αλήθεια, τελικά, είναι εκείνο που θυμόμαστε, όπως ακριβώς το θυμόμαστε.



Βασιλική Σιατάρα

«Το παιδί»

Ζωγραφική

Σε αυτό το έργο πραγματεύομαι το θέμα του παιδιού, την σημασία του για την κοινωνία του χωριού μιας παλιότερης εποχής, τον ρόλο του. Το παιδί ήταν η χαρά, η ζωή, ο διακαής πόθος της νεαρής γυναίκας της εποχής. Πολλά τα έθιμα που συνδέονταν με τα παιδιά, άλλοτε για καλοτυχία, άλλοτε για προστασία, για εύκολη απόκτηση απογόνων, για ίαση από ασθένεια, πολλές οι δεισιδαιμονίες και τα όνειρα. Στη κοινωνία του χωριού εκείνων των καιρών, όπως μαθαίνουμε μέσα από τις διηγήσεις, οι συμβολισμοί, το κακό μάτι, ένας πραγματικός κίνδυνος, αλλά και το ξεμάτιασμα, το φυλαχτό και η προστασία ήταν μέσα στις καθημερινές πρακτικές-τελετουργίες, τρόπος ζωής και βαθιά ενσωματωμένες στη καθημερινότητα τους.



Κωνσταντίνα Κολλύρη

«Οι Μοίρες»

ηχητικό έργο

Η έννοια των τριών μοιρών αποτελεί σημαντικό κομμάτι της ελληνικής μυθολογίας και παράδοσης. Οι τρεις Μοίρες, γνωστές ως Κλωθώ, Λάχεσις και Άτροπος αντιπροσωπεύουν το νήμα της ανθρώπινης ζωής. Η Κλωθώ υφαίνει το νήμα, η Λάχεσις το μετρά και η Άτροπος το κόβει, συμβολίζοντας το πέρασμα από τη γέννηση στον θάνατο. Με αυτή τη λογική ο άνθρωπος δεν έχει δική του βούληση, δεν αποφασίζει για την ζωή του αλλά ούτε και για τον θάνατό του. Αν αυτές οι τρεις θέλουν, τότε μπορούν να κάνουν «γλυκιά» την ζωή του ανθρώπου. Κι αν φτάσει αρκετά κοντά, τότε μπορεί να τις ακούσει να «πλέκουν» την ζωή του.

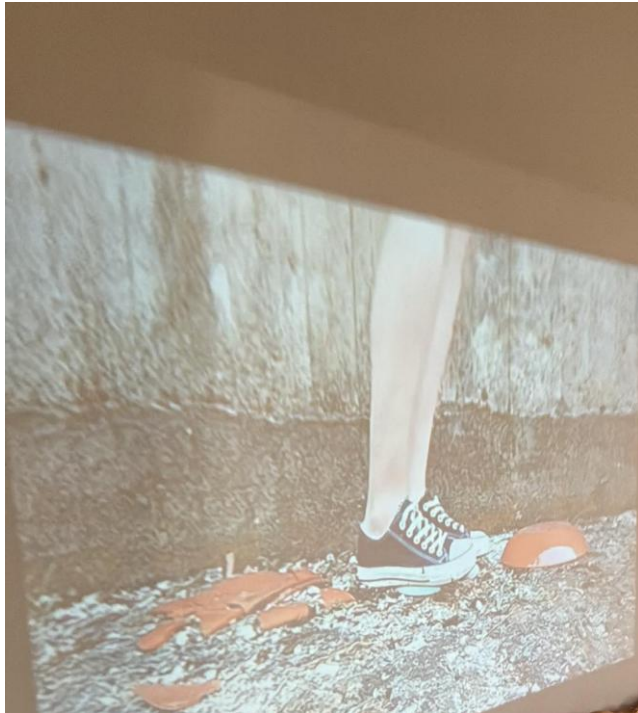


Γεωργία Χριστάνα

«Το κελιάδισμα»

Ζωγραφική

Τι μένει μετά τον θάνατο; Η ψυχή των ανθρώπων, αυτό που που υπήρξαν, ήταν κάτι περισσότερο και διαφορετικό από αυτό που τελικά έμεινε, ένα άδειο ένδυμα. Ωστόσο, αυτό που τελικά μένει σε εμάς είναι οι αναμνήσεις που μας δένουν μαζί τους, καλές ή κακές. Οι ήχοι-κελαιϊδίσματα πουλιών που έρχονται μέσα από το σακκάκι προσανατολίζουν τη σκέψη στο μεταίχμιο ανάμεσα στη ζωή και στον θάνατο, στο παράδοξο και το παράλογο, σαν τις ιστορίες των κατοίκων του Θεσπρωτικού και του Γοργομούλου Πρεβέζης. Οι νεράϊδες, τα ξωτικά, οι ψυχές των πεθαμένων που επιζητούν προσοχή ή κάτι να συμβεί για χάρη τους, γίνονται πρωταγωνιστές ιστοριών όπου συχνά ομολογούνται ανεξήγητες συναντήσεις δίπλα σε ποτάμια, νερά ή περάσματα.



Νένα Κάλπη

«Βήματα»

Video

Το έργο αυτό δημιουργήθηκε με αφορμή ένα γαμήλιο έθιμο, το *σπάσιμο του πιάτου* από τη νύφη κατά την είσοδό της στο νέο της σπίτι. Καθώς οι εποχές αλλάζουν, άλλα έθιμα διατηρούνται και άλλα χάνονται. Συχνά εναπόκειται στην κρίση του καθενός/της καθεμιάς η απόφαση για το ποια έθιμα θα επιλέξει να τηρήσει και ποια όχι, όταν και εάν αποφασίσει να επισημοποιήσει την σχέση του/της. Ο γάμος αποτελεί ένα στάδιο μετάβασης, το οποίο σήμερα βλέπουμε με πολύ διαφορετικό τρόπο σε σχέση με προγενέστερες εποχές, καθώς είναι πλέον ζήτημα επιλογής και δεν βασίζεται αποκλειστικά σε σχέση δοσοληψίας (π.χ προίκα).



Βαρβάρα Βαράκα

«Νερό»

Εγκατάσταση

Εμπνευσμένη από τη μαρτυρία της κυρίας Σπυριδούλας Φέκκα σχετικά με το ράντισμα του ταξιδιώτη για καλό δρόμο, δημιουργήθηκε στον χώρο του μουσείου ένα ρυάκι το οποίο ξεκινά από το τσουκάλι και καταλήγει στην έξοδο του μουσείου. Το έργο συνοδεύει τον θεατή μέχρι την έξοδο και του εύχεται «Καλό δρόμο» και «Καλή αντάμωση».



Κωνσταντίνος Κοϊνός

«Αποτροπαις»

Γλυπτό

Οι δεισιδαιμονίες εκφράζουν τους σκοτεινούς και παράλογους φόβους των λαών και έχουν συνδεθεί με την παράδοση. Το έργο μου, με την μορφή πτηνού, παραδοσιακό σύμβολο ελευθερίας και ανεξαρτησίας, αλλά και φύλακας από το κακό: όπως ένας κόκορας που όταν λαλεί την αυγή διώχνει τα σκοτεινά πνεύματα της νύχτας.

Το έντονο μαύρο χρώμα του γλυπτού συμβολίζει την άγνωστη, μυστηριώδη πλευρά μιας δεισιδαιμονίας, ενώ τα χρωματιστά φτερά του προσφέρουν ελπίδα, ένα φως μέσα στο σκοτάδι. Ο θεατής καλείται να αναρωτηθεί για τις αντιφάσεις μεταξύ του καλού και του κακού. Τα χρωματιστά φτερά αποτελούν την ενσάρκωση αυτής της αναζήτησης.



Βαρβάρα Βαράκα

«Τα άλογα»

Γλυπτά

Η ιδέα του έργου προέκυψε από τις αφηγήσεις της κυρίας Βαλεντίνης Μπαλαούρα και του Διονύση Πυροβολισιάνου σχετικά με τα έθιμα του γάμου. Ιδιαίτερη σημασία κατείχε το άλογο στα εθιμοτυπικά του γάμου (ζυγά άλογα, λευκό το άλογο του γαμπρού, κόκκινο της νύφης κλπ). Δημιουργήθηκε έτσι στο μυαλό μου η εικόνα δυο γλυπτών αλόγων, ενός λευκού κι ενός κόκκινου, τα οποία στέκονται στη μέση και ο κόσμος μαζεύεται τριγύρω, όπως συμβαίνει και στον γάμο. Το λευκό άλογο (γαμπρός) έχει ένα μεταλλικό σκουλαρίκι για καλοτυχία και το κόκκινο (νύφη) ένα γαλάζιο δάκρυ. Το γαλάζιο συμβολίζει την γαλάζια καλτσοδέτα της νύφης για καλοτυχία αλλά και ότι η νύφη έδειχνε θλιμμένη όταν αποχωριζόταν το πατρικό της σπίτι.



Φώτης Σίνος

«Φυλαχτά»

Εγκατάσταση

Το έργο αποτελείται από πολλά μικρά φυλαχτά τα οποία φέρουν κάθε λογής σύμβολο από την καθημερινότητα. Μέσω αυτών των φυλαχτών ο θεατής καλείται να αναρωτηθεί πόσο χριστιανικά ή λειτουργικά είναι. Σχολιάζει την τάση συνδυασμού μεταφυσικών αντιλήψεων. Επίσης φέρνει στο παιχνίδι την *φειτοποίηση* κάθε αντικειμένου και την ροπή των ανθρώπων να τοποθετούν φυλαχτά σε ζώα, αυτοκίνητα, μέχρι και σε τηλεοράσεις. Τέλος, προσπαθεί να αναδείξει τα στενά αυτά όρια ανάμεσα σε θρησκεία, μαγικές πρακτικές, δεισιδαιμονίες και γενικά κάθε είδους μεταφυσικής ιδιότητας των αντικειμένων.



Δημήτρης Γερούκαλης

«Εκεί που πέφτουν τα παγανά»

Ζωγραφική

Παρατηρώντας την ιστορία «*Τα παγανά*» της κυρίας Σπυριδούλας Φέκκα προσπάθησα να την αφηγηθώ θέτοντας ως στόχο να μπω στην πιο σκοτεινή γωνία, εκεί που δεν είμαι ορατός και να παρακολουθήσω αυτό που συμβαίνει. Έπρεπε να φέρω από το σκοτάδι κάτι το οποίο το κοινό, όντας στο φως, δεν μπορεί να αφουγκραστεί, ούτε και να περιγράψει. Να δω με τα μάτια μου τον δαιμόνιο αυτόν κόκορα της ιστορίας και να τον αποδώσω. Ο τρόπος με τον οποίο επέλεξα να ερμηνεύσω την εικόνα που είδα είναι βασισμένος στα παραδοσιακά λαϊκά μοτίβα της Ηπείρου σε συνδυασμό με χρώματα που συνδέονται με προσωπικές εμπειρίες.